

מחקר הערכה של תכנית מהל"ב – דוח מס' 2

המופנים לתכנית מהל"ב:

מצב תעסוקתי, קבלת גמלה, השתתפות בפעילויות

המרכז והערכת התכנית בעיני המשתתפים

ממצאים לתקופה של שישה עד תשעה חודשים מתחילת

התכנית

צוות המחקר
מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל

צוות המחקר
המוסד לביטוח לאומי –
מנהל המחקר והתכנון

דניז נאון
ג'ק חביב
יהודית קינג
אסף בן-שוהם
נועם פישמן
אברהם וולדה-צדיק
פנינה נוימן

לאה אחדות
מרים שמלצר
גבי היילברון
אלכסנדר גאליה
תמי אליאב
אסתר טולידנו
נתנאלה ברקלי

המחקר בוצע בהזמנה ובמימון ממשלת ישראל

תוכן עניינים

v	רשימת לוחות
1	פרק 1. מבוא וממצאים נבחרים
10	פרק 2. תכנית מהל"ב – מטרת התכנית ועיקריה
13	פרק 3. מתודולוגיה
13	3.1 מטרות ההערכה
15	3.2 מערך המחקר
20	3.3 כלי המחקר ושיטת הריאיון
23	3.4 עבודת שדה
28	3.5 מבחני מובהקות וטעויות דגימה לאומדנים
29	3.6 גודל המדגם וגודל האוכלוסייה לאחר שיקלול
30	פרק 4. מאפייני המופנים לתכנית מהל"ב
30	4.1 מאפיינים דמוגרפיים
34	4.2 מאפייני תיפקוד ובריאות גופנית ונפשית
	פרק 5. משאבים וחסמים לתעסוקה בקרב המופנים לתכנית, תעסוקה ערב תחילת התכנית ומאפייניה
37	5.1 מבוא
37	5.2 משאבים וחסמים להשתלבות בעבודה
40	5.3 היסטוריה תעסוקתית בחמש השנים האחרונות
43	5.4 עבודה בראשית תחילת התכנית ומאפייניה
46	5.5 חסמים וסוגי העזרה הנחוצים להשתלבות בעבודה
52	5.6 משאבים וחסמים לתעסוקה – טיפוסי משפחה מובחנים
	5.7 ניתוח רב-משתני: תעסוקה ערב תחילת התכנית—ההסתברות להיות מועסק ערב תחילת התכנית כפונקציה של מאפייני הפרט והאזור
57	פרק 6א'. שינויים בתעסוקה במהלך שבעת החודשים הראשונים של התכנית
57	6.1 מבוא
58	6.2 שינויים תעסוקתיים מתחילת התכנית בראשית אוגוסט 2005 ועד פברואר 2006
61	6.3 שינויים בנסיון התעסוקתי על פני 7 החודשים הראשונים בתכנית

71	6.4 מאפייני ההשמות על פני שבעת החודשים מתחילת
75	6.5 הפסקת תשלום גמלה בזיקה לשינויים במצב התעסוקה בקרב משפחות
	פרק 6ב': שינויים במצבם התעסוקתי של המופנים לתכנית—השוואה בין שתי נקודות
81	זמן, בערב תחילת התכנית הראשית אוגוסט 2005 ובפברואר 2006.
87	פרק 7. אוכלוסיות מיוחדות – המופנים שלא התייצבו במרכזי תעסוקה
87	7.1 היקף המתייצבים והלא מתייצבים במרכזי תעסוקה
89	7.2 סיבות לאי-התייצבות
	7.3 פירוט מצבם התעסוקתי וקבלת גמלאות מהמוסד לביטוח לאומי של הלא
90	מתייצבים
92	7.4 מצב הלא מתייצבים אחרי שבעה חודשים, פברואר 2006
93	7.5 השוואות בין המתייצבים ללא מתייצבים
96	פרק 8. המופנים שלא קיבלו גמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006
96	8.1 היקף הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006
	8.2 פירוט מצבם התעסוקתי וקבלת גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי של הלא
98	זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006
100	8.3 מצב הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה אחרי שבעה חודשים, פברואר 2006
102	8.4 השוואות בין הזכאים ללא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006
106	פרק 9. היבטים נוספים של הטיפול במרכזים
106	9.1 הקשר עם רופא המרכז
108	9.2 מפגש עם היועץ התעסוקתי
	9.3 מספר שעות שבועיות של פעילות מטעם המרכז בסדנאות, קורסים, הרצאות
110	ושירות בקהילה
112	9.4 הפנייה לשירותים שאינם ניתנים על ידי המרכז
113	פרק 10. פעילויות שהמופנים השתתפו בהם ושירותים שקיבלו
113	10.1 מבוא
114	10.2 מבט כללי על פעילות המשתתפים במרכזים השונים
	10.3 פעילות המשתתפים בהכשרה ובלמודים לפי מאפיינים דמוגרפיים ותעסוקתיים
117	של המשתתפים

121	10.4 חיפוש עבודה
124	10.5 שירותים תומכי עבודה
127	10.6 שירותים אחרים
129	פרק 11. שירות בקהילה
139	פרק 12. הערכת המשתתפים את השירותים הניתנים במרכזי התעסוקה
139	12.1 שביעות רצון מקורסים וסדנאות
141	12.2 הערכת מתכנן היעדים התעסוקתיים
144	12.3 רופא המרכז
145	12.4 שירותים תומכי עבודה
148	12.5 הערכת התכנית בכללותה
155	פרק 13. הפסקת הגמלה והגשת ערר
155	13.1 שלילת הגמלה – הסבר
	13.2 היקף התופעה של הפסקת הגמלה באוכלוסיית המחקר והסיבות לכך, עפ"י דיווח עצמי
156	
160	13.3 ערר - הסבר
161	13.4 מימוש זכות הערר, עפ"י דיווחי המרואיינים
163	13.5 הסיבות להגשת הערר
165	13.6 הסיבות לאי הגשת ערר ע"י מרואיינים ששקלו זאת ויודעים כיצד לעשות זאת
166	13.7 הסיבות לדחיית הערר, עפ"י דיווח המרואיינים
167	פרק 14: השוואה בין מרכזים: סיכום של מספר מדדים מרכזיים
	פרק 15. השוואה של נתוני הדוח הנוכחי עם דוחות נתוני המוסד לביטוח לאומי והמינהלת
170	15.1 שיעור האי-התייצבות
170	15.2 קבלת גמלה אחרי שישה חודשים
171	15.3 מספר האנשים שעובדים ושיעורם
172	
173	רשימה ביבליוגרפית
174	נספחים

רשימת לוחות

- 7 לוח 1: סיבות עיקריות לאי זכאות לגמלה להבטחת הכנסה לפי דיווח הפונים
- 9 לוח 2: התייצבות, שינויים במצב התעסוקתי וזכאות לגמלה להבטחת הכנסה, לפי מרכז
- 24 לוח 3: שיעור ומספר הראיונות התקפים בתחילת התכנית ולאחר כ- 6 חודשים בקרב סך-כל המדגם, לפי מרכז
- לוח 4: סוגי השאלונים בראיונות בתחילת התכנית ולאחר כ- 6 חודשים בקרב סך-הכל המדגם, לפי מרכז (שיעור ומספר)
- 24
- 26 לוח 5: שיעור ומספר המרוויינים בתחילת התכנית ולאחר כ- 6 חודשים, לפי מרכז
- 27 לוח 6: השוואה בין המופנים לתכנית שיש להם ריאיון תקף, לבין הנפל ב- T_0 , לפי מאפיינים שונים
- 28 לוח 7: השוואה בין המרוויינים השורדים מ- T_0 ל- T_1 והנפל, לפי מאפיינים שונים
- 29 לוח 8: גודל המדגם וגודל האוכלוסייה לאחר שיקלול
- 30 לוח 9: התפלגות המופנים לפי מין ולפי מרכז (באחוזים)
- 30 לוח 10: התפלגות המופנים לפי קבוצות גיל, לפי מרכז ובהשוואה לכלל אוכלוסיית המדינה (באחוזים)
- 31 לוח 11: התפלגות המופנים לפי מספר שנות לימוד ולפי מרכז (באחוזים)
- 31 לוח 12: התפלגות המופנים לפי שנות לימוד וסוג אוכלוסייה (באחוזים)
- 31 לוח 13: התפלגות המופנים לפי מצב משפחתי ולפי מרכז (באחוזים)
- 32 לוח 14: התפלגות המופנים לפי מצב משפחתי ולפי מרכז (אחוזים)
- 32 לוח 15: התפלגות הגברים והנשים לפי מצב משפחתי (באחוזים)
- 33 לוח 16: התפלגות המופנים לפי קבוצת אוכלוסייה (באחוזים)
- 33 לוח 17: התפלגות המופנים לפי טיפוס משפחות ולפי מרכז (באחוזים)
- 33 לוח 18: התפלגות הגברים והנשים לפי טיפוס משפחות (באחוזים)
- 34 לוח 19: התפלגות המופנים לפי ציון במבחן תפקוד פיזי בגפיים עליונות ותחתונות (באחוזים)
- 34 לוח 20: התפלגות המופנים לפי דיווח על קושי בניידות (אחוזים)
- 35 לוח 21: התפלגות המופנים לפי דיווח על מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) (באחוזים)
- 36 לוח 22: התפלגות המופנים לפי ציון במדד המודד את הסיכוי לקיום בעיות רגשיות (GHQ) (באחוזים)
- 36 לוח 23: אחוז הנשאלים שאותרו באמצעות השאלון כבעלי לקות למידה
- 37 לוח 24: השכלה, ידיעת עברית, כישורי מחשב ומקצוע, לפי מרכז (באחוזים)
- לוח 25: מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף שעות ותקופות), ליקויי למידה, סיכוי לקיום בעיות רגשיות ותחושת
- 38 שליטה, לפי מרכז (באחוזים)
- לוח 26: התפלגות המופנים לפי מספר מדדים הקשורים לתעסוקה – תחושת שליטה, הרגלי עבודה ומיומנות חיפוש
- 39 עבודה, לפי מרכז
- 41 לוח 27: היסטוריה תעסוקתית, לפי מרכז (באחוזים)
- 42 לוח 28: היסטוריה תעסוקתית, מופנים שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)
- 43 לוח 29: מצב תעסוקתי עם תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)
- לוח 30: היקף משרה, נותן השכר, סוג העבודה ומספר החודשים בעבודה זו, בקרב מופנים שהיו מועסקים עם תחילת
- 43 התכנית, לפי מרכז (באחוזים)
- 45 לוח 31: שכר מעבודה והטבות, מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)
- לוח 32: שביעות רצון וחשש לאבד את מקום העבודה, בקרב מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית, לפי מרכז
- 46 (באחוזים)

- לוח 33: חסם עיקרי להרחבת המשרה, בקרב מופנים שהיו מועסקים במשרה חלקית עם תחילת התכנית, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים) 47
- לוח 34: צורך בעזרה, בקרב מופנים שהיו מועסקים במשרה חלקית עם תחילת התכנית, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים) 48
- לוח 35: חסם עיקרי להשתלבות בתעסוקה, בקרב מופנים שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית ולא היה להם נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לה, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים) 49
- לוח 36: צורך בעזרה, מופנים שלא היו מועסקים בתחילת התכנית, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים) 51
- לוח 37: חיפוש עבודה ועניין בעבודה מתאימה, בקרב מופנים שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים) 52
- לוח 38: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מרכז (אוכלוסייה) 59
- לוח 39: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מין (באחוזים) 59
- לוח 40: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי קבוצות גיל (באחוזים) 59
- לוח 41: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי וותק בארץ (באחוזים) 60
- לוח 42: שעור המועסקים, מערב תחילת התכנית ועד פברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים) 61
- לוח 43: המופנים לתכנית לפי השינוי במצב התעסוקה שלהם מתחילת התכנית ועד פברואר 2006 (אוכלוסייה ואחוזים) 62
- לוח 44: המופנים לתכנית לפי השינוי במצב התעסוקה שלהם מתחילת התכנית ועד פברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים) 62
- לוח 45: דפוסי התעסוקה של המופנים לתכנית שלא עבדו ערב תחילת התכנית אולם צברו נסיון תעסוקתי לאחר מכן 63
- לוח 46: השינוי בהיקף המשרה של המופנים שעבדו ערב תחילת התכנית והמשיכו לעבוד עד פברואר 2006, לפי מרכז 66
- לוח 47: השינוי בנסיון התעסוקתי של המופנים לתכנית, לפי מרכז (באחוזים) 67
- לוח 48: השמות: עבודה חדשה והרחבת היקף משרה 72
- לוח 49: התפלגות השמות, לפי מרכז (במספרים מוחלטים ובאחוזים) 72
- לוח 50: התפלגות השמות בעבודה חדשה, לפי טיפוסי משפחות (במספרים מוחלטים ובאחוזים) 72
- לוח 51: מאפייני ההשמות בעבודה חדשה, לפי מרכז (באחוזים) 73
- לוח 52: שכר והטבות בהשמות בעבודה חדשה, לפי מרכז (באחוזים) 74
- לוח 53: שביעות רצון המופנים בהשמות בעבודה חדשה, לפי מרכז (באחוזים) 75
- לוח 54: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים) 76
- לוח 55: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, לפי טיפוסי משפחות (באחוזים) 77
- לוח 56: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה לפי השינוי במצב התעסוקה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, דפוסי תעסוקה ב-7 חודשים לפי חודשים (אחוזים) 78
- לוח 57: שיעור הירידה במספר המקבלים גמלה לפי השינוי במצב התעסוקה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, (אחוזים) 79
- לוח 58: שעור המועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים) 81
- לוח 59: שינויים בהיקף משרה בקרב מופנים לתכנית שעבדו באותה העבודה משך כל 7 החודשים הראשונים בתכנית, לפי מרכז (באחוזים) 81

לוח 60: שינויים תעסוקתיים חיוביים נטו מתחילת התכנית ועד פברואר 2006, מתוך כלל המופנים לתכנית, לפי מרכז	
	(באחוזים)
82	
לוח 61: שעור העובדים מסך כל המופנים לתכנית שעבדו, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי טיפוסי משפחות	
	(אוכלוסייה ואחוזים)
82	
לוח 62: שינויים בהיקף משרה בקרב מופנים לתכנית שעבדו באותה העבודה משך כל 7 החודשים הראשונים בתכנית,	
	לפי טיפוסי משפחות (באחוזים)
83	
לוח 63: שינויים תעסוקתיים חיוביים נטו מתחילת התכנית ועד פברואר 2006, מתוך כלל המופנים לתכנית, לפי טיפוסי	
	משפחות (באחוזים)
83	
לוח 64: כניסה נטו לתעסוקה וסה"כ שינוי חיובי בתעסוקה (נטו) של משפחות מופנות לתכנית, לפי מרכז (אחוזים)	86
	לוח 65: התייצבות ואי-התייצבות במרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)
	לוח 66: התייצבות ואי-התייצבות במרכז התעסוקה, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים)
	לוח 67: התייצבות ואי-התייצבות של משפחות במרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)
	לוח 68: מספר הלא מתייצבים (פרטים ומשפחות), לפי מרכז
	לוח 69: סיבות כלליות לאי-התייצבות במרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)
	לוח 70: סיבות לאי-התייצבות במרכז התעסוקה בקרב אלה שדיווחו שלא זכאים או שאינם מסוגלים (באחוזים)
	לוח 71: מצבם התעסוקתי של הלא מתייצבים (פרטים ומשפחות) בתחילת התכנית ובפברואר 2006 (באחוזים)
	לוח 72: זכאות לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 וקבלת גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי של הלא מתייצבים
	(באחוזים)
82	
לוח 73: קבלת גמלאות (גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת) מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006	
	של הלא מתייצבים, לפי מרכז (באחוזים)
82	
לוח 74: קבלת גמלאות (גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת) מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006	
	של משפחות שלא התייצבו, לפי מרכז (באחוזים)
82	
לוח 75: השוואת המאפיינים של המתייצבים והלא מתייצבים (באחוזים)	93
	לוח 76: השוואת מצבם התעסוקתי של המתייצבים והלא מתייצבים (באחוזים)
	לוח 77: זכאות של פרטים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)
	לוח 78: זכאות של פרטים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים)
	לוח 79: זכאות של משפחות לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)
	לוח 80: מספר הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 (משפחות ופרטים), לפי מרכז
	לוח 81: המצב התעסוקתי בתחילת התכנית ובפברואר 2006 בקרב אלה שלא היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה
	בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)
82	
לוח 82: המצב התעסוקתי בתחילת התכנית ובפברואר 2006 בקרב משפחות שלא היו זכאיות לגמלה להבטחת הכנסה	
	בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)
82	
לוח 83: קבלת גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי בקרב הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז	
	(באחוזים)
100	
לוח 84: קבלת גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006 בקרב פרטים שלא היו זכאים לגמלה	
	להבטחת הכנסה, לפי מרכז (באחוזים)
100	
לוח 85: הפרטים הלא זכאים שלא קיבלו אף גמלה ושלא עבדו בפברואר 2006 לפי שלילת הגמלה בפברואר 2006	
	ומצב תעסוקתי וחיפוש עבודה בחודש הראיון (באחוזים)
101	
לוח 86: קבלת גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006 בקרב משפחות שלא היו זכאים	
	לגמלה להבטחת הכנסה, לפי מרכז (באחוזים)
102	

- לוח 87: משפחות שלא קיבלו אף גמלה ושאלו לא עבד בפברואר 2006 לפי שלילת הגמלה בפברואר 2006 ומצב תעסוקתי וחיפוש עבודה בחודש הראיון (באחוזים) 102
- לוח 88: השוואת המאפיינים של הפרטים הזכאים והלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 והשוואת המאפיינים של הלא זכאים שלא עבדו ולא קיבלו אף גמלה לעומת הלא זכאים שעבדו או קיבלו גמלה אחרת (באחוזים) 103
- לוח 89: השוואת מצבם התעסוקתי של הפרטים הזכאים והלא זכאים לקבלת גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת בפברואר 2006 (באחוזים) 104
- לוח 90: משתתפים שרצו לפנות לרופא מרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים) $N=11,393$ 106
- לוח 91: משתתפים שהיו בקשר (ישיר או עקיף) עם הרופא במרכז התעסוקה מתוך אלה שרצו לפגוש אותו, לפי מרכז (באחוזים) 107
- לוח 92: אופן מסירת המלצת הרופא למשתתפים שהיו בקשר עם רופא, לפי מרכז (באחוזים) $N=5,053$ 107
- לוח 93: דיווח המשתתפים על המלצת הרופא מתוך אלה שהיו בקשר עם הרופא, לפי מרכז (באחוזים) $N=4,927$ 108
- לוח 94: המשתתפים שנפגשו עם היועץ התעסוקתי, לפי מרכז (באחוזים) $N=13,640$ 109
- לוח 95: שיעור המשתתפים שהיועץ היה בקשר איתם בתחילת תקופת עבודתם, לפי מרכז 109
- לוח 96: תדירות הקשר עם היועץ לאחר ההשמה, לפי מרכז (באחוזים) $N=1,624$ 110
- לוח 97: מספר שעות שבועיות שהמשתתפים בילו בפעילות בסדנאות, קורסים, הרצאות ושירות בקהילה, בחודש שקדם לראיון, לפי מרכז (באחוזים) 110
- לוח 98: מספר שעות הפעילות במרכז לפי היקף התעסוקה בתקופת הראיון (באחוזים) 111
- לוח 99: שיעור המשתתפים שהופנו ע"י המרכז לשירותים שונים $N=11,500$ 112
- לוח 100: השתתפות המשתתפים בהכשרה, סדנאות ולימודים במרכזי התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים) 114
- לוח 101: השתתפות בשירות בקהילה לפי מרכז (באחוזים) 114
- לוח 102: אבחון מקצועי והפניה לחיפוש עבודה, לפי מרכז 116
- לוח 103: פעילות המשתתפים בהכשרה ולימודים לפי מאפיינים דמוגרפיים 119
- לוח 104: פעילות המשתתפים בהכשרה ולימודים לפי מאפיינים תעסוקתיים ובריאותיים 120
- לוח 105: משתתפים שדיווחו על השתתפות לפחות בפעילות אחת של הכשרה ולימודים, לפי מאפיינים שונים 121
- לוח 106: התפלגות המשתתפים בעלי מאפיינים שונים לפי חיפוש עבודה 123
- לוח 107: המשתתפים הזקוקים לעזרה בתחבורה כדי להגיע לפעילויות, לפי מרכז 124
- לוח 108: סוגי סיוע בתחבורה לפי מרכז 124
- לוח 109: מקבלי סיוע בתחבורה מתוך הנזקקים, לפי מרכז 125
- לוח 110: עזרה בטיפול בילדים למשתתפות בפעילות במרכז, לפי מרכז 125
- לוח 111: הזדקקות לסידור לילדים, לפי מרכז 126
- לוח 112: סיוע בסידור לילדים הצעה וקבלתה, לפי מרכז 126
- לוח 113: הוצאות נוספות במסגרת הפעילות במרכז, לפי מרכז 127
- לוח 114: שיעור המשתתפים שדיווחו על צורך בסוגי עזרה נוספים לשם השתלבות בעבודה 128
- לוח 115: השתתפות בשירות בקהילה 129
- לוח 116: מאפיינים דמוגרפיים לפי סטאטוס השתתפות בשירות בקהילה ולפי מרכז (באחוזים) 130
- לוח 117: ניסיון תעסוקתי ומדדי בריאות, לפי סטאטוס השתתפות בשירות בקהילה ולפי מרכז (באחוזים) 131
- לוח 118: מאפייני משך השירות בקהילה (באחוזים) 132
- לוח 119: מאפייני מקום השירות בקהילה (באחוזים) 133
- לוח 120: שירותים תומכי עבודה למשתתפים בשירות בקהילה (באחוזים) 135

- 136 לוח 121: היחס אל המשתתפים בעת ביצוע השירות בקהילה (באחוזים)
- 137 לוח 122: קשיים בביצוע השירות בקהילה ותרומתו (באחוזים)
- 139 לוח 123: שיעור המשתתפים המרוצים או מרוצים מאוד מקורסים וסדנאות במרכזי התעסוקה (באחוזים)
- 140 לוח 124: שיעור המשתתפים שהביעו שביעות רצון מהיבטים שונים לגבי כלל הסדנאות והקורסים, לפי מרכז (באחוזים)
- 142 לוח 125: שיעור המשיבים בחיוב לשאלות על היחס של מתכנן היעדים, לפי מרכז (באחוזים)
- 142 לוח 126: התפלגות המשיבים לפי מספר התשובות בהן צוין יחס חיובי מצד מתכנן היעדים (באחוזים)
- 143 לוח 127: שיעור המשיבים בחיוב לשאלות על תפקודו האינסטרומנטלי של מתכנן היעדים התעסוקתיים, לפי מרכז (באחוזים)
- 143 לוח 128: הערכת התפקוד האינסטרומנטלי של מתכנן היעדים התעסוקתיים, לפי מרכז (אחוזים)
- 144 לוח 129: הערכת המשתתפים את יחס הרופא, משך הזמן שהוא הקדיש להם ומשך זמן ההמתנה לפגישה, לפי מרכז (באחוזים)
- 145 לוח 130: שביעות הרצון מהסיוע בתחבורה שניתן על ידי המרכזים, לפי מרכז (אחוזים)
- 146 לוח 131: הערכת היבטים שונים של המבנה הפיזי של המרכז, לפי מרכז (באחוזים)
- 147 לוח 132: דיווח משתתפים על קיום אמצעים טכניים שונים במרכז התעסוקה, לפי מרכז (אחוזים)
- 147 לוח 133: דיווח משתתפים על קיום הדרכה לשימוש באמצעים טכניים, לפי מרכז (מתוך אלה שידעו על קיומם) (אחוזים)
- 148 לוח 134: שיעור המשתתפים שהעריכו שהתכנית במרכז התעסוקה תרמה ליכולותיהם למצוא עבודה ולהשתלב בשוק העבודה, לפי מרכז (אחוזים)
- 149 לוח 135: שיעור המשתתפים שדיווחו שהתכנית תרמה ליכולתם להשתלב בעבודה, לפי מספר התחומים ולפי מרכז (באחוזים)
- 149 לוח 136: שיעור המשתתפים שהעריכו שהתכנית במרכז התעסוקה תרמה ליכולותיהם למצוא עבודה ולהשתלב בשוק העבודה, לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים)
- 149 לוח 137: שיעור המשתתפים שהעריכו שהתכנית במרכז התעסוקה תרמה ליכולותיהם למצוא עבודה ולהשתלב בשוק העבודה לפי שינוי במצבם התעסוקתי בין תחילת התכנית למועד הראיון (אחוזים)
- 150 לוח 138: התפלגות התשובות בנושא היבטים חיוביים שונים של תכנית מהל"ב (בקרב אלה שציינו היבטים חיוביים) (אחוזים)
- 151 לוח 139: התפלגות התשובות בנושא היבטים שליליים שונים של תכנית מהל"ב (אחוזים)
- 152 לוח 140: שיעור החוששים מאיבוד הגמלה בקרב משתתפים שקיבלו גמלה במועד הראיון, לפי מרכז (באחוזים)
- 152 לוח 141: שיעור החוששים מאיבוד הגמלה בקרב משתתפים שקיבלו גמלה במועד הראיון, לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים)
- 153 לוח 142: הערכת המשתתפים בנוגע לשינוי במצבם הכלכלי בעקבות התכנית, לפי מרכז (אחוזים)
- 153 לוח 143: הערכת המשתתפים בנוגע לשינוי במצבם הכלכלי בעקבות התכנית, לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים)
- 154 לוח 144: הערכת המשתתפים בנוגע לשינוי במצבם הכלכלי בעקבות התכנית לפי שינוי המצב התעסוקתי בין תחילת התכנית למועד הראיון (באחוזים)
- 156 לוח 145: שיעור המשתתפים שגמלתם הופסקה מסיבה כלשהי, לפי מרכז
- 156 לוח 146: שיעור המשתתפים שגמלתם הופסקה, לפי סוג מרואיין (באחוזים)
- 157 לוח 147: שיעור המשתתפים שדיווחו על הפסקת הגמלה (בפעם הראשונה) מתוך כלל המופסקים, לפי סיבת ההפסקה ולפי מרכז

- לוח 148: התנהגויות שהוגדרו כאי שיתוף פעולה (באחוזים מתוך המשתתפים שגמלתם הופסקה בגין אי שיתוף פעולה עם המרכז) 159
- לוח 149: התנהגויות שהוגדרו כהיעדרות בלתי מוצדקת (באחוזים מתוך אלה שגמלתם נשללה עקב היעדרות בלתי מוצדקת) 160
- לוח 150: שיעור המשתתפים שידעו על זכות הערר, השוקלים להגיש, היודעים כיצד להגיש, המגישים ערר ותוצאות הערר, לפי מרכז (באחוזים) 161
- לוח 151: הפנייה לועדות הפנימיות (ועדות הברור) במרכזים (באחוזים) 162
- לוח 152: שיעור המשתתפים שידעו על זכות הערר, השוקלים להגיש, היודעים כיצד להגיש, המגישים ערר ותוצאות הערר, לפי סוג המשפחה של המשתתף (באחוזים) 163
- לוח 153: הסיבות להגשת ערר שדיווחו ע"י המרואיינים 164
- לוח 154: הסיבות לאי הגשת ערר ע"י המרואיינים ששקלו הגשת ערר ויודעים כיצד לעשות זאת (באחוזים) 165
- לוח 155: הסיבות לדחיית הערר, עפ"י דיווח המרואיינים (באחוזים) 166
- לוח 156: מדדים עיקריים של תוצאות התכנית עבור פרטים, לפי מרכז (באחוזים) 167
- לוח 157: מדדים עיקריים של תוצאות התכנית עבור משפחות, לפי מרכז (באחוזים) 167
- לוח 158: מקדמים יחס צולב של המרכזים השונים בניתוח לוגיסטי רב משתני של תוצאות התכנית: אי-זכאות לגמלה ב-2006, אי-התייצבות ושינוי חיובי בתעסוקה 168

הגדרות

שאלון אודות: לגבי פרטים שלא ניתן היה לראיינם באופן אישי, רואיין בן משפחה בוגר באמצעות שאלון אודות. שאלון זה כלל רק שאלות אובייקטיביות (לא הערכתיות) שהיה סיכוי סביר שהמרואיין יוכל לענות עליהן.

קבוצת אוכלוסייה: הבחנה בין 3 קבוצות: יהודית ותיקים, עולים שעלו לארץ מאז ה-1.1.1990, וערבים.

משפחה: יחידים או זוגות עם או בלי ילדים עד גיל 18 (למעט מקרים מיוחדים של ילדים עד גיל 21). לא כולל בני משפחה נוספים הגרים באותו משק בית.

הרכב משפחה: יחיד, יחיד עם ילדים, זוג, זוג עם ילדים.

טיפוסי משפחה: בהגדרה המשלבת מצב משפחתי, גיל וקבוצת אוכלוסייה יצרנו 6 טיפוסי משפחה: יחיד או נשוי מגיל 50 ומעלה ללא ילדים, יחיד או נשוי מגיל 49 ומטה ללא ילדים, עולה יחיד עם ילדים, ותיק יחיד עם ילדים, ערבי נשוי עם ילדים, יהודי ותיק נשוי עם ילדים.

מופנים לתכנית: פרטים שהיו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה ביולי 2005 והופנו למרכזים.

משתתפים בתכנית: כל מי שהופיעו לפחות פעם אחת במרכזים.

התחלת התכנית: האחד באוגוסט 2005, התאריך הפורמלי של פתיחת המרכזים.

זמן המעקב: 7 חודשים מאז התחלת תכנית. רלבנטי במיוחד לניתוחים בסוגיות של תעסוקה וזכאות לגמלה להבטחת הכנסה עבור פברואר 2006.

זמן הריאיון: 9-10 חודשים לאחר התחלת התכנית.

GHQ12: סקאלה של רמת הסיכוי לקיום בעיות רגשיות בעלת 12 שאלות. 4 תשובות חיוביות מצביעות על סיכויים בינוניים של בעיות רגשיות ו-6 תשובות חיוביות ומעלה מצביעות על סיכויים גבוהים של קיום בעיות.

עבודות רציפות: עבודה שנמשכת לפחות שלושה חודשים.

ידיעת עברית: המדד של ידיעת עברית נבנה על בסיס שש שאלות שבאמצעותן מעריך המרואיין את שליטתו בשפה על פני סולם של 4 דרגות: 3. טוב מאד/מצוין; 2. טוב; 1. קצת; 0. בכלל לא. 4 מיומנויות הן כלליות ו-2 ספציפיות לתעסוקה. המדד מהווה סכום הציונים בשש השאלות והטווח שלו נע בין 0-18. ציונים 0-6 מבטאים עברית לא טובה, וציונים 7-18 מבטים עברית טובה יחסית.

כישורי מחשב: המדד של כישורי מחשב נבנה על בסיס הערכת המרואיין את יכולתו לעבוד בחמש תוכנות בסיסיות כגון WORD, EXCEL, דואר אלקטרוני, שימוש באינטרנט ותוכנות אחרות. מי שדיווח על יכולת לעבוד לפחות באחת התוכנות דורג כבעל כישורי מחשב.

מגבלות ביכולת לעבוד: מורכב משלושה פריטים אשר בודקים האם, עפ"י הערכת הפרט, יש לו בעית בריאות (פיזית או נפשית) המגבילה אותו 1. מבחינת סוג העבודה שהוא יכול לבצע; 2. מבחינת היקף העבודה (מספר השעות) שהוא יכול לעבוד; 3. עבודה בה יש תקופות שהוא אינו מסוגל לעבודה. הציון במדד הוא סכום המגבלות אשר יכול לנוע בין 0-3.

לקויות למידה: המרואיינים נשאלו שאלות המהוות מבחן סינון לליקויי למידה¹ שבאמצעותו ניתן לבדוק דרך מספר פריטים אפשרות של לקויות למידה. ציון מעל 12 נקודות במבחן הסינון מורה על אפשרות של ליקויי למידה. יש לציין שהמבחן אינו מהווה כלי אבחוני ולפיכך תוצאותיו אינן יכולות להצביע על קיומה הוודאי של לקות למידה. פרטים שצינו שלא למדו כלל לא נבדקו באמצעות המבחן.

תחושת שליטה: המדד של תחושת שליטה בודק את תפיסת הפרט באיזו מידה הוא חש שהוא קובע את גורלו, שמה שקורה לו תלוי בו עצמו. הוא מורכב משבעה היגדים ועל המרואיין לציין את מידת הסכמתו עם כל אחד מהם על פני סולם של 0-3 הנע מ"מסכים מאד" עד "בכלל לא מסכים". ציון הפרט במדד הוא סכום הציונים בהיגדים שיכול לנוע בין 6-21.

מיומנויות חיפוש עבודה: המדד של מיומנויות חיפוש עבודה בודק את תפיסת הפרט באיזו מידה הוא חש שהוא מסוגל לבצע סדרת פעולות הקשורות בחיפוש עבודה, כגון הכנת קורות חיים בעברית, מילוי טופס בקשה לקבלה לעבודה בעברית, שכנוע מעסיקים לקבלו לעבודה.² המדד מורכב מששה פריטים ועל המרואיין לדרג את עצמו לגביהם על פני סולם של 0-4, הנע בין "הרבה מאד" לבין "כלל לא". ציון הפרט במדד הוא סכום הציונים אשר יכול לנוע בין 0-24.

הרגלי עבודה: המדד של הרגלי עבודה מורכב מששה פריטים הבודקים את יכולת הפרט לתפקד בסביבת עבודה, למשל, לבצע עבודה באופן עצמאי על סמך הוראות בע"פ או בכתב, לארגן את הזמן הדרוש לביצוע עבודה ולהשלימה במועד, להגיע לעבודה באופן סדיר ובזמן.³ על המרואיין להעריך את עצמו לגבי כל פריט על פני סולם של 0-4 הנע בין "לא קשה בכלל" לבין "לא יכול בכלל". ציון הפרט במדד הוא סכום הציונים אשר יכול לנוע בין 0-24.

¹ מבחן הסינון (The Learning Disability Screening) שפותח עבור – Washington State Division of Employment and Social Services Learning Disabilities Initiative.
² WHO. International Classification of Functioning and Disability, Full Version, July 1999, Geneva Switzerland

הערות הסבר ללוחות

() נתונים שמהימנותם הסטטיסטית נמוכה (טעות דגימה יחסית בין 25%-40%) הובאו בסוגריים.

(()) נתונים שמהימנותם הסטטיסטית נמוכה ביותר (טעות דגימה יחסית מעל 40%) הובאו בסוגריים כפולים.

פרק 1. מבוא וממצאים נבחרים

התכנית הניסיונית הקרויה בשם תכנית מהל"ב הופעלה באוגוסט 2005 בארבעה אזורים בארץ ואליה מופנים מקבלי גמלת הבטחת הכנסה החייבים במבחן תעסוקה. החוק לשילוב מקבלי גמלאות בעבודה, המעגן בתוכו את התכנית, קבע כי ביצועה ילווה במחקר הערכה. זאת, במטרה לסייע לממשלה ולכנסת לגבש את המדיניות לעתיד בהיבטים השונים של מבחן התעסוקה, שעמידה בו היא תנאי לזכאות לגמלה להבטחת הכנסה. ממצאי המחקר מיועדים לספק למקבלי ההחלטות את התשתית העובדתית בבואם להחליט אם לאמץ את התפיסה המונחת בבסיס התכנית כמדיניות שראוי להרחיבה לאזורים נוספים בארץ, ואם כן באיזו מתכונת של תכנית ואלו שינויים יש להנהיג בה. המחקר אמור להצביע על המידה בה הושגו יעדיה של התכנית, אך במקביל גם לעמוד על מוקדי הסיכונים הכרוכים בה. ממצאיו יהיו גם תשתית לניתוח עלות-תועלת של התכנית במונחים כמותיים, מקור למשוב על ההיבטים היישומיים של התכנית ובסיס לעיצוב מערכת המידע המינהלי. מטרת המחקר מתמקדות ברמת מפעילי התכנית (מרכזי התעסוקה) וברמת הפרט המופנה לתכנית, והעיקריות שבהן הן:

א. לזהות את דפוסי הפעולה של מרכזי התעסוקה, את מדיניות הטיפול במופנים לתכנית ואת סוגי השירותים המוענקים להם – מבחינת הכמות והאיכות. דגש יושם על התאמת התכנית האישית למאפיינים של המשתתף ולצרכיו.

ב. לבחון את התרומה של התכנית להשתלבות בעבודה של מקבלי גמלה להבטחת הכנסה ולהגדלת הרווחה הכלכלית שלהם.

המחקר אינו מתייחס רק לעצם השילוב בעבודה אלא גם לשינויים באיכות העבודה – השכר שבצידה, היקף המשרה, היציבות התעסוקתית והתאמת סוג העבודה לכישורים וליכולות התעסוקה, כמו גם למצב הבריאות הפיסית והנפשית.

ג. לעקוב אחר היציאה של משפחות ממערכת הבטחת הכנסה ולעמוד על הסיבות להפסקת הזכאות לגמלה ועל מקורות ההכנסה העומדים לאחור מכן לרשות המשפחות.

ד. להצביע על התרומה של התכנית לרווחה הפסיכולוגית של המשפחה, לרווחת הילדים ולתיפקוד ההורים.

ה. לעקוב אחר עמדות המשתתפים בתכנית כלפי התכנית ומפעיליה, ואחר שביעות הרצון מהשירותים שניתנו להם על ידי מרכזי התעסוקה.

לשם ביצוע המחקר נאסף מידע ממקורות שונים (מראיונות וממקורות מנהליים) על המאפיינים של המשתתפים בתכנית, על התעסוקה שלהם בעבר, במועד תחילת התכנית ובתקופת הפעלתה, וכן על הטיפול שניתן על ידי מרכזי התעסוקה. המידע, שייאסף בשלוש

נקודות זמן, יאפשר לעקוב אחר השינויים במצבם של המופנים לתכנית ("קבוצת הניסוי") ושל מקבלי גמלה הדומים להם, אך המתגוררים באזורים הסמוכים לאזורי הניסוי ("קבוצת ביקורת").

אוכלוסיית הדוח

- דוח זה מתייחס ל"מלאי" בלבד, כלומר לאנשים שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה ביולי 2005 והופנו לתכנית. הוא אינו מתייחס לפונים חדשים לאחר תחילת התכנית. ייתכן שהפונים החדשים הם בעלי מאפיינים שונים מאלה שקיבלו גמלה לפני התחלת התכנית שכן חלקם שהו במערכת תקופה ארוכה.
- הדוח מתייחס רק לאוכלוסיית הניסוי ואינו כולל השוואה לקבוצת הביקורת.
- לפיכך, הדוח מאפשר לעקוב אחרי השינויים בקבוצת הניסוי אך אינו מאפשר לקבוע עד כמה השינויים הם פועל יוצא של הפעלת התכנית.
- חשוב להדגיש שהדוח מתייחס רק לתקופה הראשונה של הפעלת התכנית (שבעה-תשעה חודשים). תקופה זו היתה בחלקה גם תקופת התארגנות שלאחריה הונהגו שינויים שהממשלה יזמה בתכנית. שינויים אלה אינם באים לידי ביטוי בדוח זה.
- בדוחות ההמשך שייצאו לאור בחודשים מאי-יוני 2007, יוצגו ממצאים מניתוח מקיף יותר שיכלול את השינויים בקבוצת הניסוי והביקורת בתקופה של 15 חודשים מתחילת התכנית, וזאת בהתייחס הן ל"מלאי" והן ל"זרם" הפונים החדשים לתכנית.
- הדוחות הבאים יכללו מידע מפורט יותר במספר סוגיות מרכזיות כגון מקורות ההכנסה ורמת ההכנסה של משק הבית, וכיצד מסתדרים אנשים אשר הפסיקו לקבל גמלה. כמו-כן תהיה העמקה בשינויים ביכולתם התעסוקתית של המופנים.

ממצאים עיקריים

מאפייני האוכלוסייה

אוכלוסיית מקבלי גמלה להבטחת הכנסה היא הטרוגנית במאפיינים הדמוגרפיים, במשאבים לתעסוקה ובסוגי הסיוע הנדרשים להם להשתלב בעבודה.

- שני שלישים מהמופנים הן נשים.
- כ-40% מהמופנים הם בני 50 ומעלה וכ-25% בני 55 ומעלה.

- כ-40% הם ערבים וכשליש הם עולים שעלו משנת 1990 ואילך (מחציתם הגיעו אחרי 1996).
- כ-17% מכלל הפרטים שהופנו לתכנית הם חד-הוריים, כ-30% נשואים עם ילדים עד גיל 18 (שני שלישים מהם ערבים) וכ-53% הם נשואים או יחידים ללא ילדים.
- לכ-28% מהמופנים יש ילדים מתחת לגיל 10 ול-15% מהמופנים ילדים מתחת לגיל 5.
- כ-12% מהמשפחות הן משפחות מרובות ילדים (4 ילדים ומעלה) ו-60% מתוכן הן משפחות ערביות.
- יש שוני רב באוכלוסייה מבחינת רמת ההשכלה: לכ-30% מהמופנים עד 8 שנות לימוד, ולשיעור דומה – 12 או יותר שנות לימוד.
- כ-77% דיווחו על מוגבלות ביחס לסוג העבודה, להיקף השעות שהם יכולים לעבוד או ביחס לאי-יכולתם לעבוד בתקופות מסוימות. כ-50% דיווחו על מוגבלות בשלושת התחומים האלה.
- בסקאלה (GHQ) אשר משמשת למדידת סיכוי לקיום בעיות בתחום הרגשי (חרדות, דיכאון) כ-50% קיבלו ציון נמוך המעיד על סיכוי גבוה לבעיות בתחום זה. סקאלה זו אינה מהווה אבחון, אלא מעידה על אפשרות לקיום בעיות בתחום זה.
- ל-53% מהמופנים היה ניסיון תעסוקתי בעבודות רציפות או זמניות ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית.

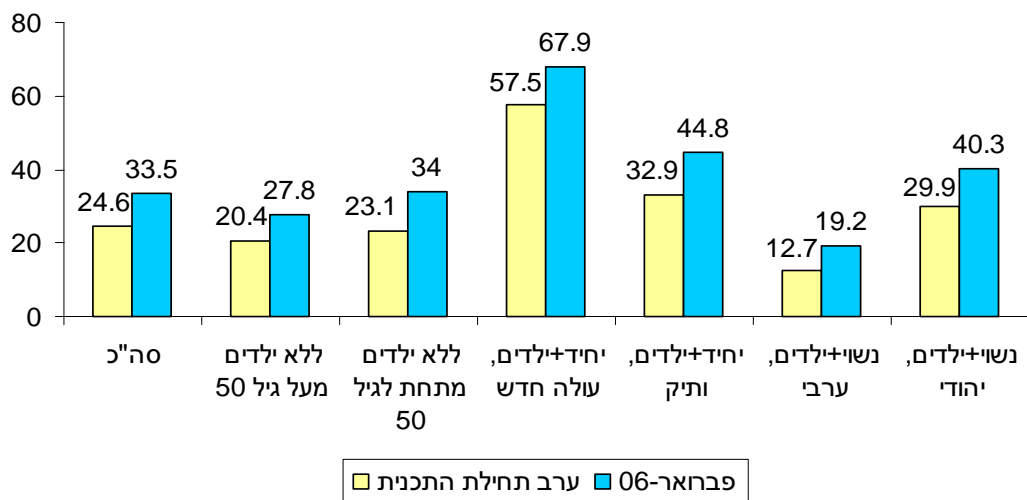
שינויים בתעסוקה מתחילת התכנית עד פברואר 2006

במהלך שבעת החודשים הראשונים של התכנית גדל שיעור המועסקים בקרב המופנים וכמו כן היתה הרחבה בהיקף שעות העבודה של חלק מהמופנים שכבר עבדו בתחילת התכנית: שיעור המועסקים נטו עלה ב-9 נקודות האחוז (מ-24.6% ל-33.5%), ועוד כ-6% נטו מכלל המופנים שעבדו בראשית התכנית הרחיבו את היקף שעות העבודה. בסה"כ כ-15% נטו מהמופנים דיווחו על שינוי חיובי במצבם התעסוקתי-השתלבו בעבודה או הרחיבו את היקף שעות העבודה בלפחות שעה אחת בשבוע (בניכוי אלה שהפסיקו לעבוד או הקטינו את שעות העבודה).

- כ-25% מהמופנים היו מועסקים ערב תחילת התכנית והשתכרו שכן המזכה אותם בהבטחת הכנסה. כ-80% מתוכם היו מועסקים במשרה חלקית ורק 20% במשרה מלאה.

- בפברואר 2006, שבעה חדשים מתחילת התכנית, עלה שיעור המועסקים ל-33.5%, כלומר עלייה נטו של כ-9 נקודות האחוז.
- הגידול בשיעור המועסקים אפיין את כל טיפוסי המשפחות. בקרב ערבים נשואים עם ילדים ובקרב אוכלוסייה מעל גיל 50 ללא ילדים נרשמה התוספת הנמוכה ביותר (7 נקודות האחוז).

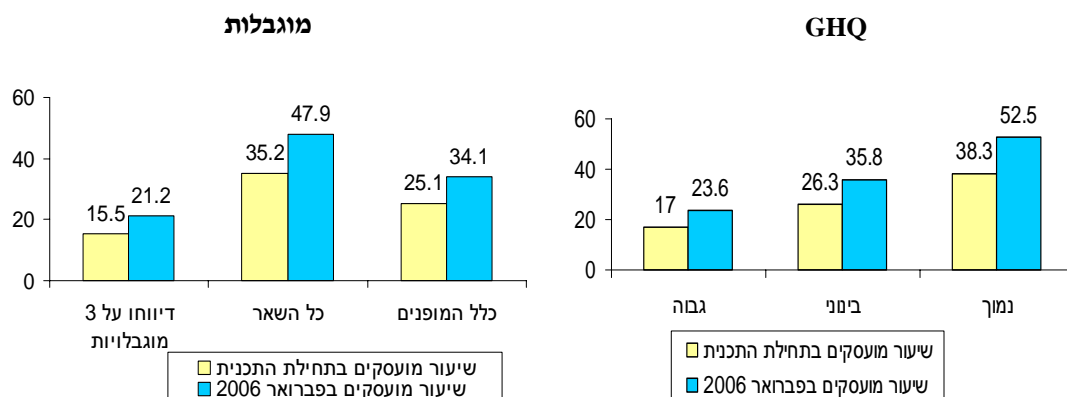
תרשים 1: שיעור המועסקים בתחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי טיפוסי משפחות

- כ-30% מאלה שעבדו בראשית התכנית והמשיכו לעבוד עד פברואר 2007 הרחיבו את היקף משרתם או נכנסו לעבודה נוספת (בניכוי מי שהפחית את היקף משרתו), או נכנסו לעבודה נוספת. בסה"כ כ-6% מכלל המופנים.
- בסה"כ כ-15% נטו מהמופנים עברו שינוי חיובי במצבם התעסוקתי- השתלבו בעבודה חדשה או הרחיבו את היקף תעסוקתם (בניכוי אלה שיצאו משוק העבודה או הפחיתו את היקף התעסוקה).
- הסיכוי להשתלב בעבודה למי שלא עבד ערב תחילת התכנית היה נמוך יותר אצל: מבוגרים יותר, נשים נשואות עם ילדים, ערבים, חסרי מקצוע, חסרי ניסיון תעסוקתי, מי שסובל ממצוקה נפשית ומי שחסר הרגלי עבודה.
- הרחבה בהיקף התעסוקה אפיינה יותר את בעלי השכלה גבוהה וכן את המשפחות החד-הוריות.
- שיעורי התעסוקה היו נמוכים באופן משמעותי בקרב מי שדיווחו על סיכוי גבוה לבעיות רגשיות או על מגבלות רבות יותר ליציאה לעבודה. יחד עם זאת, כפי שניתן לראות בתרשים 2, הגידול בשיעור המועסקים אפיין גם מופנים עם סיכוי גבוה לבעיות

רגשיות וגם מופנים שדווחו על מוגבלות בהשתלבות בתעסוקה (בהיקף שעות, סוג ותקופות העבודה).

תרשימים 2-3: שיעור המועסקים בתחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מדד לסיכוי לבעיות רגשיות (GHQ) ולפי דיווח על מוגבלות בהיקף, סוג או תקופות תעסוקה

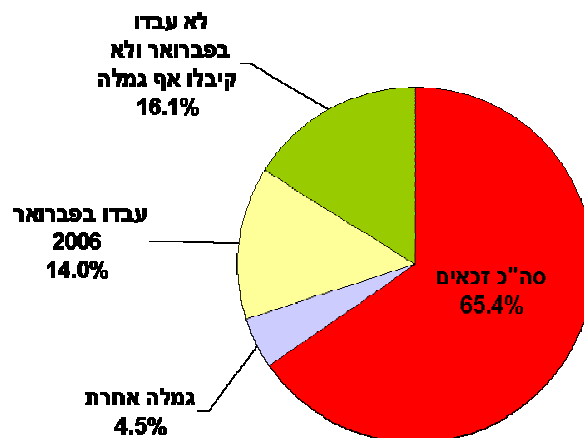
- אנשים בכל רמות המוגבלות הצביעו על מגוון צורכי עזרה שהם זקוקים להם כדי להשתלב בעבודה מתאימה למוגבלות שלהם.
- כ-50% מההשמות בעבודה חדשה היו במשרה מלאה. רמות השכר למשרה מלאה היו לרוב בסביבות שכר מינימום. בסה"כ כ-30% מההשמות היו בשכר של עד 1,500 ₪, כ-30% בשכר שבין 1,500 ל-2,500 ₪ וכ-20% בשכר מעל 3,500 ₪.
- הגידול בתעסוקה היה הדרגתי וההשמה בעבודה התפרסה פחות או יותר באופן אחיד על פני שבעת החודשים הראשונים. כמעט בכל המקרים היתה רק השמה אחת שבה התמידו ממועד ההשמה עד לתקופת הריאיון.
- חלק ניכר מהמופנים שהושמו בעבודה הועסקו כעובדי שירותים (26%) וכעובדים בלתי-מקצועיים (37%).
- 60% מהמופנים שהושמו בעבודה הביעו שביעות רצון ביחס לעבודה.

שינויים בקבלת גמלה

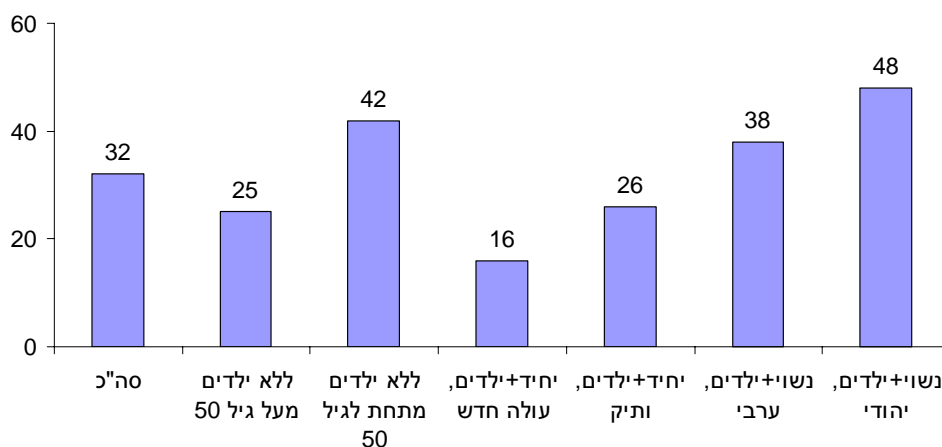
בפברואר 2006, שבעה חודשים לאחר תחילת התכנית, צנח מספר הזכאים לגמלה להבטחת הכנסה ב-35%, רק כרבע מירידה זו ניתן לזקוף לשינוי חיובי במצב התעסוקה של המופנים לתכנית.

- כ-35% מכלל המופנים (37% מהמשפחות) לתכנית הפסיקו לקבל גמלה להבטחת הכנסה במסגרת התכנית; 30% הפסיקו לקבל גמלה (32% מהמשפחות) ו-5% המשיכו לקבל גמלה, אך לא במסגרת התכנית אלא בעילת זכאות אחרת מעילת מהל"ב.
- לכ-5% מכלל המופנים לתכנית שלא קיבלו גמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 נשללה הגמלה לחודש זה. כ-4% נוספים קיבלו גמלה אחרת בעיקר זיקנה ונכות כללית.
- 30% מהמופנים שלא קיבלו שום גמלה בפברואר 2006 מתחלקים לשתי קבוצות: 16.1% שלא קיבלו גמלה ולא עבדו ו-14% שעבדו בפברואר 2006. העובדים מהווים 47% מהאוכלוסייה שעזבה את התכנית ולא קיבלה אף גמלה אחרת.
- במקביל 29% מהמשפחות שלא קיבלו שום גמלה בפברואר 2006 מתחלקים לשתי קבוצות: 16% עובדים ו-13% לא עובדים. העובדים מהווים 55% מהאוכלוסייה שעזבה את התכנית ולא קיבלו אף גמלה אחרת.

תרשים 4: אי-זכאות לגמלה להבטחת הכנסה לפי מצב תעסוקתי בפברואר 2006

תרשים 5: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה, לפי טיפוס משפחה: פברואר 2006 בהשוואה ליולי 2005 (אחוזים)

- כפי שמראה תרשים 5, היציאה מהתכנית והפסקת הגמלה היתה גבוהה במיוחד בקרב אנשים ממשפחות נשואות עם ילדים ובקרב אנשים ללא ילדים מתחת לגיל 50.
- מופנים שלא התייצבו ולא קיבלו גמלה (כ-5% מכלל המופנים) מהווים שיעור קטן מתוך אלה שלא היו זכאים לגמלה בפברואר 2006.
- השינויים החיוביים בתעסוקה (השתלבות בעבודה או הרחבת היקף העבודה) של המופנים עשויים להסביר, לכל היותר, כ-28% מהירידה בשיעור מקבלי הגמלה, זאת בהנחה שכל מי ששיפר את מצבו התעסוקתי הפסיק לקבל גמלה.
- יחד עם זאת, בקרב אלה שלא קיבלו גמלה להבטחת הכנסה והיו מועסקים בפברואר 2006 ל-65% היה שיפור בתעסוקה לאחר תחילת התכנית.
- בקרב המופנים שלא קבלו גמלה להבטחת הכנסה ולא מועסקים בפברואר נמצא שיעור גבוה (יחסית) של זוגות עם ילדים, שיעור גבוה של ערבים וכן שיעור גבוה של מופנים ללא נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית.

לוח 1: סיבות עיקריות לאי זכאות לגמלה להבטחת הכנסה לפי דיווח הפונים

סה"כ	סיבות עיקריות
46	סיבות הקשורות במבחן התעסוקה במרכז (לפחות סיבה אחת)
26	סיבות הקשורות במבחן הזכאות של המוסד לביטוח לאומי (לפחות סיבה אחת)
16	אי מסירת מסמכים/איחור בהגשת מסמכים

- הסיבות שדווחו על ידי המופנים לאי זכאות לגמלה היו מגוונות: 46% דיווחו על הפסקת תשלום גמלה בגין סיבות הקשורות למבחן תעסוקה ו-26% בגין סיבות

הקשורות בעיקר לאי-עמידה במבחן הכנסה של המוסד לביטוח לאומי (כ-20% מתוך ה-26%).

- הממצאים על הסיבות להפסקת גמלה מחזקות את המסקנה שהשיפור החיובי בתעסוקה מסביר לכל היותר כרבע מכלל הירידה במספר המקבלים.

שירותים שניתנו על-ידי המרכזים

הממצאים מעידים שבתשעת החודשים הראשונים של הפעלת התכנית המרכזים יישמו את התפיסה של "השמה תחילה" ולא של שדרוג ההון האנושי כדי לשפר את פוטנציאל ההשתכרות בעתיד. המרכזים סיפקו בעיקר פעילויות קצרות שהתייחסו לכישורים רכים. ההשתתפות בסדנא להכשרה לחיפוש עבודה היתה פעילות עיקרית של כמחצית מהמשתתפים במרכזים.

- לסדנאות להכשרה לחיפוש עבודה הופנו כ-30% מהמשתתפים, לסדנאות לכישורי חיים כ-24%, ללימודים עיוניים - בעיקר עברית - הופנו כ-20% מהמשתתפים.
- כ-13% השתתפו בלימודי מקצוע (בעיקר הכרת המחשב).
- המרכזים לא ערכו אבחון מקצועי לפונים אליהם. רק מעטים הופנו לסדנאות לשיקום תעסוקתי.
- בתחום שירותים תומכי עבודה, המרכזים סיפקו בעיקר שירותי תחבורה. משפחות מעטות יחסית דיווחו על הצורך בסיוע לטיפול בילדים ומעטות קיבלו אותו.
- כמחצית מהמופנים לתכנית דיווחו על חיפוש עבודה. חיפוש העבודה נעשה במרכז (על ידי שימוש במשאבים שהמרכז העמיד לרשותם) או מהבית. לרבים מהם פעילות זו היתה פעילות עיקרית במרכז התעסוקה.
- כ-25% מהמשתתפים בתכניות במרכזים השתתפו בשרות בקהילה. רובם הצביעו מצד אחד על תרומה חיובית של התכנית הקשורה ליכולת ולרצון להשתלב בעבודה ויחס חיובי מצד המסגרת בה שרתו, ומצד שני על הקשיים ביחס לעמידה בדרישות של פעילות זו.
- לכ-39% מהמשתתפים בשרות בקהילה לא היה ניסיון בעבודות רצופות. לשליש היה ניסיון תעסוקתי בעבודות רציפות בחמש שנים אחרונות.
- לרוב המשתתפים (70%-80%) היתה דעה חיובית על היחס של אנשי הצוות השונים (מתכנני יעדים תעסוקתיים, רופא, מדריכים ומרצים). יחד עם זאת, רוב אלה שהשתתפו בקורסים או סדנאות לא היו מרוצים מהם, רק 30%-40% מהמשתתפים הביעו שביעות רצון מהקורסים והסדנאות, ו-50% דיווחו שתוכן הקורסים לא היה

רלוונטי. כמו-כן רק 25% דיווחו שהתכנית בכללותה קידמה את היכולת התעסוקתית שלהם. יש לציין שבדוחות ההמשך יוצגו ממצאים מבדיקת עומק של שינויים שחלו ביכולתם התעסוקתית של המשתתפים.

השוואה בין המרכזים

ישנם הבדלים בין המרכזים המתבטאים במאפייני האוכלוסייה, סוג והיקף השירותים ובתוצאות (לוח 2).

מאפייני אוכלוסייה

- בנצרת רוב המופנים למרכז הם ערבים, באוכלוסייה זו שיעור גבוה של נשואים עם ילדים, של בעלי השכלה נמוכה ושיעור גבוה של צעירים.
- באשקלון שיעור גבוה של האוכלוסייה הם עולים חדשים, שיעור המשפחות החד-הוריות גבוה יחסית, שיעור גבוה של בעלי השכלה גבוהה ואוכלוסייה מבוגרת.
- בשני המרכזים הנוספים חדרה וירושלים אוכלוסייה מעורבת הכוללת ותיקים, ערבים ועולים בשיעורים דומים.

הבדלים בין המרכזים ותוצאות

- ישנם הבדלים בין המרכזים בשיעור המופנים שאצלם היה שינוי חיובי בתחום התעסוקה מתחילת התכנית והוא נע בין 18% באשקלון ל-12% בנצרת. ניתן להסביר את ההבדלים בין המרכזים על ידי ההבדלים במאפייני האוכלוסיות שהם משרתים.
- קיימים הבדלים משמעותיים בין המרכזים באחוז הלא-מתייצבים, אחוז שלא היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 ואחוז הלא זכאים בפברואר שלא עבדו. בחדרה הדפוס החריג ביותר, עם השיעור הגבוה ביותר של לא-מתייצבים ושל לא זכאים לגמלה, וגם של לא זכאים לגמלה שלא עובדים ולא מקבלים אף גמלה.
- באשקלון, לעומת זאת, האחוז שלא התייצבו נמוך, אחוז הלא-זכאים לגמלה נמוך, ויש אחוז קטן מאוד של לא-זכאים שלא עובדים ולא מקבלים אף גמלה.

לוח 2: התייצבות, שינויים במצב התעסוקתי וזכאות לגמלה להבטחת הכנסה, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
8.9	3.3	10.7	2.8	6.4	אחוז שלא התייצבו
12.2	15.1	13.8	18.1	14.7	אחוז עם שינוי חיובי בתעסוקה
31	35	49	23	35	אחוז הלא זכאים לגמלה
21	27	39	14	26	אחוז הלא זכאים לגמלה שלא בשלילה ולא עברו לגמלה אחרת
13	19	26	7	16	אחוז הלא זכאים שלא עובדים ולא מקבלים אף גמלה

פרק 2. תכנית מהל"ב – מטרת התכנית ועיקריה

תכנית מהל"ב היא תכנית ניסיונית של "מרווחה לעבודה" המופעלת מאז אוגוסט 2005 בארבעה אזורים בארץ. התכנית, שמשתתפיה הם מקבלי גמלה להבטחת הכנסה, עוגנה בחוק לשילוב מקבלי גמלאות בעבודה – 2004. החוק אושר כהוראת שעה לתקופה של שלוש שנים ממועד הפעלתו הלכה למעשה (אוגוסט 2005 – יולי 2008), והוא פירט את מטרת התכנית, את אוכלוסיית המשתתפים, את מרכיבי תכנית ההשבה לעבודה ואת הקמתם של מרכזי תעסוקה באזורים שבהם תופעל התכנית.

בהתאם לחוק, מטרת התכנית היא "לקדם את שילובם של מקבלי הגמלאות בעבודה שתמצה את כושר השתכרותם, תוך שיתופם באחריות לכך, על מנת לאפשר מעבר מתלות בגמלאות לעצמאות חברתית וכלכלית". המשתתפים בתכנית הם מקבלי גמלה להבטחת הכנסה המתגוררים באזורי הניסוי שהוגדרו על ידי המוסד לביטוח לאומי כחייבים במבחן תעסוקה, כלומר זכאים לגמלה בעילת זכאות של "דורשי עבודה" או "שכר נמוך". מקבלי הבטחת הכנסה בעילות אחרות, כגון אמא לילד מתחת לגיל שנתיים, עילת מצוקה, עילת מחלה ועילת מכור לסמים, אינם משתתפים בתכנית. החוק המיר את מבחן התעסוקה הנהוג כיום כתנאי לקבלת גמלה להבטחת הכנסה ב"תכנית אישית" המחייבת את המשתתפים בתכנית, והעביר את הסמכות לאישור העמידה בתכנית האישית כתנאי לזכאות לגמלה לידי מרכזי התעסוקה שהוקמו בידי מפעילים פרטיים בארבעת אזורי הניסוי.

במסגרת ההיערכות לביצוע החוק, נקבעו במהלך 2004 אזורי הניסוי של התכנית ונבחרו על פי מכרז התאגידים מחו"ל ומישראל שיפעילו את מרכזי התעסוקה בשותפות.

ועדת האזורים (שהרכבה קבוע בחוק) בחרה ארבעה אזורי ניסוי ומתוכם נלקחו כ- 3,500 משקי בית בכל אזור שנכללו בניסוי:

- נצרת, נצרת עלית ועין מאהל
- חדרה, אור עקיבא, פרדס חנה, כפר קרע ובאקה אל גרבייה
- ירושלים
- אשקלון ושדרות

במרכזים ובחוזים שנחתמו עם הזכיינים הוגדרו חובות המפעילים וזכויותיהם, דרכי העבודה ושיטת התגמול. כמו כן, משרדי הממשלה (תמ"ת ואוצר) והמוסד לביטוח לאומי נערכו לבניית המערכות הממוכנות ולהעברת המידע הנדרש לקביעת הזכאות לגמלה, לניהול הפיננסי של התכנית, לבקרה ולמחקר.

באוגוסט 2005 נפתחו שעריהם של מרכזי התעסוקה ובראשית דרכה התכנית כללה קצת יותר מ-10% מכלל אלה שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה, וכ-13% מאלה החייבים במבחן תעסוקה ברמה הארצית.

התכנית האישית כמבחן תעסוקה: מתכנני יעדי התעסוקה שהוצבו במרכזי התעסוקה מופקדים על השמת המשתתפים בעבודה ועל בניית תכנית אישית לכל משתתף על מנת לסייע לו בהשמה בעבודה, וכן על ארגון הסיוע. על המשתתף להשתלב בעבודה – אם בכוחותיו הוא ואם בסיוע של מתכנן היעדים התעסוקתיים.

התכנית האישית תכלול פעילות שבועית של 30-40 שעות.⁴ התכנית כוללת – נוסף על עבודה במשרה חלקית הפחותה ממכסת שעות זו – פעילויות שונות לקידום השילוב בעבודה. התכנית עשויה לכלול פעילויות של הכשרה לחיפוש עבודה, סדנאות לכישורי חיים, לימודים מקצועיים ועיוניים וסדנא לשיקום תעסוקתי. התכנית יכולה גם לכלול שירות בקהילה (ללא שכר) לתקופה מוגבלת – אך רק בגופים שלא למטרות רווח או בפרויקטים מיוחדים של גופים ציבוריים. בנוסף לכך התכנית האישית כוללת חיפוש עבודה במרכז או מחוצה לו.

התאמת התכנית האישית למשתתף מחייבת, כמובן, הערכה של בריאותו וכישוריו של המשתתף. האבחון המקצועי אמור לסייע גם בזיהוי משתתפים שלהם קשיי השמה מיוחדים. המחוקק היה מודע לכך, והחוק מאפשר להפחית את מספר השעות השבועיות של התכנית האישית עד ל-15 שעות, וזאת במקרים שלגביהם "בוחר המקרים המיוחדים" במרכז סבר שהמשתתף ניצב בפני קשיים אמיתיים לבצע תכנית של 30 שעות שבועיות. החלטה זו מחייבת באישורה של ראש מינהלת מהל"ב. לצורך מתן יעוץ מקצועי לגבי הבקשות המוגשות לראש המנהלת, הוקמה "ועדה ה-15" אשר כוללת איש שיקום, רופא תעסוקתי ואיש תעסוקה.

בנוסף לכך, החוק מאפשר לשר התמ"ת להפחית את מספר השעות השבועיות בתכנית האישית מתחת ל-15 למשתתפים מסוימים או לקבוצות של משתתפים – וזאת בהסתמך על הניסיון המצטבר מיישום התכנית. תקנות שהותקנו לחוק באמצע 2006, אחרי התקופה שאליה מתייחס דוח זה, מאפשרות להפחית את השעות עד לשעה בשבוע או עד לשעה בחודש, בהתאמה למקרה. לצורך דיון בבעיות הפרטניות הוקמה "ועדה ממליצה" (הקרויה ועדת חריגים) במינהלת התכנית.

⁴ בשלושת חודשי ההפעלה הראשונים של התכנית היתה סמכות לקבוע תכנית אישית בת 30-40 שעות שבועיות.

במטרה לקדם את ההשתלבות בעבודה, מרכזי התעסוקה אמורים לסייע ולדאוג להסרתם של חסמים נוספים ליציאה לעבודה באמצעות שירותים תומכי עבודה: סיוע בטיפול ובשמירה על ילדים קטנים, תשלום נסיעות למקום העבודה וכן תשלום סובסידיה למעסיקים שיקלטו עובדים.

עמידה במבחן תעסוקה ורישום במפות ההתייצבות: קביעת הזכאות לגמלה להבטחת הכנסה נותרת בסמכות המוסד לביטוח לאומי, אך על פי אישור מתכנן יעדי התעסוקה, לפיו המשתתף אכן עמד בתכנית שהוכנה בעבורו. אי עמידה במלוא התכנית או בחלקה כרוכה בשלילת גמלה לחודש, וסירוב לקבל עבודה – בחודשיים. החוק דאג גם להגן על מקבלי הגמלה, ומי שיראה את עצמו נפגע מהחלטות מתכנן יעדי התעסוקה רשאי לערער לפני ועדת ערר.

עמידה במבחן תעסוקה נקבעת על פי הרישום של מצב הפעילות / התעסוקה במפות ההתייצבות שהמרכזים מעבירים לביטוח הלאומי. סעיפי הרישום העיקריים במפות ההתייצבות הם:

- סירוב לעבודה.
- היעדרות לא מוצדקת מפעילות במרכז או מטעמו יותר מיומיים בחודש.
- אי שיתוף פעולה אפילו ליום אחד. מינואר 2006 הוחלט שרק אי שיתוף פעולה של יותר מיומיים בחודש יגרור שלילה והתיקון נעשה רטרואקטיבית.
- היקף שעות העבודה הוא 30 שעות ויותר ואינו מחייב את המשתתף בפעילות במרכז (ולעיתים אף לא בהתייצבות).
- זכאות לגמלה לממלאים אחר התכנית האישית.

השמה בעבודה: השתלבות בעבודה של מי שלא עבד או הגדלת היקף העבודה של מי שעבד. משתתפים בתכנית שאינם זכאים עוד לגמלה בעילה המחייבת מבחן תעסוקה אלא בעילה אחרת (התמכרות או גמילה ממנה, מחלה, אם לילדים קטנים משנתיים או נשים בהריון) עוברים לטיפולו של המוסד לביטוח לאומי. במקביל, מקבלי גמלה באזורי הניסוי שתמה זכאותם לגמלה בעילה שאינה מחייבת מבחן תעסוקה ונהיו זכאים בעילה המחייבת מבחן תעסוקה, עוברים לטיפולו של מרכז התעסוקה.

פרק 3. מתודולוגיה

3.1 מטרות ההערכה

מטרת ההערכה היא לבחון את האפקטיביות של התכנית בהשגת המטרות ברמת הפרט - השתלבות בעבודה של אוכלוסיית מקבלי גמלה להבטחת הכנסה. להשגת המטרה הזו ייאספו נתונים שיעזרו ללמוד על המשאבים והחסמים התעסוקתיים של מקבלי הגמלה, על הטיפול הניתן על-ידי המרכזים, ועל המצב התעסוקתי של המשתתפים לפני הפעלת התכנית, במהלכה ובסוף השנה הראשונה. לימוד המאפיינים של אוכלוסיית הניסוי מבחינת המשאבים והחסמים התעסוקתיים יסייע גם להכיר את האוכלוסייה לקראת הרחבה אפשרית של התכנית לאזורים אחרים. מטרה נוספת של ההערכה היא סיוע בעיצוב מערכת המידע המינהלי ומתן משוב על יישום התכנית כדי לשפר את תהליך היישום וללמוד על המודלים המופעלים במרכזים השונים.

3.1.1 יישום התכנית והמודלים במרכזים השונים

הסוגיות העיקריות שייבחנו:

- דפוסי העבודה של מתכנני היעדים התעסוקתיים והקשיים הניצבים בפניהם, ודפוסי שיתוף הפעולה עם ארגונים אחרים.
- אינדיקטורים של איכות הטיפול הניתן ללקוחות לפי מדדים אובייקטיביים וסובייקטיביים.
- היקף הטיפול וסוגי הטיפול הניתנים במרכזי התעסוקה לקבוצות בעלות חסמים שונים.
- הפניות לוועדת הערר ותוצאותיהן.

3.1.2 השפעת התכנית במספר תחומים מרכזיים - ברמת הפרט

תעסוקה

- הדגש המרכזי בהערכה יינתן לנושא השתלבות בעבודה. הסוגיות שייבדקו:
- היקף השילוב של מקבלי הגמלה במעגל העבודה (כולל הרחבת תעסוקה).

- איכות התעסוקה של אלה שהשתלבו בעבודה (היקף משרה, רצף התעסוקה, סוג העבודה, רמת השכר וההטבות, אופק השתכרות וכד').
- הקשר בין מאפייני האוכלוסייה לבין מידת ההצלחה בהשמה בעבודה.

שינויים ברווחתה הכלכלית והחברתית של המשפחה

המישורים לבחינת השינויים ברווחתה של המשפחה :

- מצב כלכלי : מקורות הכנסה, הכנסה פנויה כולל הטבות משלימות
- תפקוד הורי (השגחה, מעורבות)
- רווחת הילדים (נשירה, עבריינות, תפקוד בלימודים, בילוי בשעות הפנאי).

3.1.3 בחינת השינויים במערך הקצבאות

הסוגיות שייבחנו :

- שינויים בהיקף המקבלים גמלה להבטחת הכנסה ובהרכבם
- שינויים בדפוסי הכניסה למערכת הבטחת הכנסה, ודפוסי היציאה ממנה
- מעבר לקצבאות אחרות (נכות, אבטלה).

3.1.4 מעסיקים

- נכונות המעסיקים לשתף פעולה עם מרכזי התעסוקה ודפוסי שיתוף הפעולה
- מאפייני המעסיקים שקלטו בעבודה מקבלי גמלה, ומתמידים בהעסקתם.

3.2 מערך המחקר

3.2.1 בחירת מערך המחקר

בשל אופייה של החקיקה, ואופן יישומה של תכנית מהל"ב, לא ניתן היה להתאים למחקר ההערכה של התכנית מערך מחקרי של ניסוי מבוקר, אלא מערך ניסויי למחצה.⁵ מערך מסוג זה מאפשר גם הוא להעריך את השפעתה של התכנית על מצבם של המשתתפים בה בתחומי חיים שונים, מאחר שהוא מבוסס על מעקב אחר שתי קבוצות של משפחות: קבוצת הניסוי הכוללת מדגם של המשתתפים בתכנית בארבעת אזורי הניסוי, וקבוצת "ביקורת"⁶ שעליה נמנים מקבלי הגמלה המתגוררים באזורים שהם בני השוואה לאזורי הניסוי והדומים במאפייניהם למקבלי הגמלה באזורי הניסוי. דמיון בין אזור הניסוי לבין אזור הביקורת, מחד, ודמיון בין הפרטים באזור הניסוי ובאזור הביקורת, מאידך, מאפשרים לייחס את ההבדלים בהתנהגות הפרטים שבין שתי הקבוצות להשפעת התכנית. לפיכך, מערך המחקר כולל:

- א. מעקב לאורך זמן (כשנה) לגבי השינויים שחלו בקרב משתתפי התכנית.
 - ב. השוואה של אוכלוסיית הניסוי לאוכלוסיית הביקורת.
- קבוצת הניסוי וקבוצת "הביקורת" הוגדרו באופן נפרד עבור:
- א. "מלאי" מקבלי הגמלה ערב הפעלת התכנית שהופנו לתכנית באזורי הניסוי, או מקבלי גמלה ערב הפעלת התכנית באזורי הביקורת.
 - ב. "זרם" של הפונים למרכזי התעסוקה או של הפונים לסניפי המוסד לביטוח לאומי באזורי הביקורת במהלך המחצית השנייה של שנת הניסוי.

3.2.2 בניית מדגם הניסוי

אוכלוסיית התכנית ואוכלוסיית המחקר

כאמור, אוכלוסיית התכנית מונה את מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה שהופנו לתכנית באזורי הניסוי ("מלאי"), ואת אוכלוסיית הפונים החדשים ("זרם") שפנו למרכזים לאחר התחלת הניסוי.

⁵ זאת משום שבאזורי הניסוי כל מקבלי הגמלה חויבו להשתתף בתכנית, מלבד הזכאים לגמלה בעילות שלא חייבו השתתפות בתכנית.

⁶ על אף שהמינוח הסטטיסטי המתאים יותר הוא קבוצת "השוואה" נשתמש במונח ביקורת שהוא ברור לציבור הרחב.

לתכנית הופנו כל הזכאים לגמלה להבטחת הכנסה בעילות שחייבו השתתפות בתכנית בחודש מאי 2005, ונוספו עליהם הזכאים בחודש יולי. אוכלוסייה זאת מנתה 15,173 משפחות (שמהווים 18,265 פרטים). מתוך 15,173 משפחות שהופנו לתכנית היו 1,737 משפחות שמבחינת הביטוח הלאומי היה להם סטטוס "תביעות פתוחות" או "מופסקים לחודשיים", ולכן לא נכללו בתוך האוכלוסייה ששימשה לצורך דגימה.⁷ בסך-הכל, אם כן, אוכלוסיית התכנית ששימשה בסיס לדגימה מנתה 13,436 משפחות (16,280 פרטים). מתוך אוכלוסייה 12,901 משפחות היו זכאיות לגמלה ביולי 2005, ולכן השתתפו בפועל בתכנית. במשפחות אלו כוללות 15,485 פרטים. כפי שמפורט בסעיף 3.4.2, הדוח הנוכחי מתייחס רק לאוכלוסייה זו.

שיטת הדגימה של אוכלוסיית הניסוי

כדי להבטיח את האפשרות לנתח טיפוסי משפחה שונים (לפי מצב משפחתי ולאום) בכל מרכז, נבחרה שיטת דגימה של שכבות. בשיטה זו תוגברו קבוצות קטנות, מעבר לחלק היחסי שלהן באוכלוסייה. הוגדרו 32 שכבות שונות בהתאם לפרמטרים הבאים:

1. לפי מרכז: אשקלון, חדרה, ירושלים או נצרת.
2. לפי מצב משפחתי: יחיד בלי ילדים, יחיד עם ילדים, נשוי בלי ילדים או נשוי עם ילדים.
3. בכל האזורים מלבד אשקלון: לפי לאום יהודי או ערבי. באשקלון לפי מיקום המרכז: אשקלון או שדרות.

המדגם מונה 4,695 משתתפים (3,835 משפחות). כמו-כן, המדגם כולל עוד 553 פרטים שהם בני-זוג של משתתפים אך שלא היו חייבים בעצמם להשתתף בתכנית, ולכן לצורך הריאיון עמד גודל המדגם על 5,248 פרטים.

3.2.3 בניית קבוצת הביקורת

תהליך בניית קבוצת הביקורת מורכב משני שלבים: בשלב הראשון נבחרו אזורי הביקורת לאזורים בהם מופעלת התכנית, ובשלב השני נבחרו פרטים מאזור הביקורת לכל פרט ופרט מאזור הניסוי, כאשר ההתאמה בין הפרטים נעשתה בנפרד לכל אזור ניסוי.

בחירת אזורי הביקורת

הקריטריון שהנחה את בחירת אזורי הביקורת היה השגת דמיון מרבי בינם לבין אזורי הניסוי במאפיינים הבאים:

⁷ לא נכללו באוכלוסיית המשתתפים כי היה ידוע מראש שחלק משמעותי מאוד מהם לא יהיו זכאים לגמלה לאחר הבירורים. בפועל, בדוח ביטוח לאומי 1,005 משקי בית לא נמצאו זכאים לגמלה בעילות מהל"ב.

- מספר מקבלי גמלת הבטחת הכנסה ושיעורים באוכלוסייה
 - מספר מקבלי דמי אבטלה ושיעורים באוכלוסייה
 - מספר דורשי עבודה ושיעורם באוכלוסייה
 - שיעור המשתכרים עד שכר המינימום
 - שיעור המשתכרים מעל פעמיים שכר ממוצע
 - שיעור המופנים לתכנית מסך המועסקים באזור
 - שיעור המופנים לתכנית מסך המחפשים עבודה באזור
 - שיעור היוממות
 - התפלגות המועסקים לפי ענפי תעסוקה
 - רמה סוציו-כלכלית של האזור והמתגוררים בו
 - אזור הביקורת לא יהווה שוק עבודה מתחרה לאזור הניסוי.
- בשל הקושי לאתר אזור ביקורת שיתאים לשכונות שבמזרח ירושלים, על פי הקריטריונים שצינו לעיל, הוחלט להתאים ביקורת רק לתושבים היהודים של ירושלים. לפיכך, תושבי מזרח ירושלים ייכללו רק בניתוחים המתייחסים לקבוצת הניסוי בשני מועדי המעקב הראשונים, אך לא לניתוח המשווה בין הניסוי לביקורת.

תרשים 1: אזורי הניסוי וההשוואה, לפי אזור

<u>קבוצת ביקורת</u>	<u>קבוצת הניסוי</u>
	אשקלון
אשדוד, באר שבע	אשקלון
אופקים, נתיבות	שדרות
	ירושלים
חיפה, רחובות, באר שבע	ירושלים
	חדרה
יקנעם עילית, קריית טבעון, גדרה, יבנה, חיפה, לוד, נס ציונה, רחובות, רמלה, זיכרון יעקב	חדרה, אור עקיבא
קלנסווה, אום-אל-פחם, טירה, טייבה	פרדס חנה-כרכור
	ערערה, כפר קרע,
	באקה-גית
	נצרת
יקנעם עילית, כרמיאל, נהריה	נצרת עילית
ג'ש, דיר חנא, אעבלין, טייבה, טמרה, סחינין, שפרעם, שגור, כפר יאסיף	נצרת

בחירת פרטים לקבוצת הביקורת

בשלב זה נבחרו פרטים שיהוו ביקורת לפרטים בקבוצת הניסוי. לכל פרט בניסוי אותר פרט אחד מאזור ההשוואה המתאים לו מבחינת המאפיינים שלו. לאחר בחינה של מספר שיטות התאמה אומצה שיטה המורכבת משלושת השלבים הבאים:

שלב א. (Dehejia and Sadek, 2002) Propensity Score Matching

נבחר מודל הסתברותי (רגרסיה לוגיסטית) כדי לאמוד את ההסתברות להשתתפות בניסוי כפונקציה של מאפיינים שונים עבור כל השייכים למדגם הניסוי ועבור כל מקבלי גמלה באזורי ההשוואה באותן עילות המחייבות השתתפות את המופנים לתכנית. על בסיס המודל שנאמד ניתן לכל פרט ערך המציין את הסתברות השתתפות שלו בניסוי, ולכל פרט בניסוי נבחרו באזורי ההשוואה פרטים עם propensity score דומה. המשתנים ששימשו בתהליך הזיווג היו:

- אזור
- גיל התובע וגיל בת-הזוג
- מין התובע
- מצב משפחתי של התובע: יחיד/זוג
- עלייה:
 - עולה/אינו עולה
 - שנת עלייה
- תעסוקה כיום
 - עובד/לא עובד
 - שכר מעבודה
- שני בני-הזוג חייבים במבחן תעסוקה או רק אחד מהם
- ילדים:
 - יש/אין ילדים
 - מס' ילדים כולל
 - גיל הילד הצעיר
- היסטוריה במערכת הבטחת הכנסה:
 - רצף שהות במערכת
 - מספר פעמים במערכת

• היסטוריה תעסוקתית:

- מספר חודשי העבודה הגדול ביותר בפרק זמן של 12 חודשים ובמהלך של 3 שנים (2001-2003)
- שכר מעבודה הגבוה ביותר (בממוצע לחודש עבודה בשנה ב-3 השנים 2003-2001)

• הכנסה משפחתית בעת השהות במערכת

- הכנסה משפחתית מעבודה
- הכנסה משפחתית כוללת

שלב ב. הצבת תנאי סף למשתני הזיווג

מעבר לקרבה על בסיס ה-propensity score, נקבע שההפרשים במשתנים מסוימים לא יהיו גדולים מסף מסוים. למשל, שהפרש הגיל בין פרט בניסוי לבין הפרט המתאים לו בביקורת לא יעלה על 10 שנים, או שלשני הפרטים יהיו ילדים עד גיל 5 וכדומה. רשימה מפורטת של תנאי הסף בכל משתנה מופיעה בנספח.

שלב ג. Mahalanobis Metric Matching (Rosenbaum and Rubin, 1985)

לאחר שנבחרו מספר פרטים שהם פוטנציאלים לכל פרט כל פי הקרבה ב-propensity scores והוצבו תנאי סף למשתני הזיווג, נבחרו המשתנים שעל פיהם נמדד המרחק באמצעות מדד המכונה מהלנוביס (המסכם קרבה) בין כל שני פרטים בניסוי ובביקורת בעלי ערכים דומים בהסתברות להשתתף בניסוי. לכל פרט בניסוי נבחר מקבוצת הביקורת הפרט עם הדמיון הגדול ביותר לו מבחינת המשתנים שנבחרו.

3.2.4 מקורות המידע ומועדי המעקב

מקורות מידע

- א. ראיונות עם המשתתפים בתכנית ועם הפרטים בקבוצת הביקורת
- ב. נתונים מינהליים של התכנית
- ג. נתונים ממערכות מידע מינהליות של הביטוח הלאומי
- ד. ראיונות עם מתכנני היעדים התעסוקתיים (case managers)
- ה. ראיונות עם המעסיקים.

הנתונים המינהליים ישמשו לבחינת השינויים במערכת הקצבאות ובדיקת המגמות בכניסה וביציאה של מקבלי הגמלאות ממערכת הבטחת הכנסה לפני הפעלת התכנית ולאחריה. זאת, הן באזורי הניסוי והביקורת והן בקרב כלל הזכאים להבטחת הכנסה בעילות חוסר תעסוקה ושכר נמוך בשאר הארץ.

מועדי המעקב

א. תאריכי הראיונות של המלאי

המחקר עוקב במשך כשנה וחצי אחר מדגם של האוכלוסייה שמופנית לתכנית ואחר קבוצת הביקורת שהותאמה אליה. המידע נאסף ב-3 נקודות זמן, כאשר משך הזמן בין ריאיון לריאיון הוא 6 חודשים.

- נתונים ראשוניים נאספו עם תחילת התכנית - החל מ- 1/8/2005, על המשתתפים בתכנית ועל קבוצת הביקורת.
- לאחר כ-6 חודשים מהפעלת התכנית (1/2/06) נאספו נתונים על המשתתפים בתכנית בלבד.
- בסוף השנה הראשונה להפעלת התכנית תוכנן לאסוף נתונים על המשתתפים בתכנית ועל קבוצת הביקורת, אך עקב המלחמה בצפון נדחה איסוף הנתונים לחודש דצמבר 2006. כלומר, המידע נאסף לאחר כ-16 חודשים מתחילת הניסוי.

ב. תאריכי הראיונות של הזרם

המידע נאסף בשתי נקודות זמן:

1. בעת הגשת תביעה להבטחת הכנסה: בין 2-7/2006 (גם לקבוצת הניסוי וגם לקבוצת הביקורת).
2. לאחר כ-8 חודשים: בין 1/10/2006 עד 1/3/2007 (גם לקבוצת הניסוי וגם לקבוצת הביקורת).

3.3 כלי המחקר ושיטת הריאיון

כלי המחקר המרכזי היו שאלונים שנבנו לכל אחד ממועדי המעקב; שאלוני T_0 בתחילת התכנית הופנו לקבוצת הניסוי והביקורת. שאלוני T_1 לקבוצת הניסוי בלבד ושאלוני T_2 לקבוצת הניסוי והביקורת. בכל אחד ממועדי המעקב נבנתה לכל שאלון גרסה מקוצרת

הקרואה "אודות": כאשר האדם מסרב לענות אך בן-זוגו מוכן לענות במקומו. במספר קטן מאוד של מקרים שבהם האדם סירב להתראיין, מולא שאלון קצר מאוד (שאלון "סירוב") שכולל שאלות אחדות בתחום התעסוקה והשתתפות בתכנית.

הראיונות היו טלפוניים וארכו כשעה עד שעה וחצי. הראיונות נערכו בשפות שונות: עברית, ערבית, רוסית ואמהרית. מרבית השאלות היו סגורות. בהמשך נתאר בקצרה את השאלונים במועדי T_0 ו- T_1 .

3.3.1 שאלוני T_0 - המצב בתחילת התכנית

השאלון נסב סביב נושאים שונים: מאפיינים אישיים, ניסיון תעסוקתי, מצב כלכלי, תפקוד הורי ונושאים אחרים, הקשורים למרואיין ולכל בני המשפחה האחרים.

מאפיינים דמוגרפיים, המצב התעסוקתי הנוכחי והחסמים ב- T_0

המרואיינים נשאלו על המאפיינים האישיים שלהם ושל כל חברי המשפחה באופן מפורט. הפרק בנושא תעסוקה סקר את ההיסטוריה התעסוקתית של כל מרואיין עד 5 עבודות במהלך 5 השנים האחרונות. הוצגו שאלות שעסקו בהיקף המשרה, פעילות מקום העבודה, תפקיד המרואיין במקום העבודה, מספר שעות העבודה, עבודות נוספות, שכר, תנאים סוציאליים וכו'. משתתפים בתכנית שלא עבדו נשאלו על חיפוש עבודה, ומשתתפים שלא חיפשו עבודה נשאלו על הסיבות לאי-חיפוש עבודה. הפרק על החסמים בתעסוקה עסק בשאלות על רמת ההשכלה, שליטה בשפות, הכרת מחשב, מקצוע, ניסיון תעסוקתי, מצב בריאותי, משתנים נפשיים (תחושות שליטה), הימצאות ילדים קטנים בבית ללא סידור או אדם מוגבל הזקוק להשגחה וכו'. השאלון עסק גם בתפיסה סובייקטיבית של החסמים לעבודה של המרואיינים, כגון היעדר מיומנויות בחיפוש עבודה, מגבלות בשוק העבודה, אפליה בגין גיל וכו'.

מדדים שונים על רווחת המשפחה, תפקוד הורי, רווחת ילדים ב- T_0

השאלות בנושאים אלה עסקו במקורות הכנסה של המשפחה, הוצאות קבועות של המשפחה, מדדים "רכים" על המצב הכלכלי (יכולת לכסות הוצאות בסיסיות, כגון מזון, חשמל, מים, טלפון), קבלת שירותים והטבות ממקורות שונים, דיור וכו'. השאלות בנושאים של תפקוד הורי עסקו בהשתתפות באסיפת הורים, השתתפות בפעילות הורים, קשר עם צוות המוסד החינוכי, משחקים עם ילדים, השתתפות בחוגים, ספרי ילדים, הצגות, בילוי עם הילדים, עזרה בשיעורי בית, ידע על מה הילד עושה בשעות אחר-הצהריים ועל חבריו של הילד, היעדרות, בעיות משמעת, השתתפות בפעילות בית-הספר,

תפקוד הילד בבית, התנהגות בלתי נורמטיבית של הילד, ולגבי ילדים גילאי 3-6 - על הימצאות צעצועים חינוכיים, פאזלים וכו'.

צורכי העזרה לפי דברי מרואיינים ב-T₀

המשתתפים שאינם עובדים נשאלו לאיזו עזרה הם זקוקים כדי להתחיל לעבוד. הם נשאלו על הצורך בהכוונה ובייעוץ מקצועי; לימוד מיומנויות בסיסיות, כמו שימוש במחשב, לימוד מקצוע, לימוד עברית; סידור השגחה לילדים; תמיכה נפשית ועידוד; תחבורה למקום עבודה; עבודה מותאמת לבעיות בריאות, וסוגי עזרה נוספים. המשתתפים בתכנית שעובדים במשרה חלקית נשאלו לאיזו עזרה הם זקוקים כדי להגדיל את משרתם.

3.3.2 שאלוני T₁ - כשישה חודשים לאחר השתתפות בתכנית

שאלון זה נערך כ-6 חודשים לאחר הפעלת התכנית, והופנה למשתתפים בתכנית בלבד. הוא התמקד במידע על הטיפול והשירותים שניתנו במרכז, ובמאפיינים התעסוקתיים של המשתתפים בשבעת החודשים הראשונים להפעלת התכנית.

פרטים על הטיפול ועל השירותים הניתנים במרכז ב-T₁

המשתתפים נשאלו לגבי סוגי הפעילויות שבהן השתתפו במרכז, משך הזמן של הפעילויות, הצורך בפעילויות ושביעות רצונם מהפעילויות אליהן הם הופנו. הנושאים שהשאלון עסק בהם היו:

- חיפוש עבודה, שימוש בכלי חיפוש עבודה שהמרכז העמיד לרשותם, ליווי והדרכה מטעם המרכז בחיפוש עבודה, הימצאות ציוד שמאפשר חיפוש עבודה, מגוון הצעות עבודה.
- תוכן הטיפול הניתן על-ידי מתכנן היעדים התעסוקתי: התאמת הצעות העבודה לכישרון, לניסיון התעסוקתי, ולמצבו הגופני של הלקוח.
- שיתוף הלקוח בבניית התכנית האישית ובשינויים בתכנית, ליווי הלקוח במגעיו עם מעסיקים, קשר עם הלקוח לאחר ההשמה.
- קבלת שירותים משלימים הדרושים ליציאה לעבודה או להשתתפות בתכנית, כגון טיפול בילדים, תחבורה, שירותים נוספים.
- שירותים שאינם ניתנים מטעם המרכז ואולי ניתנו מגורמים אחרים.
- נוחות שעות הפעילויות בהן השתתפו במרכז, נוחות הסביבה הפיזית של המרכז.

- קבלת מידע על התכנית, היכרות עם תוכני התכנית, מודעות לזכויות ולחובות שלהם.
- יחס של מתכנני יעדים תעסוקתיים כלפי הלקוח, טיב הקשר עם הלקוח.
- יחסם של בעלי תפקידים אחרים במרכז: רופא, פסיכולוג או צוות מינהלי כלפי הלקוח, והסכמתו עם המלצותיהם בקשר לעבודה.
- לגבי שירות בקהילה: סוג הפעילות בשירות בקהילה, תרומת הפעילות בקשר של הקניית הרגלי עבודה, אפשרויות עבודה עתידיות בשכר באותו מקום, ושביעות רצון מהשירות.

מצבם התעסוקתי של המרואיינים ב-T₁

בשאלון הוצגו שאלות שבדקו אם המשתתפים מצאו עבודה או הגדילו את משרתם או שיפרו את איכות התעסוקה שלהם בעקבות ההשתתפות בתכנית. המרואיינים נשאלו על היקף המשרה, סוג הפעילות של המרואיין ומקום העבודה, שכרו, הוצאות הקשורות ביציאה לעבודה, שביעות רצונו מעבודה, תפיסת הסיכוי לקידומו, קשיים בעבודה, סוג המעסיק וכו'.

השתתפות בתכנית ב-T₁

המשתתפים נשאלו על מצבם האישי לאחר 6 חודשים, האם נשרו מהתכנית והסיבות לנשירה, מספר ראיונות העבודה שהשתתפו בהם בפועל, מספר הצעות העבודה שהלקוחות דחו, הסיבות לדחייה, האם נשללה מהם הגמלה להבטחת הכנסה והסיבות לשלילה, משך הזמן של שלילת הגמלה וכו'.

3.4 עבודת שדה

3.4.1 מדגם הראיונות של המלאי

בסעיף זה נתייחס לרשימה של כל 5,248 פרטים של המלאי שהתקבלה לצורך ביצוע הראיונות.

מהנתונים הראשוניים שהתקבלו מהקבצים של המוסד לביטוח לאומי עולה כי מספרי הטלפון של יותר משליש מהמרואיינים לא היו מעודכנים. הושקעו מאמצים רבים כדי לאתר את מספרי הטלפונים דרך חברות הטלפונים ומרכזי התעסוקה, ואף פנינו למספר קטן של המרואיינים לביתם. כמו-כן, במוסד לביטוח הלאומי נעשו בדיקות חוזרות של קובצי הפרטים לאיתור ועדכון של מספרי הטלפון. בדרכים אלה הצלחנו להוריד באופן

משמעותי את מספר הלא-מאותרים ולראיין כ-78% מהמדגם (ראה הלוח הבא). שיעור זה דומה בין כל המרכזים.

הסיבות לנפל:

- כ-6% מכלל המדגם סירבו להתראיין.
 - כ-13% לא הצלחנו לאתר בגלל שקו הטלפון היה מנותק, מספר הטלפון היה שגוי, הנדגם עבר דירה, לא נמצאו פרטיו של הנדגם במרכז התעסוקה וכד'.
 - כ-2% סיבות אחרות: לא ניתן היה לראיין בגלל בעיית שפה וכד'.
- 92% מבין המשתתפים שהתראיינו בתחילת התכנית רואיינו גם לאחר כ-6 חודשים מהפעלת התכנית. שיעור זה דומה בין כל המרכזים.

לוח 3: שיעור ומספר הראיונות התקפים בתחילת התכנית ולאחר כ-6 חודשים בקרב סך-כל המדגם, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
1,345	1,384	1,408	1,111	5,248	סה"כ המרואיינים במדגם
1,074	1,053	1,111	871	4,109	מרואיינים שהשיבו ב-T ₀
80	76	79	78	78	שיעור המרואיינים שהשיבו ב-T ₀
994	971	1,006	802	3,773	מרואיינים שהשיבו ב-T ₁
93	92	91	92	92	שיעור המרואיינים שהשיבו ב-T ₁ מתוך אלה שהשיבו ב-T ₀

כפי שעולה מהלוח הבא, שיעור המרואיינים בשאלונים הרגילים גבוה ועמד על כ-94% בתחילת התכנית וגם לאחר כ-6 חודשים. שיעור המרואיינים בשאלוני "סירוב" עמד על פחות מ-4% בשני מועדי הראיונות. שיעורים אלה דומים בין המרכזים.

לוח 4: סוגי השאלונים בראיונות בתחילת התכנית ולאחר כ-6 חודשים בקרב סך-הכל המדגם, לפי מרכז (שיעור ומספר)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
1,074	1,053	1,111	871	4,109	סך-כל הראיונות ב-T ₀
1,020	970	1,030	804	3,824	שאלון רגיל (האדם עונה על עצמו)
95	92	93	92	93	שיעור המרואיינים עם שאלון רגיל
42	42	63	45	192	שאלון אודות (מישהו אחר עונה אודותיו)
4	4	6	5	5	שיעור המרואיינים עם שאלון אודות
12	41	18	21	92	שאלון סירוב (שאלון שכולל מעט פרטים)
1	4	1.6	2	2	שיעור המרואיינים עם שאלון סירוב
994	971	1,006	802	3,773	סך-כל הראיונות ב-T ₁
955	916	930	749	3550	שאלון רגיל (האדם עונה על עצמו)
96	94	92	93	94	שיעור המרואיינים עם שאלון רגיל
36	44	63	42	185	שאלון אודות (מישהו אחר עונה אודותיו)
4	5	6	5	5	שיעור המרואיינים עם שאלון אודות
3	11	13	11	38	שאלון סירוב (שאלון שכולל מעט פרטים)
0	1	1	1	1	שיעור המרואיינים עם שאלון סירוב

3.4.2 המדגם ששימש בסיס לניתוחים בדוח זה

כאמור, המדגם של אוכלוסיית המלאי נלקח מתוך האוכלוסייה שהופנתה למרכזים עד תחילת התכנית. אוכלוסייה זו כללה זכאי מאי 2005 ותוספת של זכאי יולי 2005 "חדשים". במהלך החודשים יוני ויולי, לפני תחילת התכנית, היו אנשים שהפסיקו להיות זכאים לגמלה ולכן לא היו צריכים להשתתף בתכנית למרות שנשלחו אליהם מכתבים.

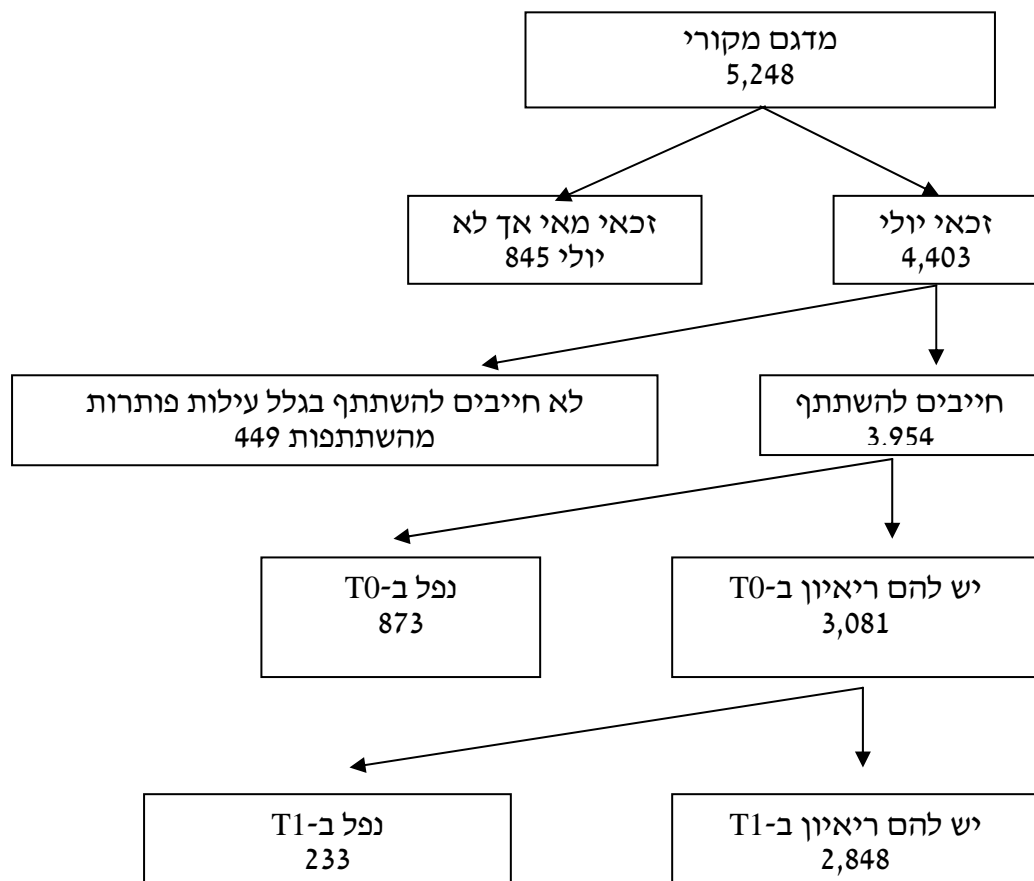
הניתוחים בדוח זה נעשו אך ורק על אוכלוסיית האנשים שהיו זכאים ביולי 2005 ושנדרשו להתייצב במרכזים (לכן לא נכללים בהם אנשים שהיו זכאים לגמלה במאי 2005, אך הפסיקו להיות זכאים ביולי 2005). כלומר, הניתוחים בדוח זה מתייחסים רק לחלק מאוכלוסיית המדגם.

בהמשך נבחן את האוכלוסייה שהפסיקה לקבל גמלה בחודשים לפני תחילת התכנית כדי לבחון באיזו מידה השפעת התכנית התחילה למעשה כבר לפני היישום בפועל.

הנתונים על המלאי בקבוצת הניסוי (המשתתפים בתכנית) נאספו בשתי נקודות זמן: בתחילת הניסוי וכ-6 חודשים לאחר תחילת הניסוי. המדגם לצורך הניתוח בדוח זה כולל את כל מי שהופנה לתכנית וקיבל גמלה להבטחת הכנסה ביולי 2005 בעילות שחייבו השתתפות בתכנית.

תרשים 2 מתאר את מבנה המדגם ההתחלתי ואת הנפל בריאיון האוכלוסייה.

תרשים 2: מיפוי הנדגמים והראיונות ב-T₀ וב-T₁

מתוך 5,248 פרטים (3,835 משפחות), 4,403 פרטים היו זכאים לגמלה בחודש יולי. מתוכם, 449 פרטים (בני-זוג של חלק מהנדגמים) לא היו מחויבים להשתתף בתכנית היות שהם זכאים לגמלה בעילות שלא דורשות השתתפות בתכנית. גודל המדגם הסופי לדוח זה הוא 3,954 פרטים שהיו מחויבים להשתתף בתכנית, שמייצגים 15,485 פרטים. מתוך זה, מספר המשתתפים שלא השיבו לשאלונים הוא 873 (22%). הנפל בין המרואיינים בתחילת התכנית ולאחר כ-6 חודשים הוא 7.6% ודומה בין המרכזים.

לוח 5: שיעור ומספר המרואיינים בתחילת התכנית ולאחר כ-6 חודשים, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
976	988	1,080	910	3,954	מחויבים להשתתף בתכנית
800	720	860	701	3,081	T_0
745	666	787	650	2,848	T_1
93	93	92	93	92	T_0/T_1 באחוזים

3.4.3 יחידת הניתוח

יחידת הניתוח ברוב הדוח הוא הפרט. אנו מדווחים על מצב המשפחה של המרואיינים כבודדים, משפחות חד-הוריות וכנשואים. בחלק מהנשואים, ובפרט באלה הקשורים לתעסוקה, להתייצבות ולקבלת גמלה, אנו מדווחים גם על משפחות. במקרים אלה אנו מסתכלים על מאפייני שני בני-הזוג במשפחות.

3.4.4 קובצי עבודה ובניית משקולות

המדגם שוקלל על מנת לייצג את כל האוכלוסייה של זכאי יולי 2005. חישוב המשקולות נעשה בהתאם למספר המשפחות שרואיינו בפועל ב-32 קבוצות של הרכבי משפחות שלפיהם נבנה המדגם וכלל האוכלוסייה המופנית לתכנית בכל אחת מ-32 הקבוצות. במדגם הסופי של הפרטים ישנם 3,081 פרטים שמייצגים 15,485 משתתפים באוכלוסייה לאחר השקלול. מאחר שהיה נפל נוסף בראיונות ב- T_1 , האוכלוסייה שוקללה מחדש על מנת לייצג את כל המחויבים להשתתף בתכנית, שהיו זכאים ביולי 2005. השקלול נעשה לפי משפחות (שהיוו את בסיס הדגימה). מאחר שבמקרים מסוימים הצלחנו רק לראיין בן-זוג אחד מתוך המשפחה, בפועל, הדוח הזה מתייחס ל-15,197 פרטים שכלולים ב-12,901 משפחות.

3.4.5 בדיקה האם הנפל הטה את המדגם ב- T_0 , ובין T_0 ל- T_1

ראיונות שנעשו ב- T_0 , הנפל והשוואה בין אלה שרואיינו לבין אלה שלא רואיינו לפי מאפיינים שונים

ההשוואות בין המדגם המקורי, לבין קבוצת הפרטים שרואיינו בפועל, מבוססות על נתונים שהתקבלו מהמוסד לביטוח לאומי. שיעור הנפל ב- T_0 היה 22%. ישנם הבדלים מסוימים בין אלה שרואיינו לבין אלה שלא רואיינו, אך הבדלים אלה לא גורמים להבדלים ניכרים במאפיינים בין המרואיינים בפועל ב- T_0 לבין סך-כל המדגם המקורי (ראה לוח להלן), כלומר אינם פוגעים בייצוגיות של המדגם שרואיין.

לוח 6: השוואה בין המופנים לתכנית שיש להם ריאיון תקף, לבין הנפל ב- T_0 , לפי מאפיינים שונים

מאפיינים	סה"כ המדגם	רואיין ב- T_0	לא רואיין ב- T_0
סה"כ N	3,954	3,081	873
מרכז			
אשקלון	23.0	22.8	23.9
חדרה	27.3	27.9	25.2
ירושלים	25.0	23.4	30.7
נצרת	24.7	26.0	20.2
לאום			
יהודים ותיקים	30.1	27.5	39.4
ערבים	35.2	37.7	26.5
עולים	34.7	34.8	34.1
גיל			
גיל עד 34	17.5	17.6	17.0
גיל 35-54	56.4	55.2	60.7
גיל מעל 55	26.1	27.2	22.3
מצב משפחתי			
יחיד	52.0	51.9	52.2
זוג	48.0	48.1	47.8

ראיונות שנעשו ב- T_1 והשוואה בין אלה שרואיינו לבין אלה שלא רואיינו, לפי מאפיינים שונים

מתוך 3,081 נדגמים ב- T_0 , רואיינו ב- T_1 2,848 משתתפים (92%). ההשוואות ביחס למשתנים שונים בין אלה שרואיינו ב- T_1 לבין אלה שלא רואיינו מבוססות על המידע שנאסף מהמרואיינים בשאלון T_0 , והן מוצגות בלוח שלהלן. קיימים הבדלים מסוימים בין פרטים שרואיינו ב- T_1 לבין אלה שלא רואיינו. למשל, בקרב הנפל יש שיעור גבוה יותר של יהודים ותיקים ושיעור נמוך יותר של ערבים. עם זאת, בגלל גודל לא משמעותי של הנפל, המדגם שרואיין בפועל ב- T_1 דומה למדגם ב- T_0 .

לוח 7: השוואה בין המרואיינים השורדים מ- T_0 ל- T_1 והנפל, לפי מאפיינים שונים

מאפיינים	סה"כ המרואיינים ב- T_0	יש למרואיין שאלון T_1	אין למרואיין שאלון T_1
N	2,848	3,081	233
מרכז			
אשקלון	24.6	24.6	24.7
חדרה	24.1	24.1	24.5
ירושלים	25.0	24.9	26.7
נצרת	26.3	26.5	24.1
מצב משפחתי (גיל ילד עד 18)			
יחיד	38.2	38.1	39.6
יחיד+	17.0	16.8	19.2
נשוי	14.1	14.3	11.6
נשוי+	30.7	30.8	29.6
לאום			
יהודים ותיקים	27.6	27.1	35.1
ערבים	39.0	40.2	23.7
עולים מ-1990 ואילך	33.3	32.7	41.2
שנות לימוד			
שנות לימוד 0-8	28.5	29.3	18.2
שנות לימוד 9-11	21.0	20.7	23.9
שנות לימוד 12	21.1	20.9	23.1
שנות לימוד 13+	29.4	29.0	34.8
ניסיון תעסוקתי			
אין ניסיון תעסוקתי	45.9	46.3	40.6
יש ניסיון זמניות	6.6	6.6	7.1
יש ניסיון רציפות	47.5	47.1	52.2
בעיות בריאות			
0 בעיות בריאות (דיווח עצמי)	22.5	21.6	35.1
1 בעיות בריאות (דיווח עצמי)	9.5	9.5	8.9
2 בעיות בריאות (דיווח עצמי)	9.0	9.2	6.1
3 בעיות בריאות (דיווח עצמי)	12.9	13.1	10.4
4 בעיות בריאות (דיווח עצמי)	46.0	46.5	39.5
עבודה בתחילת התכנית			
לא עובדים בתחילת התכנית	74.4	74.9	67.6
כן עובדים בתחילת התכנית	25.6	25.1	32.4
זכאות לגמלה בפברואר			
לא זכאי לגמלה בפברואר	34.6	33.8	45.0
זכאי לגמלה בפברואר	65.4	66.2	55.0

3.5 מבחני מובהקות וטעויות דגימה לאומדנים

שיטת הדגימה בסקר הנוכחי הייתה מורכבת וכללה דגימת משפחות על פי מדגם שכבות עם 32 תאים ואשכולות של בני-זוג בתוך כל משפחה. על מנת לחשב מבחני מובהקות השתמשנו במבחן Pearson Chi-square. לאור הדגימה המורכבת חושבה מובהקות

המבחן באמצעות מבחן F על פי תיקון Second-order של Rao & Scott's (1984). כמו-כן, גם בחישובי מובהקותם של הניתוחים הרב-משתניים נלקחה בחשבון מורכבות הדגימה. החישובים בוצעו באמצעות הכלי SPSS Complex Samples.

האומדנים המוצגים בדוח חשופים, כמובן, לטעויות דגימה. על מנת להזהיר את הקורא משימוש באומדנים החשופים לטעויות דגימה גבוהות, סומנו בסוגריים אומדנים בעלי טעויות דגימה יחסיות⁸ שבין הרמות 25% ל-40%. אומדנים בעלי טעויות דגימה יחסיות הגבוהות מ-40% לא דיווחו.

3.6 גודל המדגם וגודל האוכלוסייה לאחר שיקלול

לוח 8: גודל המדגם וגודל האוכלוסייה לאחר שיקלול

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
800	720	860	701	3,081	n מדגם
4,005	3,798	3,662	3,732	15,197	N אוכלוסייה

⁸ טעות דגימה יחסית (relative standard error) מחושבת על פי טעות הדגימה של האומדן מחולקת באומדן.

פרק 4. מאפייני המופנים לתכנית מהל"ב

פרק זה מציג את המאפיינים הדמוגרפים ואת מאפייני התיפקוד של אנשים שהופנו לתכנית וזאת על פי המידע שנאסף בראיון הראשון- בתחילת התכנית (T₀).

4.1 מאפיינים דמוגרפיים

לוח 9: התפלגות המופנים לפי מין ולפי מרכז (באחוזים)

מין	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ באחוזים	100	100	100	100	100
גבר	34	28	32	39	38
אשה	66	72	68	61	62

*p<.05

- שני שלישים מהמופנים הן נשים.
- באשקלון אחוז הגברים הוא הנמוך ביותר (28%), בירושלים אחוז הגברים הוא הגבוה ביותר (39%).

לוח 10: התפלגות המופנים לפי קבוצות גיל, לפי מרכז ובהשוואה לכלל אוכלוסיית המדינה (באחוזים)

גיל	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת	סה"כ אוכלוסיית מדינת ישראל (גברים 18-65, נשים 18-60)
סה"כ באחוזים	100	100	100	100	100	100
18-29	10	11	10	5	15	34
30-39	20	14	21	17	28	24
40-49	29	29	29	30	28	20
50-59	35	40	34	43	25	18
60+	6	6	6	5	4	4

*p<.05

- אוכלוסיית המופנים לתכנית היא מבוגרת יחסית, 70% מגיל 40 ומעלה. 41% מכלל האוכלוסייה מגיל 50 ומעלה וקרוב ל- 6% מגיל 60 ומעלה.
- האוכלוסייה בנצרת היא הצעירה ביותר – 57% מגיל 40 ומעלה.
- בירושלים ובאשקלון האוכלוסייה היא המבוגרת ביותר- 78% ו 75%, בהתאמה, מגיל 40 ומעלה.

לוח 11: התפלגות המופנים לפי מספר שנות לימוד ולפי מרכז (באחוזים)

שנות לימוד	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ באחוזים	100	100	100	100	100
0-8	29	16	33	30	35
9-11	21	22	19	21	22
12	21	18	21	23	22
13+	29	44	27	26	21

*p<.05

- בולט שיעורם הגבוה של פרטים בעלי השכלה יסודית בלבד מחד – 29% ושל בעלי השכלה על תיכונית מאידך - 29%.
- רמת ההשכלה דומה למדי במרכזים חדרה, ירושלים ונצרת. לעומת זאת באשקלון בולטים השיעורים הגבוהים של בעלי השכלה על תיכונית (44% לעומת כ-25% במרכזים האחרים) והשיעור הנמוך של בעלי השכלה יסודית (16% לעומת כשליש במרכזים האחרים).

לוח 12: התפלגות המופנים לפי שנות לימוד וסוג אוכלוסייה (באחוזים)

שנות לימוד	סה"כ	יהודים ותיקים	ערבים	עולים מ-1990 ואילך
סה"כ באחוזים	100	100	100	100
עד 8 שנות לימוד	29	22	45	14
9-11 שנות לימוד	21	29	22	13
12 שנות לימוד	21	32	24	10
13+ שנות לימוד	29	17	9	63

*p<.05

- קיימים הבדלים משמעותיים בכל רמות ההשכלה בין סוגי האוכלוסייה השונים.
- בקרב האוכלוסייה הערבית בולט השיעור הגבוה של בעלי השכלה נמוכה - 45% לא למדו יותר מ-8 שנות לימוד.
- בקרב העולים החדשים בולט השיעור הגבוה של בעלי השכלה גבוהה של יותר מ-13 שנות לימוד.

לוח 13: התפלגות המופנים לפי מצב משפחתי ולפי מרכז (באחוזים)

מצב משפחתי	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ באחוזים	100	100	100	100	100
יחיד	38	44	40	38	31
נשוי	14	16	13	12	16
יחיד + ילדים (עד גיל 18)	17	27	19	14	9
נשוי + ילדים (עד גיל 18)	31	13	28	36	44

*p<.05

כעת נעבור לניתוח לפי יחידות משפחתיות

לוח 14: התפלגות המופנים לפי מצב משפחתי ולפי מרכז (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	טיפוסי משפחה
100	100	100	100	100	סה"כ באחוזים
42	47	48	51	47	יחיד
12	7	8	10	9	זוג
12	18	23	30	21	יחיד + ילדים (עד גיל 18)
34	28	21	9	23	זוג + ילדים (עד גיל 18)

*p<.05

- כשליש מכלל המשפחות (31%) הם זוגות עם ילדים עד גיל 18, 17% הם הורים יחידים לילדים.
- יותר משליש מהמשפחות (38%) הם יחידים (רווקים, גרושים, פרודים) ללא ילדים.
- בין המרכזים קיימים הבדלים משמעותיים בהתפלגות המשפחות. הבדלים אלה מתואמים עם שיעור הערבים ושיעור העולים בכל אחד מהמרכזים.
- באשקלון אחוז המשפחות החד-הוריות (יחיד + ילדים עד גיל 18) הוא הגבוה ביותר (27%) - כמעט כפול מירושלים (14%), ופי 3 מנצרת.
- בירושלים ובנצרת אחוז הזוגות עם ילדים עד גיל 18 הוא הגבוה ביותר (36% ו- 44% בהתאמה) ובאשקלון הנמוך ביותר - 13%.
- 28% מכלל המשפחות הם הורים לילדים עד גיל 10 (כאשר 20% אחוזים הם נשואים ו- 8% הם הורים יחידים).

לוח 15: התפלגות הגברים והנשים לפי מצב משפחתי (באחוזים)

אישה	גבר	מצב משפחתי
100	100	סה"כ באחוזים
42	29	יחיד
12	19	נשוי
25	3	יחיד + ילדים
21	49	נשוי + ילדים

*p<.05

- 49% מהגברים נשואים עם ילדים עד גיל 18.
- 42% מהנשים הן יחידות.
- רבע מהנשים הן חד-הוריות, לעומתן רק 3% מהגברים הם חד-הוריים.

לוח 16: התפלגות המופנים לפי קבוצת אוכלוסייה (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	סוג אוכלוסייה + ותק בארץ
100	100	100	100	100	סה"כ באחוזים
4	51	21	37	27	יהודים ותיקים
79	31	43	0	40	ערבים
17	18	36	63	33	עולים (מ-1990 ואילך)

*p<.05

לוח 17: התפלגות המופנים לפי טיפוס משפחות ולפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	טיפוס משפחות
100	100	100	100	100	סה"כ באחוזים
					נשואים עם ילדים
43	19	21	0	21	ערבים
1	17	8	13	10	יהודים
					משפחות חד-הוריות
6	4	10	19	10	עולים
3	10	9	7	7	אחר
					נשוי/יחיד ללא ילדים
26	18	23	24	22	גיל 18-49
21	32	30	37	30	גיל 50+

*p<.05

לוח 18: התפלגות הגברים והנשים לפי טיפוס משפחות (באחוזים)

אישה	גבר	טיפוס משפחות
100	100	סה"כ באחוזים
15	34	ערבים נשואים עם ילדים
7	15	יהודים נשואים עם ילדים
14	1	משפחות חד-הוריות עולים
10	2	משפחות חד-הוריות אחרות
24	19	נשוי/ יחיד גיל 18-49
30	29	נשוי/ יחיד גיל 50+

*p<.05

- הקבוצה הגדולה ביותר באחוזים מכלל המופנים היא הערבים -40% , 33% הם עולים (מחציתם עלו לאחר 1995) ורק 27% יהודים ותיקים.
- בירושלים הקבוצה הגדולה ביותר של יהודים ותיקים (51%).
- בנצרת 79% הם ערבים.
- באשקלון אחוז העולים החדשים הוא הגבוה ביותר והם מהווים כשני שלישים מן האוכלוסייה (63%).
- כשליש מהמופנים (30%) הם בני 50+ ללא ילדים עד גיל 18.
- באשקלון השיעור הגבוה ביותר של משפחות עולים חד-הוריות (19%).
- בירושלים השיעור הגבוה ביותר של יהודים נשואים עם ילדים (17%).
- באשקלון השיעור הגבוה ביותר של בני 50+ ללא ילדים (37%).
- 34% מהגברים הם ערבים נשואים עם ילדים.
- 14% מהנשים הן עולות חד-הוריות.

4.2 מאפייני תיפקוד ובריאות גופנית ונפשית

תיפקוד פיזי

המרואיניים נשאלו ארבע שאלות לגבי התפקוד של הגפיים העליונות והתחתונות. שאלות אלה מרכיבות מדד הבודק קיום של ליקויים בתפקוד וכוללות התיחסות ליכולת להתכופף, להרים ידיים, לדחוף חפץ ולהחזיק חפץ קטן בידיים. הציון 0-4 מייצג את מספר המטלות עליהן מדווח הנבדק כי הוא מתקשה לבצען.

לוח 19: התפלגות המופנים לפי ציון במבחן תפקוד פיזי בגפיים עליונות ותחתונות (באחוזים)

ציון במבחן תפקוד פיזי	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ באחוזים	100	100	100	100	100
לא חווים קושי פיזי כלל	53	47	48	53	61
- חווים קושי פיזי בתחום אחד	16	17	16	17	14
- חווים קושי פיזי בשני תחומים	12	14	14	14	10
- חווים קושי בשלושה תחומים	10	10	12	11	7
- חווים קושי בכל ארבעת התחומים	9	12	10	5	8

*p<.05

- 47% מכלל האוכלוסייה דיווחו על קושי אחד לפחות בביצוע המטלות הפיזיות שהוזכרו במבחן. 19% דיווחו על 3 או 4 מגבלות.
- בנצרת האחוז הנמוך ביותר מתוך הנבדקים שמדווחים על קושי ב-3 או 4 מטלות (15%), בחדרה ובאשקלון האחוז הגבוה ביותר (22%).

לוח 20: התפלגות המופנים לפי דיווח על קושי בניידות (אחוזים)

ניידות/ מרכז	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ באחוזים	100	100	100	100	100
אין קושי בניידות	44	51	36	45	43
יש לפחות קושי אחד בניידות ¹	35	34	38	32	35
אינם מסוגלים להתנייד ²	21	15	26	23	22

*p<.05

¹ יש קושי בהליכה ו/או בעלית מדרגות.
² אינם מסוגלים ללכת ו/או לעלות במדרגות.

בסדרת השאלות בנושא ניידות שהוצגה נתבקשו המופנים לדווח מהי רמת המסוגלות שלהם בהליכה ועליה במדרגות, לפי דרוג של "לא קשה", "קשה", ו"לא מסוגל בכלל".

- 44% דיווחו כי אין להם כל קושי בניידות.
- יותר משליש (35%) דיווחו על קושי אחד לפחות בניידות.

- נראה כי אין הבדלים משמעותיים בין המרכזים מלבד אשקלון שם רק 15% מהמשתתפים דיווחו על חוסר יכולת להתנייד.

בסדרה של שאלות נתבקשו המופנים לדווח האם הם מוגבלים ביכולתם לעבוד בשלושה היבטים: מספר שעות העבודה היומיות, סוג העבודה ותקופות מסוימות שבהן הם אינם יכולים לעבוד. בלוח הבא מוצגת התפלגות התשובות לפי מספר המוגבלויות עליהן דיווחו המופנים.

לוח 21: התפלגות המופנים לפי דיווח על מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) (באחוזים)

מוגבלות ביכולת לעבוד	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
לא דיווחו על מוגבלות	23	18	21	20	33
דיווחו על מוגבלות אחת	12	12	12	16	9
דיווחו על שתי מוגבלויות	15	16	15	16	11
דיווחו על שלוש מוגבלויות	50	54	52	48	47

*p<.05

- 78% דיווחו על מוגבלות אחת לפחות.
- 51% דיווחו על מוגבלות ביכולתם לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) או לתפקד בכל שלושת ההיבטים.
- אין הבדלים משמעותיים בין המרכזים השונים מלבד בנצרת שם כשליש (32%) מהמופנים לא דיווחו על מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) כלל לעומת המרכזים האחרים בהם רק כ- 20% לא דיווחו על מוגבלות.

מדד סיכוי לקיום בעיות רגשיות

שאלון ה- GHQ (General Health Questionnaire) ⁹ מהווה סקאלה המצביעה על סיכוי לקיום בעיות בתחום הרגשי (חרדות, דיכאון). במחקר זה השתמשנו בגרסה בת 12 פריטים. 4 תשובות חיוביות מצביעות על סיכויים בינוניים של קיום בעיות רגשיות ו-7 תשובות חיוביות ומעלה מצביעות על סיכויים גבוהים של קיום בעיות רגשיות.

⁹ (General Health Questionnaire MacDowell, I. L. and Newell C. 1987. Measuring Health: a Guide to Rating Scales and Questionnaires. N.Y and Oxford University Press.

לוח 22: התפלגות המופנים לפי ציון במדד המודד את הסיכוי לקיום בעיות רגשיות (באחוזים) (GHQ)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	ציון במבחן GHQ
100	100	100	100	100	סה"כ באחוזים
29	27	23	28	27	0-3
26	25	23	26	25	4-6
33	30	31	25	30	7-9
12	18	23	21	18	10-12

*p<.05

- ציון 4 ומעלה נקודות במבחן מהווה אינדיקציה לסיכוי בינוני לקיום בעיות רגשיות.
- ל-73% מן המופנים סיכוי בינוני או גבוה לקיום בעיות רגשיות.
- ל-18% מן המופנים סיכוי גבוה ביותר לקיום בעיות רגשיות (10-12).
- ממצאים אלה דומים מאוד לממצאים בסקר על כלל מקבלי הבטחת הכנסה (יהודית קינג ואחרים 2003), בסקר זה נמצא של-74% מכלל מקבלי הבטחת הכנסה בארץ סיכוי בינוני או גבוה לקיום בעיות רגשיות.

לקוויות למידה

המרוויינים נשאלו שאלות המהוות מבחן סינון לליקויי למידה¹⁰ שבאמצעותו ניתן לבדוק דרך מספר פריטים אפשרות של לקוויות למידה. חשוב לבחון את קיומן של בעיות למידה בקרב המופנים מכיוון שהדבר יכול להצביע על צורך בהתאמה סביבת הלמידה (קורסים, הכשרות וכדומה) ועל הצורך בהשקעה מיוחדת בשילוב בתעסוקה. ציון מעל 12 נקודות במבחן הסינון מורה על אפשרות של ליקויי למידה. יש לציין שהמבחן אינו מהווה כלי אבחוני ולפיכך תוצאותיו אינן יכולות להצביע על קיומה הוודאי של לקות למידה. פרטים שצינו שלא למדו כלל לא נבדקו באמצעות המבחן.

לוח 23: אחוז הנשאלים שאותרו באמצעות השאלון כבעלי לקות למידה

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	ציון בסקאלת זיהוי לקות למידה
20	23	24	15	20	בעל לקות למידה
7	9	16	8	11	לא ידוע

*p<.05

- 20% מכלל המופנים קיבלו ציון המסנן אותם כבעלי לקות למידה בפוטנציה.
- האחוז הנמוך ביותר הוא באשקלון (15%) והאחוז הגבוה ביותר בחדרה (24%).

¹⁰ מבחן הסינון (The Learning Disability Screening) שפותח עבור – Washington State Division of Employment and Social Services Learning Disabilities Initiative.

פרק 5. משאבים וחסמים לתעסוקה בקרב המופנים לתכנית, תעסוקה ערב תחילת התכנית ומאפייניה

5.1 מבוא

פרק זה עוסק במצב התעסוקתי של המופנים לתכנית מהלי"ב, עם תחילת התכנית, בראשית אוגוסט 2005. הפרק מציג מדדים אובייקטיביים למשאבים לתעסוקה או לחסמים לתעסוקה של המופנים לתכנית, מתאר את ההיסטוריה התעסוקתית שלהם ואת מאפייני העבודות בהן היו מועסקים. הניסיון התעסוקתי מתייחס בעיקר לחמש השנים האחרונות שקדמו לתחילת התכנית, בטרם נפתחו המרכזים. בנוסף לכך, בפרק מובאים נתונים סובייקטיביים, הנותנים ביטוי לתפיסה של המופנים את החסמים ליציאה לעבודה או להגדלת היקף המשרה, ולסוגי העזרה הנדרשים להם כדי למצוא עבודה או לעבוד בהיקף גדול יותר.

הפרק מתייחס לכלל אוכלוסיית המופנים לתכנית, על בסיס ראיונות עם מדגם של 3,081 פרטים המייצג אוכלוסייה המונה 15,197 פרטים.

5.2 משאבים וחסמים להשתלבות בעבודה

לוח 24: השכלה, ידיעת עברית, כישורי מחשב ומקצוע, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					שנות לימוד*
35	30	33	15	28	0-8
22	21	19	22	21	9-11
22	22	21	18	21	12
21	27	27	44	30	13+
					ידיעת עברית*
50	40	49	45	46	לא טובה
50	60	51	55	54	טובה
					כישורי מחשב*
79	76	81	73	77	אין
21	24	19	27	23	יש
					מקצוע*
51	50	50	30	45	אין
49	50	50	70	55	יש

*p<.05

- השכלתם של כ-28% מכלל המופנים היא עד 8 שנות לימוד (לא למדו כלל בתיכון); ל-21% מהמופנים השכלה תיכונית, אולם הם לא השלימו תיכון; כ-50% מהמופנים השלימו לימודים תיכוניים.¹¹
- במרכז באשקלון נמצא השיעור הגבוה ביותר של מופנים בעלי השכלה גבוהה (44%) והשיעור הנמוך ביותר של מופנים בעלי פחות מ-8 שנות לימוד (15%). בנצרת התמונה הפוכה: השיעור הגבוה ביותר של בעלי השכלה נמוכה (35%) והשיעור הנמוך ביותר של בעלי השכלה גבוהה (21%).
- שיעור העובדים עם ידיעת עברית טובה נמוך בנצרת ובחדרה וגבוה בירושלים.¹²
- מופנה לתכנית שדיווח כי הוא יודע להפעיל תוכנת מחשב (מבין כמה תוכנות נפוצות) נרשם כמי שיש לו כישורי מחשב. כ-77% מהמופנים דיווחו שאין להם כישורי מחשב.
- שיעור גבוה יותר של מופנים בעלי כישורי מחשב כלשהם, נמצא באשקלון ובירושלים: 27% ו-24%, בהתאמה.
- כ-55% מהמופנים דיווחו כי הם בעלי מקצוע. בולטים המופנים באזור אשקלון, כ-70% מהם דיווחו כי הם בעלי מקצוע.

לוח 25: מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף שעות ותקופות), ליקויי למידה, סיכוי לקיום בעיות רגשיות ותחושת שליטה, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					מוגבלות ביכולת לעבוד לפי דווח*
33	20	21	18	23	לא דיווח על מוגבלות
9	16	12	12	12	דיווח על מוגבלות אחת
58	64	67	70	65	דיווח לפחות על שתי מוגבלויות
					ליקויי למידה*
79	75	72	86	78	אין
21	25	28	14	22	יש
					מדד לסיכוי לקיום בעיות רגשיות (GHQ)*
29	27	23	28	27	סיכוי נמוך
26	25	23	26	25	סיכוי בינוני
45	48	54	46	48	סיכוי גבוה

*p<.05

- כשני שלישים מהמופנים דיווחו על לפחות שתי מוגבלויות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) המקשות עליהם להשתלב בתעסוקה.

¹¹ במנין שנות הלימוד נכללים לימודים בכל מסגרת שהיא ובכלל זה לימודים בישיבה.
¹² באשקלון נמצא השיעור הגבוה ביותר של מופנים שידיעתם את השפה העברית דלה ביותר

- מופנים לתכנית באזור נצרת דיווחו על פחות חסמים בריאותיים לתעסוקה מאשר המופנים באזורים האחרים. ההבדלים בין המרכזים האחרים אינם משמעותיים.
- במבחן סף לזיהוי קשיי למידה נמצא כי לכ-20% מהמופנים יש ליקויי למידה. במבחנים דומים עבור כלל האוכלוסייה בישראל נמצאים ליקויי למידה אצל כ-10% מהנבדקים.
- באשקלון השיעור הנמוך ביותר של מופנים עם קשיי למידה (כ-14%), בעוד שבשאר האזורים שיעור זה נע סביב 25%.
- מבחן לסיכוי קיום בעיות רגשיות GHQ³ מצביע על כך שקיימת סיכוי לבעיות רגשיות בקרב כ-73% מהמופנים. בקרב כ-46% מהמופנים קיימת סיכוי גבוה לקיום בעיות רגשיות.
- אין הבדלים מהותיים במדד לסיכוי קיום בעיות רגשיות בין המרכזים השונים.

לוח 26: התפלגות המופנים לפי מספר מדדים הקשורים לתעסוקה – תחושת שליטה, הרגלי עבודה ומיומנות חיפוש עבודה, לפי מרכז

תחושת שליטה*	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
0-4	12	14	14	13	6
5-10	51	46	53	50	56
11-15	29	29	26	30	32
16-21	8	11	6	8	6
הרגלי עבודה *					
0-5	7	4	9	8	6
6-11	6	4	7	8	6
12-18	17	13	16	19	19
19-24	70	79	68	65	69
מיומנות חיפוש עבודה *					
0-5	41	42	43	38	44
6-11	22	21	22	20	25
12-18	21	22	20	21	22
19-24	16	15	16	22	10

*p<.05

- מדד תחושת השליטה (Self-Mastery), הנע בין 0-21, מבוסס על תשובות לסדרה של שאלות בנושא תחושת השליטה של הפרט בחייו. ציון גבוה במדד זה מצביע על תפיסה חיובית של הפרט את יכולתו לקבוע את מצבו וציון נמוך מצביע על תפיסה שלילית. אין הבדלים משמעותיים בהתפלגות מדד זה בין האזורים.
- מדד הרגלי עבודה, הנע בין 0-24, מבוסס על תשובות לסדרה של שאלות בנושא התפקוד בסביבת עבודה. ציון גבוה במדד זה מצביע על תפיסה חיובית של הפרט

את יכולת התפקוד במקום עבודה וציון נמוך מצביע על תפיסה שלילית. למופנים באשקלון ציון גבוה יותר לפי מדד זה מאשר למופנים למרכזים אחרים. ממצא זה מתישב עם העובדה שבאשקלון יש שיעור גבוה יותר בעלי ניסיון תעסוקתי.

- מדד מיומנות חיפוש עבודה, הנע בין 0-24, מבוסס על תשובות לסדרה של שאלות בנושא חיפוש עבודה. ציון גבוה במדד זה מצביע על תפיסה חיובית של הפרט את כושרו ויכולתו למצוא עבודה. ציון נמוך מצביע על תפיסה שלילית. בירושלים שיעור גבוה יותר של מופנים בעלי ציון גבוה במדד זה ובנצרת השיעור הנמוך ביותר.

5.3 היסטוריה תעסוקתית בחמש השנים האחרונות

על בסיס הראיון עם המופנים לתכנית, ניתן היה לקבץ את המופנים לארבע קבוצות עיקריות לפי הניסיון התעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לתחילת הניסוי: מופנים שאין להם ניסיון תעסוקתי הם מופנים שמעולם לא עבדו בעבודה רציפה—הזיקה של מופנים אלה לשוק העבודה נמוכה ביותר; מופנים שהיה להם ניסיון בעבודות רציפות בעבר אולם לא היו מועסקים בעבודה רציפה או זמנית ב-5 השנים שקדמו לתכנית מרוחקים אף הם משוק העבודה; מופנים שעבדו בעבר בעבודות רציפות אולם ב-5 השנים האחרונות יש להם ניסיון רק בעבודות זמניות; מופנים שעבדו בעבודה רציפה ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנים הם בעלי הזיקה הגדולה ביותר לשוק העבודה.

לוח 27: היסטוריה תעסוקתית, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					נסיון תעסוקתי*
36	28	27	13	26	אין נסיון תעסוקתי בעבר
20	20	21	23	21	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות
5	8	6	6	6	יש נסיון בעבודות זמניות בלבד
39	44	45	57	46	יש נסיון בעבודות רציפות:
					מספר עבודות
61	57	54	43	54	לא עבד כלל
27	32	32	40	33	עבודה אחת
9	9	10	13	10	שתי עבודות
3	3	4	5	3	יותר משתי עבודות
					מספר חודשי עבודה ב-5 שנים*
62	57	55	43	54	0
5	7	5	11	7	1-12
5	4	4	8	5	13-24
4	5	5	5	5	25-36
3	4	4	6	5	37-48
20	24	27	26	24	49-60
					יציבות תעסוקתית (מספר חודשים ממוצע פר עבודה)*
62	57	55	43	54	לא עבד כלל
8	9	7	16	10	נמוכה
12	13	15	20	15	בינונית
17	20	23	21	20	גבוהה

*p<.05

- ל-47% מהמופנים לא היה נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית, כאשר ל-26% מהמופנים לא היה נסיון כלשהו בעבודה (גם לא לפני חמש השנים שקדמו לתחילת התכנית). ל-46% מהמופנים נסיון בעבודות רציפות (מעל שלושה חודשים) בחמש השנים שקדמו לכניסתם לתכנית.
- באשקלון השיעור הגבוה ביותר של מופנים עם נסיון בעבודות רציפות (כ-57%) והשיעור הנמוך ביותר של מופנים אשר לא עבדו מעולם בעבודה רציפה.
- בנצרת התמונה הפוכה: השיעור הגבוה ביותר של מופנים ללא נסיון בעבודות רציפות (כ-56%) וכן של מופנים ללא נסיון תעסוקתי כלשהוא.

לוח 28: היסטוריה תעסוקתית, מופנים שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					מספר עבודות ב-5 השנים האחרונות
70	73	70	70	71	עבודה אחת
23	21	22	22	22	שתי עבודות
8	7	8	8	7	יותר משתי עבודות
					מספר חודשי עבודה ב-5 שנים*
14	15	10	20	15	1-12
12	9	9	14	11	13-24
11	11	11	10	10	25-36
9	10	10	11	10	37-48
53	55	60	46	53	49-60
					יציבות תעסוקתית*
21	21	16	27	22	נמוכה
33	31	33	35	33	בינונית
46	47	51	38	45	גבוהה

*p<.05

- כ-22% מבין המופנים שעבדו בעבודה רציפה בחמש השנים שקדמו לתחילת התכנית 2005 עבדו בשתי עבודות וכ-7% החליפו את מקום עבודתם לפחות פעמיים. כ-71% עבדו בעבודה רציפה אחת בלבד. התמונה דומה בכל המרכזים.
- מתוך המופנים שהיו מועסקים בחמש השנים שקדמו לתחילת התכנית: כ-15% היו מועסקים עד שנה, כ-31% היו מועסקים בין שנה אחת לארבע שנים וכ-53% היו מועסקים למעלה מארבע שנים.
- מספר חודשי העבודה של מופנים שעבדו ב-5 השנים האחרונות היה גבוה בחדרה, ולאחר מכן בירושלים ובנצרת. באשקלון עבדו מספר חודשים הקטן ביותר במשך 5 השנים שקדמו לתחילת התכנית.
- היציבות התעסוקתית (חודשי עבודה בממוצע פר עבודה, בחמש השנים האחרונות) היתה הנמוכה ביותר באשקלון והגבוהה ביותר בחדרה.

נמצא כי למופנים באשקלון יש זיקה גדולה יותר לשוק העבודה: שיעור גבוה של מופנים עם ניסיון תעסוקתי ושיעור גבוה של בעלי מיומנויות של חיפוש עבודה והרגלי עבודה. לעומת זאת, נמצא כי, היציבות התעסוקתית של המופנים באזור אשקלון נמוכה ביחס לשאר האזורים, וזאת משום שהמופנים באזור זה היו מועסקים לתקופות קצרות יותר ביחס לשאר האזורים (תחלופה גבוהה יותר של עבודות).

5.4 עבודה בראשית תחילת התכנית ומאפייניה

חלק זה של הפרק מתייחס לקבוצת המופנים לתכנית שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית. קבוצה זו מונה 3,894 מופנים לתכנית (794 פרטים במדגם).

לוח 29: מצב תעסוקתי עם תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)

תעסוקה באוגוסט 2005, עם תחילת התכנית*	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
לא עבד	74	65	75	80	77
עבד	26	35	25	20	23

*p<.05

לוח 30: היקף משרה, נותן השכר, סוג העבודה ומספר החודשים בעבודה זו, בקרב מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)

היקף משרה בתחילת התכנית	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
חלקית	80	84	82	79	75
מלאה	20	16	18	21	25
נותן השכר*					
מקום העבודה	68	60	64	80	73
חברת כח-אדם/קבלן	25	32	25	16	21
עצמאי/קבלן משנה	5	6	6	2	5
אחר	3	2	6	2	1
סוג העבודה*					
מקצועות חפשיים וטכניים	7	6	7	17	5
עובדי פקידות	8	7	5	8	14
סוכנים, עובדי מכירות ועובדי שירותים	42	45	46	46	29
עובדים מקצועיים בתעשייה, בינוי ואחרים	14	12	22	6	26
עובדים בלתי מקצועיים	28	30	31	23	26
מספר חודשי עבודה*					
1-6	17	20	16	15	14
7-12	10	11	5	14	9
13-24	14	15	14	11	14
25-36	9	9	11	6	11
37-48	10	11	5	11	11
>49	40	33	49	42	42

*p<.05

- כ-26% מכלל המופנים היו מועסקים בתחילת התכנית. 80% מהם עבדו במשרה חלקית.

- 68% מהמועסקים קיבלו את שכרם ממקום העבודה. כ-25% קיבלו את שכרם מחברת כוח אדם או קבלן.
- באשקלון נמצא השיעור הגבוה ביותר של מופנים שהיו מועסקים (כ-35%), אך גם השיעור הגבוה של מועסקים חלקית (84% מכלל המועסקים) ושל מועסקים בחברת כוח אדם (32%).
- בירושלים נמצא השיעור הנמוך ביותר של מופנים שהיו מועסקים במועד פתיחת המרכזים (20%).
- בנצרת נמצא השיעור הגבוה ביותר של מועסקים במשרה מלאה – 25% מכלל העובדים בתחילת התכנית.
- בירושלים נמצא השיעור הנמוך ביותר של מועסקים באמצעות חברת כוח אדם או קבלן (16% מהמועסקים) והשיעור הגבוה ביותר של מופנים עובדים שקיבלו את שכרם במקום בעבודה.
- רוב העובדים ערב תחילת התכנית עבדו כסוכנים, עובדי מכירות ועובדי שירותים (42%) או כעובדים בלתי מקצועיים (28%). התמונה דומה למדי בכל המרכזים, למעט בנצרת שבה יש שיעור גבוה יחסית של עובדים מקצועיים בתעשייה ובבינוי ושל עובדי פקידות.
- כמחצית מהעובדים שהחזיקו בעבודה ערב תחילת התכנית עובדים בעבודה זו למעלה מ-3 שנים. השיעור דומה בכל המרכזים, (54%-53%), למעט באשקלון (44%).

לוח 31: שכר מעבודה והטבות, מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					מדרגות שכר בעבודה מאוגוסט 2005*
1	4	4	7	4	1-500
20	23	22	28	23	501-1,000
21	16	24	29	24	1,001-1,500
19	19	21	14	18	1,501-2,000
7	11	10	7	8	2,001-2,500
13	13	6	7	9	2,501-3,000
11	10	6	4	7	3,001-3,500
8	5	8	4	7	<3,500
					הטבות במקום העבודה פנסיה או קופת גמל
15	11	15	12	13	יש
73	79	76	79	77	אין
12	9	9	9	10	לא יודע
					קרן השתלמות
5	5	8	5	6	יש
83	87	83	88	85	אין
11	8	10	7	9	לא יודע
					החזר הוצאות נסיעה*
43	73	50	57	55	יש
52	25	45	41	42	אין
4	2	4	2	3	לא יודע

*p<.05

- כ-70% מהמשתתפים שעבדו בתחילת התכנית השתכרו שכר חודשי שאינו עולה על 2,000 ₪. תמונה זו דומה בכל המרכזים. יש לראות את זה על רקע העובדה שכ-80% מאלה שעבדו בתחילת התכנית עבדו במשרה חלקית.
- באשקלון נמצא השיעור הגבוה ביותר של מופנים שהיו מועסקים בשכר שאינו עולה על 1500 ₪ (כ-54%) והשיעור הנמוך ביותר של מופנים שהשתכרו למעלה מ 2500 ₪ (15%). בנצרת התמונה הפוכה: שיעור המופנים שהיו מועסקים בשכר שאינו עולה על 1500 ₪ היה 42% ושיעור המועסקים בשכר גבוה מ 2500 ₪ היה 32%.¹³
- ממוצע ההכנסה החודשית מעבודה בקרב המופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית עמד על 1,792 ₪. ממוצע ההכנסה החודשית מעבודה בקרב כלל המופנים לתכנית (למופנים שלא עבדו נזקף שכר של 0 ₪) עמד על 433 ₪.

¹³ נתונים אלו מתיישבים עם הנתונים על שכיחויות היקף המשרה באזורים אלו.

- רק חלק קטן מתוך המופנים שהיו מועסקים דיווחו על הטבות פנסיוניות או קרן השתלמות (13% ו-6% בהתאמה) שאר המופנים דיווחו כי אינם מקבלים הטבות נלוות לשכר או שאינם יודעים (כ-10%).
- כ-55% מקבלים החזר הוצאות נסיעה. כ-73% מהמופנים שהיו מועסקים האזור ירושלים קיבלו החזרי הוצאות נסיעה.

לוח 32: שביעות רצון וחשש לאבד את מקום העבודה, בקרב מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					שביעות רצון בעבודה מתחילת התכנית*
17	32	26	15	21	מרוצה מאד
47	41	39	50	45	מרוצה
27	15	25	24	23	לא כל-כך מרוצה
8	12	11	12	11	בכלל לא מרוצה
					חשש לאבד עבודה מתחילת התכנית
46	59	47	48	49	אין חשש
31	24	28	32	29	חשש קטן
16	10	17	12	14	חשש גדול
7	7	8	8	8	חשש גדול מאד

*p<.05

- 60%-65% מהעובדים במרכזים השונים מרוצים או מרוצים מאוד מעבודתם. מרביתם (כ-80%) אינם חוששים או חוששים מעט לאבד את מקום עבודתם.
- כ-11% מדווחים שאינם מרוצים כלל ו-22% הביעו חשש גדול או גדול מאד לאבד את עבודתם.

5.5 חסמים וסוגי העזרה הנחוצים להשתלבות בעבודה

סעיף זה עוסק בחסמים לתעסוקה עליהם דיווח המופנים לתכנית וכן בעזרה לצורך השתלבות בתעסוקה. בסעיף נתייחס לשלוש קבוצות בקרב האוכלוסייה: מופנים שהיו מועסקים בתחילת התכנית במשרה חלקית; מופנים שלא היה מועסקים ולא היה להם נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית; וכלל המופנים שלא היו מועסקים עם תחילת התכנית.

בשונה מהסעיפים הקודמים, בהם הוצגו הנתונים לפי אזור, סעיף מציג את הנתונים לפי טיפוס משפחה—תת-אוכלוסיות מובחנות בתוך אוכלוסיית מקבלי גמלת הבטחת הכנסה שהופנו לתכנית. בסוף הסעיף נציג תיאור מתומצת של שלוש קבוצות מובחנות.

5.5.1 מועסקים במשרה חלקית

למרואינים הופנו שאלות בהתאם למצבם התעסוקתי עם תחילת התכנית ובהתאם לנסיון התעסוקתי עליו דיווח למופנים שהיו מועסקים במשרה חלקית הופנו שאלות בדבר חסמים להגדלת היקף משרתם ולצורך בעזרה. קבוצה זו מונה כ-3,055 פרטים מקרב כלל המופנים לתכנית ומיוצגת במדגם על ידי 621 מרואינים.

לוח 33: חסם עיקרי להרחבת המשרה, בקרב מופנים שהיו מועסקים במשרה חלקית עם תחילת התכנית, לפי טיפוס משפחה (באחוזים)

נשוי עם ילדים	ערבי	יחיד עם ילדים		ללא ילדים		סה"כ	חסם עיקרי לתעסוקה במשרה מלאה*
		ותיק	עולה חדש	מתחת לגיל 50	מעל גיל 50		
38	45	41	36	56	37	42	לא מצאתי
33	46	16	19	26	43	30	סיבות בריאותיות: מחלה או נכות
0	1	1	1	1	5	2	גיל גבוה
17	2	38	36	1	0	15	טיפול בילדים
2	1	3	2	11	6	5	טיפול בבן-משפחה חולה או מוגבל
1	0	0	2	1	3	2	סיבות כלכליות
9	5	1	4	5	6	5	לימודים, לא מעוניין, אחר

*p<.05

- המופנים שעבדו במשרה חלקית ציינו את הסיבות העיקריות הבאות לאי-עבודה במשרה מלאה: אי מציאת עבודה בהיקף גדול יותר (42%), סיבות בריאות ומחלה (30%) וטיפול בילדים (15%). שיעור נמוך מהם דיווח על חוסר עניין בעבודה במשרה מלאה.
- נשואים ערבים עם ילדים דיווחו על בעיות בריאות כחסם לעבודה במשרה מלאה (46%) ועל אי מציאת עבודה בהיקף גדול יותר (45%).
- משפחות חד-הוריות עולות ושפחות חד-הוריות וותיקות, דיווחו בעיקר על אי מציאת (36% ו-41%, בהתאמה) ועל הצורך בטיפול בילדים (36% ו-38%, בהתאמה).

- שיעור המדווחים על בריאות כחסם גבוה במיוחד אצל היחידים ללא ילדים מעל גיל 50 (43%), ושיעור המדווחים על אי מציאת עבודה במשרה מלאה גבוה במיוחד אצל יחידים מתחת לגיל 50 (56%).

המופנים שעבדו במשרה חלקית ערב תחילת התכנית נשאלו בסדרת שאלות סגורות על העזרה להם צריכים על-מנת להגדיל את היקף משרתם. אילו שהיו מעוניינים להרחיב את היקף משרתם דיווחו על סוגי העזרה הנחוצים להם.

לוח 34: צורך בעזרה, בקרב מופנים שהיו מועסקים במשרה חלקית עם תחילת התכנית, לפי טיפוס משפחה (באחוזים)

נשוי עם ילדים		יחיד עם ילדים		ללא ילדים		סה"כ	
יהודי	ערבי	עולה חדש	ותיק	מתחת לגיל 50	מעל גיל 50		
							עזרה בהכוונה וייעוץ בחיפוש עבודה*
12	24	16	29	22	26	23	אין צורך בעזרה
54	48	62	56	64	41	54	יש צורך
34	28	22	15	14	33	23	לא מעוניין לעבוד במשרה מלאה
							עזרה בהכשרה*
26	31	32	28	40	27	31	אין צורך בעזרה
42	44	51	60	51	44	50	יש צורך
32	26	18	12	9	29	19	לא מעוניין לעבוד במשרה מלאה
							טיפול בילדים*
38	62	33	48	86	77	62	אין צורך בעזרה
33	14	52	42	2	1	21	יש צורך
29	23	15	10	11	22	17	לא מעוניין לעבוד במשרה מלאה
							עזרה בטיפול בבן-משפחה מוגבל*
46	56	75	74	76	59	67	אין צורך בעזרה
20	19	9	14	15	14	14	יש צורך
34	26	16	13	10	27	19	לא מעוניין לעבוד במשרה מלאה
							תחבורה*
27	16	25	34	37	40	33	אין צורך בעזרה
39	58	61	53	53	30	47	יש צורך
34	26	14	13	10	30	20	לא מעוניין לעבוד במשרה מלאה

*p<.05

- כ-20% לא היו מעוניינים לעבוד במשרה מלאה. השיעור הגבוה ביותר נמצא בקרב מופנים נשואים מטופלים בילדים (26% בקרב מופנים ערבים וכ-33% בקרב יהודים).

- 54% מהעובדים דיווחו על צורך בעזרה של הכוונה וייעוץ בחיפוש עבודה, ו-50% על צורך בהכשרה.
- צורך בעזרה בטיפול בילדים דיווח על ידי 33% מהמשפחות היהודיות עם ילדים, אך רק על ידי 14% מהמשפחות הערביות עם ילדים.
- 47% מהעובדים דיווחו על צורך בסיוע בתחבורה לעבודה. השיעור היה גבוה יותר בקרב משפחות חד-הוריות (53%-61%, לפי הוותק בארץ) ובקרב ערבים נשואים עם ילדים (58%).

5.5.2 מופנים שלא עבדו ערב תחילת התכנית ולא היה להם נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לה.

סעיף זה מציג נתונים ביחס למרואיינים שלא היו מועסקים בתחילת התכנית ולא היה להם נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית. קבוצה זו מונה כ-8,156 פרטים מקרב כלל המופנים, או כ-54% (ומיוצגת במדגם ע"י 1,650 מרואיינים). ישנה קבוצה נוספת של כ-20% מהמופנים שלא היו מועסקים בתחילת התכנית אך היה להם נסיון תעסוקתי בחמש השנים האחרונות.

לוח 35: חסם עיקרי להשתלבות בתעסוקה, בקרב מופנים שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית ולא היה להם נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לה, לפי טיפוס משפחה (באחוזים)

נשוי עם ילדים		יחיד עם ילדים		ללא ילדים		סה"כ	חסם עיקרי לתעסוקה ¹
יהודי	ערבי	ותיק	עולה חדש	מתחת לגיל 50	מעל גיל 50		
17	11	9	8	26	12	15	לא מצאתי
52	42	37	52	46	62	50	בריאות: מחלה או נכות גיל
2	1	0	3	0	7	3	טיפול בילדים קטנים
18	20	33	25	2	4	12	טיפול בבן משפחה חולה או מוגבל
2	3	8	6	11	5	6	טיפול במשפחה
6	16	9	3	5	5	9	לימודים, שרות צבאי, אחר
2	0	1	3	4	0	1	לא מעוניין לעבוד
2	8	2	0	5	4	5	

*p<.05
1 מדגם 1,404 מייצגים אוכלוסייה בגודל 7,000 של מופנים שלא עבדו באוגוסט 2005 ולא היה להם נסיון תעסוקתי ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית.

- המופנים שלא עבדו בעבדו רציפה בחמש השנים שקדמו לתחילת התכנית ולא בתחילת התכנית ציינו שלוש סיבות עיקריות לאי-תעסוקה: בריאות לקויה, מחלה ונכות (50%), טיפול במשפחה (ילדים וחולים) ובמשק הבית (27%) ואי מציאת עבודה (15%).
- התמונה הכללית דומה בכל טיפוס המשפחה, אך בולטות שלוש העובדות הבאות.
- מבוגרים (מעל גיל 50) ללא ילדים דיווחו על שיעור גבוה של חוסר תעסוקה מסיבות של בריאות וגיל (69%).
- מופנים מתחת לגיל 50 ללא ילדים דיווחו בשיעור גבוה הותר מאחרים על אי-מציאת עבודה כחסם לתעסוקה (26%, בהשוואה ל-15% בממוצע הכללי).
- משפחות עם ילדים, ובייחוד חד-הוריות וערבים, דיווחו על שיעור גבוה במיוחד של טיפול במשפחה ובמשק בית כסיבה לחוסר תעסוקה (50% בקרב המשפחות החד-הוריות הוותיקות, 34% בחד-הוריות עולות ו-39% בקרב ערבים נשואים).

5.5.3 כלל המופנים שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית

כל המרואיינים שלא היו מועסקים בתחילת התכנית נשאלו בדבר צורך בעזרה לכניסה לתעסוקה. קבוצה זו מונה כ-11,235 פרטים מקרב כלל המופנים (כ-74%) לתכנית ומיוצגת במדגם על ידי 2,275 מרואיינים.

לוח 36: צורך בעזרה, מופנים שלא היו מועסקים בתחילת התכנית, לפי טיפוס משפחה (באחוזים)

נשוי עם ילדים		יחיד עם ילדים		ללא ילדים		סה"כ	
יהודי	ערבי	ותיק	עולה חדש	מתחת לגיל 50	מעל גיל 50		
							עזרה בהכוונה וייעוץ בחיפוש עבודה*
5	2	1	8	3	3	3	אין צורך בעזרה
85	69	88	82	82	63	74	יש צורך
10	29	12	10	15	34	23	לא מעוניין/לא מסוגל לעבוד
							עזרה בהכשרה*
24	9	13	18	16	18	15	אין צורך בעזרה
65	60	72	69	68	47	60	יש צורך
11	31	15	13	16	35	25	לא מעוניין/לא מסוגל לעבוד
							טיפול בילדים*
57	32	37	44	80	62	56	אין צורך בעזרה
32	36	49	43	3	3	19	יש צורך
11	33	14	13	17	35	25	לא מעוניין/לא מסוגל לעבוד
							עזרה בטיפול בבן-משפחה חולה או מוגבל*
74	55	68	73	62	55	60	אין צורך בעזרה
14	21	22	14	24	17	20	יש צורך
12	24	11	13	14	28	20	לא מעוניין/לא מסוגל לעבוד
							תחבורה*
24	7	14	20	15	17	15	אין צורך בעזרה
64	60	71	66	67	44	58	יש צורך
11	33	15	14	18	39	27	לא מעוניין/לא מסוגל לעבוד

*p<.05

- כ-25% מהמופנים שלא היו מועסקים אמרו שאינם מעוניינים לעבוד. שיעור זה גבוה ביותר בקרב מופנים נשואים ערבים עם ילדים (כ-30%) ובקרב מופנים מבוגרים ללא ילדים (כ-35%).
- רוב המופנים הצביעו על מגוון צרכים בעזרה להשתלבות בתעסוקה.
- כ-74% מהמופנים שלא היו מועסקים הביעו צורך בעזרה בחיפוש עבודה, כ-60% הביעו צורך בהכשרה ובהסדרי תחבורה.
- בקרב המופנים המטופלים בילדים, כ-50% מהמופנים החד-הוריים הביעו צורך בעזרה וכ-34% מקרב נשואים.

5.5.4 חיפוש עבודה ועניין בעבודה מתאימה בקרב כלל המופנים שלא היו מועסקים עם תחילת התכנית

כלל המופנים לתכנית שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית נשאלו האם הם מחפשים עבודה ובמידה שאינם מחפשים עבודה האם הם מעוניינים לעבוד בעבודה המתאימה להם.

לוח 37: חיפוש עבודה ועניין בעבודה מתאימה, בקרב מופנים שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים)

נשוי עם ילדים		יחיד עם ילדים		ללא ילדים		סה"כ	
יהודי	ערבי	ותיק	עולה חדש	מתחת לגיל 50	מעל גיל 50		
							חיפוש עבודה*
44	31	44	52	48	26	37	מחפש עבודה
30	17	29	19	23	21	21	לא מחפש עבודה אולם מעוניינים לעבוד בעבודה מתאימה
26	52	27	29	29	53	42	לא מחפש עבודה ואינם מעוניינים לעבוד בעבודה מתאימה*

*p<.05

- כ-63% מאלה שלא עבדו בתחילת התכנית אינם מגדירים את עצמם כמחפשי עבודה, על אף שרובם הגיעו למרכזי התעסוקה. כשני שלישים מאלה שמדווחים שאינם מחפשים עבודה טוענים שאינם מעוניינים בעבודה, בעיקר מסיבות בריאות וטיפול בבני משפחה.
- התמונה של חיפוש עבודה ועניין בעבודה מתאימה היתה דומה בכל הרכבי המשפחה, אך בקרב הערבים הנשואים עם ילדים ובקרב המופנים המבוגרים ללא ילדים נמצא השיעור הגבוה ביותר של מי שדיווח שאינו מחפש עבודה ומתוכם של מי שאינו מעוניין בעבודה.

5.6 משאבים וחסמים לתעסוקה – טיפוסי משפחה מובחנים

ההבדלים במשאבים ובחסמים לתעסוקה ובניסיון התעסוקתי מתחדדים כאשר אנו משווים טיפוסי משפחה המובחנים מהממוצעים ביחס לשורה של מדדים: חד-הוריות עולות חדשות, ערבים נשואים עם ילדים ויחידים או נשואים ללא ילדים מעל גיל 50. הפרופילים הבאים מבוססים על סדרת לוחות (המקבילה ללוחות 33-37) לפי טיפוסי משפחה.

- חד-הוריות שהן עולות חדשות** מצוידות במשאבים של הון אנושי: בתחומי ההשכלה והכישורים. בתחום הבריאות – רק ל-26% מוגבלות קשה ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) ול-36% סיכוי גבוה לקיום בעיות רגשיות. בתחום הניסיון התעסוקתי – ל-77% יש ניסיון תעסוקתי בחמש השנים האחרונות, ו-59% עבדו במועד תחילת התכנית. יחד עם זאת, רובן (84%) עבדו במשרה חלקית כעובדות מכירות ושירותים וכעובדים לא מקצועיים ובשכר שברוב המקרים לא עלה על 2,000 ₪ לחודש. העסקה באמצעות חברת כוח אדם היתה נפוצה יותר אצלן. החסמים להגדלת היקף העבודה – 36% דיווח על טיפול בילדים ושיעור דומה (36%) על אי מציאת עבודה בהיקף גדול יותר. החסמים ליציאה לעבודה הם: 49% מפאת מחלה ו-30% בשל הצורך לטפל בילדים.
- ערבים נשואים עם ילדים** הם בעלי פרופיל מנוגד; משאבי הון אנושי נרכשים דלים – ל-46% השכלה יסודית בלבד וכשליש סובלים מליקויי למידה, ל-90% אין כושרי מחשב ול-63% אין מקצוע. בתחום הבריאות למחציתם סיכוי גבוה לבעיות רגשיות. 52% מדווחים על בריאות לקויה ב-4 סעיפים. בתחום הניסיון התעסוקתי – ל-68% אין ניסיון תעסוקתי בחמש השנים האחרונות וכ-85% מהם לא עבדו ערב תחילת התכנית. מהמעט שעובדים כ-50% מועסקים במשרה מלאה, כעובדים מקצועיים בתעשייה ובבנייה או כעובדים לא מקצועיים ומשתכרים שכר שאינו עולה על שכר המינימום. החסמים ליציאה לעבודה – מחלה או נכות (42%) טיפול בילדים או טיפול במשק הבית (35%).
- יחידים ללא ילדים מעל גיל 50.** קבוצה זו אינה סובלת ממעט משאבי הון נרכשים, אלא להיפך: היא מאופיינת על ידי שכיחות גבוהה של בעלי השכלה גבוהה (43%) ובעלי מקצוע (66%), אך בשיעור נמוך של כאלה עם כישורי מחשב (15%) או ידיעת עברית טובה (41%). הקבוצה בולטת בשיעור הגבוה ביותר של סובלים ממוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות) (63%), ועם סיכוי גבוה לבעיות רגשיות (53%). הניסיון התעסוקתי אינו שונה באופן משמעותי מהממוצע (53% עבדו בחמש השנים האחרונות), אך 80% מהם לא עבדו בתחילת התכנית. כמעט כל מי שעבד היה מועסק במשרה חלקית ושכרם החודשי לא עלה על 2,000 ₪. החסם לעבודה היה בעיקר מחלה נכות וגיל (70%) ואי מציאת עבודה (12%).

5.7 ניתוח רב-משתני: תעסוקה ערב תחילת התכנית—ההסתברות להיות מועסק ערב תחילת התכנית כפונקציה של מאפייני הפרט והאזור

במטרה לזהות את הגורמים המסבירים את מצב התעסוקה ערב תחילת התכנית אמדנו מודלים לוגיסטיים שבהם המאפיינים של הפרט והמרכז שימשו כמשתנים המסבירים את ההסתברות לעבוד. במיוחד מעניינת השאלה האם למרכז, בניכוי ההשפעה של המאפיינים של הפרט, יש תפקיד בשינוי שחל במצב התעסוקה של הפרט.

בסעיף זה נביא את המסקנות העולות מאמידת מודל הסתברותי כאשר המשתנה התלוי הוא תעסוקה עם פתיחת מרכזי התעסוקה. יש להדגיש כי בניתוח זה יש לראות במרכז כמשתנה בלתי-תלוי המציין אזור. כפי שניתן לראות, קיימים הבדלים מובהקים בין האזורים שניתן ליחסם לשוק העבודה המקומי ולמאפיינים דמוגרפיים שאינם באים לביטוי במשתנים הדמוגרפיים שהוגדרו והוכללו בניתוח זה.

ניתוח רב משתני לוגיסטי: תעסוקה עם פתיחת המרכזים בראשית אוגוסט 2005, בקרב כלל המופנים לתכנית

רמת מובהקות	יחס צולב Exp(B)	משתנים בלתי תלויים	
0.00	5.379	18-29	קבוצת גיל
0.00	7.688	30-39	
0.00	6.035	40-49	
0.00	3.845	50-59	
.	1.000	60+	קטגורית בסיס
0.18	1.313	אם חד-הורית	הרכב משפחה
0.28	0.793	אשה נשואה עם ילדים	
0.44	0.866	אשה ללא ילדים	
0.00	0.298	גבר לא נשוי	
.	1.000	גבר נשוי	קטגורית בסיס
0.01	1.783	יהודי	ערבי-יהודי
.	1.000	ערבי	קטגורית בסיס
0.00	0.465	ותיק	עולה-ותיק
.	1.000	עולה	קטגורית בסיס
0.53	0.874	0-8	שנות לימוד
0.93	0.983	9-11	
0.60	0.908	12	
.	1.000	13+	קטגורית בסיס
0.00	0.536	לא טובה	ידיעת עברית
.	1.000	טובה	קטגורית בסיס

0.04	1.377	אין	כישורי מחשב
.	1.000	יש	קטגורית בסיס
0.10	0.778	אין	מקצוע
.	1.000	יש	קטגורית בסיס
0.00	1.901	לא דווח על מוגבלות	מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות)
0.00	1.883	מוגבלות אחת	
0.49	1.132	שתי מוגבלויות	
.	1.000	שלוש מוגבלויות	קטגורית בסיס
0.10	1.414	לא דיווחו בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.03	1.553	דיווחו קושי בניידות	
.	1.000	דיווחו שאינם ניידים	קטגורית בסיס
0.00	0.023	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	נסיון תעסוקתי
0.00	0.017	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.00	0.236	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
.	1.000	יש נסיון בעבודות רציפות	קטגורית בסיס
0.12	0.741	אשקלון	מרכז
0.28	0.824	חדרה	
0.00	0.569	ירושלים	
.	1.000	נצרת	קטגורית בסיס
0.00	0.962		מדד לסיכוי קיום בעיות רגשיות (GHQ)
0.11	0.971		תחושת שליטה
0.00	0.959		מיומנות חיפוש עבודה
0.01	1.041		הרגלי עבודה
			R Square (McFadden)= 0.413 אוכלוסייה N=13,397

מהניתוח של המודל ההסתברותי ניתן ללמוד על מאפיינים הקשורים לתעסוקה ערב תחילת התכנית. מצאנו קבוצה של משתנים שהשפעתם על ההסתברות לתעסוקה בראשית אוגוסט מובהק: גיל, הרכב משפחתי, לאום, סטטוס עלייה, ידיעת עברית, כישורי מחשב, בעיות בריאות הקשורות בתפקוד ובעיות בניידות, נסיון תעסוקתי, אזור, רווחה נפשית, מיומנות חיפוש עבודה והרגלי עבודה.

מאפיינים דמוגרפיים הסיכוי לעבוד גבוה יותר בקרב מופנים צעירים יותר (ההבדלים גדולים ומובהקים) ובפרט בקרב מופנים בגילאים 30-39; בקרב מופנים גברים נשואים ביחס לגברים שאינם נשואים (הסיכוי הגבוה ביותר לעבוד נמצא בקרב נשים חד-הוריות, אם כי ממצא זה אינו מובהק); בקרב יהודים לעומת ערבים ובקרב עולים לעומת ותיקים.

הון אנושי נרכש: השפעת ההשכלה אינה מובהקת, אך לידיעת עברית ולמקצוע נמצאה השפעה חיובית מובהקת. באופן מפתיע, לכישורי מחשב יש השפעה שלילית מובהקת על הסיכוי לעבוד.

ניסיון תעסוקתי: נמצא מאוד מובהק כאשר הסיכוי של מי שהיה לו ניסיון תעסוקתי בעבודות רצופות בחמש השנים האחרונות להיות מועסק ערב תחילת התכנית הוא הגבוה ביותר.

מיומנות בחיפוש בעבודה והרגלי עבודה: לשני משתנים אלה השפעה חיובית מובהקת על הסיכוי להיות מועסק.

בריאות: למשתני הבריאות - מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות), מוגבלות בניידות, והרווחה הנפשית יש השפעה מובהקת על הסיכוי להיות מועסק.

אזור (מרכז): לאזור המגורים של הפרט היתה השפעה על הסיכוי להיות מועסק רק כאשר משווים את ירושלים לנצרת: ההסתברות להיות מועסק בירושלים נמוכה מזו שבנצרת. הסיכוי של הפרט באשקלון ובחדרה לא היה שונה מזה של נצרת.

פרק 6א'. שינויים בתעסוקה במהלך שבעת החודשים הראשונים של התכנית

6.1 מבוא

פרק זה עוסק בשינויים שחלו בתעסוקה של המופנים בתכנית במהלך 7 החודשים הראשונים להפעלתה, מראשית אוגוסט 2005 ועד סוף פברואר 2006. השינויים התעסוקתיים נבחנים בכמה היבטים.

בסעיף 6.2 מוצגים שינויים תעסוקתיים בקרב אוכלוסיית המופנים לתכנית ביחס לנקודות זמן שונות, לפי מרכז ולפי תתי-אוכלוסיות מובחנות (טיפוסי משפחות). השינויים נבחנים ביחס לכניסות מתעסוקה ויציאות ממנה בקרב כלל המופנים.

בסעיף 6.3 המופנים לתכנית מסווגים לחמישה מסלולים תעסוקתיים הנמתחים על-פני 7 החודשים הראשונים בתכנית: מופנים שלא עבדו באוגוסט ולא צברו ניסיון תעסוקתי עד פברואר 2006; מופנים שלא עבדו באוגוסט וצברו ניסיון תעסוקתי; מופנים שעבדו באוגוסט והחזיקו במקום עבודתם לאורך כל התקופה; מופנים שעבדו באוגוסט ויצאו מתעסוקה לפני פברואר; ומופנים שעבדו באוגוסט ואיבדו את מקום עבודתם אולם חזרו לתעסוקה לפני פברואר 2006.

בסעיף 6.3.1 אנו מתמקדים במופנים הנמנים על שני מסלולים תעסוקתיים: מופנים שלא היו מועסקים באוגוסט אולם צברו ניסיון תעסוקתי עד פברואר 2006 (היו מועסקים לפחות שבוע ברציפות באותה העבודה); ומופנים שהיו מועסקים לאורך כל התקופה באותה העבודה. בנוסף מוצגים המאפיינים של המופנים בקבוצות אלו ביחס לשינויים במצבם התעסוקתי כפי שעולה מניתוח רב-משתני של הנתונים.

בסעיף 6.3.2 אנו בוחנים באיזו מידה מופנים שהיו מועסקים בתחילת התכנית הגדילו את היקף שעות העבודה.

סעיף 6.3.3 מפרט מהם השינויים התעסוקתיים בקרב כלל המופנים לתכנית. אנו מקבצים את השינויים לשלושה דפוסים: שינוי שלילי—מופנים שהיו מועסקים באוגוסט והפסיקו לעבוד או הקטינו את היקף משרתם בעבודה זו; ללא שינוי—מופנים שלא היה כל שינוי במצבם התעסוקתי במשך ששת החודשים הראשונים של התכנית (בין אם היו מועסקים או לא היו מועסקים באוגוסט); שינוי חיובי—מופנים שלא היו מועסקים באוגוסט אולם צברו ניסיון תעסוקתי לאחר מכן ומופנים שהיו מועסקים באוגוסט והגדילו את היקף משרתם בעבודה זו או הוסיפו עליה עבודה חדשה.

סעיף 6.4 מתייחס למניין השמות בעבודה וכן למאפיינים של העבודות בה הושמו המופנים. בשונה מהסעיפים הקודמים, בהם הוצגו נתונים מנקודת מבט הבוחנת את השינויים התעסוקתיים בקרב המופנים, סעיף זה מתמקד באפיון ההשמות עצמן.

ההגדרה של השמות כוללת כניסה של מופנים בעבודה חדשה וכן הרחבה של היקף משרה בעבודה בה החזיקו מופנים שהיו מועסקים באוגוסט. סעיף 6.4.1 מתמקד במאפיינים של העבודות בהן הושמו המופנים בעבודה חדשה (היקף משרה, המעביד, סוג העבודה, שכר, הטבות ושביעות רצון).

סעיף 6.5 מתייחס לזיקה האפשרית שבין הפסקת הזכאות לגמלה לבין השיפור במצב התעסוקה. אנו מציגים את שיעור המשפחות שלהן הופסק תשלום הגמלה במהלך 7 החודשים הראשונים להפעלת התכנית, וזאת בהתאם למסלולי התעסוקה שהוצגו בסעיפים הקודמים. מאחר ומדובר בזכאות לגמלה הסעיף מציג את הממצאים במונחי משפחות.

6.2 שינויים תעסוקתיים מתחילת התכנית בראשית אוגוסט 2005 ועד פברואר

2006

השינויים התעסוקתיים במהלך שבעת החודשים הראשונים להפעלת התכנית מנותחים באמצעות מדדים המתארים את תמונת המצב בכל אחד מחודשים אלה ובאמצעות מדדים הנגזרים ממעקב אחר כל אחד מהפרטים שהופנה לתכנית ושתשובותיו לשאלון אפשרו לנו לסמן בכל חודש את מצב התעסוקה שלו. מדובר על 14,583 פרטים מתוך 15,197.¹⁴

יש להדגיש שהמעקב בוצע אחר כלל המופנים לתכנית שהיו זכאים לגמלה בסוף יולי 2005, כולל אלה שהפסיקו לקבל גמלה או עברו לעילה אחרת שלא מחייבת במבחן תעסוקה (כלומר אינם חייבים להשתתף בתכנית) וכן מופנים שעברו לקבל קצבאות אחרות.¹⁵

בפרק זה נבחן את השינויים שחלו במספר המועסקים, ובפרק הבא נבחן את השינויים שחלו במהלך שבעת החודשים בניסיון תעסוקתי של כלל המופנים ואת השינויים שחלו בהיקף העבודה בקרב המופנים שהיו מועסקים בתחילת התכנית.

¹⁴ במונחי המדגם מדובר על 2,744 פרטים מתוך 2,848 פרטים שרואיינו בראיון השני ויש לנו מידע מלא על התוואי התעסוקתי שלהם מתחילת התכנית ועל למועד הראיון.

¹⁵ אם אוכלוסייה זו לא היתה נלקחת בחשבון האומדנים בפרק זה היו שונים רק במקצת, מאחר שרק 4.5% מהמופנים עברו לקצבה אחרת.

6.2.1 שינויים תעסוקתיים בקרב כלל המופנים לתכנית

הלוחות הבאים מתייחסים לשינויים במספר המועסקים ולשינויים בשיעור המועסקים לפי מרכז, לפי שלושה משתנים דמוגרפיים: מגדר, גיל ולאום. בחרנו להציג את שיעורי התעסוקה בכל אחד מהחודשים הנחקרים רק עבור המרכזים, ולגבי שאר המשתנים רק בשתי נקודות זמן.

מופנה נרשם כעובד בחודש מסוים אם הוא היה מועסק באותו החודש לפחות שבוע אחד ברציפות באותה עבודה.

לוח 38: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מרכז (אוכלוסייה)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
3,840	3,701	3,500	3,542	14,583	סך כל המופנים לתכנית
835	726	829	1,196	3,586	סך כל העובדים עם תחילת התכנית
1,071	1,123	1,141	1,545	4,880	סך כל העובדים בפברואר 2006
349	397	312	349	1,294	תוספת נטו לסך העובדים

בלוחות הבאים אנו מציגים את השינויים בשיעורי התעסוקה לפי מאפיינים דמוגרפיים עיקריים.

לוח 39: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מין (באחוזים)

נשים	גברים	סה"כ	
2,706	880	3,586	ערב תחילת התכנית
3,484	1,396	4,880	פברואר 2006
			שעור מסך המופנים*
27.9	18.0	24.6	ערב תחילת התכנית
35.9	28.6	33.5	פברואר 2006

*p<.05

לוח 40: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי קבוצות גיל (באחוזים)

60+	50-59	40-49	30-39	18-29	סה"כ	
						מספרים מוחלטים
90	1,132	1,174	818	372	3,586	ערב תחילת התכנית
137	1,510	1,528	1,090	615	4,880	פברואר 2006
						שעור מופנים*
11.5	21.6	27.8	27.7	27.1	24.6	ערב תחילת התכנית
17.4	28.8	36.1	36.9	44.8	33.5	פברואר 2006

*p<.05

לוח 41: מופנים מועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי וותק בארץ (באחוזים)

עולים	יהודים וותיקים	ערבים	סה"כ	
	8,711	5,874	14,585	מספרים מוחלטים
2,014	898	674	3,586	ערב תחילת התכנית
2,466	1,379	1,035	4,880	פברואר 2006
				שעור מסך כל המופנים*
42.2	22.8	11.5	24.6	ערב תחילת התכנית
51.6	35.1	17.6	33.5	פברואר 2006

*p<.05

- ערב פתיחת המרכזים, בראשית אוגוסט 2005, 24.6% מכלל המופנים עבדו. מדובר בכ-3,590 עובדים.
- השיעור הגבוה ביותר של עובדים בנקודת המוצא נצפה באשקלון – 33.8% והנמוך ביותר בירושלים – 19.6%, אם כי ההבדלים בין ירושלים, חדרה ונצרת אינם גדולים.
- שיעור העובדים עלה באופן הדרגתי והגיע בפברואר 2006 ל-33.5%. זו תוספת של כ-9 נקודות האחוז.
- מדובר בתוספת של כ-1,300 עובדים בין יולי 2005 לפברואר 2006.
- שיעור העובדים עלה מ-18.0% ביולי 2005 ל-28.6% בפברואר 2006, בקרב הגברים ומ-27.9% ל-35.9%, בהתאמה, בקרב הנשים.
- שיעור העובדים בקרב העולים של שנות התשעים עלה מ-42.2% ביולי 2005 ל-51.6% בפברואר 2006. השיעור בקרב משפחות חד-הוריות שהן עולות חדשות עלה מ-57.5% ל-67.9%.
- שיעור העובדים עלה מ-33.4% ל-44.1% בקרב היהודים ומ-11.5% ל-17.6% בקרב הערבים.
- שיעור העובדים עלה בכל הגילאים. בקרב בני 18-29 השיעור עלה מ-27.1% ל-44.8% ובקרב בני 60+ עלה מ-11.5% ל-17.4%.
- בקרב מופנים יחידים עם ילדים שיעור העובדים עלה מ-46.7% ל-57.8% כלומר גידול של 11 נקודות אחוז. בקרב המופנים הנשואים (עם או בלי ילדים) העליה בשיעור המועסקים היא כ-7 נקודות אחוז (ראה נספח 1).
- נמצא הבדל משמעותי בגידול בשיעורי התעסוקה ביחס למדד לסיכון לבעיות רגשיות (GHQ12). שיעור המועסקים בקרב בעלי סיכון נמוך עלה מ-39% ל-53% ואילו שיעור המועסקים בקרב בעלי סיכון גבוה לבעיות רגשיות עלה מ-17% ל-24% (ראה נספח 2).

- נמצא הבדל משמעותי בגידול בשיעורי התעסוקה ביחס למוגבלות בהיקף שעות, סוג ותקופות עבודה. בקרב מופנים שדיווחו על בעיה אחת לכל היותר עלה שיעור המועסקים מ- 38% ל- 51%. לעומת זאת בקרב מופנים שדיווחו על שלוש מוגבלויות עלה שיעור התעסוקה מ- 16% ל- 21% בלבד (ראה נספח 3).

לוח 42: שיעור המועסקים, מערב תחילת התכנית ועד פברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת	
24.6	33.8	23.7	19.6	21.7	ערב תחילת התכנית*
25.4	34.5	25.2	19.9	22.5	אוגוסט*
27.5	36.0	27.3	23.2	24.1	ספטמבר*
28.6	37.2	28.4	23.6	25.4	אוקטובר*
29.5	38.2	29.4	24.8	26.0	נובמבר*
30.2	39.3	29.7	26.2	26.0	דצמבר*
32.1	41.8	31.2	29.2	26.8	ינואר-06*
33.5	43.6	32.6	30.3	27.9	פברואר*

*p<.05

- הגידול בשיעור העובדים אפיין את כל המרכזים :
 - מ-19.6% ל-30.3% בירושלים (ב-10.7 נקודות האחוז).
 - מ-23.7% ל-32.6% בחדרה (ב-9.8 נקודות האחוז).
 - מ-33.8% ל-43.6% באשקלון (ב-9 נקודות האחוז)
 - מ-21.7% ל-28.6% בנצרת (ב-7 נקודות האחוז).

6.3 שינויים בנסיון התעסוקתי על פני 7 החודשים הראשונים בתכנית

בפרק זה אנו מתמקדים בשינויים התעסוקתיים שהתרחשו במהלך שבעת החודשים הראשונים ברמת הפרט. המופנים לתכנית חולקו ל-5 קבוצות, וזאת בהתאם למצב התעסוקה במועד הכניסה לתכנית ולדפוס התעסוקה במהלך שבעת החודשים הראשונים ליישום התכנית. קבוצות אלו מוצגות בלוח שלהלן.

לוח 43: המופנים לתכנית לפי השינוי במצב התעסוקה שלהם מתחילת התכנית ועד פברואר 2006 (אוכלוסייה ואחוזים)

מספר	אחוזים	סה"כ
14,583	100	לא עבדו ביולי ולא עבדו עד פברואר 2006
9,323	63.9	לא עבדו ביולי ועבדו לאחר מכן
1,673	11.5	עבדו ביולי והמשיכו לעבוד באותה עבודה עד פברואר 2006
3,112	21.3	עבדו ביולי אך הפסיקו לעבוד עד פברואר 2006
257	1.8	עבדו ביולי הפסיקו לעבוד אך לאחר מכן מצאו עבודה
218	1.5	

לוח 44: המופנים לתכנית לפי השינוי במצב התעסוקה שלהם מתחילת התכנית ועד פברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

מסלול תעסוקתי*	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
לא עבדו ביולי ולא עבדו עד פברואר 06	63.9	53.0	65.5	67.3	69.4
לא עבדו ביולי ועבדו לאחר מכן	11.5	13.3	10.8	13.1	8.9
עבדו ביולי והמשיכו לעבוד באותה עבודה עד פברואר 06	21.3	29.1	21.0	16.9	18.8
עבדו ביולי אך הפסיקו לעבוד עד פברואר 06	1.8	2.6	0.9	1.5	2.1
עבדו ביולי הפסיקו לעבוד אך לאחר מכן מצאו עבודה	1.5	2.1	1.8	1.3	0.9

*p<.05

- הקבוצה העיקרית בגודלה היא זו של המופנים שלא עבדו עם תחילת התכנית ולא עבדו בכלל עד פברואר 2006. היא מונה כ-9,320 מופנים שהם כ-64% מכלל המופנים.
- הקבוצה השנייה בגודלה כוללת מופנים שעבדו ערב תחילת התכנית והמשיכו לעבוד באותה עבודה עד פברואר 2006. מדובר בכ-3,100 מופנים שהם כ-21% מכלל המשתפים. על אף שמופנים אלה נותרו במקום עבודתם, חלק מהם הגדיל או הקטין את מספר שעות העבודה וחלק אחר המשיך לעבוד באותו היקף.
- הקבוצה השלישית כוללת מופנים שלא עבדו ערב תחילת התכנית אך צברו נסיון תעסוקתי לאחר מכן (לפחות בחודש אחד), קבוצה זו כוללת כ-1,670 מופנים שהם כ-11.5% מכלל המופנים לתכנית.
- שתי הקבוצות האחרונות הן קטנות בגודלן; שתיהן כוללות מופנים שעבדו ערב תחילת התכנית אך הפסיקו לעבוד בעבודתם הקודמת:
 - בקבוצה הראשונה הפסקת העבודה נמשכה (לפחות) עד פברואר 2006. מדובר בכ-260 מופנים שהם 1.8% מכלל המופנים.
 - בקבוצה השנייה המופנה מצא עבודה לאחר מכן. מדובר בכ-220 מופנים שהם 1.5% מכלל המופנים.

- אשקלון וירושלים דומות בשיעור המופנים שלא עבדו ערב תחילת התכנית אך החלו לעבוד לאחר מכן: כ-13.0%. השיעור הנמוך ביותר נמצא בנצרת 8.9%, וחדרה נמצאת בתווך.

6.3.1 מופנים שלא עבדו ביולי 2006 אך צברו ניסיון תעסוקתי במהלך 7 החודשים הראשונים בתכנית

לוח 45: דפוסי התעסוקה של המופנים לתכנית שלא עבדו ערב תחילת התכנית אולם צברו ניסיון תעסוקתי לאחר מכן

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת	
1,673	469	377	485	341	
					סה"כ מספר עבודות
91.6	88.2	95.1	93.3	90.2	שיעור המופנים שנכנסו לעבודה אחת בלבד במהלך התקופה
8.4	11.8	4.9	6.7	9.8	שיעור העובדים שנכנסו ליותר מעבודה אחת במהלך התקופה
36.5	40.6	32.9	35.3	36.9	מספר חודשי עבודה
27.8	29.0	26.7	32.1	20.9	1-2
29.4	24.8	30.0	30.7	33.2	3-4
6.3	5.6	10.4	1.9	9.0	5-6
3.6	3.4	3.9	3.6	3.8	7
3	3	4	3	4	ממוצע חציון

- 92% מהמופנים שלא עבדו ערב תחילת התכנית, אך צברו ניסיון תעסוקתי לאחר מכן עבדו במקום עבודה אחד במהלך 7 החודשים הראשונים לתכנית. מרביתם עבדו ברציפות מחודש ההשתלבות בתעסוקה ועד פברואר 2006. התמונה דומה בכל המרכזים.
- ההצטרפות לשוק העבודה של קבוצה זו התפרסה על פני החודשים אוגוסט 2005 – פברואר 2006, כאשר אחוז המצטרפים לעבודה מתוך כלל המצטרפים (1,673) היה דומה למדי בכל אחד מהחודשים.
- קבוצה זו עבדה בממוצע 3.6 חודשים מתוך 7 חודשים. חציון חודשי העבודה היה 3 חודשים.
- בהשוואה בין המרכזים התמונה דומה, אם כי חציון מספר חודשי העבודה באשקלון ובירושלים (שקלטו את המופנים בתכנית באופן הדרגתי) היה נמוך יותר – 3 חודשים לעומת 4 חודשים בנצרת ובחדרה.

ניתוח רב-משתני: צבירת נסיון תעסוקתי

במטרה לזהות את הגורמים המסבירים צבירת נסיון תעסוקתי בקרב מופנים שלא היו מועסקים עם תחילת התכנית (כניסה לתעסוקה בעבודה שנמשכה שבוע אחד לפחות), אמדנו מודלים לוגיסטיים שבהם המאפיינים של הפרט בתחילת התכנית והשיוך שלו לאחד מארבעת המרכזים שימשו כמשתנים המסבירים את ההסתברות לצבירת נסיון תעסוקתי.

בניתוח רב-משתני ניתן לבחון את ההשפעה של משתנה מסביר מסוים כאשר כל שאר המשתנים המסבירים האחרים קבועים. במיוחד מעניינת השאלה האם קיימת (בניכוי ההשפעה של המאפיינים של הפרט) השפעה דיפרנציאלית של המרכזים על השינוי שחל במצב התעסוקה של הפרט. בניתוח, המאפיינים של הפרט כולל אלה שקשורים ליכולת תעסוקתית הם המאפיינים של המופנים בתחילת התכנית, ולכן אינם מבטאים השפעה כלשהי על הפרוייקט עצמו.

המשתנה "מרכז" מייצג את כל הפעילויות שננקטו על ידי המרכזים לקדם את התעסוקה ולשפר את יכולת התעסוקה של המופנים וגם מאפיינים של האזור (כמו שוק העבודה וכדומה). יחד עם זאת, יש להדגיש שהבדיקה של השפעת המרכזים תיעשה בצורה מלאה יותר כאשר נשווה את השינויים לאלו שבאוכלוסיית ההשוואה.

בטבלה אנו מציגים עבור כל אחת מהקטגוריות של כל אחד מהמשתנים המסבירים את היחס הצולב ואת המובהקות ביחס לקטגורית בסיס.¹⁶

ניתוח רב משתני לוגיסטי: צבירת נסיון תעסוקתי ב-7 החודשים ראשונים, בקרב מופנים שלא היו מועסקים עם תחילת התכנית

רמת מובהקות	יחס צולב Odds Ratio	משתנים בלתי תלויים	
		קבוצת גיל	18-29
0.00	14.9	18-29	
0.00	7.7	30-39	
0.00	6.1	40-49	
0.00	3.3	50-59	
	1.0	60+	
0.72	0.9	אם חד-הורית	
0.01	0.5	אשה נשואה עם ילדים	
0.15	0.7	אשה ללא ילדים	
0.03	0.5	גבר לא נשוי	
	1.0	גבר נשוי	קטגורית בסיס

¹⁶ מדד היחס הצולב (או יחס הסיכויים Odds Ratio) מלמד על ההסתברות של פרט מסוים להשתלב בעבודה, ביחס לפרטים השייכים לקבוצת הבסיס. כך למשל, היחס הצולב לפרטים בגיל 18-29 הוא 14.9. המשמעות היא שההסתברות של פרט בגיל 18-29 להשתלב בעבודה גבוהה פי 14.9 מההסתברות של פרט בגיל 60 ומעלה, הזהה לראשון בכל המאפיינים האחרים.

0.00	2.6	יהודי	ערבי-יהודי
	1.0	ערבי	קטגורית בסיס
0.30	0.8	ותיק	עולה-ותיק
	1.0	עולה	
0.53	1.2	0-8	שנות לימוד
0.74	0.9	9-11	
0.62	0.9	12	
	1.0	13+	קטגורית בסיס
0.41	0.8	לא טובה	ידיעת עברית
	1.0	טובה	קטגורית בסיס
0.64	1.1	אין	כישורי מחשב
	1.0	יש	קטגורית בסיס
0.03	0.7	אין	מקצוע
	1.0	יש	קטגורית בסיס
0.08	1.5	לא דווח על מוגבלות	מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות)
0.00	2.1	מוגבלות אחת	
0.17	1.4	שתי מוגבלויות	
	1.0	שלוש מוגבלויות	קטגורית בסיס
0.13	1.5	לא דיווחו בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.10	1.5	דיווחו קושי בניידות	
	1.0	דיווחו שאינם ניידים	קטגורית בסיס
0.00	0.4	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	נסיון תעסוקתי
0.00	0.3	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.02	0.5	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
	1.0	יש נסיון בעבודות רציפות	קטגורית בסיס
0.66	0.9	אשקלון	מרכז
0.54	1.1	חדרה	
0.66	1.1	ירושלים	
	1.0	נצרת	קטגורית בסיס
0.00	0.96		מדד לסיכוי קיום בעיות רגשיות
0.79	1.01		תחושת שליטה
0.72	0.99		מיומנות חיפוש עבודה
0.00	1.07		הרגלי עבודה
			R Squares (McFadden)= 0.223 אוכלוסייה N=10,420

מהלוח ניתן ללמוד על מאפיינים המתואמים עם כניסה לתעסוקה.

מצאנו 8 משתנים שהשפעתם על הסיכוי לכניסה לתעסוקה מובהק: גיל, הרכב משפחתי, לאום, קיום מקצוע, בעיות בריאות, נסיון תעסוקתי, סיכוי לקיום בעיות רגשיות והרגלי עבודה

מאפיינים דמוגרפיים: לגיל השפעה חזקה. הסיכוי להשתלב בעבודה עולה לינארית עם ירידת הגיל. קיים הבדל משמעותי ומובהק בהסתברות לצבירת נסיון בין הרכבי משפחה שונים—ההסתברות לצבירת נסיון נמוכה בקרב גברים שאינם נשואים ובקרב נשים נשואות המטופלות בילדים וזאת ביחס לגברים נשואים. הסיכוי של יהודי לצבור נסיון (גבוה יותר מפי 2) מזה של ערבי, אך לא נמצא הבדל מובהק בין ותיקים לעולים.

הון אנושי נרכש: להשכלה או לכישורים נרכשים אחרים כמו ידיעת עברית וכישורי מחשב אין השפעה על הסיכוי להשתלב בעבודה. לרכישת מקצוע השפעה חיובית מובהקת.

ניסיון תעסוקתי: ישנה השפעה מובהקת של ניסיון בעבודות רצופות בחמש השנים האחרונות, לעומת המצב של היעדר ניסיון בחמש השנים האחרונות. גם למשתני הרגלי עבודה יש השפעה חיובית על הסיכוי להשתלב בעבודה.

בריאות: למגבלות ליציאה לעבודה השפעה שלילית על ההשתלבות, אם כי היא לא לינארית לפי מספר המגבלות. למדד הרווחה הנפשית השפעה מובהקת על הסיכוי לעבוד, כאשר הסיכוי לעבוד נמוך יותר ככל שציון GHQ גבוה יותר.

מרכז: לשייכות למרכז זה או אחר אין השפעה מובהקת על ההשתלבות בעבודה של מי שלא היה מועסק ערב התכנית. כלומר אין הבדלים מהותיים בין המרכזים השונים בהשפעתם על הסיכוי לצבור נסיון תעסוקתי.

6.3.2 מופנים שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית והמשיכו לעבוד באותה עבודה עד פברואר 2006

לוח 46: השינוי בהיקף המשרה של המופנים שעבדו ערב תחילת התכנית והמשיכו לעבוד עד פברואר 2006, לפי מרכז

היקף המשרה	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
גדל	29.7	33.6	24.2	21.5	33.2
נותר ללא שינוי	64.9	61.1	69.7	69.7	61.3
הופחת	5.4	5.3	6.1	4.7	5.5

- המופנים שעבדו ברציפות באותו מקום עבודה מיולי 2005 ועד פברואר 2006 נשאלו גם על השינוי בהיקף המשרה שלהם.
- כ-30% דיווח על הגדלת היקף המשרה וכ-5% על הקטנת היקף המשרה. אצל 65% לא חל שינוי. בשלב זה אין לנו מידע על היקף השינוי בשעות עבודה, והדבר ייבדק בדוח ההמשך.
- באשקלון ובנצרת נמצא שיעור גבוה יותר של עובדים שהגדילו את היקף המשרה שלהם – כ-33% מכלל העובדים ברציפות במהלך כל התקופה. זאת לעומת 22% - 24% בחדרה ובירושלים.
- אין הבדלים בין המרכזים ביחס לשיעור העובדים שהפחיתו את היקף המשרה.

6.3.3 סיכום השינויים בנסיון התעסוקתי של המופנים לתכנית על פני שבעת החודשים

המופנים לתכנית סווגו לשלוש קבוצות, לפי השינוי במצב התעסוקה: בקבוצה "שינוי חיובי" נכללים מופנים שלא היו מועסקים ערב תחילת התכנית אולם צברו נסיון תעסוקתי לאחר מכן (לפחות שבוע אחד בעבודה רציפה, ללא הבחנה בין מופנים שהחזיקו במקום עבודתם עד פברואר ובין מופנים שלא היו מועסקים בפברואר) וכן מופנים שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית והרחיבו את היקף משרתם בעבודה זו או נכנסו לעבודה נוספת במקביל לה; בקבוצה "ללא שינוי" נכללים כל המופנים שלא חל שינוי במצבם התעסוקתי במהלך 7 החודשים מתחילת התכנית; בקבוצה "שינוי שלילי" נכללים מופנים שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית, איבדו את מקום עבודתם ולא חזרו לשוק העבודה וכן מופנים שהיו מועסקים אולם חל שינוי שלילי בהיקף משרתם.

לוח 47: השינוי בנסיון התעסוקתי של המופנים לתכנית, לפי מרכז (באחוזים)

שינויים במצב תעסוקתי*	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
שינוי חיובי	17.4	21.8	15.3	17.4	15.1
ללא שינוי	79.7	74.1	82.5	80.3	81.8
שינוי שלילי	2.9	4.1	2.2	2.2	3.1

*p<.05

- אצל 17.4% היה שינוי חיובי בהשוואה למצב ביולי 2005. על אלה נמנו מי שהחלו לעבוד או מי שהגדילו את היקף משרתם.
- אצל 79.7% לא חל שינוי במצב התעסוקה. על אלה נמנו מי שעבדו ונותרו באותו היקף משרה ומי שעבד, הפסיק והחל שוב לעבוד.

- אצל כ-3% מהמופנים מתכנית נצפה שינוי שלילי. על אלה נמנו מי שעבדו בכל החודשים, אך הפחיתו את היקף המשרה שלהם ומי שעבד ביולי 2005 והפסיק לעבוד.
- השינוי החיובי היה בולט באשקלון: כ-22% מכלל המופנים בתכנית במרכז זה החלו לעבוד או שהגדילו את המשרה, לעומת 17% בירושלים ו-15% בנצרת ובחדרה.
- באשקלון נצפה גם השיעור הגבוה ביותר של מופנים שלגביהם נרשם שינוי שלילי: 6% לעומת 5% בנצרת ו-3% בחדרה ובירושלים.

ניתוח רב-משתני: הרחבת היקף משרה או כניסה לעבודה נוספת, מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית ושמרו על מקום עבודתם משך 7 החודשים הראשונים בתכנית

במטרה לזהות את הגורמים המסבירים שינויים בהיקף התעסוקה בקרב מופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית והחזיקו במקום עבודתם לפחות עד פברואר 2006, אמדנו מודל מולטי-נומיאלי שבהו המאפיינים של הפרט והמרכז שימשו כמשתנים המסבירים את ההסתברות לשינוי בהיקף התעסוקה.

ניתוח רב משתני לוגיסטי: הפחתה בהיקף משרה של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט והחזיקו במקום עבודתם במשך 7 החודשים הראשונים בתכנית

רמת מובהקות	יחס צולב $Exp(B)$	משתנים בלתי תלויים	
0.00	0.0	18-29	קבוצת גיל
0.23	7.1	30-39	
0.64	2.1	40-49	
0.54	2.4	50-59	
	1.0	60+	קטגורית בסיס
0.11	10.5	אם חד-הורית	הרכב משפחה
0.00	67.7	אשה נשואה עם ילדים	
0.07	13.0	אשה ללא ילדים	
0.00	0.0	גבר לא נשוי	
	1.0	גבר נשוי	קטגורית בסיס
1.00	1.0	יהודי	ערבי-יהודי
	1.0	ערבי	קטגורית בסיס
0.11	0.3	ותיק	עולה-ותיק
	1.0	עולה	קטגורית בסיס
0.93	0.9	0-8	שנות לימוד
0.93	1.1	9-11	
0.44	1.7	12	
	1.0	13+	קטגורית בסיס
0.35	0.6	לא טובה	ידיעת עברית

	1.0	טובה	
0.49	1.5	אין	כישורי מחשב
	1.0	יש	קטגורית בסיס
0.20	2.2	אין	מקצוע
	1.0	יש	קטגורית בסיס
0.77	0.8	לא דווח על מוגבלות	מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות)
0.30	0.3	מוגבלות אחת	
0.45	0.6	שתי מוגבלויות	
	1.0	שלוש מוגבלויות	קטגורית בסיס
0.69	0.7	לא דיווחו בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.13	0.3	דיווחו קושי בניידות	
	1.0	דיווחו שאינם ניידים	קטגורית בסיס
0.00	0.0	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	נסיון תעסוקתי
0.00	0.0	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.02	29.4	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
	1.0	יש נסיון בעבודות רציפות	קטגורית בסיס
0.32	0.5	אשקלון	מרכז
0.47	0.6	חדרה	
0.94	0.9	ירושלים	
	1.0	נצרת	קטגורית בסיס
0.98	1.0		מדד סיכוי לקיום בעיות רגשיות (GHQ)
0.20	1.1		תחושת שליטה
0.22	0.9		מיומנות חיפוש עבודה
0.71	1.0		הרגלי עבודה
הרחבה בהיקף משרה (או כניסה לעבודה נוספת) של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט והחזיקו במקום עבודתם במשך 7 החודשים הראשונים בתכנית			
		משתנים בלתי תלויים	
מובהקות	יחס צולב Exp(B)		
0.82	1.2	18-29	קבוצת גיל
0.43	1.8	30-39	
0.47	1.7	40-49	
0.85	1.1	50-59	
	1.0	60+	קטגורית בסיס
0.56	1.2	אם חד-הורית	הרכב משפחה
0.73	0.9	אשה נשואה עם ילדים	
0.65	1.2	אשה ללא ילדים	
0.10	0.3	גבר לא נשוי	
	1.0	גבר נשוי	קטגורית בסיס
0.49	1.3	יהודי	ערבי-יהודי
	1.0	ערבי	קטגורית בסיס
0.13	0.6	ותיק	עולה-ותיק

	1.0	עולה	קטגורית בסיס
0.01	0.3	0-8	שנות לימוד
0.38	0.7	9-11	
0.42	0.8	12	
	1.0	13+	קטגורית בסיס
0.14	1.6	לא טובה	ידיעת עברית
	1.0	טובה	קטגורית בסיס
0.92	1.0	אין	כישורי מחשב
	1.0	יש	קטגורית בסיס
0.81	1.1	אין	מקצוע
	1.0	יש	קטגורית בסיס
0.80	0.9	לא דווח על בעיה	בעיות בריאות מדוחות
0.63	1.2	בעיה אחת	
0.58	1.2	שתי בעיות	
	1.0	שלוש בעיות	קטגורית בסיס
0.71	0.8	לא דיווחו בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.37	0.6	דיווחו קושי בניידות	
	1.0	דיווחו שאינם ניידים	קטגורית בסיס
0.22	0.2	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	נסיון תעסוקתי
0.53	1.6	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.08	3.3	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
	1.0	יש נסיון בעבודות רציפות	קטגורית בסיס
0.05	0.6	אשקלון	מרכז
0.02	0.5	חדרה	
0.16	0.6	ירושלים	
	1.0	נצרת	קטגורית בסיס
0.28	1.0		מדד סיכוי לקיום בעיות רגשיות (GHQ)
0.41	1.0		תחושת שליטה
0.73	1.0		מיומנות חיפוש עבודה
0.38	1.0		הרגלי עבודה
			R Square (McFadden)= 0.127 אוכלוסייה N=2,645

מהטבלה ניתן ללמוד על מאפיינים המתואמים עם הפחתה והרחבה של היקף התעסוקה.

ההסתברות של מי שעבד בכל התקופה ראשית אוגוסט 2005 – פברואר 2006 לצמצם את היקף המשרה

- מצאנו שני משתנים שהשפעתם על הפחתה בהיקף התעסוקה מובהקת: הרכב משפחתי ונסיון תעסוקתי. זאת בהשוואה למי שלא שינה את היקף משרתו.

- הממצאים מראים שהסיכוי של עובדים לצמצם את היקף המשרה שלהם מאפיין יותר את הנשים. ההבדלים מובהקים ומשמעותיים ביותר. ההסתברות לצמצום היקף התעסוקה גבוהה באופן משמעותי בקרב נשים נשואות, ובפרט בקרב נשים נשואות המטופלות בילדים.
- ההסתברות של מופנים שלא היה להם נסיון בעבודות רציפות ב-5 השנים שקדמו לתחילת התכנית להקטין את היקף משרתם היתה גבוהה באופן משמעותי ומובהק ביחס למופנים שהיה להם נסיון קודם בעבודות רציפות.
- אין השפעה של שאר המשתנים וגם לא לשייכות למרכז זה או אחר.

ההסתברות של מי שעבד בכל התקופה ראשית אוגוסט 2005 – פברואר 2006 להגדיל את היקף המשרה

- מצאנו 3 משתנים שהשפעתם על הרחבת היקף התעסוקה מובהקת: שנות לימוד, נסיון תעסוקתי ומרכז. זאת בהשוואה למי שלא שינה את היקף משרתו.
- בהשוואה למי שלא שינה את היקף המשרה שלו, הגדלת היקף המשרה מאפיינת יותר את חסרי ההשכלה.
- למי שהיה נסיון בעבודות רציפות ב-5 השנים שקדמו לתכנית היה סיכוי גבוה יותר להרחיב את היקף משרתו לעומת מופנים שלא היה להם נסיון כזה.
- לשייכות למרכז זה או אחר היתה השפעה על ההסתברות להגדיל את היקף המשרה: בהשוואה לנצרת, באשקלון ובחדרה העובדים נטו פחות להגדיל את היקף המשרה שלהם. אותו כיוון נמצא גם בירושלים, אך ההבדל בינה לבין נצרת לא היה מובהק.

6.4 מאפייני ההשמות על פני שבעת החודשים מתחילת התכנית

חלק זה של הפרק מתייחס להשמות בעבודה או להשתלבות בעבודה של המופנים לתכנית בשבעת החודשים הראשונים להפעלתה. מדובר בכל המופנים לתכנית, לרבות מי שמצא עבודה שלא בהפניה ישירה של המרכזים בעת שהיה זכאי לגמלה במסגרת התכנית או לאחר שיצא מהתכנית או שיצא לחלוטין ממערכת הבטחת הכנסה.

בניתוח נעשתה הבחנה בין שני סוגים של השמות: השמה בעבודה חדשה שנמשכה לפחות שבוע אחד ברציפות והרחבת היקף משרה בעבודה שהמשתתף החזיק בה ערב הפעלת התכנית. גם אם מדובר בתוספת של שעה אחת בלבד.

לוח 48: השמות: עבודה חדשה והרחבת היקף משרה

הרחבת היקף משרה בעבודה מאוגוסט	השמות בעבודה חדשה			סה"כ השמות	השמות בעבודה חדשה אחוזים
	השמה שלישית	השמה שנייה	השמה ראשונה		
862	28	134	1,984	3,008	
29		71		100	

הלוחות הבאים מתארים את המאפיינים של ההשמות החדשות. הלוח הבא משיב על השאלה היכן הושמו מופנים לתכנית. כלומר, כיצד התפלגו ההשמות בין המרכזים.

לוח 49: התפלגות השמות, לפי מרכז (במספרים מוחלטים ובאחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	השמות בעבודה חדשה אחוזים
465	587	513	581	2,146	
21.7	27.4	23.9	27.1	100	

הלוח שלהלן משיב על השאלה מה הם המאפיינים של מופנים שהושמו בעבודה חדשה. כלומר, כיצד התפלגו ההשמות בקרב טיפוסי המשפחות השונים

לוח 50: התפלגות השמות בעבודה חדשה, לפי טיפוסי משפחות (במספרים מוחלטים ובאחוזים)

נשוי עם ילדים יהודי	נשוי עם ילדים ערבי		יחיד עם ילדים		ללא ילדים		סה"כ	השמות בעבודה חדשה אחוזים
	גברים	נשים	ותיק	עולה חדש	מתחת לגיל 50	מעל גיל 50		
185	281	57	195	344	607	478	2,146	
8.6	13	2.7	9.1	16	28.3	22.3	100	

- במהלך שבעת החודשים הראשונים להפעלת התכנית נרשמו 2,146 השמות בעבודה חדשה ל-1,984 מופנים. כלומר, ישנם פרטים שהשתלבו בעבודה ביותר מפעם אחת. 7.5% מההשמות הן השמות חוזרות לאותם מופנים.
- כ-65% מההשמות נרשמו לנשים ו-35% מההשמות נזקפו לגברים. שיעור זה דומה להתפלגות של המופנים שלא עבדו ביולי 2005 לפי מגזר.
- מספר ההשמות הגבוה ביותר נמצא אצל יחידים או נשואים ללא ילדים: 607 מתחת לגיל 50 ו-478 מעל גיל 50. בסה"כ 1,085 השמות של מופנים שאין עימם ילדים.

לוח 51: מאפייני ההשמות בעבודה חדשה, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
465	587	513	581	2,146	מספר השמות
					היקף משרה
33	67	50	59	53	חלקית
67	33	50	41	47	מלאה
					נותן השכר בעבודה
79	75	74	58	71	מקום העבודה
16	22	22	37	25	חברת כח-אדם או קבלן
5	2	4	5	4	עצמאי/קבלן משנה/אחר
					סוג העבודה*
9	15	4	3	8	מקצועות חפשיים וטכניים
11	11	10	12	11	עובדי פקידות
17	29	25	31	26	סוכנים, עובדי מכירות ועובדי שירותים
33	9	20	15	18	עובדים מקצועיים בתעשייה, בינוי ואחרים
30	37	40	40	37	עובדים בלתי מקצועיים

*p<.05

- כמחצית מכלל ההשמות היו בעבודה במשרה מלאה. בעוד שבירושלים רק שליש מההשמות היו במשרה מלאה, בנצרת כ-2/3 מההשמות היו בעבודה במשרה מלאה.
- ב-70% מההשמות השכר ניתן ע"י מקום העבודה. כ-25% מההשמות היו דרך חברת כ"א או קבלן. כ-42% מההשמות באשקלון היו דרך חברת כ"א, קבלן או קבלן משנה.
- כ-40% מהמופנים הושמו בעבודות כעובדים בלתי מקצועיים, כ-37% הושמו כעובדי פקידות, סוכנים, עובדי מכירות ושירותים וכ-18% הועסקו כעובדים מקצועיים. כלומר, יש דמיון רב בין סוגי העבודות של ההשמות לבין סוגי העבודות בהם עבדו המופנים שהיו מועסקים בתחילת התכנית.
- בירושלים נמצא שיעור גבוה של מופנים שהושמו כעובדים במקצועות חפשיים וטכניים, בעוד שרק 9% הושמו כעובדים מקצועיים בתעשייה בינוי ואחרים. כשליש מההשמות של המופנים באזור נצרת היו בתעשייה ובינוי.

לוח 52: שכר והטבות בהשמות בעבודה חדשה, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					מדרגות שכר*
18	29	18	45	29	1-1,500
8	21	16	12	15	1,501-2,000
15	15	20	8	14	2,001-2,500
4	8	13	6	8	2,501-3,000
19	11	15	8	13	3,001-3,500
36	15	18	21	21	מעל 3,501
					קרבן פנסיה או קופת גמל
10	10	10	3	8	יש
79	69	79	76	76	אין
11	21	10	21	16	לא יודע/מסרב לענות
					חופשה שנתית (בתשלום)
15	16	27	17	19	יש
70	57	59	45	57	אין
14	26	14	39	24	לא יודע/מסרב לענות
					דמי מחלה*
22	26	31	26	26	יש
61	51	51	47	52	אין
18	23	18	27	22	לא יודע/מסרב לענות
					קרבן השתלמות
3	4	4	2	3	יש
82	77	85	74	79	אין
15	19	11	24	17	לא יודע/מסרב לענות
					החזר נסיעות*
34	67	51	51	51	יש
56	30	44	41	42	אין
10	3	5	8	7	לא יודע/מסרב לענות

*p<.05

- ב-30% מההשמות השכר החודשי מעבודה היה נמוך מ-1,500 ש"ח. כ-20% השתכרו בין 2,500 ש"ח ל-3,000 ש"ח וכ-20% השתכרו יותר מ-3,500 ש"ח בחודש. בהשוואה להתפלגות השכר של המופנים שהיו מועסקים עם תחילת התכנית, נמצא שבהשמות לאחר תחילת התכנית השכר גבוה יותר, בין היתר כיוון ששיעור גבוה יותר של ההשמות בעבודה החדשה הם במשרה מלאה.
- בהתחשב בהתפלגות ההשמות בין משרות מלאות לחלקיות, נראה שהשכר שהוצע למשתלבים בעבודה היה בסביבות שכר המינימום.
- קיים מתאם בין היקף המשרה וגובה השכר: כשני שלישים מההשמות בירושלים היו בשכר חודשי נמוך מ-2,500 ש"ח ורק שליש מההשמות בשכר גבוה מ-2,500 ש"ח. בנצרת התמונה הפוכה: כ-40% מההשמות היו בשכר נמוך מ-2,500 ש"ח וכ-60% בשכר גבוה

מ-2,500 ₪ בחודש. ההכנסה החודשית הממוצעת בהשמה בעבודה חדשה עמדה על 2,483 ₪.

- באשקלון נמצא השיעור הגבוה ביותר של השמות בשכר נמוך מ-1,000 ₪.
- בנצרת נמצא השיעור הגבוה ביותר של השמות בשכר השווה ל-3,500 ₪ ומעלה.
- לפי דיווח המרואיינים מרבית ההשמות בעבודה חדשה לא כללו הטבות סוציאליות בסיסיות כגון קרן פנסיה או קרן השתלמות. רק ברבע מההשמות המופנים דווחו על זכאות לדמי מחלה או לחופשה שנתית. כלומר, מהדוח אנו למדים גם שאין למופנים לתכנית מודעות מספקת לזכויות שהחוק מקנה בתחומים אלה ושכן עומדים לרשותם. במחצית ממקומות העבודה בהם הושמו המופנים לתכנית שולמו החזרי נסיעה לעובדים.

לוח 53: שביעות רצון המופנים בהשמות בעבודה חדשה, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					שביעות רצון בעבודה
30	23	15	20	22	מרוצה מאד
35	42	42	44	41	מרוצה
13	20	25	24	21	לא כל-כך מרוצה
22	15	18	12	16	בכלל לא מרוצה

- בסה"כ כ-63% מהמופנים הביעו שביעות רצון מהעבודה בה הושמו ורק 37% היו לא כל-כך מרוצים או בכלל לא מרוצים. לא נמצאו הבדלים מהותיים בין האזורים.

6.5 הפסקת תשלום גמלה בזיקה לשינויים במצב התעסוקה בקרב משפחות

למידע שדווח על ידי המשתתפים במדגם הניסויי חובר מידע על קבלת גמלה מתוך הקובץ המנהלי של המוסד לביטוח לאומי. השימוש בשני סוגי מידע אלה מאפשר לנו לעקוב אחר הפרטים ומשקי הבית שהפסיקו לקבל גמלה בכל אחד מהחודשים אוגוסט 2005 – פברואר 2006, ולנתח את התופעה בזיקה לשינוי במצב התעסוקה. יחד עם זאת, אין אנו יכולים לקבוע באופן ודאי מנתונים אלה שההשתלבות בעבודה או שהגדלת היקף המשרה של המשתתפים הן הסיבה להפסקת גמלה. כך, למשל, ייתכן שפרט הגדיל את היקף המשרה שלו, אך עדיין עמד במבחן ההכנסה, והפסקת הגמלה קשורה לסיבה אחרת – כמו לשלילה, ליציאה לחו"ל או להחלטה של הפרט לא להתייצב עוד במרכזים. לפיכך, אומדן התרומה של השינויים החיוביים בתעסוקה על היציאה ממערכת הבטחת הכנסה היא בבחינת גבול עליון.

הפרק מתייחס להפסקת זכאות לגמלה של כל המופנים לתכנית לרבות מי שתשלום הגמלה הופסק לו לאחר שעבר במהלך שבעת החודשים הראשונים להפעלת התכנית מעילות מהל"ב לעילת זכאות אחרת. בניגוד ללוחות שהוצגו עד כה בפרק זה, הנתונים בחלק זה של הפרק מתייחסים למשפחות ולא לפרטים, משום שהזכאות לגמלה היא של המשפחה.

שני הלוחות הבאים מציגים את שיעור הירידה במספר כלל המשפחות שהופנו לתכנית לפי מרכז ולפי טיפוסי משפחה.

לוח 54: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					2005
2.3	3.9	2.3	2.7	2.8	יולי ¹⁷
9.0	5.4	15.4	4.9	8.6	אוגוסט
16.2	16.7	26.9	12.2	17.9	ספטמבר
16.9	17.7	30.0	13.4	19.4	אוקטובר
22.8	19.0	37.7	16.2	23.8	נובמבר
26.5	25.8	40.6	19.1	27.8	דצמבר
					2006
27.5	31.6	43.0	20.7	30.6	ינואר
29.3	33.1	45.2	23.3	32.3	פברואר

- הירידה במספר המקבלים גמלה להבטחת הכנסה מקרב "מלאי" המקבלים שהופנה לתכנית ביולי 2005 היתה הדרגתית והגיעה ל-32.6% בפברואר 2006. בהנחה שהשיפור החיובי בתעסוקה הוא הסיבה להפסקת הזכאות לגמלה, הרי שהשיפור החיובי מסביר לכל היותר כ-28% מכלל הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה בתחילת התכנית. זהו גבול עליון לתרומה של השיפור במצב התעסוקה.
- הירידה החדה ביותר בלטה בחדרה, וזאת כבר בחודשיים הראשונים להפעלת התכנית. בפברואר 2006 כ-45% מהמשפחות בחדרה הפסיקו לקבל גמלה.¹⁸
- שיעור הירידה הנמוך ביותר נרשם באשקלון – 23%.

¹⁷ הפסקת גמלה רטרואקטיבית ליולי 2005 ולחודשים קודמים

¹⁸ מהפרק על אי-התייצבות (7) ניתן לראות שהשיעור הגבוה ביותר של לא מתייצבים הוא גם בחדרה.

- בעוד של-28% מאלה שהפסיקו לקבל גמלה היה שיפור חיובי בתעסוקה, הרי 68% מאלה שהפסיקו לקבל גמלה לא דיווחו על שיפור חיובי בתעסוקה, וכ-4% דיווחו על שינוי שלילי.

לוח 55: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, לפי טיפוסי משפחות (באחוזים)

סה"כ	ללא ילדים		יחיד עם ילדים		נשוי עם ילדים		2005 יולי ¹⁹
	מעל גיל 50	מתחת לגיל 50	עולה חדש	ותיק	ערבי	יהודי	
2.8	3.1	2.1	2.3	2.3	3.1	4.5	2005 יולי ¹⁹
8.6	6.9	10.9	5.0	8.4	9.7	10.3	אוגוסט
17.9	12.5	26.3	7.7	14.7	20.6	22.1	ספטמבר
19.4	14.0	26.8	8.5	18.2	23.4	23.0	אוקטובר
23.8	16.7	32.6	12.5	17.6	29.0	31.5	נובמבר
27.8	20.1	36.5	14.4	20.9	35.1	38.7	דצמבר
							2006
30.6	23.5	38.7	15.9	22.9	37.4	44.7	ינואר
32.3	25.1	41.8	16.3	26.3	37.9	48.0	פברואר

- ההבחנה בין טיפוסי משפחה נבחרים מראה שמספר המקבלים גמלה ירד בשיעור חד ביותר בקרב יהודים נשואים עם ילדים (48%) ובקרב יחידים ונשואים ללא ילדים (42%). הירידה היתה חדה גם בקרב ערבים נשואים עם ילדים (38%).
- לעומת זאת, בקרב משפחות חד-הוריות שהן עולות חדשות נצפתה הירידה הנמוכה ביותר – 16%.

הלוח הבא מראה את שיעור הירידה בזכאות לגמלה לפי השינוי במצב התעסוקה.

¹⁹ הפסקת גמלה רטרואקטיבית ליולי 2005 ולחודשים קודמים.

לוח 56: שיעור הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה לפי השינוי במצב התעסוקה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, דפוסי תעסוקה ב-7 חודשים לפי חודשים (אחוזים)

פברואר	ינואר	דצמ'	נוב'	אוקט'	ספט'	אוג'	יולי	
26.7	25.2	23.0	18.6	15.5	14.3	7.1	2.9	לא עבדו ביולי ולא עבדו עד פברואר 2006
55.3	48.9	44.0	39.3	29.5	26.6	8.9	2.5	לא עבדו ביולי ועבדו לאחר מכן
32.2	29.9	27.5	24.7	20.6	18.6	10.2	1.3	עבדו ביולי והמשיכו לעבוד באותה עבודה עד פברואר 2006
25.3	22.7	18.9	16.1	14.6	12.5	7.5	0.8	הגדילו את היקף המשרה
33.2	31.8	29.9	27.1	22.0	21.1	1.1	2.7	לא שינו את היקף המשרה
47.4	47.6	38.4	37.0	32.1	32.1	19.9	11.5	עבדו ביולי אך הפסיקו לעבוד עד פברואר 2006
35.8	47.2	36.2	25.1	26.3	20.8	8.6	4.7	עבדו ביולי הפסיקו לעבוד אך לאחר מכן מצאו עבודה

נתמקד בשלוש הקבוצות העיקריות:

א. משפחות שבהן המשתתפים לא עבדו ביולי 2005 (ובמקרה של זוגות – שניהם לא עבדו) וגם לא עבדו לאחר מכן – ל-27% הופסק תשלום הגמלה.

ב. משפחות שהמשתתפים בהם לא עבדו ביולי אך עבדו לאחר מכן (ובמקרה של זוגות – לפחות אחד מבני הזוג עבד לאחר מכן) – ל-55% מהם הופסק תשלום הגמלה. זו הקבוצה שבה נמצא השיעור הגבוה ביותר של הפסקת זכאות לגמלה. נתון זה מתיישב עם העובדה שקבוצה זו הגדילה את הכנסותיה מעבודה ולכן צפוי שהזכאות לגמלה תרד.

ג. משפחות שמשותף אחד שעבד ערב תחילת התכנית המשיך לעבוד באותה עבודה עד פברואר 2006 (ובמקרה של זוג – שהמשתתף השני לא עבד בכל התקופה)²⁰ – לכ-32% מהם הופסק תשלום הגמלה. מעניין להתייחס להבדלים בין משפחות שהמשיכו לעבוד עד פברואר 2006 אך הגדילו את היקף המשרה שלהם לבין משפחות שלא שינו את היקף המשרה. נמצא שתשלום הגמלה הופסק ל-33% מהמשפחות שלא שינו את היקף המשרה, אך ל-25% בלבד מהמשפחות שהגדילו את היקף המשרה. ממצא זה עומד בניגוד לצפוי. המשמעות היא שהגדלת המשרה הותירה את רוב המשפחות עם הכנסה שהיא עדיין נמוכה מהרמה השוללת גמלה להבטחת הכנסה.

כדי להשלים את התמונה אנו בוחנים את דפוסי הפסקת הגמלה גם ביחס למדד מורחב יותר של שינוי במצב תעסוקתי (כפי שהוגדר בסעיף 6.3.3).

²⁰ כמעט ואין זוגות שבהם שני בני הזוג עבדו ביולי 2005 והיו זכאים לגמלה.

לוח 57: שיעור הירידה במספר המקבלים גמלה לפי השינוי במצב התעסוקה, ערב תחילת התכנית – פברואר 2006, (אחוזים)

שינוי שלילי	ללא שינוי	שינוי חיובי	סה"כ	
605	9,293	2,507	12,405	סה"כ האוכלוסייה
4.9	74.9	20.2	100.0	חלקה של כל קבוצה (%)
				2005
				יולי ²¹
5.6	2.7	1.9	2.6	אוגוסט
16.5	7.8	8.8	8.4	ספטמבר
25.8	15.6	22.2	17.4	אוקטובר
28.4	17.0	24.6	19.1	נובמבר
33.0	20.3	31.7	23.2	דצמבר
33.5	24.6	36.0	27.4	2006
				ינואר
38.8	26.9	40.5	30.2	פברואר
41.4	28.2	45.4	32.3	

- הזיקה בין השינוי במצב התעסוקה לבין הפסקת גמלה נבדקה גם בהבחנה בין משפחות שלגביהם נרשם שינוי חיובי בתעסוקה לבין משפחות שבהן לא חל שינוי בתעסוקה או משפחות שהשינוי בתעסוקה היה שלילי.
 - 45% מהמשפחות שאצלן חל שינוי חיובי בתעסוקה עד פברואר 2006 הפסיקו לקבל גמלה. תוצאה זו נובעת בעיקר מהשיעור הגבוה של הפסקת תשלום גמלה למי שלא עבד ערב תחילת התכנית והחל לעבוד לאחר מכן.
 - 28% מכלל המשפחות שלא שינו את מצב התעסוקה או היקפה עד פברואר 2006 הפסיקו לקבל גמלה.
 - 41% מהמשפחות שמצב התעסוקה שלהן הורע בתקופה עד פברואר 2006 הפסיקו לקבל גמלה.
 - ניתן לאמוד בקירוב את התרומה של שינוי חיובי במצב התעסוקתי לירידה בשיעור המקבלים גמלה הבטחת הכנסה מתוך כלל המופנים לתכנית. 9% מכלל המשפחות עברו שינוי חיובי במצבן התעסוקתי וגם הפסיקו לקבל גמלת הבטחת הכנסה עד פברואר 2006. 9 נקודות אחוז אלו מסבירות כ-28% מכלל הירידה במספר המשפחות שקיבלו גמלה בתחילת התכנית.
- מעקב אחר המשפחות שתשלום הגמלה הופסק להן מראה:
- מתוך כלל המשתתפים שהגמלה הופסקה להם (באחד מהחודשים) 72% לא חזרו לקבל גמלה ממועד ההפסקה ועד פברואר 2006.

²¹ הפסקת גמלה רטרואקטיבית ליולי 2005 ולחודשים קודמים.

- 7% חזרו לקבל אותה באופן רצוף עד פברואר 2006.
- 9% חזרו לקבל אך תשלום הגמלה הופסק להם בשנית.

פרק 6ב': שינויים במצבם התעסוקתי של המופנים לתכנית—השוואה בין שתי נקודות זמן, בערב תחילת התכנית הראשית אוגוסט 2005 ובפברואר 2006.

הלוחות הבאים בוחנים את השינויים התעסוקתיים בקרב המופנים על-פי הממד הרחב של שינוי במצב תעסוקתי כפי שהוגדר בסעיף 6.3.3: פרט לכניסה ויציאה מתעסוקה,²² אנו מתייחסים לשינויים בהיקף המשרה או כניסה לעבודה נוספת במקביל בקרב מופנים שהיו מועסקים ערב תחילת התכנית והחזיקו במקום עבודתם (לפחות) עד פברואר 2006.

לוח 58: שיעור המועסקים, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת	
24.6	33.8	23.7	19.6	21.7	ערב תחילת התכנית*
33.5	43.6	32.6	30.3	27.9	פברואר*

*p<.05

לוח 59: שינויים בהיקף משרה בקרב מופנים לתכנית שעבדו באותה העבודה משך כל 7 החודשים הראשונים בתכנית, לפי מרכז (באחוזים)

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת	
2,732	895	654	544	638	סה"כ מופנים שהיו מועסקים והחזיקו במקום עבודתם עד הראיון שיעור הרחבת היקף משרה של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט 2005 (נטו)
30	32	24.4	25.9	36.5	

- בנוסף לשיעור כניסות (נטו) לתעסוקה של כ-9.1% בקרב כלל המופנים, כ-36% מתוך 2,732 מופנים שהחזיקו במקום עבודתם עד פברואר 2006 הגדילו את היקף משרתם או החלו לעבוד בעבודה נוספת במקביל, ו-6% הקטינו את היקף משרתם. כלומר, שינוי חיובי (נטו) בהיקף משרה בקרב 30% מהמופנים בקבוצה זו.

בלוח שלהלן אנו משלבים את שני המימדים של שינוי בתעסוקה למדד אחד רחב יותר—שינויים החיוביים (נטו). כלומר כניסה לעבודה או הרחבת היקף המשרה.

²² אנו מציגים את השינוי נטו בשיעור התעסוקה כפי שמופיע בלוח 5 מפרק 6א.

לוח 60: שינויים תעסוקתיים חיוביים נטו מתחילת התכנית ועד פברואר 2006, מתוך כלל המופנים לתכנית, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ אחוזים	
6.1	11.2	9.2	10	9.1	כניסות לעבודה (נטו)*
6.1	3.8	4.6	8.1	5.6	הרחבת היקף משרה של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט 2005 (נטו)
12.2	15.1	13.8	18.1	14.7	סה"כ שינויים חיוביים (נטו)* ¹

¹ סה"כ שינויים חיוביים נטו – כניסה לעבודה או הרחבת היקף המשרה. *p<.05

- שילוב שני מרכיבי השינויים התעסוקתיים מצביע על שינוי תעסוקתי חיובי בקרב 14.7% מכלל אוכלוסיית המופנים לתכנית.
- בירושלים נמצא השיעור הגבוה ביותר של כניסות נטו לתעסוקה (11.2%) אולם שיעור נמוך (25.9%) של הרחבות היקף משרה. בנצרת התמונה הפוכה: נמצא שיעור נמוך ביותר של כניסות נטו לתעסוקה (6.1%) אולם שיעור גבוה של הרחבות היקף משרה (36.5%).
- באשקלון נמצא השיעור הגדול ביותר של מופנים שחל שינוי חיובי במצבם התעסוקתי (18.1%) ובנצרת נמצא השיעור הנמוך ביותר (12.2%). זאת משום שבאשקלון נמצא השיעור הגבוה ביותר של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט ושיעור גדול מתוכם הרחיב את היקף המשרה. לעומת זאת, משום שבנצרת שיעור המועסקים באוגוסט היה נמוך וגם שיעור הכניסות לתעסוקה נמוך, נמצא שיעור נמוך של שינויים חיוביים נטו בהשוואה לאזורים האחרים.

לוחות 61-63, המקבילים ללוחות 58-60 מתייחסים לשינויים במספר המועסקים ולשינויים בשיעור המועסקים לפי טיפוס משפחות.

לוח 61: שיעור העובדים מסך כל המופנים לתכנית שעבדו, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי טיפוס משפחות (אוכלוסייה ואחוזים)

מספרים	סה"כ	ללא ילדים		יחיד עם ילדים		נשוי עם ילדים	
		מעל גיל 50	מתחת לגיל 50	עולה ותיק חדש	ותיק	ערבי	יהודי
ערב תחילת התכנית פברואר-06	3,586	894	761	783	347	400	401
שיעור מסך כל המופנים	4,880	1,220	1,118	926	473	603	540
ערב תחילת התכנית*	24.6	20.4	23.1	57.5	32.9	12.7	29.9
פברואר-06*	33.5	27.8	34.0	67.9	44.8	19.2	40.3

*p<.05

- ישנם הבדלים משמעותיים בין טיפוסי המשפחה בשיעור שעבדו בתחילת התכנית. נמצא שיעור נמוך של עובדים בקרב מופנים ערבים נשואים עם ילדים (12.7%) לעומת 57.5% מתוך יחידים עם ילדים עולים. שיעור התעסוקה עולה בכל טיפוסי המשפחות ונשארים הבדלים גדולים בשיעורי התעסוקה גם בפברואר.

לוח 62: שינויים בהיקף משרה בקרב מופנים לתכנית שעבדו באותה העבודה משך כל 7 החודשים הראשונים בתכנית, לפי טיפוסי משפחות (באחוזים)

סה"כ	ללא ילדים		יחיד עם ילדים		נשוי עם ילדים		סה"כ מופנים שהיו מועסקים והחזיקו במקום עבודתם עד הראיון שיעור הרחבת היקף משרה של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט 2005 (נטו)
	מעל גיל 50	מתחת לגיל 50	עולה חדש	ותיק	ערבי	יהודי	
2,732	736	544	560	292	268	331	
30	24.7	33	41.3	32	26.5	18.9	

- בלוח זה ניתן לראות שיש הבדלים משמעותיים בשיעור המופנים שהרחיבו את היקף המשרה מקרב אלה שעבדו בתחילת התכנית. השיעור הגבוה ביותר נצפה בקרב יחידים עולים והשיעור הנמוך ביותר—בקרב נשואים עם ילדים יהודיים.

לוח 63: שינויים תעסוקתיים חיוביים נטו מתחילת התכנית ועד פברואר 2006, מתוך כלל המופנים לתכנית, לפי טיפוסי משפחות (באחוזים)

סה"כ	ללא ילדים		יחיד עם ילדים		נשוי עם ילדים		כניסות לעבודה (נטו) * הרחבת היקף משרה של מופנים שהיו מועסקים באוגוסט 2005 (נטו) סה"כ שינויים חיוביים (נטו) *
	מעל גיל 50	מתחת לגיל 50	עולה חדש	ותיק	ערבי	יהודי	
9.1	7.6	11.3	10.5	12.4	6.6	10.4	
5.6	4.2	5.5	17	8.9	2.2	4.6	
14.7	11.8	16.7	27.5	21.3	8.9	15.0	

*p<.05

- בלוח שלעיל אנו משלבים את שני השינויים למדד משולב של השינויים בתעסוקה. כתוצאה מההבדלים שראינו בלוחות הקודמים, ישנם הבדלים משמעותיים בין טיפוסי המשפחה בהיקף השינויים החיוביים. בקרב יחידים עם ילדים עולים השיעור מגיע ל-27.5% כמעט פי 2 מהמוצע של 14.7%. לעומת זאת בקרב נשואים עם ילדים ערביים השיעור הוא רק 8.9%.

ניתוח רב-משתני לוגיסטי: שינוי במצב התעסוקתי בין ראשית אוגוסט 2005 לבין

פברואר 2006

שינוי תעסוקתי חיובי (ביחס לאין שינוי ושינוי שלילי)			
רמת מובהקות	יחס צולב Odds Ratio	משתנים בלתי תלויים	
0.00	5.378	18-29	קבוצת גיל
0.00	3.669	30-39	
0.00	3.552	40-49	
0.01	2.347	50-59	
.	1.000	60+	קטגורית בסיס
0.89	0.974	אם חד-הורית	הרכב משפחה
0.01	0.588	אשה נשואה עם ילדים	
0.43	0.870	אשה ללא ילדים	
0.12	0.683	גבר לא נשוי	
.	1.000	גבר נשוי	קטגורית בסיס
0.00	2.097	יהודי	ערבי-יהודי
.	1.000	ערבי	קטגורית בסיס
0.61	0.912	ותיק	עולה-ותיק
.	1.000	עולה	קטגורית בסיס
0.27	0.795	0-8	שנות לימוד
0.16	0.772	9-11	
0.30	0.837	12	
.	1.000	13+	קטגורית בסיס
0.32	1.193	לא טובה	ידיעת עברית
.	1.000	טובה	קטגורית בסיס
0.73	1.054	אין	כישורי מחשב
.	1.000	יש	קטגורית בסיס
0.03	0.725	אין	מקצוע
.	1.000	יש	קטגורית בסיס
0.41	1.170	לא דווח על מוגבלות	מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף השעות ותקופות)
0.02	1.562	מוגבלות אחת	
0.05	1.395	שתי מוגבלויות	
.	1.000	שלוש מוגבלויות	קטגורית בסיס
0.20	1.327	לא דיווחו בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.19	1.303	דיווחו קושי בניידות	
.	1.000	דיווחו שאינם ניידים	קטגורית בסיס
0.00	0.454	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	נסיון תעסוקתי
0.00	0.483	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.18	0.730	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
.	1.000	יש נסיון בעבודות רציפות	קטגורית בסיס
0.16	0.779	אשקלון	מרכז

0.37	0.863	חדרה	
0.49	0.880	ירושלים	
.	1.000	נצרת	קטגורית בסיס
0.00	0.968		מדד סיכוי לקיום בעיות רגשיות
0.97	0.999		תחושת שליטה
0.53	1.008		מיומנות חיפוש עבודה
0.01	1.039		הרגלי עבודה
			R Square (McFadden)= 0.148 אוכלוסייה N=13,876

- נמצא כי קיימים למספר משתנים ישנה השפעה מובהקת על השינויים בתעסוקה: גיל, הרכב משפחה, לאום, מקצוע, בעיות במוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף שעות ותקופות), נסיון תעסוקתי קודם, מדד רווחה נפשית והרגלי עבודה. דפוסי ההשפעה דומים לאלו שנמצאו בסעיפים הקודמים.
- ניתן לראות כי לגיל המופנים יש השפעה חזקה מונוטונית ומובהקת. כלומר הסיכוי לשינוי תעסוקתי גבוה ככל שהפרט צעיר יותר. ממצא זה מצביע על כך שקבוצות גיל צעירות יותר דינאמיות יותר מאשר קבוצות גיל מבוגרות יותר.
- נמצא כי ההסתברות לשינוי חיובי נמוכה יותר בקרב נשים נשואות המטופלות בילדים ביחס לגברים נשואים.
- נמצא כי ההסתברות לשינוי חיובי נמוכה בקרב ערבים לעומת יהודים
- ההסתברות לשינוי חיובי בתעסוקה של פרטים שדווחו על 3 וארבע בעיות בריאות גבוהה מאשר זו של פרטים עם מספר קטן יותר של בעיות מדווחות.
- לזיקה לשוק העבודה השפעה חיובית ומובהקת—ככל שלפרט נסיון עשיר יותר ההסתברות לשינוי חיובי גבוהה יותר
- חשוב לציין גם כאן, שלא נמצאו הבדלים מובהקים בין המרכזים השונים בהסתברות לשינוי.

6.2.2 שינויים תעסוקתיים בקרב המשפחות המופנות לתכנית

עד כה הצגנו את השינויים בתעסוקה במונחים של מופנים לתכנית, עכשו אנו רוצים לבחון את התמונה לפי יחידות משפחתיות. 14,583 המופנים חיים ב-12,309 יחידות משפחתיות.

בלוחות הבאים, מוצגים השינויים נטו בתעסוקה בקרב המשפחות שהופנו לתכנית

לוח 64: כניסה נטו לתעסוקה* וסה"כ שינוי חיובי בתעסוקה (נטו) של משפחות מופנות לתכנית, לפי מרכז (אחוזים)**

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ משפחות	12309	3157	3022	2990
כניסות נטו לתעסוקה	10	10.5	10.2	7.2
סה"כ שינוי חיובי בתעסוקה (נטו) ¹	16.8	19.8	15.3	15.2

* משפחות שבהן היתה כניסה לעבודה של לפחות אחד מבני הזוג

** משפחות שבהן היתה כניסה לעבודה של לפחות אחד מבני הזוג או שלפחות אחד מבני הזוג הגדיל את היקף העבודה

- השינויים בקרב יחידות משפחתיות הן קצת יותר גדולים: 10% נטו נכנסו לעבודה (במקרה של זוגות – לפחות אחד מבני הזוג עבד לאחר מכן) ול-16.8% היה שינוי חיובי (במקרה של זוגות – לפחות אחד מבני הזוג נכנס לעבודה או הגדיל את היקף העבודה). הדבר נכון גם לגבי כל המרכזים. לפי המדד המשולב, ההפרשים בין המרכזים דומים פרט לעובדה שהשיעור בנצרת קרוב יותר לשאר המרכזים. הסיבה היא בגלל שבנצרת יש שיעור גבוה יותר של זוגות נשואים.

פרק 7. אוכלוסיות מיוחדות – המופנים שלא התייצבו במרכזי תעסוקה

בפרק זה אנו עוסקים באחת הסוגיות שעלו בדיונים המוקדמים על תכנית מהל"ב והיא היקף האנשים שמחליטים לא לבוא למרכזים ולא להשתתף בפעילות במרכזים. את האוכלוסייה הזו אנו מגדירים כאוכלוסיית "הלא מתייצבים". כדי לקבל גמלה להבטחת הכנסה כל המופנים חייבים להתייצב במרכז תעסוקה ולמלא את תכנית הטיפול האישי. הנוכחות במרכזים כוללת מפגש הסבר (אוריינטציה) לגבי התכנית ופגישות עם מתכנן יעדים תעסוקתיים.

אפשר להגדיר אוכלוסייה זו בכמה דרכים. בפרק זה אנו מגדירים את הלא מתייצבים כמופנים לתכנית שדיווחו שלא התייצבו כלל במרכז, אפילו לא לאוריינטציה, גם אם קיבלו גמלה לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי וזאת עד לחודש הראיון שלהם.

אנו מבחינים בין שלוש אוכלוסיות: מתייצבים, לא מתייצבים ולא חייבים להתייצב, כמוצג בלוח שלהלן. כפי שהסברנו בפרק 2, יש להבחין בין האוכלוסייה שהוגדרה פורמלית כאוכלוסייה המופנים בתכנית, לבין האוכלוסייה שבפועל בתאריך פתיחת המרכזים היתה חייבת להתייצב. אוכלוסיית המחקר כוללת את אלה שהיו זכאים לגמלה ביולי והיו צריכים להתייצב החל מתחילת התכנית. עם זאת, יש קבוצה קטנה שעם תחילת התכנית עדיין קבלה את הגמלה אבל כבר לא הייתה חייבת בהתייצבות בגלל שעברה לעילה שפוטרת מהתייצבות (למשל, מי שהחל לקבל גמלה בעילה של מחלה או מי שעדכן את כתובתו לפני התאריך הקובע). כפי שניתן לראות בלוח שלהלן, כ-3.2% מהאוכלוסייה לא היו חייבים להתייצב מתחילת התכנית.

7.1 היקף המתייצבים והלא מתייצבים במרכזי תעסוקה

לוח 65: התייצבות ואי-התייצבות במרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)

התייצבות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ N	15,093	3,705	3,608	3,812	3,968
סה"כ %	100	100	100	100	100
סה"כ התייצבו	90.4	95.4	87.4	94.2	84.7
נפגש עם מתכנן יעדים תעסוקתיים (מי"ת)	88.1	94.6	85.0	92.8	80.1
היו רק באוריינטציה	2.3	((0.8))	2.4	(1.4)	4.6
לא חייבים להתייצב	3.2	(1.8)	(1.9)	2.5	6.4
לא התייצבו	6.4	2.8	10.7	3.3	8.9

*p<.05

- לפי דיווח המופנים 6.4% מוגדרים כלא מתייצבים.
- בנצרת ובחדרה שיעור אי-ההתייצבות היה גבוה יחסית - 8.9% ו-10.7%, בהתאמה, לעומת אשקלון וירושלים - 2.8% ו-3.3%, בהתאמה.

לוח 66: התייצבות ואי-התייצבות במרכז התעסוקה, לפי טיפוס משפחה (באחוזים)

התייצבות	סה"כ N	סה"כ %	נשואים עם ילדים		סה"כ	יחידים ללא ילדים	
			יהודים	ערבים		חד-הוריות	גיל 18-49
	15,093	100	1,394	3,261	2,536	3,424	4,477
	100	100	100	100	100	100	100
התייצבו	90.4	91.5	84.4	95.3	87.5	93.7	92.2
נפגש עם מתכנן יעדים תעסוקתיים (מי"ת) היו רק באוריינטציה	88.1	90.0	78.5	94.1	86.2	92.2	92.2
לא חייבים להתייצב	2.3	((1.5))	5.9	((1.2))	(1.3)	(1.5)	(1.5)
לא התייצבו	3.2	(2.3)	6.4	(2.0)	(2.5)	2.4	2.4
	6.4	6.2	9.2	(2.7)	10.0	3.9	3.9

*p<.05

- שיעור אי-ההתייצבות הגבוה ביותר הוא בקרב ערבים נשואים עם ילדים (9.2%) ובקרב מופנים מתחת לגיל 50 שאין להם ילדים (10.0%).
- שיעור אי-ההתייצבות הנמוך ביותר הוא בקרב משפחות חד-הוריות (2.7%).
- שיעור אי-ההתייצבות הוא גם נמוך בקרב המופנים מגיל 50 ומעלה שאין להם ילדים (3.9%).
- בקרב משפחות ערביות עם ילדים שיעור גבוה (5.9%) התייצבו רק באוריינטציה.
- מעבר להגדרה של פרטים אפשר להגדיר את הלא מתייצבים גם במונחים של משפחות. לצורך עבודה זו הגדרנו משפחה לא מתייצבת כמשפחה, אשר בה אחד האנשים שהיה חייב להתייצב לא התייצב. הלוח הבא מציג את שיעור ההתייצבות למשפחות.

לוח 67: התייצבות ואי-התייצבות של משפחות במרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)

התייצבות	סה"כ N	סה"כ %	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
	12,404	100	3,254	3,058	3,140	2,952
	100	100	100	100	100	100
התייצבו	92.9	96.8	88.3	96.4	89.6	10.4
לא התייצבו	7.1	3.2	11.7	3.6	10.4	10.4

*p<.05

- אנו רואים שאחוז המשפחות שלא התייצבו מעט גבוה יותר. הדפוס בין המרכזים דומה. השיעור הגבוה ביותר נמצא בחדרה (11.7%) והנמוך ביותר באשקלון (3.2%).

בהמשך הפרק נתמקד באוכלוסיית הלא מתייצבים. נפרט את הסיבות לאי-התייצבות ונתאר את מצבם בהתחלת התכנית באוגוסט 2005 ובפברואר 2006, שישה חודשים לאחר תחילת התכנית. ראוי לשים לב למספר המועט של המקרים של הלא מתייצבים לפי מרכז, המגבילים מבחינה סטטיסטית את הניתוח לפי מרכז. לדוגמה, בירושלים ובאשקלון יש מעט מקרים של אי-התייצבות, ולכן יש להתייחס לפירוט לגביהם בזהירות יתירה. בסוף הפרק נבחן באיזו מידה הם שונים אוכלוסייה שכן התייצבה.

לוח 68: מספר הלא מתייצבים (פרטים ומשפחות), לפי מרכז

אי-התייצבות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ פרטים	970	104	386	125	355
סה"כ משפחות	883	104	358	114	308

7.2 סיבות לאי-התייצבות

המרוויינים נשאלו לגבי הסיבות שבגללן לא הלכו למרכז התעסוקה. ניתן לחלק את הסיבות לאי-התייצבות לשני נושאים עיקריים: הנושא הראשון כולל סיבות הקשורות לאי-זכאות לגמלה והנושא השני כולל סוגיות הקשורות לקשיים להשתתף בתכנית במרכזים.

לוח 69: סיבות כלליות לאי-התייצבות במרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)

סיבות לאי-התייצבות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ	6.4	2.8	10.7	3.3	8.9
לא זכאי יותר לגמלה	2.6	2.2	3.7	1.5	2.9
לא מסוגל לבוא למרכז	3.7	((0.6))	6.8	1.8	5.5
אחר	..	0	..	0	..

*p<.05

- ה-6.4% שלא התייצבו מורכבים בעיקר מ-2.6% שטענו שלא היו זכאים ומ-3.7% טענו שלא היו מסוגלים למלא את הדרישות של המרכז.
- בחדרה ובנצרת השיעור שלא התייצב בגלל שאינם מסוגלים למלא אחרי הדרישות של המרכז גבוה במיוחד (6.8% ו-5.5% בהתאמה) ובאשקלון שיעור זה נמוך במיוחד (0.6%).
- 2.6% מהמופנים דיווחו שלא התייצבו בגלל שהם לא זכאים יותר לגמלה להבטחת הכנסה. בחדרה שיעור זה הוא הגבוה ביותר 3.7% ובירושלים נמוך ביותר 1.5%.

לוח 70: סיבות לאי-התייצבות במרכז התעסוקה בקרב אלה שדיווחו שלא זכאים או שאינם מסוגלים (באחוזים)

סיבות לאי-זכאות	סה"כ
סה"כ	100
אי-זכאות בגלל עבודה	68
עבר לגמלה אחרת	(11)
ויתרו על הגמלה	((7))
לא ידוע/אחר	(14)
סיבות לאי-מסוגלות	
סה"כ	100
מגבלות בריאות	28
מאמץ נפשי שדרוש לשם כך	19
עומס המוטל במשפחה/בבית	21
לא ידוע/ אחר	32

- בכל המרכזים, כ-68% מאלה שטענו שהם לא זכאים יותר לגמלה להבטחת הכנסה דיווחו שהפסקת הגמלה היתה בגלל שהם (או בן זוגם) התחילו לעבוד או שהגדילו את מספר שעות העבודה שלהם. הפסקת הגמלה לאלה שעבדו קודם היא למעשה הפסד של הסכום שקיבלו כהשלמה להכנסתם מעבודה.
- סיבות נוספות לאי-זכאות הן מעבר לגמלה אחרת (11%) וויתור על הגמלה (7%).
- ניתנו מספר סיבות לחוסר מסוגלות להגיע למרכז. כ-28% ציינו באופן ישיר מגבלות בריאות כסיבה שאינם מסוגלים להתייצב. יתר התשובות העיקריות התייחסו לתחום הרגשי, כמו מאמץ נפשי (19%) ועומס המוטל במשפחה ובבית (21%).

7.3 פירוט מצבם התעסוקתי וקבלת גמלאות מהמוסד לביטוח לאומי של הלא מתייצבים

מצב התעסוקה של הלא מתייצבים מוצג בשני מועדים: ערב תחילת התכנית ובפברואר 2006.

לוח 71: מצבם התעסוקתי של הלא מתייצבים (פרטים ומשפחות) בתחילת התכנית ובפברואר 2006 (באחוזים)

מצב תעסוקה	עבדו בתחילת התכנית 2005	עבדו בפברואר 2006
פרטים		
עבד	32	41
לא עבד	68	59
משפחות		
יש לפחות עובד אחד	40	49
אין אף עובד	60	51

- בתחילת התכנית 32% עבדו אולם שיעור העובדים גדל ל-41% בפברואר 2006.
- התמונה דומה במשפחות: שיעור המשפחות שבהן לפחות פרט אחד עובד עלה מ-40% בתחילת התכנית לכ-49% בפברואר.

לוח 72: זכאות לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 וקבלת גמלה אחרת¹ מהמוסד לביטוח לאומי של הלא מתייצבים (באחוזים)

זכאות לגמלה	סה"כ
הבטחת הכנסה	17
גמלה אחרת	16
לא קיבלו אף גמלה	67

¹ בדרך כלל גמלת נכות או זקנה.

- בלוח אנו מדווחים על הזכאות לגמלאות בפברואר של אלה שלא התייצבו.
- כ-17% היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה למרות שדיווחו שלא התייצבו במרכזים. הדבר נובע מכמה סיבות:
 - מעטים מהלא-מתייצבים בראשית התכנית עברו לעילה אחרת במסגרת הבטחת ההכנסה.
 - ייתכן גם שחלקם לא הבינו בזמן הראיון את השאלה בנושא ההתייצבות, ובפועל התייצבו. יחד עם זאת, לגבי חלק נוסף המרכז דיווח שהם כן הופיעו במרכז (כלומר, יש מפת התייצבות). ייתכן שהייתה מדיניות של הקלות לחלק קטן מהאוכלוסייה.
- כ-16% נוספים קיבלו גמלה אחרת.
- כ-67% מהלא מתייצבים לא קיבלו אף גמלה.

7.4 מצב הלא מתייצבים אחרי שבעה חודשים, פברואר 2006

סעיף זה עוסק במקורות ההכנסה של הלא מתייצבים מעבודה ו/או מגמלאות

לוח 73: קבלת גמלאות (גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת¹) מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006 של הלא מתייצבים, לפי מרכז (באחוזים)

קבלת גמלאות ומצב תעסוקתי	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ לא התייצבו	6.4	2.8	10.7	3.3	8.9
עבדו בפברואר 2006	2.6	1.9	3.8	1.5	3.3
לא עבדו בפברואר וקיבלו גמלה	1.5	((0.3))	1.9	((0.6))	3.1
לא עבדו בפברואר ולא קיבלו אף גמלה	2.3	((0.6))	5.0	(1.2)	2.5

¹ *p<.05
בדרך כלל גמלת נכות או זקנה.

- מתוך הלא מתייצבים אפשר לראות שרובם עבדו או קיבלו גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת בפברואר 2006. כ-2.6% עבדו בפברואר 2006 ועוד 1.5% לא עבדו אבל קיבלו גמלה. כלומר, 4.1% מתוך ה-6.4% שלא התייצבו.
- כ-2.3% מכלל המופנים לתכנית לא עבדו ולא קיבלו אף גמלה בפברואר 2006. יש לציין שמתוך קבוצה הזו יש מיעוט שהיו בשלילה או חיפשו עבודה.
- שיעור אלה שלא עבדו בפברואר ולא קיבלו אף גמלה גבוה במיוחד בחדרה (5.0%) ונמוך ביותר באשקלון ובירושלים (0.6% ו-1.2% בהתאמה).

לוח 74: קבלת גמלאות (גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת¹) מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006 של משפחות שלא התייצבו, לפי מרכז (באחוזים)

קבלת גמלאות ומצב תעסוקתי	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ לא התייצבו	7.1	3.2	11.7	3.6	10.4
יש לפחות עובד אחד בפברואר 2006	3.5	2.2	4.5	2.0	5.5
קיבלו גמלה אחרת ואין אף עובד בפברואר 2006	1.7	((0.4))	2.2	((0.8))	3.6
לא קיבלו אף גמלה ואין אף עובד בפברואר 2006	1.9	((0.6))	5.0	((0.8))	(1.4)

¹ *p<.05
בדרך כלל גמלת נכות או זקנה.

- בלוח אנו מציגים את מצב התעסוקה וקבלת הגמלה של הלא מתייצבים במונחים של משפחות.

- הנתונים של הפרטים והמשפחות דומים בכל האזורים חוץ מנצרת, שם יש יותר זוגות. בנצרת, יש שיעור גבוה יותר של משפחות שעבדו ושיעור נמוך יותר של משפחות שלא עבדו ולא קיבלו אף גמלה.
- כ-1.9% מכלל המשפחות לא עבדו ולא קיבלו אף גמלה בפברואר 2006. יש לציין שמתוך קבוצה זו יש מיעוט שהיו בשלילה או חיפשו עבודה.

7.5 השוואות בין המתייצבים ללא מתייצבים

בסעיף זה אנו נבחן באיזו מידה יש הבדלים במאפיינים של אלה שדיווחו שהתייצבו לאלה שדיווחו שלא התייצבו.

לוח 75: השוואת המאפיינים של המתייצבים והלא מתייצבים (באחוזים)

מאפיינים	סה"כ	מתייצבים	לא מתייצבים
נשים*	66	67	59
מצב משפחתי*			
יחידים	38	39	35
חד-הוריות	17	18	(7)
זוגות בלי ילדים	14	14	18
זוגות עם ילדים	31	30	45
לאום/וותק*			
ערבים	40	37	69
עולים מ-1990	33	35	16
גיל*			
50+	41	43	23
יש נסיון בתעסוקה ב-5 שנים האחרונות	52	52	57
שנות השכלה*			
8-0	29	28	34
11-9	21	21	22
12	21	21	23
+13	29	30	20
סיכוי לבעיות רגשיות לפי GHQ12*			
סיכוי גבוה (מעל 6)	49	49	37
סיכוי בינוני (בין 46-)	25	26	24
סיכוי נמוך (<=3)	27	25	39
אין מוגבלות ביכולת לעבוד*	23	21	32

*p<.05

- באופן כללי אנו רואים הבדלים בפרופילים של שתי הקבוצות.
- בקרב הלא-מתייצבים יש יותר ערבים ויותר זוגות עם ילדים, ופחות עולים, נשים ומופנים מגיל 50 ומעלה.
- הלא-מתייצבים פחות משכילים ולהם פחות מוגבלויות ביכולת לעבוד ופחות בעיות נפשיות.
- במטרה לזהות את הגורמים הקשורים לאי-התייצבות בקרב מופנים, אמדנו מודל לוגיסטי רב משתני שבו המאפיינים של הפרט והמרכז שימשו כמשתנים המסבירים את ההסתברות לאי-התייצבות (ראה נספח 4). נמצא שהמאפיינים הבאים מעלים את הסיכוי לאי-התייצבות: צעירים, ערבים, בעלי ניסיון תעסוקתי גדול יותר ובעלי הרגלי עבודה טובים יותר. לנשים חד-הוריות סיכוי נמוך ביותר לאי-התייצבות
- נמצאו הבדלים מובהקים בין המרכזים (גם כאשר מנטרלים את ההבדלים במאפייני האוכלוסייה) בתרומתם לסיכוי לאי-התייצבות, כאשר מופנים למרכז חדרה סיכוי הגבוה ביותר לאי-התייצבות ובירושלים הסיכוי הנמוך ביותר (ראה נספח 4).

לוח 76: השוואת מצבם התעסוקתי של המתייצבים והלא מתייצבים (באחוזים)

מצב תעסוקה	סה"כ	מתייצבים	לא מתייצבים
עבדו בתחילת התכנית			
סה"כ עבדו*	24	24	32
היקף משרה*			
עבדו במשרה מלאה	4	4	13
עבדו במשרה חלקית	20	20	19
שכר מעבודה*			
מתחת 1,500	13	13	10
1,501-3,500	10	10	17
מעל 3,500	1	1	(5)
עבדו בפברואר 2006			
סה"כ עבדו	33	33	41
משרת עבודה*			
עבדו במשרה מלאה	11	10	21
עבדו במשרה חלקית	22	23	20
שכר מעבודה*			
מתחת 1,500	14	18	13
3,500-1,501	15	14	22
מעל 3,500	4	1	(6)

*p<.05

- שיעור העובדים הן בתחילת התכנית והן בפברואר גבוה במקצת בקרב הלא מתייצבים.

- יש שיעור גבוה יותר של לא-מתייצבים שעובדים במשרות מלאות ושמקבלים שכר גבוה.
- יש קשר בין המאפיינים. האחוז הגבוה של הערבים קשור לריכוז היחסי של משפחות עם ילדים, של בעלי השכלה נמוכה, ושל צעירים יותר.

פרק 8. המופנים שלא קיבלו גמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006

בפרק זה אנו מנתחים את היקף המופנים שלא קיבלו גמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 ואת מצבם. הניתוח מתייחס לנקודת זמן אחת ולא לשינויים שחלו במשך התקופה אליה מתייחס המחקר. לחלק מהלא זכאים לגמלה בפברואר 2006 נשללה הגמלה עקב אחת הסיבות שבגינן מופסק התשלום כסנקציה על היעדרות לא מוצדקת, אי-שיתוף פעולה, סירוב לעבודה וכד'. השלילה היא לחודש – חודשיים וייתכן גם שהמופנה לא ישוב לקבל גמלה לאחר מכן.

בדומה לפרק הקודם (7), גם כאן נציג את מצב הזכאות של פרטים וגם של המשפחות, שכן המשפחה היא היחידה הזכאית לגמלה.

8.1 היקף הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006

לוח 77: זכאות של פרטים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

זכאות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ N	15,197	3,732	3,662	3,798	4,004
סה"כ %	100	100	100	100	100
סה"כ זכאים	65	77	51	65	69
סה"כ לא זכאים	35	23	49	35	31
לא נמצאים בשלילה	30	17	44	31	25
נמצאים בשלילה	5	6	5	4	6

*p<.05

- כ-35% מהמופנים לתכנית לא היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006.
- כ-5% מהמופנים היו בשלילה וכ-30% מהמופנים לא היו בשלילה. יש לציין שכ-4.5% מהמופנים דיווחו שקיבלו גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי (גמלת זקנה או נכות).
- בחדרה שיעור אי-הזכאות היה הגבוה ביותר. כמעט חצי (49%) מהמופנים לתכנית בחדרה לא היו זכאים בפברואר 2006.
- באשקלון שיעור אי-הזכאות היה הנמוך ביותר – 23%. שיעור אי-הזכאות היה 31% בנצרת ו-35% בירושלים.
- לא נמצאו הבדלים בין המרכזים ביחס לשיעור המופנים לתכנית שגמלתם הופסקה בגין שלילה. לכן רוב השונות בין המרכזים בשיעור אי-הזכאות נבעה מההבדלים

בשיעור הלא זכאים שלא נמצאים בשלילה. זו כנראה הקבוצה שעזבה את מערכת הבטחת ההכנסה, נכון לפברואר 2006. קבוצה זו מורכבת ממספר תת-קבוצות בהתאם לסיבות לעזיבה, שאנו ננתח בהמשך.

לוח 78: זכאות של פרטים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי טיפוסי משפחה (באחוזים)

זכאות	סה"כ	נשואים עם ילדים		חד- הוריות	יחידים/נשואים ללא ילדים	
		יהודים	ערבים		גיל 18-49	גיל +50
סה"כ N	15,197	1,472	3,206	2,579	3,430	4,509
סה"כ %	100	100	100	100	100	100
סה"כ זכאים	65	53	60	78	57	73
סה"כ לא זכאים	35	47	40	22	43	27
לא נמצאים בשלילה	30	40	34	19	36	23
נמצאים בשלילה	5	7	6	(3)	7	4

*p<.05

- בלוח אנו בוחנים את אי-הזכאות לפי טיפוסי המשפחה.
- שיעור אי-הזכאות הגבוה ביותר הוא בקרב יהודים נשואים עם ילדים (47%). בקרב ערבים נשואים עם ילדים שיעור אי-הזכאות היה נמוך מעט יותר (40%).
- שיעור אי-הזכאות היה יותר גבוה בקרב מופנים מתחת לגיל 50 שאין להם ילדים - 43%, לעומת מופנים מגיל 50 ומעלה שאין להם ילדים - 27%.
- שיעור אי-הזכאות הנמוך ביותר הוא בקרב משפחות חד-הוריות 22%.
- שיעורם של המשפחות החד-הוריות והמופנים מגיל 50 ומעלה שאין להם ילדים שהיו בשלילה היה הנמוך ביותר (3% ו-4% בהתאמה).
- בלוח הבא אנו מציגים את היקף הלא זכאים במונחים של משפחות במקום של פרטים.

לוח 79: זכאות של משפחות לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

זכאות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ N	12,854	3,333	3,133	3,231	3,157
סה"כ %	100	100	100	100	100
סה"כ זכאים	67	77	53	67	69
סה"כ לא זכאים	33	23	47	33	31
לא נמצאים בשלילה	28	17	42	29	26
נמצאים בשלילה	5	6	5	4	5

*p<.05

- מצב אי-הזכאות במשפחות דומה למצב בקרב הפרטים.
- כ-33% מהמשפחות לא היו זכאיות לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006.
- שיעור אי-הזכאות הגבוה ביותר הוא בחדרה (47%) ושיעור אי-זכאות הנמוך ביותר הוא באשקלון (23%).

לוח 80: מספר הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 (משפחות ופרטים), לפי מרכז

זכאות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
פרטים					
סה"כ לא זכאים	5,255	865	1,799	1,340	1,252
סה"כ לא זכאים ולא בשלילה	4,464	646	1,621	1,179	1,018
סה"כ בשלילה	791	219	178	161	234
משפחות					
סה"כ לא זכאים	4,300	761	1,483	1,065	991
סה"כ לא זכאים ולא בשלילה	3,669	571	1,336	943	820
סה"כ בשלילה	631	190	147	122	171

8.2 פירוט מצבם התעסוקתי וקבלת גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי של הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006

סעיף זה מתייחס לאוכלוסיית המופנים שלא היתה זכאית לגמלה בפברואר 2006 ומציג את מצב התעסוקה והזכאות לגמלאות של המוסד לביטוח לאומי בשני מועדים, עם תחילת התכנית בפברואר 2006.

לוח 81: המצב התעסוקתי בתחילת התכנית ובפברואר 2006 בקרב אלה שלא היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

מצב תעסוקה	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
עבדו בתחילת התכנית					
עבדו	25	35	22	19	28
לא עבדו	75	65	78	81	72
עבדו בפברואר 2006					
עבדו	41	58	35	34	43
לא עבדו	59	42	65	66	57

*p<.05

- בקרב הלא זכאים 25% עבדו בתחילת התכנית, ושיעור זה גדל ל-41% בפברואר 2006.
- שיעור העובדים באשקלון היה הגבוה ביותר בין כל המרכזים בתחילת התכנית (35%) וגם בפברואר 2006 (58%).
- שיעור העובדים בירושלים היה הנמוך ביותר בתחילת התכנית בין כל המרכזים (19%) וגם בפברואר 2006 (34%).

בלוח הבא אנו מציגים אותו ניתוח של מצב הלא זכאים במונחים של משפחות, כשמשפחה יכולה לכלול עובד אחד, שני עובדים או מצב בו אף אחד לא עובד. הן בפברואר והן בתחילת התכנית נמצאו מעט מאוד משפחות בקרב הלא זכאים בהן שני בני הזוג עבדו.

לוח 82: המצב התעסוקתי בתחילת התכנית ובפברואר 2006 בקרב משפחות שלא היו זכאיות לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

מצב תעסוקה	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
עבדו בתחילת התכנית*					
יש לפחות עובד אחד	33	42	29	25	39
אין אף עובד	67	58	71	75	61
עבדו בפברואר 2006*					
יש לפחות עובד אחד	48	62	41	41	54
אין אף עובד	52	38	59	59	46

*p<.05

- עם תחילת התכנית ב-33% מהמשפחות היה לפחות עובד אחד ושיעור זה גדל ל-48% בפברואר 2006.
- שיעור המשפחות שלהן עובד אחד לפחות היה גבוה במיוחד באשקלון ונצרת, גם בתחילת התכנית (42%-ו-39% בהתאמה) וגם בפברואר 2006 (62%-ו-54% בהתאמה).

- בירושלים ובחדרה שיעורי במשפחות שלהן עובד אחד לפחות היו נמוכים בתחילת התכנית (25%-ו-29% בהתאמה) ובפברואר 2006 (41%).

לוח 83: קבלת גמלה אחרת¹ מהמוסד לביטוח לאומי בקרב הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006, לפי מרכז (באחוזים)

קבלת גמלה אחרת	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ הלא זכאים %	100	100	100	100	100
לא קיבלו אף גמלה	82	83	82	83	80
קיבלו גמלה אחרת	18	17	18	17	20

¹ בדרך כלל גמלת נכות או זקנה.

- 82% מהלא זכאים לא קיבלו אף גמלה בפברואר 2006 ו-18% דיווחו שהם קיבלו גמלה אחרת, בעיקר גמלת נכות או גמלת זקנה.

8.3 מצב הלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה אחרי שבעה חודשים, פברואר 2006

בסעיף זה אנו רוצים לבחון מה היה המצב של הלא זכאים אחרי שבעה חודשים מבחינת השתלבות בעבודה וקבלת גמלה אחרת, כפי שמוצג בלוח הבא.

לוח 84: קבלת גמלה אחרת¹ מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006 בקרב פרטים שלא היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה, לפי מרכז (באחוזים)

קבלת גמלה אחרת ומצב תעסוקתי	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ לא זכאים	35	23	49	35	31
עבדו בפברואר 2006	14	13	17	12	13
לא עבדו בפברואר וקיבלו גמלה אחרת ¹	5	3	6	4	5
לא עבדו בפברואר ולא קיבלו אף גמלה	16	7	26	19	13

¹ *p<.05
בדרך כלל גמלת נכות או זקנה.

- כמחצית מהלא זכאים עבדו או קיבלו גמלה אחרת מהמוסד לביטוח לאומי בפברואר 2006. כ-14% עבדו ועוד 5% לא עבדו אבל קיבלו גמלה אחרת. השאר (16%) לא עבדו ולא קיבלו מהמוסד לביטוח לאומי אף גמלה בפברואר 2006.
- יש לציין שחלק ניכר (שני שלישים) מאלה שעבדו ולא קיבלו גמלה להבטחת הכנסה הם אנשים ששיפרו את מצבם התעסוקתי בפברואר 2006 לעומת מצבם בתחילת התכנית.

- ראוי לציין את השונות בין המרכזים בשיעורם של המופנים שלא עבדו בפברואר 2006 ולא קיבלו אף גמלה. השיעור גבוה במיוחד בחדרה (26%) ונמוך במיוחד באשקלון (7%).

בלוח הבא נבחן מאפיינים נוספים של הקבוצה שלא קיבלו אף גמלה ולא עבדו בפברואר 2006: האם נמצאים בשלילה והאם עובדים או מחפשים עבודה בזמן הראיון, חודשיים או שלושה אחרי פברואר 2006. בנוסף, הלוח מציג את הסיבות שניתנו לאי-חיפוש העבודה על ידי אותם משיבים שלא חיפשו.

לוח 85: הפרטים הלא זכאים שלא קיבלו אף גמלה ושלא עבדו בפברואר 2006 לפי שלילת הגמלה בפברואר 2006 ומצב תעסוקתי וחיפוש עבודה בחודש הראיון (באחוזים)

סה"כ	קבלת גמלאות ומצב תעסוקתי
16	סה"כ לא עבדו בפברואר ולא קיבלו אף גמלה
3	נמצאים בשלילה
13	לא נמצאים בשלילה
	לא עבדו, לא קבלו גמלה ולא נמצאים בשלילה
1	עבדו בזמן הראיון (בין 2 ל-3 חודשים אחרי פברואר)
3	חיפשו עבודה בזמן הראיון
9	לא חיפשו עבודה בזמן הראיון
	סיבות לאי חיפוש עבודה
4	בעיות בריאותיות
3	טיפול בילדים או בבן משפחה חולה
2	סיבה אחרת

- מתוך ה-16% שלא עבדו בפברואר 2006 ולא קיבלו אף גמלה כ-3% נמצאים בשלילה ו-13% לא נמצאים בשלילה.
 - מתוך ה-13% חלק מזערי עבדו בזמן הראיון, ומתוך אלה שלא עבדו בזמן הראיון, רובם לא חיפשו עבודה.
 - כ-9% מכלל המופנים לא עבדו, לא קיבלו גמלה ולא חיפשו עבודה.
 - רוב אלה שדיווחו שלא חיפשו עבודה טענו שהדבר נובע מבעיות בריאותיות או מצורך בטיפול בילדים או בבן משפחה חולה.
- בלוח הבא אנו מציגים אותו ניתוח של מצב הלא זכאים במונחים של משפחות. כאמור, משפחה יכולה לכלול עובד אחד, שני עובדים או מצב בו אין אף אחד עובד.

לוח 86: קבלת גמלה אחרת¹ מהמוסד לביטוח לאומי ומצב תעסוקתי בפברואר 2006 בקרב משפחות שלא היו זכאים לגמלה להבטחת הכנסה, לפי מרכז (באחוזים)

קבלת גמלאות אחרות ומצב תעסוקתי	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ לא זכאים	33	23	47	33	31
יש לפחות עובד אחד	16	14	19	14	17
קיבלו גמלה אחרת ¹ ואין אף עובד	4	(2)	6	4	5
לא קיבלו אף גמלה ואין אף עובד	13	7	22	15	9

*p<.05
¹ בדרך כלל גמלת נכות או זקנה.

- בלוח הנ"ל מוצגים מצב התעסוקה וקבלת גמלאות של המשפחות. התמונה דומה לזו שהצטיירה מהנתונים של הפרטים שלא היו זכאים לגמלה בפברואר 2006.
- בלוח הבא אנו בחונים את הקבוצה שלא קיבלה אף גמלה ושלא עבדה מבחינת שלילת הגמלה ומצב התעסוקה.

לוח 87: משפחות שלא קיבלו אף גמלה ושאינן עובדות בפברואר 2006 לפי שלילת הגמלה בפברואר 2006 ומצב תעסוקתי וחיפוש עבודה בחודש הראיון (באחוזים)

קבלת גמלאות ומצב תעסוקתי	סה"כ
סה"כ לא קיבלו אף גמלה ואין אף עובד	13
נמצאים בשלילה	3
לא נמצאים בשלילה	10
לא קבלו אף גמלה ואין אף עובד	
יש לפחות עובד אחד בזמן הראיון	1
יש לפחות מחפש עבודה אחד בזמן הראיון	3
אין אף מחפש עבודה בזמן הראיון	6

- תמונת המצב של משפחות אלה דומה לזו של הפרטים. כלומר, מתוך ה-13% שלא קיבלו אף גמלה ואין בהן אף עובד: 3% היו בשלילה, ומתוך ה-10% הנותרים אנו רואים שבזמן הראיון כ-4% עבדו או חיפשו עבודה, ורק לכ-6% אין אף עובד או מחפש עבודה בזמן הראיון. האחוז נמוך יותר מזה בקרב הפרטים – 9%.

8.4 השוואות בין הזכאים ללא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006

בסעיף זה אנו בוחנים באיזו מידה ישנם הבדלים במאפיינים של הפרטים שלא זכאים לגמלה בפברואר לעומת הזכאים. בנוסף על כך אנו בוחנים את ההבדלים בין שתי תת-הקבוצות של הלא זכאים: אלה שלא עבדו ולא קיבלו אף גמלה לעומת אלה שעבדו או קיבלו גמלה.

לוח 88: השוואת המאפיינים של הפרטים הזכאים והלא זכאים לגמלה להבטחת הכנסה בפברואר 2006 והשוואת המאפיינים של הלא זכאים שלא עבדו ולא קיבלו אף גמלה לעומת הלא זכאים שעבדו או קיבלו גמלה אחרת (באחוזים)

לא זכאים		סה"כ זכאים	סה"כ זכאים	סה"כ	מאפיינים
עבדו או קיבלו גמלה אחרת	לא עבדו ולא קיבלו אף גמלה				
62	60	61	69	66	נשים*
					מצב משפחתי*
37	37	37	39	38	יחידים
16	5	11	20	17	חד-הוריות
12	17	14	14	14	זוגות בלי ילדים
35	41	38	27	31	זוגות עם ילדים
					לאום/וותק*
36	54	44	37	40	ערבים
32	16	25	38	33	עולים מ-1990
					גיל*
31	37	34	45	41	50+
74	36	56	50	52	יש נסיון בתעסוקה ב-5 שנים האחרונות* שנות השכלה*
19	33	25	31	29	8-0
18	25	21	21	21	11-9
25	24	25	19	21	12
38	18	29	30	29	+13
					סיכוי לבעיות רגשיות לפי GHQ12*
36	49	42	52	49	קיימת בעיה חמורה (מעל 6)
23	24	23	27	25	קיימת בעיה (בין 4-6)
41	27	35	21	26	אין בעיה (<=3)
36	24	31	18	23	אין מוגבלות ביכולת לעבוד*

*p<.05

ההשוואה בין הזכאים ללא זכאים:

- שיעורי הנשים, המשפחות החד-הוריות, העולים מ-1990, והמופנים מגיל 50 ומעלה נמוכים יותר בקרב הלא זכאים מאשר בקרב הזכאים.
- הסיכוי לבעיות רגשיות נמוך יותר בקרב הלא זכאים לפי ה-GHQ12.
- כ-31% מהלא-זכאים דיווחו שאין להם מוגבלות ביכולת לעבוד (סוג, היקף שעות ותקופות) לעומת 18% מהזכאים.

מהשוואה בין הלא זכאים שלא עבדו ולא קיבלו אף גמלה לבין הלא זכאים שעבדו או קיבלו גמלה אחרת ניתן לראות:

- שיעור הערבים היה גבוה יותר בקרב אלה שלא עבדו ולא קבלו אף גמלה (54%-ו-36% בהתאמה), ולעומת זאת שיעור העולים היה נמוך יותר (16%-ו-32% בהתאמה).
- שיעור בעלי נסיון בתעסוקה ב-5 השנים האחרונות לפני תחילת התכנית היה נמוך בהרבה (36%-ו-74% בהתאמה).
- שיעור נמוך יותר דיווחו שאין להם מוגבלות ביכולת לעבוד (24%-ו-36% בהתאמה).
- שיעור הפרטים שקיים אצלם סיכוי גבוה לבעיות רגשיות לפי ה-GHQ12 היה גבוה (49%-ו-36% בהתאמה).
- בהתאם רמת ההשכלה היתה נמוכה יותר.

לוח 89: השוואת מצבם התעסוקתי של הפרטים הזכאים והלא זכאים לקבלת גמלה להבטחת הכנסה או גמלה אחרת בפברואר 2006 (באחוזים)

מצב תעסוקה	סה"כ	זכאים	לא זכאים
עבדו בתחילת התכנית			
סה"כ עבדו	24	24	25
היקף משרה*			
עבדו במשרה מלאה	4	3	8
עבדו במשרה חלקית	20	21	17
שכר מעבודה*			
מתחת ל-1,500	13	14	9
1,501-3,500	10	9	13
מעל 3,500	1	(0)	3
עבדו בפברואר 2006			
סה"כ עבדו	33	30	41
היקף משרה*			
עבדו במשרה מלאה	11	6	21
עבדו במשרה חלקית	22	24	20
שכר מעבודה*			
מתחת ל-1,500	14	15	10
1,501-3,500	15	13	21
מעל 3,500	4	2	10

*p<.05

- שיעור העובדים בקרב הזכאים והלא זכאים בתחילת התכנית היה דומה - 24%-ו-25% בהתאמה.

- קיים דמיון בשיעורי העובדים הזכאים והלא זכאים בתחילת התכנית. יחד עם זאת ניתן לראות שיעור גבוה יותר של עובדים במשרה מלאה ושל מקבלי שכר גבוה יותר בקרב הלא זכאים מאשר בקרב הזכאים.
- העלייה בשיעור העובדים בין תחילת התכנית לבין פברואר 2006 היה גדול יותר בקרב הלא-זכאים (25%-41%) מאשר בקרב הזכאים (24%-30%).
- שיעור העובדים בקרב הלא-זכאים היה גבוה יותר מאשר בקרב הזכאים בפברואר 2006 (41% ו-30%, בהתאמה). ממצא זה צפוי לאור ההשמות בעבודה.
- נוסף להבדל בשיעורי העובדים בקרב הזכאים והלא זכאים בפברואר 2006, קיים גם הבדל במאפייני העבודה: שיעור גבוה יותר של הלא זכאים עובדים במשרות מלאות ומקבלים משכורות גבוהות יותר.
- במטרה לזהות את הגורמים הקשורים לאי-זכאות בפברואר 2006 בקרב המופנים, אמדנו מודל לוגיסטי רב משתני (ראה נספח 5). מאחר שהזכאות לגמלה היא משפחתית ביצענו את הניתוח לגבי משפחות ולא פרטים. המאפיינים של הפרטים בתוך המשפחה והשייכות למרכז שימשו כמשתנים המסבירים את ההסתברות לאי-זכאות. נמצא שהמאפיינים הבאים מעלים את הסיכוי לאי-זכאות: ראשי משפחה צעירים יותר, בעלי ניסיון תעסוקתי גדול יותר, בעלי הרגלי עבודה טובים יותר, בעלי מיומנויות לחיפוש עבודה ובעלי תחושת שליטה גבוהה יותר. למשפחות עם ילדים סיכוי נמוך יותר לאי-זכאות.
- נמצאו הבדלים מובהקים בין המרכזים (גם כאשר מנטרלים את ההבדלים במאפייני המשפחות), בתרומתם לסיכוי של אי-זכאות לגמלה, כאשר למופנים למרכז חדרה הסיכוי הגבוה ביותר לאי-זכאות ולמפונים לנצרת ולאשקלון הסיכוי הנמוך ביותר (ראה נספח 5).

פרק 9. היבטים נוספים של הטיפול במרכזים

בפרק זה יוצגו נתונים על הקשר של משתתפי התכנית עם רופא המרכז ועם היועץ התעסוקתי, וכן על מספר השעות שהמשתתפים בילו בפעילות תעסוקתית במרכז. כל הנתונים מבוססים על דיווח עצמי של המרואיינים. האוכלוסייה הרלבנטית לניתוח משתנה בהתאם לסוגיה, ולכן לפני כל לוח מובאת הגדרת האוכלוסייה הרלבנטית.

9.1 הקשר עם רופא המרכז

משתתף המבקש הקלות על רקע מצבו הבריאותי בשילוב בתעסוקה או בפעילות מקדמת תעסוקה חייב להמציא אישורים חתומים בידי רופא תעסוקתי או שיקומי המפרטים את התנאים המגבילים. היועץ התעסוקתי רשאי להתנות הכרה בתעודה רפואית באישור רופא המרכז. הרופא רשאי לדרוש מן המשתתף לעבור בדיקה על ידו ולספק אישורים נוספים במידת הצורך. החלטת הרופא תינתן בכתב והעתק ממנה יימסר למשתתף (תקנות המדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2004 (תיקוני חקיקה) (שילוב מקבלי גמלאות בעבודה) (הוראת שעה) התשס"ה-2004).

בבחינת הקשר עם רופא המרכז נתייחס לשני מישורים: 1. תהליך הפנייה אל הרופא; 2. תוצאות הפנייה – המלצת הרופא. כל הנתונים המוצגים מבוססים על דיווחי המרואיינים. האוכלוסייה שאליה מתייחס הפרק היא כל מי שהופיעו לפחות פעם אחת במרכזים, להוציא את אלה שנפגשו רק עם פעם אחת עם יועץ תעסוקתי ולא השתתפו באף פעילות ואלה שהיו במפגש האוריינטציה אך לא נפגשו עם היועץ או לא זכרו אם נפגשו איתו. ברוב הלוחות גם לא נכללו פרטים שלא רואיינו בעצמם ובן משפחתם רואיין לגביהם ("שאלון אודות").

9.1.1 תהליך הפנייה אל רופא המרכז

לוח 90: משתתפים שרצו לפנות לרופא מרכז התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים) N=11,393

הרוצים לפנות לרופא	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ %	100	100	100	100	100
כן	49	57	65	30	47
לא	42	38	30	50	48
לא ידע שיש רופא במרכז	9	5	5	20	5

*p<.05

- כמחצית (49%) מהמשתתפים רצו לפנות לרופא המרכז. בחזרה היה השיעור הגבוה ביותר (65%), ובירושלים הנמוך ביותר (30%).
- 9% מהמרוויינים דיווחו כי לא ידעו כלל על הימצאות רופא במרכז. בירושלים הגיע השיעור ל-20%.

לוח 91: משתתפים שהיו בקשר (ישיר או עקיף) עם הרופא במרכז התעסוקה מתוך אלה שרצו לפגוש אותו, לפי מרכז (באחוזים)**

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	אופן הקשר עם הרופא
1,352	1,049	1,683	1,823	5,908	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	סה"כ %
51	((5))	53	24	35	נפגש כמה פעמים
35	13	36	59	39	נפגש פעם אחת
((5))	63	5	14	18	רק העביר מסמכים רפואיים לרופא
10	19	5	4	8	לא נפגש ולא העביר מסמכים רפואיים

*p<.05
** כולל מרוויינים שלגביהם בוצע שאלון אודות.

- 74% מקרב המשתתפים שרצו לפנות אל רופא המרכז פגשו אותו פנים אל פנים לפחות פעם אחת, 18% רק העבירו אליו מסמכים רפואיים רלבנטיים, ו-8% לא פגשו אותו וגם לא העבירו אליו מסמכים.
- הסתפקות בהעברת מסמכים רפואיים מאפיינת בצבורה בולטת את דפוס העבודה עם הרופא בירושלים.
- הסיבות העיקריות שצוינו ע"י המשתתפים לכך שלא נפגשו (עדיין) עם הרופא ואף לא העבירו לו מסמכים רפואיים הן: צורך לחכות זמן רב לפגישה עם הרופא בשל רשימת המתנה ארוכה, שגרם לחלק להתייאש מהתהליך; איסוף אישורים רפואיים רלבנטיים ועדכניים ע"י המשתתף.

לוח 92: אופן מסירת המלצת הרופא למשתתפים שהיו בקשר עם רופא, לפי מרכז (באחוזים) ¹N=5,053

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	אופן מסירת המלצת הרופא למשתתף
100	100	100	100	100	סה"כ %
42	31	50	48	45	בכתב
(6)	13	9	(7)	8	רק בע"פ
43	47	39	42	42	לא נמסרה
(8)	(8)	2	(3)	5	לא זוכר

*p<.05
¹ אלה שהיו בקשר עם רופא, לא כולל פרטים שלגביהם בוצע שאלון אודות.

כל מי שדיווח כי נפגש עם הרופא או העביר לו מסמכים רפואיים נשאל האם הרופא מסר לו את המלצתו.

- מדברי המרואיינים עולה כי בפחות ממחצית המקרים נמסרה המלצת הרופא למשתתף בכתב לגבי כשירותו הרפואית לעבודה. 42% דיווחו כי המלצת הרופא לא נמסרה להם כלל ע"י הרופא.
- בירושלים יש לאנשים פחות קשר ישיר עם הרופא: 61% רק העבירו אליו מסמכים ו-47% לא קבלו ממנו מידע באופן ישיר לגבי המלצתו.

9.1.2 המלצת הרופא

לוח 93: דיווח המשתתפים על המלצת הרופא מתוך אלה שהיו בקשר עם הרופא, לפי מרכז (באחוזים) N=4,927

המלצת הרופא	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ %	100	100	100	100	100
שחרור מלא מעבודה	17	24	8	15	19
הגבלה הן לגבי סוג העבודה והן לגבי מספר שעות העבודה	30	35	37	13	26
הגבלה רק לגבי סוג העבודה	10	13	11	(9)	(4)
הגבלה רק לגבי מספר שעות העבודה	11	(8)	14	(9)	13
אין הגבלה כלשהי	25	13	26	43	29
לא זוכר	7	(7)	4	(10)	(9)

*p<.05

- מדיווחי המשתתפים עולה כי ב-17% מכלל המקרים שהובאו לטיפולם של רופאי המרכזים הם המליצו על שחרור מוחלט מעבודה וב-30% נוספים הם המליצו על הקלות הן מבחינת סוג העבודה (בד"כ "לא עבודה פיזית קשה") והן מבחינת מספר שעות העבודה. בניגוד לכך, בכרבע מהמקרים הם סברו שאין צורך בהקלות כלשהן.
- באשקלון דיווחו האחוז הגדול ביותר של משתתפים (59%) על המלצת הרופא למתן שחרור מוחלט (24%) או הקלות ניכרות (35%) ואילו בירושלים היה השיעור הנמוך ביותר (28%).

9.2 מפגש עם היועץ התעסוקתי

תפקידיו המרכזיים של היועץ התעסוקתי הם: להסביר למשתתף את מדיניות התכנית ואת חובותיו בה, להעריך את כישוריו, חסמיו וצרכי העזרה שלו להשתלבות בתעסוקה,

להפנותו לעבודה מתאימה בשוק הטבעי, ואם לא ניתן לעשות זאת, להכין עבורו תכנית אישית שתביא להשגת המטרה הזו בהקדם האפשרי, ולסייע לו בהשגת שירותים תומכי עבודה בהתאם לצורך. בנוסף לכך, הוא אמור לשמור על קשר עם המשתתף שהושם בעבודה בשוק הטבעי למשך ששה חודשים מהתחלת העבודה (Program Specification Volume, p.17).

9.2.1 פגישה עם היועץ התעסוקתי

לוח 94: המשתתפים שנפגשו עם היועץ התעסוקתי, לפי מרכז (באחוזים) (N=13,640)

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ %	100	100	100	100
נפגשו באופן אישי	84	94	89	56
לא נפגשו כלל	7	2	7	16
נפגשו רק במסגרת קבוצה	9	3	4	27

*p<.05

- 84% מהמשתתפים דיווחו כי נפגשו באופן אישי עם יועץ תעסוקתי ו-9% נוספים ציינו כי נפגשו עם היועץ רק במסגרת קבוצתית.
- תשובות המרואיינים משקפות, לפחות בחלקן, את המודלים השונים הנהוגים במרכזים. בנצרת רק 56% נפגשו באופן אישי עם היועץ, בהשוואה ליותר מ-90% באשקלון ובירושלים, אולם כרבע נפגשו איתו במסגרת קבוצתית. בנצרת, רבים מהיועצים מדריכים בסדנאות וקורסים במרכז. בנוסף יתכן שהעבודה האישית עם המשתתף תופסת מקום פחות מרכזי בעבודת המרכז בנצרת לעומת מרכזים אחרים.

9.2.2 קשר עם היועץ התעסוקתי לאחר השמה בעבודה (N=2,877)

מרואיינים שהיו בקשר עם יועץ תעסוקתי ואשר התחילו לעבוד בעבודה חדשה מאז תחילת התכנית נשאלו האם היועץ התעסוקתי היה איתם בקשר במהלך החודשיים הראשונים לעבודתם.

לוח 95: שיעור המשתתפים שהיועץ היה בקשר איתם בתחילת תקופת עבודתם, לפי מרכז

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
% המשתתפים	65	66	67	42

*p<.05

לוח 96: תדירות הקשר עם היועץ לאחר ההשמה, לפי מרכז (באחוזים) N=1,624

תדירות הקשר / מרכז	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ %	100	100	100	100	100
היועץ התקשר פעם בשבוע או שבועיים	45	41	52	41	55
היועץ התקשר בערך פעם בחודש	34	41	26	35	((17))
היועץ התקשר מדי פעם (לא מוגדר)	18	15	(18)	(20)	(28)
המרואיין התקשר	3	((3))	((3))	((3))	0

*p<.05

- 65% מהמרואינים שהיו בקשר עם יועץ תעסוקתי ואשר החלו לעבוד בעבודה חדשה מאז תחילת תכנית מהל"ב דיווחו כי היועץ היה איתם בקשר לאחר ההשמה. כמעט מחצית מתוכם דיווחו על תדירות גבוהה של קשר – אחת לשבוע או לשבועיים.
- באשקלון היה השיעור הגבוה ביותר של מדווחים על קשר אולם בתדירות לא גבוהה ביותר. בנצרת שיעור המדווחים על קשר היה נמוך יחסית אולם תדירות הקשר היתה גבוהה בהשוואה לאשקלון.

9.3 מספר שעות שבועיות של פעילות מטעם המרכז בסדנאות, קורסים, הרצאות ושירות בקהילה

המרואינים נשאלו כמה שעות בשבוע הם השתתפו בפעילויות מטעם המרכז – סדנאות, קורסים, הרצאות, שירות בקהילה. האוכלוסייה עליה נערך הניתוח המוצג בלוח הבא כוללת את כל מי שהשתתפו בפעילות בחודש שקדם לראיון. אלה שהפסיקו ללכת למרכז לפני כן התקשו לדווח על מספר השעות השבועיות שהשתתפו בפעילות בתקופה שביקרו במרכז.

לוח 97: מספר שעות שבועיות שהמשתתפים בילו בפעילות בסדנאות, קורסים, הרצאות ושירות בקהילה, בחודש שקדם לראיון, לפי מרכז (באחוזים)

מספר שעות	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
N	5,662	1,739	1,285	1,258	1,380
סה"כ %	100	100	100	100	100
0 שעות	2	2	2	3	0
עד 15	42	61	15	47	36
16-30	39	22	72	27	43
31-40	8	6	3	8	14
לא זוכר	9	8	8	14	6

*p<.05

- 42% מכלל המשתתפים דיווחו כי השתתפו בפעילות תעסוקתית מהסוג הנ"ל במרכז לא יותר מ-15 שעות בשבוע בחודש שעבר.
 - בחדרה השתתפו יותר שעות בהשוואה למרכזים אחרים (75% השתתפו יותר מ-16 שעות שבועיות), ובאשקלון ובירושלים השתתפו פחות
 - בנצרת היה השיעור הגבוה ביותר של משתתפים שדיווחו על יותר מ-30 שעות שבועיות של פעילות במרכז.
 - יש לציין כי התקנות בדבר הפחתת שעות רק התחילו להיות מופעלות בתקופה בה נערכו הראיונות ולכן ישנה סבירות קטנה שמספר השעות המצומצם קשור להפחתת השעות הפורמלית.
 - בניסוח השאלה לא הוזכר במפורש חיפוש העבודה בין הפעילויות במרכז. יתכן שהמרוויינים לא כללו פעילות זו מסגרת שעות הפעילות שעליהן דיווחו. לאור זאת, יש לציין כי יתכן שמספר שעות הפעילות אינו משקף את ההשתתפות במרכז באופן מלא.
- מספר השעות שאדם עובד מובאות בחשבון בקביעת מספר השעות שהוא מחויב בפעילות תעסוקתית מטעם המרכז. לכן בדקנו האם יש הבדלים במספר השעות שהמשתתפים בילו במרכז לפי מידת השתלבותם בתעסוקה.

לוח 98: מספר שעות הפעילות במרכז לפי היקף התעסוקה בתקופת הריאיון (באחוזים)

מס. שעות	סה"כ	לא עובד	עובד במשרה חלקית	עובד במשרה מלאה
N	5,558	4,466	942	150
סה"כ	100	100	100	100
0 ש"ש	2	2	1	7
עד 15 ש"ש	42	37	65	(38)
16-30 ש"ש	39	43	23	(32)
31-40 ש"ש	8	9	3	((7))
לא זוכר	9	9	7	((16))

*p<.05

- ניתן לראות כי, בהתאם למצופה, פרטים שעובדים משתתפים בפעילויות במרכז מספר שעות קטן יותר מאלה שאינם עובדים – 65% מהמועסקים במשרה חלקית משתתפים בפעילויות עד 15 שעות בשבוע, בהשוואה ל-37% מהבלתי מועסקים. כמחצית מהבלתי מועסקים משתתפים 16 שעות ומעלה בהשוואה ל-26% מהמועסקים במשרה חלקית. מספרם של המועסקים במשרה מלאה קטן מכדי להיות מהימן מבחינה סטטיסטית.
- עם זאת, אין הבדל בין המועסקים במשרה מלאה לבין אלה המועסקים במשרה חלקית.

9.4 הפנייה לשירותים שאינם ניתנים על ידי המרכז

המרכז אמור לסייע למשתתפי התכנית בפתרון בעיות המקשות על השתלבותם בתעסוקה. בנושאים בהם הוא אינו עוסק באופן ישיר הוא מצופה להפנות אותם אל הגופים המופקדים על הטיפול בנושא אם כי אין חובה לעשות זאת. בסקר שנערך על מתכנני היעדים התעסוקתיים במסגרת הערכת תכנית מהל"ב, 76% ממתכנני היעדים דיווחו שהם מפנים ביוזמתם את המשתתפים לשירותים חברתיים שונים, חומריים או טיפוליים, בייחוד למחלקת נכות במוסד לביטוח לאומי, לשכת הרווחה ועמותות שונות. המשתתפים בסקר הנוכחי נשאלו האם המרכז הפנה אותם למספר גופים כאלה לקבלת עזרה או מידע במהלך התקופה מאז תחילת התכנית ועד למעד הריאיון. הנתונים המוצגים בלוח הבא מתייחסים לפרטים שהופיעו לפחות פעם אחת במרכז, להוציא את אלה שנפגשו רק פעם אחת עם היועץ ולא השתתפו באף פעילות במרכז ואת אלה שלגביהם בוצע שאלון אודות.

לוח 99: שיעור המשתתפים שהופנו ע"י המרכז לשירותים שונים N=11,500

השירות	אחוז המתייצבים שהופנה
לשכת הרווחה	2.5
מחלקות אחרות בעיריה	1.2
משרד השיכון	0.8
משרד הקליטה	0.2
עמותות	1
לפחות גוף אחד	5

- נראה כי המרכזים הפנו רק משתתפים מעטים לקבלת מידע ושירותים בגופים אחרים. אין ביכולתנו לדעת מתוך הנתונים באיזו מידה הסיבה היא חוסר צורך של המרואייין בשירותי הגוף החיצוני, העדר זכאות לשירותיו או הגבלת טיפול המרכז לנושאים הנמצאים באחריותו הישירה.
- הגוף שאליו הופנה השיעור הגדול ביותר של מרואיינים הוא מחלקת הרווחה ברשות המקומית ואף הוא עומד על 2.5% בלבד. יתכן שהמרכז לא היה צריך להפנות פרטים לגוף זה לאור זאת ש-19% דיווחו כי היו בטיפול לשכת הרווחה בעת התחלת השתתפותם בתכנית מהל"ב, ו-55% מתוך אלה (13% מכלל המתייצבים) פנו ביוזמתם ללשכה במשך התקופה. מקרב המשתתפים במרכז שלא היו בטיפול מחלקת הרווחה קודם הופנו ע"י המרכז רק אחוז אחד.
- יש לציין שבלוח לא מצוינות הפניות לגמלאות אחרות של המוסד לביטוח לאומי כגון גמלת נכות, שהן שכיחות הרבה יותר.

פרק 10. פעילויות שהמופנים השתתפו בהם ושירותים שקיבלו

10.1 מבוא

פרק זה מציג את סוגי הפעילות של המשתתפים במרכזי התעסוקה וכן את השירותים וסוגי הסיוע שניתנו להם בזמן שהיו בפעילות במרכז. אוכלוסיית המחקר הרלבנטית לפרק זה כוללת את המופנים שדיווחו שהופיעו במרכז יותר מפעם אחת ושנפגשו עם מתכנן יעדים תעסוקתיים. יחד עם זאת, השאלות הנוגעות לחיפוש עבודה, לאיבחון מקצועי ולשירותים תומכי עבודה לא הופנו למי שדיווח שלא השתתף בפעילות תעסוקתית כלשהי במרכז.²³

בניתוח הבחנו בין סוגי הפעילויות והשירותים הבאים:

1. פעילות תעסוקתית מטעם המרכזים (במרכז או מחוצה לו)

- א. איבחון מקצועי.
 - ב. פעילויות של הכשרה לחיפוש עבודה, סדנאות לכישורי חיים, לימודי מקצוע ולימודים ועיוניים וסדנא לשיקום תעסוקתי.
 - ג. הפניה לחיפוש עבודה.
 - ד. שירות בקהילה.
- הפעילויות בתחום ההכשרה והלימודים כללו:
- הכשרה לחיפוש עבודה** התייחסה למרכיבים כמו: איך לכתוב קורות חיים, איך להתראיין למקום עבודה ואיך לחפש עבודה באמצעות האינטרנט.
- סדנאות לכישורי חיים** או הכנה לעבודה עסקו בנושאים כמו איך לארגן את הזמן, איך להתמודד עם לחצים וכעסים, איך לדבר עם מנהלים, איך לנהל תקציב, חשבון בנק וצרכנות נבונה וכן סדנה לטיפוח עצמי.
- לימודי מקצוע** כללו הכרת המחשב ונושאים נוספים בתחום המחשב, הקלדה, תפירה, טיפול בקשישים וכו'.
- לימודים עיוניים** כללו בעיקר לימוד עברית, אנגלית.

²³ לפיכך, חלק מן הנושאים מתייחסים לאוכלוסייה המונה 12,048 משתתפים (2,256 במדגם) וחלק אחר מתייחס ל-11,566 מופנים (2,158 במדגם).

2. שירותים וסיוע

א. שירותים תומכי עבודה בתקופת הפעילות במרכז: סיוע בסידור בילדים וסיוע בתחבורה (ממצאים לגבי שירותים תומכי עבודה לאלה שהשתתפו בשירות בקהילה או השתלבו בעבודה מופיעים בפרקים 11-12).

ב. הפניה לגורמים ציבוריים המעניקים סיוע בתחומים שונים.

ג. עזרה כספית או אחרת כמענה לצרכים מיוחדים.

לשירות בקהילה שהוא מרכיב חשוב בתפיסה המונחת בבסיס התכנית, מוקדש פרק מיוחד, אם כי בפרק זה הוא יצוין בלוחות הראשונים במטרה להציג תמונה כוללת של הפעילויות מטעם המרכזים.

10.2 מבט כללי על פעילות המשתתפים במרכזים השונים

לוח 100: השתתפות המשתתפים בהכשרה, סדנאות ולימודים במרכזי התעסוקה, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,804	3,394	2,642	3,208	12,048	סה"כ (מספר מוחלט)
25	31	28	39	31	הכשרה לחיפוש עבודה
15	26	26	29	24	סדנאות לכישורי חיים
13	4	9	26	13	לימודי מקצוע
19	5	25	34	20	לימודים עיוניים
2	2	2	1	2	סדנה לשיקום תעסוקתי**
61	60	50	37	52	לא השתתף באף תכנית לימודים
19	19	25	24	22	השתתף בתכנית לימודים אחת בלבד
20	21	26	39	27	השתתף ב- 2 או יותר

*p<.05
** כולל 482 משאלון אודות שלא נשאלו.

לוח 101: השתתפות בשירות בקהילה לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
917	433	1,169	129	2,648	סה"כ
37	14	48	5	24	שירות בקהילה

*p<.05

- כפי שניתן לראות בלוח 100, 52% מכלל המשתתפים לא השתתפו באף פעילות של הכשרה, סדנאות או לימודים. שיעור זה היה גבוה בירושלים ובנצרת (60%) ונמוך באשקלון (37%).
- כ-22% מכלל המשתתפים הופנו לפעילות לימודית אחת ו-27% לשתי פעילויות ויותר. שיעורים אלה היו גבוהים יותר באשקלון.
- פעילות שבה השתתפו בשכיחות גבוהה יחסית הייתה הכשרה לחיפוש עבודה (31%).
- סדנאות לרכישת כישורי חיים ניתנו לכרבע מהמשתתפים. נצרת בולטת בשיעור נמוך יחסית – 15%.
- לימודים עיוניים ניתנו לכחמישית מכלל המופנים; כאשר השיעור הגבוה נצפה באשקלון (34%). המרכז בירושלים כמעט ולא הפנה ללימודים עיוניים (5% בלבד).
- 13% מהמשתתפים הופנו ללימודי מקצוע: 11% למדו בקורס אחד, ו-2% למדו ביותר מאשר קורס מקצועי אחד. גם בסעיף זה בולטות מצד אחד אשקלון בשיעור הגבוה (26%) וירושלים בשיעור הנמוך מאוד (4%).
- כרבע (24%) מכלל המשתתפים הופנו לשירות בקהילה. השימוש בפעילות זו היה נפוץ במיוחד בחדרה ובנצרת (48% ו-37%, בהתאמה) ונדיר מאוד באשקלון (5% בלבד).
- כ-70% מכלל אלה שהופנו לשירות בקהילה השתתפו גם בהכשרה, סדנאות או לימודים.
- המרכזים נבדלים זה מזה בדגש שהם שמו על הפעילויות התעסוקתיות: בעוד שבאשקלון המשתתפים עסקו יותר באופן יחסי בפעילות של הכשרה ולימודים, בחדרה ובנצרת הפנו שיעור גבוה יותר של משתתפים לשירות בקהילה. המרכז בירושלים כמעט ולא הפנה ללימודים עיוניים או מקצועיים.
- המשתתפים בהכשרה לחיפוש עבודה ובסדנאות לכישורי חיים ועבודה בחודש האחרון שלפני חודש הראיון נתבקשו לדווח על מספר השעות שהם השתתפו בהן.
- בהכשרה לחיפוש עבודה: 80% דיווחו על מספר השעות שהשתתפו בחודש האחרון לפני הראיון. משך הזמן הממוצע עומד על 19 שעות וחציון משך הזמן עומד על כ-10 שעות.
- מקרב המשתתפים בסדנה לכישורי חיים ועבודה - 72% ענו על השאלה לגבי מספר השעות. משך הזמן הממוצע עמד על 22 שעות. כמחצית דיווחו על 10 שעות

- קורסים מקצועיים – 81% מהמשתתפים אשר ציינו שהם השתתפו בקורס מקצועי למדו קורסים בנושאי מחשב, בעיקר הכרת המחשב. עוד 2% למדו הקלדה עיוורת על המחשב. קורס ליזמות עסקות ניתן ל-2% מן הלומדים בקורסים.
- 74% דיווחו על מספר השעות שלמדו בקורס מקצועי. משך הזמן הממוצע היה 18 שעות ואילו החציון עמד על 37 שעות.
- בקרב מי שלמד בקורס שני ודיווח על מספר שעות, הממוצע עמד על 16 שעות והחציון על 40 שעות.
- 77% מן המשתתפים בקורסים העיוניים למדו עברית, 14% למדו אנגלית ועוד כ-9% למדו מתמטיקה או ערבית. 64% מבין מי שלמד בחודש שקדם לראיון, דיווחו על שעות הלימוד. המשתתפים למדו בממוצע 41 שעות. החציון עמד על 27 שעות.

לוח 102: אבחון מקצועי והפניה לחיפוש עבודה, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,804	3,394	2,642	3,208	12,048	חיפוש עבודה
45	47	47	60	50	סה"כ (מספר מוחלט)
47	44	45	33	42	הופנו
8	9	8	7	8	לא הופנו
					לא ידוע
					איבחון מקצועי ¹
2	1	3	2	2	הופנו
61	58	61	67	62	לא הופנו
37	41	36	31	36	לא ידוע

*p<.05
¹ כולל 482 משאלון אודות שלא נשאלו.

- המרכזים כמעט ולא הפנו משתתפים לאבחון מקצועי או לשיקום תעסוקתי. רק 2% מכלל המשתתפים הופנו לאבחון מקצועי בתוך המרכז או מחוצה לו, ושיעור דומה הופנה לסדנת שיקום מטעם המרכז (ראה לוח 100).²⁴
- כ-50% מהמשתתפים הופנו לחיפוש עבודה. חלקם במרכז וחלקם בבית.

²⁴ סעיפים אלה לא יופיעו בשאר הלוחות על רקע מיעוט האיבחונים המקצועיים וסדנאות השיקום.

10.3 פעילות המשתתפים בהכשרה ולימודים לפי מאפיינים דמוגרפיים ותעסוקתיים של המשתתפים

בלוח מס' 103 אנו מציגים את פעילות המשתתפים בהכשרה ולימודים לפי מאפיינים דמוגרפיים, ובלוח 104 לפי מאפיינים תעסוקתיים ובריאותיים.

1. מאפיינים דמוגרפיים

גיל

- ההבדלים בפעילויות בין קבוצות הגיל אינם גדולים. ההבדל הבולט הוא שמשתתפים מבוגרים (מגיל 40 ומעלה) הופנו יותר ללימודים עיוניים ממשותפים צעירים – 21% ו-26% לשתי קבוצות הגיל המבוגרות לעומת 14% בקבוצת הגיל הצעירה. לעומת זאת הצעירים הופנו יותר מהמבוגרים מאוד להכשרה לחיפוש עבודה – 34% לעומת 27%, בהתאמה.

מגדר

נמצא שיעור גבוה יותר של מופנים לכל הפעילויות של לימוד והכשרה בקרב הנשים.

מצב משפחתי

- שיעור המופנים להכשרה, לסדנאות וללימודים היה גבוה יותר אצל היחידים והחד-הוריות מאשר אצל הנשואים.

לאום וותק בארץ

- היהודים, ותיקים ועולים כאחד, הופנו יותר מהערבים לפעילויות של הכשרה ולימודים, להוציא לימודים עיוניים. בהשוואה בין העולים לוותיקים בקרב היהודים עולה שהוותיקים הופנו יותר להכשרה לחיפוש עבודה מאשר לשאר פעילויות הלימוד, ואילו העולים הופנו יותר ללימודים עיוניים, בעיקר לימודי עברית.

2. מאפיינים תעסוקתיים ובריאותיים

מצב תעסוקתי בתחילת התכנית

- שיעור המופנים לפעילויות של הכשרה ולימודים בקרב מי שלא עבד ערב תחילת התכנית היה גבוה במעט מהשיעור המתאים בקרב אלה שעבדו ערב תחילת התכנית.

כלומר גם מי שעבד, סביר להניח במשרה חלקית, נשלח לפעילות ובעיקר להכשרה לחיפוש עבודה ולסדנאות של כישורי חיים.

ניסיון תעסוקתי

- שיעור המופנים להכשרה לחיפוש עבודה בקרב מי שהיה לו ניסיון תעסוקתי כלשהו בעבודות רציפות היה גבוה יותר מאשר בקרב מי שלא היה לו ניסיון תעסוקתי מסוג זה. בשאר התחומים בהם ניתנה הכשרה לא נמצא הבדל בהשתתפות בהכשרה או לימודים לפי מידת הניסיון התעסוקתי.

מגבלות בריאות ותיפקוד

- לצורך אפיון המגבלות, בנינו מדד הכולל בתוכו ארבעה שאלות: שלוש בתחום יכולת לעבוד (סוג, היקף שעות ותקופות) והרביעית בתחום יכולת התיפקוד היומיומי.
- לא נמצאו הבדלים גדולים בין שיעור המופנים להכשרה וללימודים לפי רמת המוגבלות הבריאותית והתיפקודית ביציאה לעבודה, אם כי שיעור המופנים להכשרה לחיפוש עבודה ולסדנאות לכישורי עבודה מקרב הלא-מוגבלים או בעלי מגבלה אחת בלבד היה מעט גבוה מהשיעור בקרב אלה שהיו להם 2 מגבלות או יותר. במקביל, ההפניה ללימודים עיוניים היתה מעט יותר שכיחה בקרב המוגבלים יותר ביציאה לעבודה.
- תמונה דומה מתקבלת בניתוח שיעור המופנים להכשרה וללימודים לפי הקושי בניידות.

לוח 103: פעילות המשתתפים בהכשרה ולימודים לפי מאפיינים דמוגרפיים

לימודים עיוניים	לימודים מקצועיים	סדנאות כישורי חיים	הכשרה לחיפוש עבודה	
20	13	24	31	קבוצות גיל
14	15	21	34	סה"כ
21	13	25	31	18-39
26	12	25	27	40-54
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	55+
20	13	24	31	מגדר*
22	14	26	34	סה"כ
16	10	19	25	נשים
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	גברים
20	13	24	31	מצב משפחתי
21	16	28	36	סה"כ
18	17	26	39	יחיד
28	10	19	20	יחיד + ילדים
16	8	20	24	נשוי
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	נשוי + ילדים
20	13	24	31	לאום וותק
33	16	27	31	סה"כ
18	8	17	22	עולים
8	16	29	41	ערבים
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	יהודים ותיקים
20	13	23	31	מצב התעסוקה בתחילת התכנית
15	9	19	28	סה"כ
21	14	25	32	עבד
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	לא עבד

לוח 104: פעילות המשתתפים בהכשרה ולימודים לפי מאפיינים תעסוקתיים ובריאותיים

לימודים עיוניים	לימודים מקצועיים	סדנאות כישורי חיים	הכשרה לחיפוש עבודה	
				היסטוריה תעסוקתית
20	13	24	31	סה"כ
22	9	22	28	אין ניסיון תעסוקתי
15	13	34	28	ניסיון תעסוקתי בעבודות זמניות
25	17	24	29	ניסיון בעבודות רציפות לפני למעלה מ- 5 שנים
14	21	32	44	ניסיון בעבודות זמניות ב- 5 שנים אחרונות ובעבודות רציפות לפני 5 שנים
18	13	24	33	ניסיון תעסוקתי רציף ב- 5 שנים אחרונות
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	
				מוגבלות ביכולת לעבוד ולתפקד בחיי היום-יום
20	13	24	31	סה"כ
14	11	23	36	אין מגבלה
13	15	24	37	מגבלה אחת
19	17	23	33	שתי מגבלות
20	15	28	34	שלוש מגבלות
24	12	24	28	ארבע מגבלות
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	
				קשיים בניידות
20	13	24	31	סה"כ
18	16	24	36	אין קושי בניידות
22	12	25	32	קושי בניידות
21	10	22	23	לא ניידים
19	2	9	19	לא ידוע
p<.05	p<.05	p<.05	p<.05	

3. התפלגות המשתתפים בעלי מאפיינים דמוגרפיים שונים לפי השתתפות לפחות בפעילות אחת

בלוח הבא אנו משווים בין המאפיינים הדמוגרפיים והתעסוקתיים של אלה שדיווחו על השתתפות בלפחות פעילות אחת לבין המאפיינים של אלה שלא דיווחו על אף פעילות.

לוח 105: משתתפים שדיווחו על השתתפות לפחות בפעילות אחת של הכשרה ולימודים, לפי מאפיינים שונים

מאפיינים	סה"כ	דיווחו על השתתפות לפחות בפעילות אחת	לא דיווחו על אף פעילות
סה"כ	100	56	44
לפי מרכז	100	64	36
אשקלון	100	62	38
חדרה	100	45	55
ירושלים	100	52	48
נצרת			
לפי הרכב משפחה			
יחיד	100	62	38
יחיד + ילדים	100	56	44
נשוי	100	51	49
נשוי + ילדים	100	48	52
לפי לאום וותק			
עולים	100	61	39
ערבים	100	51	49
יהודים ותיקים	100	54	46
לפי גיל			
39-18	100	54	46
54-40	100	55	45
55+	100	57	43

- באשקלון וחדרה שיעור המשתתפים לפחות בפעילות אחת הוא הגבוה ביותר (64% ו-62%, בהתאמה) ובירושלים הנמוך ביותר (45%).
- שיעור המשתתפים בקרב העולים גדול מהשיעור המקביל בקרב הותיקים, יהודים וערבים כאחד (61% לעומת 54% ו-51%, בהתאמה).

10.4 חיפוש עבודה

- אחת מהפעילויות העיקריות שנעשתה במרכזים היתה הפניית המשתתפים לחיפוש עבודה. בלוח הבא מוצגים נתונים על השתתפות בפעילות זו.
- לפחות 50% הופנו לחיפוש עבודה. שיעור זה בלט באשקלון (60%), והיה דומה למדי (בין 45 ל-47%) בשאר המרכזים.
- שיעור המופנים לחיפוש עבודה היה דומה בקרב גברים ונשים (45% ו-41%, בהתאמה).

- לעומת זאת, נמצאו הבדלים בשיעור המופנים לחיפוש עבודה בין טיפוסי המשפחה השונים ולפי לאום :
- שיעור המופנים היה גבוה יותר אצל היחידים עם וללא ילדים מאשר אצל הנשואים (50% לעומת 35%, בהתאמה).
- שיעור המופנים מקרב הערבים עמד על 32%, לעומת 51% בקרב היהודים – ותיקים כעולים.
- הבדלים קטנים בין משתתפים שעבדו לבין משתתפים שלא עבדו בתחילת התכנית נמצאו גם ביחס להפניה לחיפוש עבודה - 45% בקרב מי שלא עבדו לעומת 41% בקרב מי שעבדו במועד זה.
- שיעור המופנים לחיפוש עבודה מקרב מי שאינם סובלים ממוגבלות ביכולת לעבוד או לתפקד בחיי היו-יום (49%) דומה לשיעור מקרב אלה הסובלים ממוגבלה אחת עד שלוש מגבלות (כ-50%). שיעור נמוך יותר של מופנים לחיפוש עבודה נצפה רק בקרב מי שסובל מ-4 מגבלות בתחום זה – 38%. זהו עדיין שיעור גבוה יחסית, שכן מדובר באוכלוסייה המוגבלת ביותר.
- 52% מאלה שדיווחו על היעדר קשיים בניידות הופנו לחיפוש עבודה, בהשוואה ל-43% מקרב אלה שדיווחו על קושי בניידות ול-31% מקרב אלה שאינם ניידים.

לוח 106: התפלגות המשתתפים בעלי מאפיינים שונים לפי חיפוש עבודה

לא ידוע	לא חיפשו	חיפשו	סה"כ	
				לפי מגדר
37	23	40	100	גבר
31	24	45	100	אשה
				לפי הרכב משפחה
27	24	49	100	יחיד
32	17	51	100	יחיד + ילדים
36	29	35	100	נשוי
39	26	35	100	נשוי + ילדים
				לפי לאום וותק
30	19	51	100	עולים
39	30	31	100	ערבים
29	22	49	100	יהודים ותיקים
				לפי גיל
33	17	50	100	39-18
33	25	42	100	54-40
30	30	40	100	55+
				לפי מצב תעסוקה בתחילת התכנית
43	16	41	100	עבד
30	26	44	100	לא עבד
				לפי היסטוריה תעסוקתית
31	34	35	100	אין ניסיון תעסוקתי
33	23	44	100	ניסיון תעסוקתי בעבודות זמניות
27	27	46	100	ניסיון בעבודות רציפות לפני למעלה מ- 5 שנים
			100	ניסיון בעבודות זמניות ב- 5 שנים
25	23	52		אחרונות ובעבודות רציפות לפני 5 שנים
36	17	47	100	ניסיון תעסוקתי רציף ב- 5 שנים אחרונות
				מוגבלות ביכולת לעבוד ולתפקד בחיי היום-יום
35	16	49	100	אין מגבלה
36	12	52	100	מגבלה אחת
31	20	49	100	שתי מגבלות
30	21	49	100	שלוש מגבלות
33	29	38	100	ארבע מגבלות
				לפי קשיים בניידות
33	15	52	100	אין קושי
31	26	43	100	קושי בניידות
35	34	31	100	לא ניידים

*p<.05

10.5 שירותים תומכי עבודה

10.5.1 סיוע בתחבורה

לוח 107: המשתתפים הזקוקים לעזרה בתחבורה כדי להגיע לפעילויות, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,804	3,394	2,642	3,208	12,048	סה"כ
					אחוז המשתתפים מסך כל המשתתפים בפעילות במרכז
45	41	41	44	43	כן
18	18	21	25	20	לא
37	41	38	31	37	לא ענו

- המשתתפים נשאלו אם היו זקוקים לסיוע בתחבורה על מנת להגיע למרכז או למקום פעילות אחר מטעמו. כ- 43% דיווחו שהיו זקוקים לסיוע כזה. שיעור הנזקקים לסיוע בנצרת ובאשקלון היה גבוה מעט מזה שבחדרה וירושלים (44%-51% לעומת 41% בהתאמה).

לוח 108: סוגי סיוע בתחבורה לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
1,272	1,381	1,085	1,424	5,162	סה"כ
					אחוז המקבלים מסך כל הזקוקים
47	23	31	58	40	הסעות למרכז
36	16	28	33	28	הסעות למקום הפעילות
1	2	3	1	2	מימון מונית
53	71	57	33	53	כרטיסיות אוטובוס
68	6	32	23	32	חודשי חופשי
15	12	18	11	14	החזר מלא של הוצאות הנסיעה
8	1	10	10	10	החזר חלקי
1	1	2	0	1	בצורה אחרת

- צורות התחבורה שונות ומגוונות כפי שעולה מהלוח. באשקלון בולטת תופעת "ההסעות" למרכז, כלומר הסעות מאורגנות. בשאר המרכזים, למעלה מ-50% קבלו כרטיסיות לאוטובוס. שיעור זה עומד על 71% בירושלים וכ-55% בחדרה ובנצרת. בנצרת השתמשו ב"חודשי חופשי" (68%) ובירושלים רק ל-6% ניתן כרטיס זה.

לוח 109: מקבלי סיוע בתחבורה מתוך הנזקקים, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
37	41	38	31	37	לא נשאלו
1,272	1,381	1,085	1,424	5,162	סה"כ
7	24	17	15	16	אחוז המקבלים מסך כל הזקוקים לא קיבל סיוע
30	39	28	32	33	קיבל סוג סיוע אחד
25	20	29	31	26	קיבל 2 סוגי סיוע
15	11	15	14	14	קיבל 3 סוגי סיוע
22	6	11	8	11	קיבל 4 סוגי סיוע ויותר

- 16% מכלל הזקוקים לסיוע בתחבורה כלל לא קיבלו סיוע. בירושלים 24% לא קבלו סיוע ובנצרת 7%.

10.5.2 סיוע בטיפול בילדים

לוח 110: עזרה בטיפול בילדים למשתתפות בפעילות במרכז, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
1,795	2,129	1,854	2,286	8,064	סה"כ (מס' מוחלטים) (נשים בלבד)
13	9	8	9	10	אחוז מסך המשתתפות בפעילות במרכז זקוקה לעזרה
9	12	6	10	9	לא זקוקה לעזרה
72	70	77	75	73	אין ילדים מתחת לגיל 10
7	9	9	6	8	לא ידוע

- כדי להקל על השתתפותם של הורים לילדים קטנים בפעילות מטעם המרכזים, הוצע להם סיוע בטיפול בילדיהם. הסיוע הוצע להורים לילדים עד גיל 11, וכלל עזרה במימון הטיפול בילדים (תשלום למעון / משפחתון / גן / צהרון) או שירות השגחה על הילדים בתוך המרכז.
- השאלות במחקר על הצורך בסיוע בטיפול בילדים הופנו רק לנשים שהשתתפו בפעילות במרכז מאחר שכמעט ואין באוכלוסייה אבות חד-הוריים. נשים שהגיעו למרכז ולפי דיווחן לא השתתפו בפעילות תעסוקתית לא נשאלו שאלה זו. בקטגוריית "לא ידוע" נכללות רק נשים שיש להם ילדים עד גיל 10 (לכן שיעור "הלא ידוע" קטן יותר).
- ל-19% מהמשתתפות בפעילות יש ילדים קטנים עד גיל 10. זוהי הקבוצה הפוטנציאלית לקבלת הסיוע (שירותי שמירה ניתנים עד גיל 11). כמחציתן (10%) מהמשתתפות בפעילות) דיווחו שהן זקוקות לעזרה.

לוח 111: הזדקקות לסידור לילדים, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
226	189	157	208	780	סה"כ (מס' מוחלטים)
					אחוז מסך המשתתפות הזקוקות לסידור
56	57	57	48	55	זקוקה לסידור לילדים בבוקר (עד 13:00)
76	64	80	69	72	זקוקה לסידור לילדים בצהריים (16:00-13:00)
36	41	31	41	37	זקוקה לסידור לילדים אחה"צ (אחרי 16:00)

לוח 112: סיוע בסידור לילדים הצעה וקבלתה, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
226	189	157	208	780	סה"כ (מס' מוחלטים)
					אחוז מסך הזקוקות לסידור
43	22	32	13	28	הוצע להן סידור לילדים מתוכן:
42	24	50	80	45	קיבלו את ההצעה
58	76	50	20	55	לא קיבלו
57	78	68	87	72	לא הוצע להן סידור

- שיעור גבוה של נשים (72%) נזקקו לעזרה בשעות הצהריים ושיעור נמוך יחסית (37%) נזקקו לעזרה אחרי השעה 16.00.
- למרות הצורך בסיוע עם ילדים קטנים, כפי שהוצג לעיל, ולמרות שעזרה זו נכללה כחלק מהשירותים תומכי העבודה, הרי שלפי דיווח הנשים רק ל-28% מהזקוקות לסידור הוצע בפועל סידור כזה.
- פחות ממחצית מהזקוקות ששלחן הוצע סידור לילדים – קיבלו אותו בפועל. כיוון שמדובר במספר נשים קטן מאוד לא ניתן היה לבדוק הבדלים בפעילות המרכזים בתחום זה, ו/או את הסיבות שבגללן הנשים לא קיבלו את הצעת המרכז.
- סוגי העזרה שהנשים קיבלו: 39 נשים (7 במדגם) קיבלו שרות של השגחה על הילדים במרכז; 23 נשים (4 במדגם) קיבלו עזרה במימון מעון; 5 נשים (1 במדגם) קיבלו עזרה במימון גן; 16 נשים (3 במדגם) קיבלו עזרה במימון צהרון ו-13 נשים (2 במדגם) קיבלו עזרה אחרת עם הילדים.

לוח 113: הוצאות נוספות במסגרת הפעילות במרכז, לפי מרכז

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	סה"כ (מס' מוחלטים)
2,804	3,394	2,642	3,208	12,048	אחוז מסך המשתתפים בפעילות במרכז
8	8	9	7	8	היו הוצאות נוספות
54	50	54	62	55	לא היו
38	42	37	31	37	לא ענו

- המשתתפים בפעילות במרכז נשאלו על הוצאות בנוסף להוצאות עבור סידור לילדים והוצאות תחבורה, שייתכן והיו להם בזמן פעילותם. ככלל רוב המשתתפים (55%) דיווחו שלא היו להם הוצאות נוספות. יש לזכור שאחוז גבוה יחסית מהמשתתפים לא נשאל כלל שאלה זו.

10.6 שירותים אחרים

הפניה לגורמים ציבוריים ועזרה כספית

- ההפניה של המשתתפים לגורמים ציבוריים כמו לשכת הרווחה, מחלקות אחרות בעירייה, משרדי השיכון והקליטה וארגונים חברתיים באמצעות המרכזים היתה תופעה שולית. השיעורים נעים בין 1% ל-2% מכלל המשתתפים.
- המסקנה היא שהמרכז לא פעל לפי התפיסה של תחנה אחת לטיפול כולל בבעיות של המשתתפים או שהמשתתפים הזקוקים לסיועה של לשכת הרווחה או של משרדים אחרים קיבלו את הסיוע ללא התיווך של המרכז.
- 20% מכלל המשתתפים היו בטיפול של לשכת הרווחה ערב התכנית. רובם של שדיווחו שהמרכז הפנה אותם, רובם כבר היו בטיפול. מקרב המשתתפים במרכז שלא היו בטיפול מחלקת הרווח הקודם, רק אחוז אחד הופנה ע"י המרכז.
- המרכזים יכלו, אם כי לא היו חייבים, לתת עזרה כספית למשתתפים על פי שיקול דעתם. מדיווחי המשתתפים עולה כי פחות מאחוז קבלו סיוע כספי בכל אחד מהסעיפים הבאים: קניית ביגוד, תספורת, טיפול שיניים, טיפול רפואי אחר, קניית משקפיים. 2% דיווחו על קבלת סיוע בסעיפים שונים אחרים (כגון, כסף או תלושים לקניית מזון, ילקוטים לילדים) בתחילת השנה (נצרת) ומימון קייטנות לילדים בחופשה. בסה"כ פחות מ 4% קיבלו עזרה כספית.

צורכי עזרה בלתי מסופקים להשתלבות בעבודה

לקראת סיום הריאיון נשאלו כל המשתתפים בפעילות במרכז האם ישנם סוגי עזרה שלהם הם זקוקים לצורך השתלבות בעבודה ואשר לא קבלו אותם כלל במרכז, וכן האם ישנם סוגי עזרה שהם קבלו אך במידה בלתי מספקת.

- כ-14% מכלל המשתתפים ציינו שיש להם צורך בסוגי עזרה נוספים כדי להשתלב בעבודה, אשר לא סופקו כלל על ידי המרכז. 82% אמרו שאין להם צורך בסוגי עזרה חדשים. 4% לא ידעו.
- שיעור נמוך יותר, 3%, ציין סוגי עזרה נוספים שסופקו אך לא באופן מספיק.
- שיעור המשתתפים שציין שהמרכז לא נתן מענה לצרכים שהם היו זקוקים להם להשתלבות בעבודה היה גבוה יותר בירושלים ובחדרה מאשר באשקלון ובנצרת.
- סוגי העזרה העיקריים שהמשתתפים נזקקו להם, אך לדבריהם לא קיבלו כלל הם: הכשרה לצורך תעסוקה (קורסים ללימוד מקצוע, השלמת השכלה, רישיון נהיגה) – 45%, עזרה במציאת עבודה טובה – 29%, ושירותים תומכי עבודה – 19%.

לוח 114: שיעור המשתתפים שדיווחו על צורך בסוגי עזרה נוספים לשם השתלבות בעבודה

סה"כ במספרים מוחלטים	12,048
זקוקים לעזרה שלא קבלו כלל או לא קבלו מספיק	16
מתוכם: הכשרה לצורך תעסוקה	45
עזרה במציאת עבודה טובה	29
שירותים תומכי עבודה	19
עזרה אחרת	4

פרק 11. שירות בקהילה

השירות בקהילה הוא עבודה ללא שכר (וללא יחסי עובד-מעביד) לתקופה מוגבלת בגופים שלא למטרות רווח או בפרויקטים מיוחדים של גופים ציבוריים. הוא נועד להקנות הרגלי עבודה למשתתפים, ולפיכך הוא מיועד למשתתפים עם פחות ניסיון תעסוקתי. לאור זאת, נשאלו המשתתפים בשירות בקהילה על מאפייני התפקיד והמקום בו ביצעו את השירות בקהילה, על השירותים תומכי עבודה שניתנו להם, על הקשיים בביצוע השירות בקהילה, ועל תרומתו של השירות. האוכלוסייה הרלבנטית לפרק זה כוללת את המפונים שדיווחו שהופיעו במרכז יותר מפעם אחת ושנפגשו עם יועץ תעסוקתי.

לוח 115: השתתפות בשירות בקהילה

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,804	3,394	2,642	3,208	12,048	סה"כ באוכלוסייה
					השתתפו בשירות בקהילה*
1,029	477	1,259	168	2,933	באוכלוסייה (מספרים מוחלטים)
36.7	14.0	47.7	5.2	24.0	באוכלוסייה (%)
35.1	16.3	42.9	5.7	100.0	התפלגות המשתתפים באוכלוסייה בין המרכזים* (%)

*p<.05

- 24% מכלל המשתתפים בפעילות במרכזים השתתפו בשירות בקהילה.
- קיימת שונות גדולה בשיעור המשתתפים בשירות בקהילה בין המרכזים. השיעור הנמוך ביותר היה באשקלון, 5%, והשיעור הגבוה ביותר בחדרה, כ-48%. גם בנצרת נצפה שיעור גבוה של משתתפים בשירות בקהילה – 37%.
- קרוב ל-80% מכלל המשתתפים בתכנית שעשו שירות בקהילה היו שייכים למרכזים חדרה ונצרת.
- בלוחות בהמשך יש להיזהר מהסקת מסקנות לגבי נתוני המרכז באשקלון בגלל מספרם הקטן של המשתתפים בשירות בקהילה במרכז זה. המספרים המופיעים בלוחות בסוגריים מצביעים על נתונים המתבססים על מספר קטן של מרואיינים במדגם.

לוח 116: מאפיינים דמוגרפים לפי סטאטוס השתתפות בשירות בקהילה ולפי מרכז (באחוזים)

משתתפים בשירות בקהילה			שירות בקהילה			
נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	משתתפים	לא משתתפים	
72.0	59.3	73.1	(61.3)	69.9	66.1	נשים ^{1,2}
						גיל ^{1,2}
						39-18
37.9	23.4	22.9	(19.0)	28.0	27.0	
44.5	56.0	51.8	(51.0)	49.9	48.0	54-40
17.6	20.6	25.3	(30.0)	22.1	25.0	55 ומעלה
						לאום וותק בארץ ¹
						יהודים ותיקים
3.4	39.7	20.7	(46.7)	19.1	32.5	
82.0	46.8	38.2	-	52.9	30.3	ערבים
14.6	13.5	41.1	(53.3)	28.0	37.2	עולים מ-1990 ואילך
						מצב משפחתי ^{1,2}
40.4	42.9	46.0	(47.9)	43.7	39.0	יחידים
6.0	10.8	17.1	(28.6)	12.8	18.7	יחידים עם ילדים
13.9	13.4	13.6	(7.0)	13.3	14.5	נשואים
39.7	32.9	23.3	(16.5)	30.2	27.7	נשואים עם ילדים

*p<.05
1 הבדלים בין משתתפים לבין לא משתתפים : p<0.05
2 הבדלים בין המרכזים : p<0.05

מאפייניהם של המשתתפים בשירות בקהילה הושוו למאפייני כלל המשתתפים בפעילות במרכזים (ראה הגדרה בפרק "הפעילות במרכזים") אשר לא השתתפו בשירות בקהילה.

- בדומה לכלל מקבלי גמלה להבטחת הכנסה בכלל והמשתתפים בפעילות במרכזים בפרט, מרבית המשתתפים בשירות בקהילה הן נשים (כ-70%). אם כי שיעורן בקרב המשתתפים גבוה מזה שבין הלא משתתפים בשירות בקהילה, 70% לעומת 66% בהתאמה.
- בקרב המשתתפים בשירות בקהילה לנשים יש ייצוג יתר בנצרת ובחדרה (בהשוואה לחלקן בכלל המשתתפים, אך לא באשקלון ובירושלים. כך למשל, 72% מהמשתתפים בשירות בקהילה הן נשים לעומת 60% בקרב ה"לא משתתפים").
- הרכב הגילאים של כלל הנשלחים לשירות בקהילה דומה לזה של אלה שלא נשלחו לשירות בקהילה.
- בקרב המשתתפים בשירות בקהילה כמחצית מהמשתתפים היו ערבים בעוד שבין אלה שלא השתתפו הם היוו פחות משליש, כ-30%. כלומר, שיעור הערבים שנשלח לשירות בקהילה היה גבוה משיעורם בכלל אוכלוסיית המשתתפים בפעילות במרכזים. לעומתם, היהודים הוותיקים, העולים היהודים, והנוצרים, היו מיוצגים "ייצוג חסר" בשירות בקהילה. יתכן שהייצוג הגבוה של ערבים בקרב אלה שהופנו לשירות בקהילה

נובע מכך שבאשקלון כמעט לא הופנו לשירות בקהילה, ומרכז זה אינו משרת אוכלוסייה ערבית.

- שיעור היחידים והנשואים עם ילדים בקרב המשתתפים בשירות בקהילה היה גבוה משיעורם בקרב אלה שלא נשלחו לשירות בקהילה. כלומר, הייתה נטייה לשלוח יותר יחידים ויותר נשואים עם ילדים לשירות בקהילה מאשר יחידים עם ילדים או נשואים ללא ילדים.

לוח 117: ניסיון תעסוקתי ומדדי בריאות, לפי סטאטוס השתתפות בשירות בקהילה ולפי מרכז (באחוזים)

משתתפים בשירות בקהילה				שירות בקהילה		ניסיון תעסוקתי
נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	משתתפים	לא משתתפים	
7.7	5.2	15.1	(3.9)	10.4	27.7	עבדו בתחילת התכנית ^{1,2} ניסיון תעסוקתי ^{1,2}
47.1	47.6	31.0	(16.7)	38.6	25.4	אין ניסיון תעסוקתי או ניסיון בעבודות זמניות בלבד
28.5	20.3	30.6	(43.2)	28.8	25.9	ניסיון בעבודות רציפות לפני למעלה מ-5 שנים
24.4	32.2	38.4	(40.1)	32.6	48.6	ניסיון בעבודות רציפות ב-5 שנים האחרונות
69.0	80.1	85.4	(74.6)	62.6	62.8	יש 3 - 4 מגבלות ביכולת לעבוד או לתפקד בחיי היום-יום ^{3,2}
61.4	60.6	69.9	(55.7)	64.7	54.3	יש קושי בניידות ^{1,2,3}

1 הבדלים בין משתתפים לבין לא משתתפים: $p < 0.05$
 2 הבדלים בין המרכזים: $p < 0.05$
 3 לא ידוע 4%

- כעשירית מהמשתתפים שנשלחו לשירות בקהילה עבדו עם תחילת התכנית. שיעור נמוך בהרבה מזה שבקרב ה"לא משתתפים".
- מעל לשליש (38.6%) מהממלאים שירות בקהילה לא היה כל ניסיון תעסוקתי כשהחלה התכנית, ועוד ל-29% לא היה ניסיון תעסוקתי בחמש השנים האחרונות, אך היה להם ניסיון תעסוקתי לפני כן. לעומת זאת, לכשליש היה ניסיון תעסוקתי בחמש שנים האחרונות. כלומר, לשיעור לא מבוטל מהמשתתפים בשירות בקהילה היה ניסיון מקצועי כלשהו, אך רובם לא עבדו עם תחילת התכנית.
- שיעור חסרי ניסיון תעסוקתי בין ה"לא משתתפים" היה נמוך בהרבה.

- בירושלים ובנצרת שיעור "חסרי כל ניסיון תעסוקתי" בקרב המשתתפים בשירות בקהילה הוא הגבוה ביותר אף בהתחשב בשיעורם בקרב ה"לא משתתפים" במרכזים אלה.
- שיעור בעלי שלוש או ארבע מגבלות בריאותיות בקשר לסוג או היקף העבודה שהם יכולים לבצע בין המשתתפים בשירות בקהילה היה דומה לשיעור באוכלוסייה שלא נשלחה לשירות בקהילה. בשני המקרים השיעור גובה למדי.
- ליותר מ-60% מהמשתתפים בשירות בקהילה היה קושי בניידות (מלבד אשקלון). שיעור זה היה אף גבוה מזה שנמצא בקרב המשתתפים שלא נשלחו לשירות בקהילה.
- מצבם הבריאותי של המשתתפים בשירות בקהילה דומה ובנושא הניידות אף קשה יותר מזה של אלה שלא נשלחו לשירות בקהילה ולכן נראה כי המצב הבריאותי לא היה קריטריון בבחירת הפרטים שנשלחו לשירות בקהילה. היינו מצפים כי בריאותם של המשתתפים בשירות בקהילה יהיה טוב מזה של אלה שלא השתתפו בפעילות זו במרכזים, וזאת לאור העובדה ששני משלחי היד המובילים בשירות בקהילה מבחינת היקף המשתתפים ואף משלחי יד רבים אחרים היו כרוכים בעבודה פיזית (ראה לוח בהמשך).

לוח 118: מאפייני משך השירות בקהילה (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					משך השירות (מסיימים בלבד)*
21.7	44.0	31.5	(65.3)	31.5	עד 7 שבועות
64.4	46.8	55.0	(19.5)	55.4	8 - 16 שבועות
12.4	6.8	10.3	(7.6)	10.4	מעל ל-16 שבועות
1.5	2.4	3.2	(7.6)	2.7	לא ידוע
					מספר שעות בשבוע
29.7	34.9	41.0	(64.2)	37.5	עד 20 שעות
45.3	43.3	53.3	(30.8)	48.0	21 - 30
21.2	12.8	3.0	-	10.4	31 - 40
0.0	3.3	0.6	-	0.8	41 ויותר
3.8	5.6	2.2	(5.1)	3.4	לא ידוע

*p<.05

- מעל למחצית מהמשתתפים המשיכו בשירות בקהילה לפחות מחצית מהזמן המוקצב ועד למלוא פרק הזמן המיועד לשירות בקהילה, 16 שבועות. חלקם אף המשיכו מעל ל-16 שבועות.
- יש גיוון במספר השעות של השירות בקהילה, כאשר עבור כמחצית מהמשתתפים השירות בקהילה מילא כמחצית עד מלוא מהמחויבות שלהם לפעילות מטעם המרכז.

- שעות השירות בקהילה כיסה בין מחצית שעות התכנית האישית של מרבית המשתתפים לבין מלוא שעות התכנית.

לוח 119: מאפייני מקום השירות בקהילה (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
					ענפים כלכליים מובילים
33.2	35.8	51.4	(10.6)	40.5	חינוך
3.9	19.8	17.5	(38.8)	14.2	שירותי רווחה וסעד ושירותי בריאות
19.9	27.8	4.9	(9.6)	14.1	פעילות פנאי, תרבות וספורט
**	**	**	**	9.9	שירותי דת
**	**	**	**	7.1	מינהל הרשויות המקומיות
**	**	**	**	4.3	אחר
**	**	**	**	5.0	לא ידוע
					משלחי יד מובילים
30.9	23.6	50.8	(24.0)	38.2	עובדי ניקיון, עובדי מטבח, חצרנים ועובדים במכבסות
11.6	36.7	7.5	(20.7)	14.4	עובדים בלתי מקצועיים בחקלאות, גינון וסידור סחורות
**	**	**	**	12.2	מטפלים בילדים ומטפלים סיעודיים
**	**	**	**	11.3	מורים, עובדי הוראה ומדריכים חברתיים
**	**	**	**	24.0	אחר
					אפשרות בחירת המקום*
32.9	73.2	77.5	(65.6)	60.8	לא יכולתי לבחור
32.2	16.9	18.3	(18.6)	22.9	בחרתי מתוך כמה הצעות
34.9	9.9	4.1	(15.8)	16.3	אני הצעתי את המקום
					זמן הגעה למקום*
73.0	44.5	64.4	(64.0)	64.1	עד חצי שעה
21.9	36.9	24.6	(31.8)	26.1	חצי שעה עד שעה
5.1	18.7	10.9	(4.2)	9.8	שעה ומעלה
6.8	7.8	25.0	(4.3)	14.9	השתתפו יותר מפעם אחת*

*p<.05

** המספרים אינם יציבים ולכן אין נתון בטבלה.

- עקב המספר הנמוך של המשתתפים בשירות בקהילה בשני מרכזים פילוח לפי מרכז מוצג עבור הקטגוריות הראשיות בלבד.
- הענפים הכלכליים מתארים את הפעילות העיקרית של המקום בו בוצע השירות בקהילה. 70% נקלטו בענפים חינוך (40%) רווחה, סעד ובריאות (14%) ותרבות וספורט (14%). שלושת הענפים המובילים קלטו בין 57% ל-83% מהמשתתפים במרכזים השונים.

- משלח היד מפרט את סוג העבודה שבוצעה על-ידי המשתתפים בשירות בקהילה. שני משלחי היד הראשונים – עבודות ניקיון שונות ועובדים בלתי מקצועיים בחקלאות, גינון וסידור סחורות - כוללים כ-60% מהמשתתפים בחדרה ובירושלים וכ-42% בנצרת. בנוסף, בנצרת כ-18% מהמשתתפים מילאו תפקיד של מורים, עובדי הוראה ומדריכים חברתיים.
- בכל המרכזים למעט נצרת רוב הפרטים לא יכלו לבחור את המקום בו הם ביצעו את השירות בקהילה מלבד במרכז בנצרת בו יש כשליש בכל אחת משלושת האפשרויות: אי בחירת המקום, בחירת המקום והצעה אישית למקום בו יתבצע השירות בקהילה.
- בשלושה מרכזים מעל ל-60% מהמשתתפים הגיעו למקום בו התבצע השירות בקהילה תוך חצי שעה. בירושלים רק כ-45% יכלו להגיע בפרק זמן זה. יש מספר פרטים (10%) שנזקקו ליותר משעה כדי להגיע למקום בו בצעו את השירות בקהילה.
- בחדרה רבע מהפרטים השתתפו בשירות בקהילה יותר מפעם אחת, אך רק כ-7%-8% בנצרת ובירושלים.

לוח 120: שירותים תומכי עבודה למשתתפים בשירות בקהילה (באחוזים)

סה"כ	סידור לילדים
535	סה"כ אמהות לילדים מתחת לגיל 10
57.6	זקוקה לסידור לילדים מתחת לגיל 10
	מתוך הנשים הזקוקות לסידור: לאיזה סידורי ילדים נזקקת?
68.1	לבוקר - עד 13:00
86.0	לשעות 13:00 עד 16:00
32.2	אחרי 16:00
38.4	מתוך הנשים הזקוקות לסידור המרכז הציע סידור
43.9	מתוכם קיבלו את הצעת המרכז לסידור לילדים
	מי טיפל בילדים כשלא השתמשו בסידור מהמרכז
44.3	הילד היה לבד
25.1	בטיפול קרוב משפחה/שכנה ללא תשלום
(15.2)	בטיפול אחים גדולים בלבד
((4.2))	טיפול משולב
((4.6))	לקחה עמה לשירות בקהילה
((6.5))	אחר
	שביעות רצון מהסידור לילדים בעת השירות בקהילה
18.9	מרוצה
81.1	לא מרוצה
	תחבורה
	תשלום עבור נסיעות
58.2	שולם במלואו או הסעות
12.0	שולם חלקית
29.8	לא שולם

- השאלות על סידורי ילדים הופנו רק לאמהות להן ילדים מתחת לגיל 10. עקב המספר הנמוך של אמהות עם ילדים מתחת לגיל 10 הזקוקות לסידור לילדים, הנתונים יוצגו עבור כל הנשים כקבוצה אחת.
- כ-57% מהנשים להן ילדים מתחת לגיל 10 דיווחו כי הן זקוקות לסידור לילדים בעת שהותן בשירות בקהילה.
- מרבית הנשים נזקקו לסידורי ילדים בבוקר ובצהריים. אך כשליש נזקקו לסידור גם לאחר השעה 16:00.

- אמנם המספרים נמוכים אך ראוי לציין כי הנתונים מרמזים שלכ-38% מבין הנשים שדיווחו כי הן זקוקות לסידור לילדים הוצע סידור או עזרה במימון סידור כזה וכ-56% דחו הצעה זו מרביתם בגלל סירוב הילדים ללכת לסידור שהוצע, או איכות הסידור שהוצע.
- הנתונים המעטים שבידינו מראים כי במרבית המשפחות שנוקקו לסידור ושלא קיבלו סידור מהמרכז כ-44%, הילד נשאר לבד ובכרבע הילד היה בטיפולם של קרוב משפחה או שכנה ללא תשלום.
- כ-20% מהאמהות היו מרוצות מהסידור לילדים (שסופק על-ידי המרכז או שלא באמצעותו) בעת השירות בקהילה. עקב המספרים הנמוכים לא נוכל בוודאות להשוות בין שביעות הרצון מסידור שניתן על-ידי המרכז וסידור ילדים אחר.
- לכמחצית או יותר מהמשתתפים בשירות בקהילה שולמו מלוא הוצאות הנסיעה על-ידי הארגון שבמסגרתו בוצע השירות בקהילה או על-ידי המרכז. אחוז גבוה למדי דיווח כי לא שולמו להם הוצאות תחבורה או שולמו חלקית למרות ששירות זה נכלל בשירותים תומכי עבודה.
- בנצרת היה שיעור הדיווח הגבוה ביותר על תשלום מלא של הוצאות נסיעה.

לוח 121: היחס אל המשתתפים בעת ביצוע השירות בקהילה (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
94.3	83.3	88.0	(94.7)	89.8	יחס טוב של הממונים*
94.9	82.9	84.8	(94.7)	88.5	יחס טוב של העובדים במקום*

*p<.05

- שני האספקטים שנבחנו, יחס הממונים ויחס העובדים האחרים אל המשתתפים, מראים כי שיעור גבוה של המשתתפים היה שבע רצון מהיחס לו הם זכו במקום השירות בקהילה. השיעורים נעים בין 83% בירושלים ל-95% בנצרת.

לוח 122: קשיים בביצוע השירות בקהילה ותרומתו (באחוזים)

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת	
					קשיים בביצוע השירות בקהילה
60.2	(56.2)	65.8	67.4	50.3	המאמץ גופני הדרוש*
61.7	(24.9)	70.6	54.3	59.2	המאמץ הנפשי*
62.4	(48.5)	68.4	60.7	59.1	למלא את השעות בגלל טיפול בבן משפחה חולה (למטפלים בבן משפחה חולה)*
40.0	(36.7)	39.7	40.9	40.4	להגיע בזמן בגלל שעת פתיחת המסגרת לילדים (להורים לילדים קטנים)*
76.7	(62.6)	81.0	79.3	72.0	דיווחו קושי אחד או יותר*
					התרומה של השירות בקהילה
36.1	(20.3)	22.5	44.1	50.4	עזר לבניית סדר יום של אדם עובד*
13.4	0.0	9.1	18.4	17.9	עזר ללימוד כישורים מקצועיים
26.7	(5.7)	20.2	32.9	34.2	עזר לרכישת ניסיון בעבודה*
21.8	(12.5)	17.9	27.8	25.1	עזר להכיר אנשים שימליצו בעתיד*
37.1	(22.9)	30.7	42.8	43.8	הגביר את הרצון לעבוד בשכר*
51.9	(37.1)	45.3	54.8	60.0	עזר ליצירת קשרים חברתיים*
5.3	(7.2)	5.2	12.8	2.0	אחר
65.4	(44.6)	58.3	77.3	71.9	דיווחו תרומה אחת או יותר*

*p<.05

קשיים

- כ-60% מהמשתתפים דיווחו כי היה להם קושי גופני ונפשי בביצוע השירות בקהילה.
- 66%-67% מהמשתתפים חדרה ובירושלים דיווחו כי הם התקשו בביצוע השירות בקהילה בגלל המאמץ הגופני הדרוש לעומת שיעור נמוך יותר בנצרת (50%). כפי שמצוין בלוח, בנצרת שיעור המשתתפים שדיווחו כי יש להם מגבלות בריאותיות או מגבלות ניידות הנמוך מבין המרכזים.
- האחוז הגבוה ביותר של משתתפים שנתקלו בקושי נפשי היה בחדרה (70% לעומת 54%-59% בירושלים ובנצרת).
- מבין האנשים שטיפלו בקרוב משפחה חולה, כמעט שני שלישים דיווחו כי הדבר הקשה עליהם להשלים את השעות שנדרשו.
- כ-40% מההורים לילדים קטנים דיווחו כי שעת פתיחת המסגרות לטיפול בילדים הגבילו את יכולתם להגיע בזמן לשירות בקהילה. התמונה דומה בכל המרכזים.
- כשלושת רבעי מהאוכלוסייה ציינה לפחות קושי אחד בביצוע השירות בקהילה.

תרומות

- התרומה המובילה של השירות בקהילה הייתה הסיוע ביצירת קשרים חברתיים למשתתפים (כ-52%). כאשר בנצרת נמצא השיעור הגבוה ביותר שדיווח על כך (כ-60%).
- סיוע השירות בקהילה לרכישת כישורים מקצועיים דווח כתרומה אצל אחוז המשתתפים הנמוך ביותר (13%).
- למרות שרק כרבע מהמשתתפים דיווחו כי השירות בקהילה עזר להם לרכוש ניסיון בעבודה הרי שמעל לשליש דיווחו שהפעילות סייעה להם לבנות סדר יום של אדם עובד והגבירה את רצונם לעבוד בשכר.
- בין התרומות הנוספות שהמשתתפים ציינו ולא נשאלו עליהם היה שיפור בהרגשה טובה וסיפוק כאדם תורם לחברה.
- המשתתפים בשירות בקהילה מהמרכז בנצרת דיווחו על תרומה בשיעור גבוה יותר ברוב המדדים לעומת המשתתפים במרכזים האחרים.
- כשני שלישים מהאוכלוסייה ציינו תרומה אחת לפחות של השירות בקהילה. כאשר התרומה ליצירת קשרים חברתיים אינה מובאת בחשבון, אזי 55% דיווחו על תרומה אחת או יותר.

פרק 12. הערכת המשתתפים את השירותים הניתנים במרכזי התעסוקה

פרק זה עוסק בהערכה סובייקטיבית של המשתתפים כלפי היבטים שונים של השירותים הניתנים במרכז. יש שאלות שנשאלו כל מי שנפגשו עם מתכנן יעדים תעסוקתיים והשתתפו בפעילות כלשהי מטעם המרכז, או שנפגשו עם מתכנן יעדים תעסוקתיים יותר מפעם אחת. שאלות לגבי הערכה סובייקטיבית של שירותים נשאלו רק מי שקיבלו שירות מסוים.

המשתתפים נתבקשו להעריך את השירותים על סמך נסיונם עד לזמן הראיון - בממוצע כ- 9 חודשים לאחר תחילת התכנית.

12.1 שביעות רצון מקורסים וסדנאות

נפתח בהתייחסות לשביעות הרצון הכללית מהקורסים והסדנאות. המשתתפים התבקשו לדרג את שביעות רצונם מהקורסים על סולם של ארבעה פריטים שנע בין "מרוצה מאוד" ל"לא מרוצה בכלל". כפי שצוין בפרק 10, כ- 40% השתתפו לפחות בקורס או סדנא אחת.

לוח 123: שיעור המשתתפים המרוצים או מרוצים מאוד מקורסים וסדנאות במרכזי התעסוקה (באחוזים)

סוג הקורס / סדנא	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סדנאות לחיפוש עבודה*	28	(20)	(25)	42	(26)
סדנאות לכישורי חיים*	31	28	(22)	43	((26))
קורסים מקצועיים	46	40	68	77	(31)
קורסים עיוניים	39	43	36	(50)	(29)

*p<.05

- 28%-46% מהמשתתפים בקורסים ובסדנאות השונים שניתנו במרכזים היו מרוצים או מרוצים מאוד. הקורסים הקשורים לרכישת מקצוע או לימודים עיוניים זכו להערכה גבוהה יותר מאשר אלה שעסקו בפיתוח כישורים רכים (חיפוש עבודה וכישורי חיים).
- בירושלים בולט השיעור גבוה של משתתפים שדיווחו על שביעות רצון גבוהה יחסית לשאר המרכזים בכל סוגי הקורסים והסדנאות.

כל מי שדיווח על השתתפות לפחות באחד מהקורסים או הסדנאות (סה"כ 42% מכלל המשתתפים) נתבקש גם לענות על שאלות שבדקו מספר היבטים נוספים: היכולת שלו להבין את התכנים ברמת שליטתו בשפה שבה ניתנו, הבנת התכנים, מידת הרלבנטיות של תכני הסדנאות או הקורסים למשתתף, והערכתו את יחס המרצים.

לוח 124: שיעור המשתתפים שהביעו שביעות רצון מהיבטים שונים לגבי כלל הסדנאות והקורסים, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
1,333	1,674	1,362	1,945	6,316	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	סה"כ %
78	89	80	73	80	רמת הידע שלך בשפה אפשרה לך להבין את הסדנאות וההרצאות* תוכן ההרצאות הקורסים והסדנאות היה מובן*
48	62	50	63	57	כולם
35	24	38	25	30	חלקם
17	14	12	12	13	בכלל לא
					הנושאים של ההרצאות, הקורסים והסדנאות בהם השתתפת היו רלבנטיים בשבילך
14	17	16	13	15	כולם
34	41	33	33	35	חלקם
52	42	51	54	50	בכלל לא
					המרצים והמדריכים התייחסו אליך יפה*
52	69	77	89	73	כולם
34	18	19	6	18	חלקם
14	13	4	5	9	בכלל לא

*p<.05

- הבנת השפה: כ-80% מהמשתתפים בקורסים ובסדנאות דיווחו כי לא היה להם קושי בהבנת הקורסים והסדנאות אם משום שרמת הידע שלהם בעברית היתה מספקת ואם משום שהקורסים והסדנאות ניתנו בשפתם.
- באשקלון יותר מרבע (27%) מהמשתתפים בקורסים ובסדנאות ציינו כי לא הצליחו להבין את הנאמר בהרצאות ובקורסים בשל מחסום השפה לעומת 11% בלבד בירושלים.
- הבנת התוכן: 57% מן המשתתפים בקורסים ובסדנאות דיווחו כי כל התכנים היו מובנים להם. בנצרת שיעור המשתתפים שדיווח כי לא הבינו כמעט כלום או הבינו רק חלק מן התכנים הוא מעט יותר גבוה ביחס למרכזים האחרים (52%), כלומר רבים נתקלו בקשיי הבנה.
- רלבנטיות: רק 15% מכלל המשתתפים בקורסים ובסדנאות העריכו כי כל הנושאים בקורסים ובסדנאות היו רלבנטיים לגביהם ועוד 35% העריכו שהיו רלוונטיים בחלקם.

- לעומת זאת, 50% העריכו שכמעט כל הנושאים לא היו רלבנטיים לדידם. תמונה זו מאפיינת את כל המרכזים מלבד ירושלים (42%).
- יחס המרצים: מרבית המשתתפים (73%) דיווחו כי היחס שקיבלו מכל המרצים היה טוב.
- באשקלון בולטת הערכת המשתתפים לגבי היחס הטוב של כל המרצים (89%). בנצרת, לעומת זאת, רק 52% דיווחו כי כל המרצים התייחסו אליהם יפה, ואילו 14% טענו כי כמעט אף מרצה לא התייחס אליהם יפה.

12.2 הערכת מתכנן היעדים התעסוקתיים

מאחר ש**מתכנן היעדים התעסוקתיים** מהווה מרכיב מרכזי במודל השירותים הניתנים על ידי מרכז התעסוקה בתכנית מהל"ב, נבדקה הערכת המשתתפים כלפיו באמצעות סדרת שאלות שהתייחסו ליחס שלו כלפי המשתתף, לתהליך העבודה שלו עם המשתתף, לעזרה שהוא נותן לו ולאמון של המשתתף בו. נשאלו כל אלה שנפגשו עם מתכנן יעדים תעסוקתיים והשתתפו בפעילות כלשהי מטעם המרכז, או שנפגשו עם מתכנן יעדים תעסוקתיים לפחות פעמיים.

כל השאלות היו דיכוטומיות (כלומר, התשובות האפשריות היו כן/לא). חילקנו את השאלות לשני תחומים שונים

א. היחס של מתכנן היעדים התעסוקתיים כלפי המשתתף: המרואיינים נתבקשו לענות ב"כן" או "לא" על ששת המשפטים הבאים:

1. האם בדרך כלל מתכנן היעדים התעסוקתיים מתייחס אליך יפה?
2. האם בדרך כלל אתה מרגיש שהוא רוצה לעזור לך?
3. האם בדרך כלל אתה מרגיש שאתה יכול לסמוך על המילה שלו?
4. האם הוא נותן לך מידע מדויק על זכויותיך וחובותיך בתכנית?
5. האם הוא מקדיש לך מספיק זמן?
6. האם הפגישות איתו נקבעו בשעות נוחות לך?

בלוח הבא אנו מציגים את אחוז המשיבים בחיוב לשאלות הנ"ל לפי מרכז. בלוח אחריו (126) אנו בוחנים את מספר הפריטים שעליהם השיבו בחיוב מתוך ה-6.

לוח 125: שיעור המשיבים בחיוב לשאלות על היחס של מתכנן היעדים, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,530	3,196	2,362	3,032	11,122	סה"כ N אוכלוסייה
81	83	76	84	81	התייחס אליך יפה*
60	68	57	67	63	מרגיש שהוא רוצה לעזור*
51	58	46	54	53	מרגיש שניתן לסמוך על המילה שלו*
42	42	40	56	45	נותן מידע מדויק על זכויות וחובות בתכנית*
53	69	71	82	69	מקדיש מספיק זמן*
46	78	60	80	67	קובע פגישות בשעות נוחות*

*p<.05

- בכל הפריטים, חוץ מנושא המידע, מעל 50% העריכו את יחסו של מתכנן היעדים התעסוקתיים כחיובי.

לוח 126: התפלגות המשיבים לפי מספר התשובות בהן צוין יחס חיובי מצד מתכנן היעדים (באחוזים)

מספר תשובות*	סה"כ N אוכלוסייה	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
5-6	47	57	38	51	36	2,530
2-4	37	32	43	34	41	3,196
0-1	17	11	19	15	23	2,362

*p<.05

- מעבר להערכה של הפריטים הבודדים, ניתן לראות כי כמעט מחצית (47%) מן המשתתפים העריכו באופן חיובי בין 5-6 מן הפריטים, ועוד 37% דירגו בין 2-4 פריטים באופן חיובי. ההערכה החיובית ביותר נמצאה באשקלון ובירושלים (57% ו-51%, בהתאמה). שיעור נמוך יותר נמצא בנצרת וחדרה (36%-38% בהתאמה).

ב. תפקוד מתכנן היעדים התעסוקתיים במשימות שהוא אמור לבצע עבור הלקוח

תחום זה כלל 2 משתנים:

1. האם הוא הציע לך קורסים שיכולים לעזור לך למצוא עבודה ולהשתלב במקום עבודה?
2. האם הוא הציע לך הצעות עבודה?

לוח 127: שיעור המשיבים בחיוב לשאלות על תפקודו האינסטרומנטלי של מתכנן היעדים התעסוקתיים, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,530	3,212	2,368	3,042	11,154	סה"כ N אוכלוסייה
20	34	25	36	29	מציע קורסים שיכולים לעזור ולהשתלב במקום עבודה*
2,600	3,336	2,522	3,176	11,635	סה"כ N אוכלוסייה
27	44	55	34	40	מציע הצעות עבודה*

*p<.05

- יותר ממחצית המשתתפים דיווחו כי מתכנן היעדים התעסוקתיים אינו מבצע פעילויות אלה עבורם.
- בולט השיעור הנמוך של משתתפים בנצרת שדיווחו על כך ש מתכנן היעדים התעסוקתיים מציע להם קורסים שיכולים לסייע להם להשתלב במקום העבודה (20%).
- בחדרה שיעור גבוה במיוחד של משתתפים שדיווחו כי מתכנן היעדים התעסוקתיים מציע להם הצעות עבודה.

לוח 128: הערכת התפקוד האינסטרומנטלי של מתכנן היעדים התעסוקתיים, לפי מרכז (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	מספר תשובות שמציינות לחיוב תפקוד אינסטרומנטלי של מתכנן היעדים התעסוקתיים*
2,600	3,336	2,522	3,176	11,635	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	סה"כ %
12	20	16	14	15	2
22	37	47	41	37	1
66	43	38	45	48	0

*p<.05

- הערכת התפקוד של מתכנן היעדים התעסוקתיים במשימות שהוא אמור לבצע עבור הלקוח הייתה נמוכה במידה משמעותית מהערכת היחס. כמעט מחצית (48%) מהמשתתפים סבורים שהוא לא עזר להם באף אחד מהתחומים שקשורים בקידום השתלבותם בתעסוקה(ציון 0 מתוך 2). בחדרה שיעור המשתתפים שטענו ש מתכנני היעדים התעסוקתיים לא עזרו להם באף תחום הוא הנמוך ביותר.
- כמחצית ענו בחיוב על לפחות אחד מהתחומים (52%).

12.3 רופא המרכז

רופא המרכז אמור לקבוע את מידת התאמת העבודה והתכנית האישית לכושר הגופני ולמצב הרפואי של המשתתף, ולבדוק את אישורי המחלה המוצגים במקרה ומתכנן היעדים התעסוקתיים מבקש ממנו. המשתתפים נשאלו על שני היבטים: יחס הרופא כלפי המשתתף והיבט הזמן - משך הזמן שהקדיש הרופא למטופל והערכת משך הזמן שהמטופל המתין כדי לפגוש את הרופא. כפי שצוין בפרק 9, לא בכל המרכזים נפגשו המשתתפים פנים אל פנים עם הרופא ולא בכל מקרה הם פנו אליו ישירות. לכן המשתתפים שענו לשאלות היו אלה שאכן נפגשו עם הרופא.

לוח 129: הערכת המשתתפים את יחס הרופא, משך הזמן שהוא הקדיש להם ומשך זמן ההמתנה לפגישה, לפי מרכז (באחוזים)

סה"כ N אוכלוסייה	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים ¹	נצרת
4,066	1,403	1,444	120	1,097	
סה"כ %	100	100	100	100	100
בדרך כלל הרופא התייחס אליך יפה*	68	66	63	66	77
בדרך כלל הקדיש מספיק זמן	59	55	56	70	67
בדרך כלל לא צריך לחכות זמן רב*	59	74	58	75	39

¹ בירושלים הנוהל הוא של העברת מסמכים לרופא, רק 28% מאלו שנוקו לרופא נפגשו איתו. *p<.05

- 68% מן המשתתפים שפגשו את הרופא ציינו כי קיבלו ממנו יחס טוב.
- בנצרת בולט שיעור גבוה במיוחד של משתתפים שהעריכו את יחס הרופא כטוב (77%).
- 59% מן המשתתפים דיווחו כי הרופא הקדיש להם מספיק זמן. אחוז זה דיווחו כי לא נאלצו לחכות זמן רב לפגישה עם הרופא.
- בנצרת היה האחוז הנמוך ביותר של משתתפים שדיווחו כי לא חיכו לרופא במשך זמן רב (39%). במילים אחרות, השיעור הגבוה ביותר של משתתפים שדיווחו כי היו צריכים לחכות לו זמן רב.

12.4 שירותים תומכי עבודה

שביעות רצון מהסיוע בתחבורה

42% מכלל המשתתפים קיבלו סיוע (הסעות, כרטיסיות, החזרי נסיעות) בתחבורה לפעילויות במרכז.

לוח 130: שביעות הרצון מהסיוע בתחבורה שניתן על ידי המרכזים, לפי מרכז (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	שביעות רצון מהסיוע בתחבורה שניתן על ידי המרכז*
1,260	1,360	1,095	1,429	5,146	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	סה"כ %
16	9	(7)	12	11	מרוצה מאד
37	24	40	31	32	מרוצה
25	22	21	22	23	לא כל כך מרוצה
19	45	31	33	32	בכלל לא מרוצה
3	1	0	2	1	לא יודע/לא זוכר

*p<.05

- 55% מן המשתתפים שקיבלו סיוע בתחבורה דיווחו על רמת שביעות רצון נמוכה (לא כל כך מרוצה, בכלל לא מרוצה).
- בירושלים שיעור המשתתפים שהביעו חוסר שביעות רצון מן הסיוע בתחבורה היה הגבוה ביותר (67%).
- בנצרת שיעור המשתתפים המרוצים מן הסיוע בתחבורה הוא הגבוה ביותר (53%).

היבטים של המבנה הפיזי של המרכז

הלוח הבא מציג את שביעות הרצון של כל המשתתפים בפעילות במרכז לגבי מספר היבטים הנוגעים למבנהו הפיזי.

לוח 131: הערכת היבטים שונים של המבנה הפיזי של המרכז, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	סה"כ N אוכלוסייה
2,723	3,233	2,458	3,062	11,477	
100	100	100	100	100	סה"כ %
44	72	61	69	63	קיימים חדרי המתנה נוחים במרכז*
52	66	65	68	63	קיימים מספיק חדרי שירותים ראויים לשימוש*
45	56	57	72	58	בשיחות עם אנשי צוות ניתן לשמור על פרטיות*

*p<.05

- 63% מהמשתתפים דיווחו כי במרכז קיימים חדרי המתנה נוחים.
- אחוז זה של משתתפים דיווחו כי קיימים חדרי שירותים ראויים לשימוש.
- 58% מן המשתתפים דיווחו כי ניתן לשמור על פרטיות במהלך שיחות עם אנשי צוות במרכז.
- בשלושת ההיבטים, אם כן, ישנו אחוז משמעותי של משתתפים מרוצים.
- שיעור המשתתפים שדיווחו בחיוב על קיומם של שלושת התנאים הוא הנמוך ביותר בנצרת.
- באשקלון בולט השיעור הגבוה של משתתפים שדיווחו על אפשרות לשמור על פרטיות (72%).

אמצעים טכניים שהמרכז מעמיד לרשות המשתתפים

המשתתפים נשאלו האם עומדים לרשותם במרכז אמצעים טכניים שיסייעו להם בתהליך חיפוש העבודה והאם קיימת הדרכה לשימוש בהם.

לפי דיווח המרכזים קיימת אפשרות לשימוש באופן חופשי במחשבים ובאינטרנט, ולפי הצורך של המשתתפים בפקס ובמדפסות.

לוח 132: דיווח משתתפים על קיום אמצעים טכניים שונים במרכז התעסוקה, לפי מרכז (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	סה"כ N אוכלוסייה
2,717	3,228	2,458	3,062	11,466	סה"כ %
100	100	100	100	100	פקס*
					כן
24	15	25	28	23	לא
22	22	19	20	21	לא יודע
54	63	56	52	56	מחשבים*
					כן
72	24	55	38	46	לא
8	24	11	20	16	לא יודע
20	51	34	42	38	אינטרנט*
					כן
54	14	36	33	33	לא
10	23	13	18	16	לא יודע
36	62	51	49	50	מדפסת*
					כן
25	12	22	25	21	לא
28	24	20	18	23	לא יודע
46	64	58	56	56	

*p<.05

לוח 133: דיווח משתתפים על קיום הדרכה לשימוש באמצעים טכניים, לפי מרכז (מתוך אלה שידעו על קיומם) (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	סה"כ N אוכלוסייה
2,003	960	1,406	1,413	5,784	סה"כ %
100	100	100	100	100	הדרכה לשימוש בפקס*
					כן
6	15	11	37	16	לא
42	45	49	39	44	לא יודע
52	40	40	24	40	הדרכה לשימוש במחשבים*
					כן
49	32	50	62	49	לא
30	41	33	26	32	לא יודע
21	27	17	12	19	הדרכה לשימוש באינטרנט*
					כן
38	25	34	52	38	לא
28	33	34	26	30	לא יודע
34	42	32	22	32	הדרכה לשימוש במדפסת*
					כן
13	19	15	34	20	לא
42	38	43	33	39	לא יודע
45	43	42	33	41	

- בולט השיעור הגבוה של משתתפים שאינם יודעים האם המרכז מעמיד לרשותם מכשירים שונים לצרכי חיפוש עבודה (56%-38%). מעבר לכך, רבים מתוך אלה שידעו על קיום האמצעים לא יודעים אם קיימת הדרכה לשימוש בהם.

- בירושלים שיעור המשתתפים שדיווחו כי אינם יודעים האם קיימים מכשירים כאלו והאם מתקיימת הדרכה לשימוש בהם הוא הגבוה ביותר מבין המרכזים.
- בנצרת בולט השיעור הגבוה יחסית של משתתפים שדיווחו כי קיימים מחשבים ואינטרנט העומדים לרשותם במרכז.

12.5 הערכת התכנית בכללותה

בחלק זה יוצגו הערכות המשתתפים המתייחסות לתכנית מהל"ב באופן כולל : באיזה אופן תרמה להם התכנית מבחינת יכולתם להשתלב בעבודה, האם הם צופים שיפור במצבם הכלכלי בעקבות השתתפותם בתכנית, וכן הערכה של הדברים החיוביים והשליליים בתכנית מבחינתם. משתתפים שהיו בטיפול לשכת הרווחה בעת הצטרפותם לתכנית מהל"ב נתבקשו גם להעריך את תרומת התכנית לפתרון בעיותיהם שבגינן היו בטיפול. חלק מהממצאים יוצגו כמו בשאר חלקי הפרק, לפי מרכזים וחלקם יוצגו גם לפי קבוצות אוכלוסייה, על מנת לאפשר זיהוי של אוכלוסיות שהושפעו באופן שונה מהתכנית. המשתתפים שהשיבו לשאלות בנוגע לתכנית היו רק כאלה שהוגדרו כמתייצבים במרכזים (כלומר, הגיעו למרכז ונפגשו עם יועץ תעסוקתי יותר מפעם אחת).

לוח 134: שיעור המשתתפים שהעריכו שהתכנית במרכז התעסוקה תרמה ליכולותיהם למצוא עבודה ולהשתלב בשוק העבודה, לפי מרכז (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	תחומים בהם עזרה התכנית
2,711	3,191	2,429	3,013	11,345	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	סה"כ %
17	20	15	12	16	התכנית הגבירה את הרצון לעבוד*
10	15	7	6	9	התכנית עזרה לדעת למה לצפות בתחום התעסוקה*
10	16	7	11	11	התכנית לימדה איך לחפש עבודה בצורה יעילה*
13	20	9	8	13	התכנית הגבירה את הבטחון העצמי ביכולת למצוא עבודה*
7	10	6	7	8	התכנית נתנה ידע וכישורים שיכולים לעזור להצליח בעבודה*

*p<.05

- שיעור המשתתפים שהעריכו כי התכנית תרמה להם מבחינת יכולות שונות למצוא ולהשתלב בעבודה נע בין 8% בתחום הידע והכישורים ל- 16% בתחום הגברת המוטיבציה למציאת עבודה. בבדיקה אחרת נמצא כי מבין אלה שהצהירו בשאלון T₀ כי היו מעוניינים לעבוד, כ- 20% טענו כי התכנית הגבירה את רצונם לעבוד. לעומת

זאת, מתוך אלה שבשאלון T₀ הצהירו כי לא היו מעוניינים לעבוד, רק 7% העריכו כי התכנית הגבירה את רצונם לעבוד.

- בירושלים השיעור היה הגבוה ביותר בכל התחומים, אך עדיין הוא עמד על 20% או פחות.

לוח 135: שיעור המשתתפים שדיווחו שהתכנית תרמה ליכולתם להשתלב בעבודה, לפי מספר התחומים ולפי מרכז (באחוזים)

מספר תחומים*	סה"כ N אוכלוסייה	סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
סה"כ %	11,345	3,013	2,429	3,191	2,711	100
0	75	80	79	67	75	100
1	11	9	11	12	10	100
2-3	9	6	6	13	9	100
4-5	5	5	4	8	6	100

*p<.05

- 75% מן המשתתפים העריכו כי התכנית לא תרמה באף תחום לשיפור יכולותיהם להשתלב בשוק העבודה. 25% העריכו כי התכנית תרמה לפחות בתחום אחד.
- לא קיימת שונות גדולה בין המרכזים מלבד ירושלים, שם אחוזים גבוהים יותר השיבו בחיוב על תחום אחד לפחות (33%).
- כ 15% מן המשתתפים דיווחו על תרומה של התכנית במספר תחומים.

לוח 136: שיעור המשתתפים שהעריכו שהתכנית במרכז התעסוקה תרמה ליכולותיהם למצוא עבודה ולהשתלב בשוק העבודה, לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים)

תחומים בהם עזרה התכנית	סה"כ N אוכלוסייה	סה"כ	נשואים עם ילדים			נשואי יחיד ללא ילדים	
			יהודים	ערבים	עולות	וותיקות	גיל 18-49
סה"כ %	11,345	1,031	2,194	1,099	949	2,520	3,550
הגבירה את הרצון לעבוד*	16	19	21	10	22	23	8
עזרה לדעת למה לצפות בתחום התעסוקה*	9	8	9	7	15	14	6
לימדה איך לחפש עבודה בצורה יעילה*	11	10	10	8	20	17	6
הגבירה את הבטחון העצמי ביכולת למצוא עבודה*	13	14	15	8	17	18	7
נתנה ידע וכישורים שיכולים לעזור להצליח בעבודה*	8	7	5	(5)	15	14	4

*p<.05

בסה"כ בכל טיפוסי המשפחה הערכת תרומת התכנית בכל המדדים היא נמוכה. בקרב החד-הוריות הוותיקות ובקרב פרטים מגיל 50 ומטה ללא ילדים ההערכות החיוביות הן גבוהות במקצת לעומת שאר הקבוצות.

בחנו באיזו מידה ההערכה לגבי תרומת התכנית חיובית יותר בקרב פרטים שהתחילו לעבוד מאז תחילת התכנית.

לוח 137: שיעור המשתתפים שהעריכו שהתכנית במרכז התעסוקה תרמה ליכולותיהם למצוא עבודה ולהשתלב בשוק העבודה לפי שינוי במצבם התעסוקתי בין תחילת התכנית למועד הראיון (אחוזים)

תחומים בהם עזרה התכנית/ מרכז	סה"כ	ללא שינוי	לא היה מועסק בתחילת התכנית ועבד בזמן הראיון
סה"כ N אוכלוסייה	11,225	9,687	1,537
סה"כ %	100	100	100
הגבירה את הרצון לעבוד*	16	14	29
עזרה לדעת למה לצפות בתחום התעסוקה*	9	8	19
לימדה איך לחפש עבודה בצורה יעילה*	11	10	20
הגבירה את הבטחון העצמי ביכולת למצוא עבודה*	13	11	21
נתנה ידע וכישורים שיכולים לעזור להצליח בעבודה*	8	7	13

*p<.05

- ברוב התחומים, שיעור גבוה יותר של פרטים שהתחילו לעבוד העריכו שהתכנית תרמה להם.
- בבדיקה אחרת נמצא כי סה"כ 40% מביניהם ענו שלפחות בתחום אחד מבין החמישה התכנית תרמה לשיפור יכולותיהם, לעומת 23% משאר המשתתפים.
- יחד עם זאת, עדיין הרוב לא דיווח על תרומה בתחומים השונים.

היבטים חיוביים ושלייליים בתכנית

המשתתפים התבקשו לציין בשתי שאלות פתוחות עד שלושה דברים חיוביים בתכנית מהל"ב ובהתאמה שלושה דברים שליליים. התשובות ניתנו כטקסט חופשי ועובדו לקטגוריות בעלות תוכן המאגדות בתוכן את התחומים שצוינו על ידי המשתתפים בתשובותיהם. בבדיקה שנערכה לא נמצאו הבדלים בין המרכזים.

היבטים חיוביים של תכנית מהל"ב

65% מן המשתתפים ענו כי אין היבטים חיוביים בתכנית כלל, ואילו 35% דיווחו על בין 1 ל-3 היבטים חיוביים. בלוח הבא אנו מדווחים על התפלגות התשובות של אלה שצינו היבטים חיוביים.

לוח 138: התפלגות התשובות בנושא היבטים חיוביים שונים של תכנית מהל"ב (בקרוב אלה שצינו היבטים חיוביים) (אחוזים)

התחום	אחוז
יחס הצוות	21
מקצועיות הצוות	2
מתן סיוע ביכולת למצוא עבודה	26
שירותים תומכי עבודה	2
שינוי עמדות והתנהגות	10
העשרה ויצירת קשרים חברתיים	15
התאמת התכנית לאוכלוסייה ולצרכיה	13
אחר	11

* מתוך 2,218 תשובות חיוביות.

- 26% מהתשובות מתייחסות להיבטים חיוביים בתחום של מתן סיוע ביכולת למצוא עבודה (קורסים מועילים, הכוונה במציאת עבודה, הצעות עבודה, וכו') ו-21% מתייחסות ליחס הצוות.

היבטים שליליים בתכנית מהל"ב

כ-10% מן המשתתפים ציינו כי לדעתם אין כלל היבטים שליליים בתכנית, ואילו 90% דיווחו על בין 1 ל-3 היבטים שליליים. בלוח הבא אנו מדווחים על התפלגות התשובות לפי נושאים.

לוח 139: התפלגות התשובות בנושא היבטים שליליים שונים של תכנית מהל"ב (אחוזים)

התחום	אחוז
יחס הצוות	27
מקצועיות הצוות	4
מתן סיוע ביכולת למצוא עבודה	18
שירותי תומכי עבודה	3
פעילות ושירותים	10
שירות בקהילה	2
התאמת התכנית לאוכלוסייה ולצרכיה	31
תהליכי עבודה	2
אחר	3

* מתוך 2,728 תשובות שליליות.

- ב- 31% מן התשובות נאמר כי עצם התכנית היא שלילית (כיוון שאיננה מתאימה למבוגרים, מטרת התכנית לגרום לאנשים לוותר על הגמלה, אין התחשבות בבעיות בריאות, שילוב אנשים בעלי סיכוי נמוך להשתלבות בשוק העבודה בתכנית, וכו').
- יותר מרבע (27%) מן התשובות ציינו את היחס של צוות המרכז כהיבט שלילי (משפילים אנשים, פגיעה בכבוד, יחס אגרסיבי, לא מעוניינים באמת לעזור, וכו').

בדיקות נוספות בנושא הערכת התכנית בכללותה התייחסו לצפי שינויים שעלולים לחול במצב הכלכלי של המשתתפים בעקבות ההשתתפות בתכנית. נבדקו חששות המשתתפים מאיבוד הגמלה וציפיות לשינויים עתידיים במצב הכלכלי של המשתתפים.

חשש מאיבוד הגמלה בעקבות התכנית

בנושא זה נבדקו רק משתתפים שדיווחו כי קיבלו גמלה במועד הראיון.

לוח 140: שיעור החוששים מאיבוד הגמלה בקרב משתתפים שקיבלו גמלה במועד הראיון, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,027	2,079	1,478	2,335	7,921	סה"כ N אוכלוסייה
66	62	70	64	65	בעקבות התכנית חושש יותר פן יאבד את הגמלה*

*p<.05

- 65% מן המשתתפים ציינו כי הם חוששים יותר פן יאבדו את הגמלה בעקבות התכנית.
- בחדרה שיעור המשתתפים החוששים לאבד את גמלתם בעקבות התכנית הוא הגבוה ביותר (70%).

לוח 141: שיעור החוששים מאיבוד הגמלה בקרב משתתפים שקיבלו גמלה במועד הראיון, לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים)

נשוי/ יחיד ללא ילדים		משפחות חד-הוריות		נשואים עם ילדים		סה"כ	
גיל 18-49	גיל +50	אחר	עולים	יהודים	ערבים		
1,583	2,704	727	893	604	1,408	7,921	סה"כ N אוכלוסייה
67	64	65	60	51	75	65	בעקבות התכנית חושש יותר פן יאבד את הגמלה*

- הערבים הנשואים עם ילדים חוששים יותר מקבוצות אחרות לאבד את הגמלה בעקבות התכנית - 75% בהשוואה ל 51%-67% בשאר הקבוצות.

- לעומת זאת, יהודים נשואים עם ילדים חוששים פחות מקבוצות אחרות לאבד את הגמלה.

לוח 142: הערכת המשתתפים בנוגע לשינוי במצבם הכלכלי בעקבות התכנית, לפי מרכז (אחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
2,705	3,183	2,424	3,003	11,316	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	סה"כ %
					מאמין שבעקבות השתתפות בתכנית מהל"ב מצבו הכלכלי* :
5	13	6	4	7	ישתפר
42	39	37	56	44	ללא שינוי
47	42	53	33	43	יורע

*p<.05

- רק 7% מן המשתתפים מאמינים כי מצבם הכלכלי ישתפר בעקבות התכנית.
- בירושלים שיעור המשתתפים המאמינים שמצבם הכלכלי ישתפר בעקבות התכנית הוא הגבוה ביותר (13%), לעומת 4%-6% בשאר המרכזים.
- 43% מן המשתתפים מאמינים כי מצבם הכלכלי יורע בעקבות התכנית.
- בחדרה שיעור המשתתפים המאמינים שמצבם הכלכלי יורע הוא הגבוה ביותר (53%) ובאשקלון הנמוך ביותר (33%).

לוח 143: הערכת המשתתפים בנוגע לשינוי במצבם הכלכלי בעקבות התכנית, לפי קבוצות אוכלוסייה (אחוזים)

נשוא/ יחיד ללא ילדים		משפחות תד-הוריות		נשואים עם ילדים			
גיל +50	גיל 18-49	אחרים	עולים	ערבים	יהודים	סה"כ	
3,542	2,510	944	1,094	2,194	1,031	11,316	סה"כ N אוכלוסייה
100	100	100	100	100	100	100	סה"כ %
							האם מאמין שבעקבות השתתפות בתכנית מהל"ב מצבו הכלכלי* :
5	9	9	(4)	10	(6)	7	ישתפר
50	37	47	58	31	47	44	ללא שינוי
40	46	38	31	55	41	43	יורע

*p<.05

- הערבים הנשואים עם ילדים מעריכים יותר מקבוצות אחרות שהתכנית תביא להרעה במצבם הכלכלי (55% בהשוואה ל-31%-46% מהקבוצות האחרות).
- המשפחות החד-הוריות בקרב העולים צופות הכי פחות שיחול שינוי במצבם הכלכלי.

בדיקה נוספת בנושא השוותה בין משתתפים ששינו את מצבם התעסוקתי לאחר התחלת התכנית - התחילו עבודה חדשה או הגדילו את היקף המשרה - ועבדו במועד הראיון לבין משתתפים שלא חל שינוי במצבם.

לוח 144: הערכת המשתתפים בנוגע לשינוי במצבם הכלכלי בעקבות התכנית לפי שינוי המצב התעסוקתי בין תחילת התכנית למועד הראיון (באחוזים)

שינוי חיובי (הגדלת משרה/ התחלת עבודה)	ללא שינוי	סה"כ	
2,263	8,927	11,190	N אוכלוסייה
100	100	100	סה"כ %
			מאמין שבעקבות השתתפות בתכנית מהלייב מצבו הכלכלי*:
11	6	7	ישתפר
49	43	44	ללא שינוי
35	46	43	יורע

*p<.05

- בקבוצת המשתתפים ששיפרו את מצבם התעסוקתי, שיעור המאמינים כי מצבם הכלכלי ישתפר בעקבות התכנית גבוה יותר מאשר בקרב המשתתפים שאצלם לא חל שינוי (11% לעומת 6%, בהתאמה).

פרק 13. הפסקת הגמלה והגשת ערר

בפרק זה מוצגים נתונים על שלילת הגמלה וערר. במסגרת תכנית מהל"ב קבלת הגמלה ממשיכה להיות מותנית בעמידה במבחן התעסוקה המבוצע בידי מרכז התעסוקה (במקום שירות התעסוקה) ובמבחן הזכאות המבוצע בידי המוסד לביטוח לאומי, אולם התוכן והאינטנסיביות של מבחן התעסוקה השתנו ולכן גדל מספר הסיבות האפשריות בפועל לשלילת הגמלה בהשוואה לשאר אזורי הארץ. כמו כן הונהג שינוי בתהליך הגשת הערר, כאשר השינויים הרלבנטיים לנתונים המוצגים מתוארים בתחילת הקטע. כל הנתונים המובאים בפרק מבוססים על דיווחי המרואיינים.

13.1 שלילת הגמלה – הסבר

שלילת גמלה היא הסנקציה המקובלת כלפי מקבל גמלת הבטחת הכנסה שלא עמד במבחן התעסוקה. בתכנית מהל"ב נעשו התאמות במבחן התעסוקה והוא כולל היבטים שונים של השתתפות במרכז. הסיבות המרכזיות לשלילת הגמלה במסגרת התכנית הן:

1. סירוב להצעת עבודה
 2. היעדרות בלתי מוצדקת מהמרכז. החוק מגדיר מהי היעדרות מוצדקת, לדוגמה, אבל, חגים, מילואים, מחלת ילד באישור רופא. בנוסף להיעדרויות מוצדקות, המשתתף רשאי להיעדר יומיים בחודש לפי בחירתו.
 3. אי שיתוף פעולה – הימצאות במרכז ללא ביצוע התכנית האישית או הפרעה למהלך התקין של התנהלות המרכז.
 4. סירוב למסירת מסמכים או איחור במסירתם. למעשה, האיחור במסירת מסמכים אינו גורר שלילת הגמלה כסנקציה על האיחור אך יכול להביא לאי תשלום הגמלה במועד בשל חוסר בנתונים הקובעים את הזכאות לגמלה או את רמת הגמלה. המסמכים יכולים להיות כאלה הנחוצים למבחן התעסוקה או למבחן הזכאות במוסד לביטוח לאומי.
 5. סירוב להיבדק ע"י הרופא
- הסיבה הראשונה מביאה לשלילת הגמלה לחודשיים; הסיבות האחרות, כולל צירופים שלהן (כגון שני מקרים של היעדרות בלתי מוצדקת ואחד של אי שיתוף פעולה), מביאות לשלילת הגמלה לחודש.
- המוסד לביטוח לאומי מצידו רשאי לשלול את הגמלה בגין אי עמידה במבחן ההכנסות. הסיבות המרכזיות כאן הן: הכנסה משפחתית העולה על התקרה המוגדרת בחוק, בעלות

על רכב, לימודים, נסיעה לחו"ל. סיבות אלה אינן ייחודיות לתכנית מהל"ב אלא חלות על כלל מקבלי גמלת הבטחת הכנסה.

13.2 היקף התופעה של הפסקת הגמלה באוכלוסיית המחקר והסיבות לכך, עפ"י דיווח עצמי

ניתוח הסוגיה של הפסקת הגמלה נערך על כל המרואיינים אשר הופיעו לפחות פעם אחת במרכזים, כולל מי שקבלו פטור מהתייצבות במרכז עקב עילת מצוקה או עבודה בהיקף שעות אשר פוטר מהתייצבות ולהוציא את מי שלגביו בוצע שאלון "אודות" (N=13,145)

43% מהמשתתפים דיווחו כי במהלך ששת החודשים שבין תחילת התכנית לבין האחד בפברואר 2006 הופסקה גמלתם (2% לא זכרו אם גמלתם הופסקה במהלך התקופה): ל-36% הופסקה הגמלה פעם אחת, ל-5% פעמיים, לאחוז אחד 3-4 פעמים ואחוז אחד לא זכרו כמה פעמים.

לוח 145: שיעור המשתתפים שגמלתם הופסקה מסיבה כלשהי, לפי מרכז

סה"כ	אשקלון	חדרה	ירושלים	נצרת
43	35	55	48	37

- בחדרה שיעור המופסקים הוא הגבוה ביותר – 55%. בנצרת ובאשקלון השיעור נמוך יותר באופן משמעותי.

לוח 146: שיעור המשתתפים שגמלתם הופסקה, לפי סוג מרואיין (באחוזים)

סה"כ	מעל גיל 50, ללא ילדים	מתחת לגיל 50, ללא ילדים	עולה חדש, יחיד עם ילדים	ותיק, יחיד עם ילדים	ערבי, נשוי עם ילדים	יהודי, נשוי עם ילדים
43	35	43	42	46	52	53

- משתתפים נשואים עם ילדים, יהודים וערבים כאחד, התנסו בהפסקת הגמלה בשיעור גבוה יותר מאשר יחידים עם ילדים או אנשים ללא ילדים.

המשתתפים נשאלו על הסיבות להפסקת הגמלה. בלוח הבא מוצגות הסיבות להפסקת הגמלה בפעם הראשונה. הסיבות סווגו לשלוש קבוצות עיקריות: סיבות הקשורות במבחן התעסוקה במרכז, סיבות הקשורות במבחן הזכאות במוסד לביטוח לאומי וסיבות בירוקרטיות. הסיבה של סירוב למסור מסמכים או איחור במסירתם מוצגת בנפרד כיון

שהיא יכולה להתייחס למסמכים הנדרשים ע"י המרכז או ע"י המוסד לביטוח לאומי, ואין ביכולתנו להפריד בין השניים. התפלגות הסיבות אינה מסתכמת ל-100% כיון שיכולה להיות יותר מסיבה אחת להפסקת הגמלה.

לוח 147: שיעור המשתתפים שדיווחו על הפסקת הגמלה (בפעם הראשונה) מתוך כלל המופסקים, לפי סיבת ההפסקה ולפי מרכז

הסיבה	סה"כ N=5,542	אשקלון N=1,160	חדרה N=1,594	ירושלים N=1,580	נצרת N=1,208
סיבות הקשורות במבחן התעסוקה במרכז					
אי שיתוף פעולה עם המרכז*	17	10	22	20	14
היעדרות בלתי מוצדקת*	15	12	17	13	18
סירוב להצעת עבודה*	7	(7)	12	(6)	(2)
סירוב להיבדק אצל רופא*	0	0	0	0	(1)
סיבה הקשורה לבן/בת הזוג*	9	(9)	(7)	(10)	(10)
לפחות סיבה אחת*	46	37	53	47	44
סיבות הקשורות במבחן הזכאות במוסד לביטוח לאומי					
הפסקת זכאות בגלל השתלבות בעבודה או הפנייה לעבודה*	19	29	16	16	20
הפסקת זכאות מסיבה אחרת, למשל, לימודים, נסיעה לחו"ל, הכנסה מעבר לסף*	4	(5)	(2)	(6)	(2)
מעבר לגמלה אחרת*	3	(5)	(3)	(4)	(1)
לפחות סיבה אחת*	26	40	20	24	21
אי מסירת מסמכים/איחור בהגשת מסמכים*	16	15	15	16	17
סיבות בירוקרטיות					
טעות בדיווח של המרכז	5	(4)	(5)	(3)	(8)
טעות של המוסד לביטוח לאומי	1	0	(1)	(2)	(1)
לפחות סיבה אחת	6	(5)	(6)	(4)	(9)
סיבה אחרת	4	(4)	(3)	(4)	(7)
לא יודע/לא זוכר	5	(4)	(5)	(6)	(6)

*p<.05

- 46% ציינו לפחות סיבה אחת הקשורה באי מילוי מבחן התעסוקה. לקבוצה זו נשללה הגמלה כסנקציה על התנהגות שאינה הולמת את דרישות המרכז. הסיבות העיקריות הן: אי שיתוף פעולה (17%) והיעדרות בלתי מוצדקת מפעילות במרכז (15%). יש לציין שאי-שיתוף פעולה כעילה לשלילת הגמלה מתייחס ליותר ממקרה אחד של אי-שיתוף פעולה.

- מעניין לציין שסירוב להצעת עבודה הביא לשלילת הגמלה של 7% בלבד. המשתתפים נשאלו על הסיבות לסירוב. הסיבה הדומיננטית היתה שהעבודה המוצעת היתה קשה מדי מבחינה גופנית (61% מהמסרבים). סיבות בולטות נוספות היו: העבודה המוצעת היתה במקום מרוחק או שאין אליו תחבורה ציבורית (40%), העבודה לא התאימה לכישוריו המקצועיים וניסיונו הקודם של המרואיין (37%). שכר נמוך מדי היווה גורם לסירוב רק לגבי 20%, ואי התאמת שעות העבודה מבחינת סידור לילדים או הצורך לטפל בבן משפחה חולה – עבור 13% ו-16%, בהתאמה.
- 26% דיווחו כי גמלתם הופסקה לפחות בגלל סיבה אחת הקשורה במבחן הזכאות. הסיבה הבולטת, שניתן לראותה כחיובית, היא אובדן הזכאות לגמלה בגין אי עמידה במבחן ההכנסות בעקבות ההשתלבות בעבודה.
- 16% דיווחו כי גמלתם הופסקה בשל אי מסירת מסמכים או איחור בהגשתם. להערכתנו, מדובר יותר באיחור במסירת המסמכים מאשר בסירוב למסירתם, אשר מביא להפסקת הגמלה מהסיבה שתוארה בסעיף 1.
- נמצאו הבדלים בין המרכזים מבחינת הבולטות של סוגי הסיבות להפסקת הגמלה: בחדרה היה השיעור הגבוה ביותר של נשללים בגין אי עמידה במבחן התעסוקה (סיבה אחת לפחות) – 53%, והשיעור הנמוך ביותר של פרטים שגמלתם הופסקה עקב אי עמידה במבחן הזכאות של המוסד לביטוח לאומי (סיבה אחת לפחות) – 20%. באשקלון המצב הפוך: השיעור הנמוך ביותר של נשללים בגין מבחן התעסוקה – 37%, והגבוה ביותר בגין מבחן הזכאות של המוסד לביטוח לאומי – 40%.
- הסיבות הבירוקרטיות כוללות טעויות בדיווח, בעיקר מצד המרכז, שעפ"י דיווחי המרואינים בדרך כלל תוקנו והגמלה הוחזרה.

התנהגויות שהוגדרו כאי שיתוף פעולה או היעדרות בלתי מוצדקת, עפ"י דיווח עצמי של המשתתפים.

משתתפים שגמלתם נשללה בגין אי שיתוף פעולה או היעדרות בלתי מוצדקת נתבקשו לתאר את התנהגותם שהביאה לשלילה. הממצאים המוצגים להלן מבוססים על ניתוח תוכן של התשובות.

לוח 148: התנהגויות שהוגדרו כאי שיתוף פעולה (באחוזים מתוך המשתתפים שגמלתם הופסקה בגין אי שיתוף פעולה עם המרכז)

סה"כ	942
סיבות הקשורות בתוכן הפעילות המרכז:	
סירוב להשתתף בשירות בקהילה	11
סירוב להשתתף בקורסים, סדנאות, חיפוש עבודה, פגישה עם היועץ אי-התייצבות במרכז בגלל התנגדות לתכנית וחוסר נכונות למלא את דרישות המרכז:	6
התנגדות בגלל חוסר סידור לילדים או טיפול בבן משפחה חולה	5
אי-התייצבות עקב מחלה, היריון, אי מסוגלות לעבוד	2
אי-התייצבות עקב התנגדות לתכנית, ללא פירוט סיבות אי-התייצבות של עובדים:	28
סירוב ללכת למרכז להשלמת השעות, להחליף עבודה או להוסיף עבודה על מנת להגדיל את מספר השעות	4
אי שיתוף פעולה במקום העבודה	2
סירוב להצעת עבודה	16
סיבות אחרות	1
אין מידע	21

- למעלה מרבע מאלה שגמלתם נשללה בגין אי שיתוף פעולה הסבירו את התנהגותם בכך שאינם מוכנים להשתתף בתכנית ולמלא את דרישות המרכז.
- 17% ציינו נימוקים הקשורים בתוכם הפעילות התעסוקתית, בייחוד התנגדות לביצוע שירות בקהילה.
- האחוזה הגבוהה יחסית (16%) שהגדירו סירוב להצעת עבודה במסגרת אי שיתוף פעולה מוסבר בעצם ע"י התנהגות היועצים התעסוקתיים. בשיחות עם צוותי המרכזים למדנו שהיועצים אינם ממהרים לשלול את הגמלה בגין סירוב להצעת עבודה, שגורר שלילה למשך חודשיים, אלא משתמשים בסיבה של אי שיתוף פעולה, שהסנקציה עליה פחות חמורה, ורק לאחר שמוצו 3 פעמים של אי שיתוף פעולה, רושמים סירוב להצעת עבודה.
- אי-התייצבות בשל סיבות אחרות כוללת, למשל, מי שעבר דירה ליישוב אחר והמרכז, לדבריו, לא היה מוכן לממן לו את הוצאות הנסיעה, או מי שאמר כי לא היה מוכן לשאת את היחס המשפיל במרכז.

לוח 149: התנהגויות שהוגדרו כהיעדרות בלתי מוצדקת (באחוזים מתוך אלה שגמלתם נשללה עקב היעדרות בלתי מוצדקת)

סה"כ	830
היעדרות בשל ימי מחלה ללא אישור	24
היעדרות עקב טיפול בבן משפחה חולה	6
היעדרות עקב חוסר הבנה של דרישות המרכז	12
היעדרות בשל אי רצון להשתתף בתכנית ונכונות לוותר על הגמלה	21
היעדרות בשל נסיעה לחו"ל	6
אין מידע	21

- ההיעדרות הבלתי מוצדקת השכיחה ביותר היא, עפ"י דיווח המשתתפים, בשל ימי מחלה שלא נתקבלו אישורים עבורם – 24%. בשאלון לא הפרדנו בין ימי מחלה שלא הוכרו על-ידי המרכז לבין ימי מחלה שלא נתקבלו אישורים עבורם ולכן הנתון בלוח מתייחס לשניהם.

13.3 ערר - הסבר

"משתתף הרואה עצמו נפגע מהחלטת מתכנן יעדים תעסוקתי יכול להגיש ערר לוועדת ערר, וזאת בין אם מדובר בערר בשל שלילת הגמלה ובין אם בכל החלטה אחרת". עליו להגיש את הערר בתוך 10 ימים מהמועד שבו נודע לו על החלטת המרכז שעליה הוא מגיש את הערר (דע את זכויותיך - תכנית מהל"ב). המידע על הזכות להגשת ערר, הכתובת של ועדת הערר (כלומר, המקום בו עליו להגיש את הערר) פירוט התהליך ומה על העורר לעשות בתהליך, מופץ במרכזים באמצעות דף מידע וכן באמצעות חוברת קטנה בשם "זכויות וחובות למשתתפים בתכנית מהל"ב". המידע קיים בתרגום לרוסית, ערבית ואמהרית. בנוסף לערוץ שבכתב, מחויב המרכז לספק מידע בנושא הערר גם בע"פ במפגש האוריינטציה ובאמצעות היועץ התעסוקתי. נציגי ארגונים חברתיים, שאינם חלק פורמלי מהתכנית, אף הם מספקים מידע, ייעוץ ואף ליווי בתהליך הגשת הערר, כולל בדיון בוועדת הערר.

על ועדת הערר לתת את החלטתה בתוך 21 יום ממועד הגשת הערר. אם לא נתקבל ההחלטה, תוחזר הגמלה למשתתף במקרה שהיא הופסקה.

במרכזים קיימת ועדה פנימית או ועדת בירור (היא איננה בגדר חובה עפ"י החוק). המרכז מעודד את המשתתפים לפנות לשימוע בפניה בטרם יגישו ערר לוועדת הערר או גם אחרי כן. במקרה זה יקבל העורר הארכה, ויהיה רשאי להגיש את הערר לא יאוחר מ-10 ימים מתום מועד ההארכה. ייתכן שהעורר "ימשוך" (יבטל) את הערר בעקבות הבירור הפנימי (משום שהמרכז חזר בו מהחלטתו, הושגה פשרה בין העורר והמרכז או מסיבה אחרת). אם הוא עדיין מעוניין להגיש ערר, באפשרותו לעשות זאת בתוך 10 ימים מתום ההארכה.

13.4 מימוש זכות הערר, עפ"י דיווחי המרואיינים

במסגרת הריאיונות עם משתתפי תכנית מהל"ב בדקנו מספר היבטים של מימוש זכות הערר:

1. ידע על עצם הזכות לערור
2. ידע מה על העורר לעשות כדי לממש את זכותו
3. הגשת הערר
4. השימוש בוועדה הפנימית ע"י העורר
5. תוצאות הערר (עפ"י דיווח המרואיינים)
6. תפיסת העוררים לגבי הסיבות לדחיית הערר שלהם
7. הסיבות שמשתתפים ששקלו להגיש ערר ואף ידעו כיצד, לא עררו בסופו של דבר האוכלוסייה עליה נערך ניתוח הנתונים בפרק זה היא המרואיינים שהופיעו לפחות פעם אחת במרכזים.

לוח 150: שיעור המשתתפים שידעו על זכות הערר, השוקלים להגיש, היודעים כיצד להגיש, המגישים ערר ותוצאות הערר, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת N=3,282	ירושלים N=3,464	חדרה N=2,996	אשקלון N=3,401	סה"כ N=13,145	
					אחוזים מתוך האוכלוסייה שהופיעה לפחות פעם אחת במרכז
60	58	54	48	55	ידעו על זכות הערר*
29	26	32	20	27	שקלו הגשת ערר*
26	22	22	24	23	ידעו איך להגיש ערר*
11	9	14	9	11	הגישו ערר*
					אחוזים מתוך אלה שגמלתם הופסקה
13	10	17	15	14	הגישו ערר *
					אחוזים מתוך אלה שהגישו ערר
(20)	(29)	31	53	32	תוצאות הערר): מוצדק במלואו או בחלקו*

*p<.05

- 45% מכלל המרואיינים דיווחו שאינם יודעים על זכותם לערור על החלטות המרכז לגביהם. שיעור הלא מודעים לזכותם נע בין 40% בנצרת ו-52% באשקלון.
- השיעור הגבוה ביותר ששקלו הגשת ערר נמצא בחדרה.

- שיעור היודעים כיצד להגיש את הערר נמוך בהרבה משיעור המודעים לזכותם לערור. למרות ההבדלים בין המרכזים בשיעור היודעים על זכותם לערור ואף בשיעור הפרטים ששקלו לעשות זאת, אין הבדלים בשיעור היודעים כיצד לעשות זאת.
- שיעור הפרטים שהגישו ערר בפועל נמוך בהרבה משיעור הפרטים ששקלו זאת. בסופו של דבר, רק כעשירית מכלל המשתתפים הגישו ערר.
- שיעור העוררים מתוך הפרטים שגמלתם הופסקה מגיע ל-14%. הוא גבוה יותר בחדרה (17%) ונמוך יחסית בירושלים (10%). הסבר חלקי לכך הוא ששליטת הגמלה היא רק אחת הסיבות (אם כי העיקרית) להגשת ערר (ראה סעיף 5).
- על פי דיווחי המרואיינים, 32% מהעררים התקבלו (נמצאו מוצדקים): 26% במלואם ו-6% באופן חלקי. באשקלון היה השיעור הגבוה ביותר ובנצרת הנמוך ביותר. 24% דיווחו כי טרם קבלו את החלטת הוועדה, ו-5% לא זכרו מה היתה החלטת הוועדה.

לוח 151: הפנייה לוועדות הפנימיות (ועדות הבירור) במרכזים (באחוזים)

השוקלים הגשת ערר N=2,286	המגישים ערר N=1,371	
_____	29	פנו/הופנו לוועדה אחרי הגשת הערר
_____	18	מתוכם: משכו את הערר
2	_____	פנו/הופנו לוועדה אחרי ששקלו הגשת ערר
94%	_____	מתוכם: לא הגישו ערר

- נראה כי השימוש במנגנון הוועדה הפנימית שכיח יותר במקרים שהמשתתף כבר הגיש ערר מאשר במקרים שהוא עדיין שוקל זאת, אולי משום שאז המרכז יודע על כך והוא מעוניין לבטל את הערר.
- ישנה מידה לא מבוטלת של תועלת בוועדות הפנימיות: הן מביאות לביטול של כמעט חמישית מהעררים שכבר הוגשו, ומונעות הגשה של כמעט כל העררים בשלב המוקדם של שקילת הגשתם.

לוח 152: שיעור המשתתפים שידעו על זכות הערר, השוקלים להגיש, היודעים כיצד להגיש, המגישים ערר ותוצאות הערר, לפי סוג המשפחה של המשתתף (באחוזים)

נשוי+ילדים		חד-הורי		בלי ילדים		סה"כ	
יהודי	ערבי	ותיק	עולה	גיל 50-	גיל 50+		
N=	N=	N	N	N	N	N=	
1,199	2,680	=1,079	=1,315	=2,894	=3,978	13,145	
אחוזים מתוך האוכלוסייה שהופיעה לפחות פעם במרכז							
50	64	65	41	60	50	55	ידעו על זכות הערר*
22	35	25	18	28	29	27	שקלו הגשת ערר*
24	24	27	20	23	23	24	ידעו איך להגיש*
11	14	(7)	(7)	9	11	11	הגישו ערר*
(10)	18	(10)	(9)	12	16	14	אחוזים מתוך אלה שגמלתם הופסקה הגישו ערר*
							אחוזים מתוך אלה שהגישו ערר תוצאות הערר:
40	(20)	72	46	(36)	(30)	32	מוצדק במלואו או בחלקו*

*p<.05

- יש הבדלים בין הקבוצות ברמת הידע על זכות הערר. השיעור הגבוה ביותר של פרטים שידעו על זכות הערר היה בקרב חד-הוריות ותיקות וערבים נשואים עם ילדים (65% ו-64%, בהתאמה), והשיעור הנמוך ביותר בקרב חד-הוריות עולות (41%).
- אצל הערבים קיים פער משמעותי בין שיעור המודעים לזכותם לבין שיעור היודעים כיצד לממש זכות זו. למרות זאת, שיעור המגישים ערר בתוכם עולה על השיעור המקביל בקבוצות האחרות. יתכן שהם נעזרו בארגונים חברתיים לצורך הגשת הערר ו/או ברכזי ועדות הערר במרכזים. עם זאת, שיעור העררים שנמצאו מוצדקים אצלם, עפ"י דיווחם העצמי, נמוך בהשוואה לקבוצות האחרות.
- החד-הוריות הוותיקות הן הקבוצה שבה השיעור הגבוה ביותר של פרטים המודעים לזכותם לערור, יודעים כיצד לעשות זאת, ממשים את זכותם פחות מקבוצות אחרות אולם במידה שכן, יותר עררים מתקבלים באופן מלא או חלקי.

13.5 הסיבות להגשת הערר

המרוויינים שהגישו ערר נשאלו על הסיבות שהניעו אותם לערור. משתתפים רשאים להגיש ערר בגין יותר מסיבה אחת.

לוח 153: הסיבות להגשת ערר שדיווחו ע"י המרואיינים*

הסיבה	% מתוך העוררים
	N=1,371
הפסקת הגימלה	42
הצעות עבודה לא מתאימות	10
אי הסכמה עם המלצת הרופא לגבי היכולת לעבוד	22
דרישה לפטור מהשתתפות בתכנית מהל"ב	5
אי התאמת התכנית האישית	12
השירות בקהילה	4
היחס אל המרואיין במרכז	4
טענות כנגד המוסד לביטוח לאומי	2
סיבות שונות אחרות	5
יותר מסיבה אחת	6

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100 כיון שניתן היה לציין יותר מסיבה אחת.

- כפי שניתן לצפות, הסיבה העיקרית להגשת ערר היא הפסקת גמלה – 42% מהעוררים.
- סיבה שכיחה נוספת היא אי הסכמה עם המלצת רופא המרכז לגבי יכולתו של המשתתף לעבוד ו/או להשתתף בפעילות מטעם המרכז – 22%.
- 12% הגישו ערר משום שלטענתם התכנית האישית שנקבעה להם אינה מתחשבת במגבלות שונות שלהם, למשל, מגבלות בריאות מבחינת ישיבה ממושכת, שעות הפעילות שאינן מתאימות לטיפול בילדים או אי התאמת הקורסים במרכז.
- 10% הגישו ערר בגין הצעות עבודה שהוצעו להם, בדרך כלל על רקע קושי פיזי בביצוע העבודה.
- מעניין לציין שרק 4% עררו על השירות בקהילה. יתכן שזה קשור לנתון שרק כרבע השתתפו בשירות בקהילה.
- חלק מהסיבות שדיווחו ע"י המרואיינים אינן בסמכות ועדת הערר כלל, למשל, מתן פטור מהתכנית או היחס של צוות המרכז אל המשתתף.

13.6 הסיבות לאי הגשת ערר ע"י מרואיינים ששקלו זאת ויודעים כיצד לעשות זאת

זאת

לוח 154: הסיבות לאי הגשת ערר ע"י המרואיינים ששקלו הגשת ערר ויודעים כיצד לעשות זאת (באחוזים)*

הסיבה	%
סה"כ	100
"אין לי כוח לזה; מילא זה לא יעזור"	48
לא מסוגל להסביר את המקרה שלו בצורה משכנעת בגלל חוסר שליטה בעברית או העדר יכולת מקצועית	10
פנה/הופנה לוועדה פנימית במרכז	9
הבין שלא יקבל גמלה עפ"י החוק	4
הבעיה שבגללה רצה להגיש ערר נפתרה	8
"ירד" מהנושא כי התחיל לעבוד או כי הפסיק להתייצב במרכז	4
פחד מאובדן הגמלה	2
מתכוון להגיש ערר	8
אחר	7

* השאלה הוצגה באזני המרואיין מבלי להקריא את התשובות. ארבע התשובות הראשונות היו רשומות בשאלון ואילו השאר מייצגות תשובות נוספות שניתנו ע"י המרואיינים.

המשתתפים שרצו להגיש ערר וגם ידעו מה עליהם לעשות לשם כך ובכל זאת לא הגישו נשאלו על הסיבות לכך.

- כמעט מחצית נמקו זאת בכך שממילא זה לא יעזור.
- 10% נוספים סבורים שאין להם היכולת להציג את המקרה שלהם באוזני הוועדה בצורה משכנעת משום שהם חסרים את המיומנות המקצועית (8%) או בשל חוסר שליטה מספקת בעברית (2%).
- 9% הופנו לוועדת גישור (או ועדת בירור) פנימית במרכז ומשכו את הערר.

13.7 הסיבות לדחיית הערר, עפ"י דיווח המרואיינים

הלוח הבא מתייחס לעוררים שהגישו ערר אבל הוא נדחה ע"י הוועדה.

לוח 155: הסיבות לדחיית הערר, עפ"י דיווח המרואיינים (באחוזים)*

סה"כ	הסיבה לדחיית הערר	%
100		
23	נמצא שהחלטת היועץ היתה נכונה/חוקית	23
20	חוסר יכולת של העורר להסביר את המקרה שלו בצורה משכנעת	20
(2)	חוסר ידע בעברית המאפשר להסביר את המקרה שלו	(2)
14	יחס שלילי של הועדה	14
41	לא יודע/לא זוכר	41

* השאלה הוצגה באזני המרואיין מבלי להקריא את התשובות. שלוש התשובות הראשונות היו רשומות בשאלון ואילו התשובה הרביעית מייצגת תשובות נוספות שניתנו ע"י המרואיינים.

- 41% מהמרואיינים אמרו שאינם יודעים מדוע הערר שלהם לא התקבל.
- 20% ייחסו דחיית הערר למגבלות שלהם, לא לאי ידיעת עברית, כיון שכנראה המתורגמן שמעמידה הוועדה לרשותם מסייע להתגבר על החסם הזה, אלא להיעדר יכולת לשכנע את הוועדה בצדקתם.
- בקרב האחרים בולטות שתי תפיסות מנוגדות: 23% הסבירו זאת בכך שהתברר כי החלטת היועץ התעסוקתי שכנגדה עררו היתה בכל זאת נכונה או חוקית.
- בניגוד להם, 14% האשימו את הועדה שהיא משרתת את האינטרסים של החברה המפעילה את המרכז ומפגינה יחס שלילי כלפי העוררים ("הועדה היתה מכורה מראש כי הם לא באים לקראת אנשים; שלילת גמלה זו הצלחה שלהם"; "הם מאפיה. אין דבר שהם צודקים בו").

פרק 14: השוואה בין מרכזים: סיכום של מספר מדדים מרכזיים

לצורך השוואה בין מרכזי התעסוקה, בפרק זה אנו מרכזים כמה מהממצאים שהוצגו בפרקים הקודמים.

לוח 156: מדדים עיקריים של תוצאות התכנית עבור פרטים, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
8.9	3.3	10.7	2.8	6.4	אחוז שלא התייצבו *
15.1	17.4	15.3	21.8	17.4	אחוז שינוי חיובי בתעסוקה * ¹
12.2	15.1	13.8	18.1	14.7	אחוז עם שינוי חיובי נטו * ²
31	35	49	23	35	אחוז הלא זכאים לגמלה בפברואר 2006 *
21	27	39	14	26	אחוז הלא זכאים לגמלה שלא בשלילה ולא עברו לגמלה אחרת *
13	19	26	7	16	אחוז הלא זכאים שלא עובדים ולא מקבלים אף גמלה *

*p<.05

1. שיעור המופנים שנכנסו לעבודה אחרי תחילת התכנית ושיעור המופנים שעבדו בתחילת התכנית והרחיבו את שעות עבודה
2. שיעור הפונים שהיה להם שינוי חיובי בניכוי אלה שהיה להם שינוי שלילי (הפסיקו לעבוד או הקטינו את שעות העבודה)

לוח 157: מדדים עיקריים של תוצאות התכנית עבור משפחות, לפי מרכז (באחוזים)

נצרת	ירושלים	חדרה	אשקלון	סה"כ	
10.4	3.6	11.7	3.2	7.1	אחוז שלא התייצבו
15.2	16.4	15.3	19.8	16.8	אחוז עם שינוי חיובי נטו בתעסוקה ¹
31	35	49	23	35	אחוז הלא זכאים לגמלה בפברואר 2006

1. שיעור הפונים שהיה להם שינוי חיובי בניכוי אלה שהיה להם שינוי שלילי (הפסיקו לעבוד או הקטינו את שעות העבודה)

- מלוחות 157-158 עולה כי קיימים הבדלים משמעותיים בין ארבעת המרכזים. בלוחות מודגשים ערכים הגבוהים והנמוכים ביותר בכל נושא. הממצאים ביחס לפרטים וביחס למשפחות דומים.
- בחדרה השיעור הגבוה ביותר של פונים שלא התייצבו, של פונים שלא היו זכאים לגמלה בפברואר 2006 ושל פונים שלא היו זכאים בגמלה כלשהי ושלא עבדו. יחד עם זאת שיעור המופנים שהיה להם שינוי חיובי בתעסוקה הוא יחסית נמוך.

- באשקלון שיעור הפונים שלא התייצב, שלא היו זכאים לגמלה בפברואר 2006 ושיעור הפונים שלא היו זכאים לאף גמלה ולא עבדו הוא הנמוך ביותר. לעומת זאת זיעור הפונים שהיה להם שינוי חיובי בתעסוקה הוא הגבוה ביותר.
- בירושלים שיעור נמוך של פונים שלא התייצבו אך שיעור גבוה יחסית של פונים שלא היו זכאים לגמלה בפברואר 2006 ושיעור גבוה יחסית של אנשים ששיפרו את מצבם התעסוקתי.
- בנצרת שיעור גבוה של לא מתייצבים ושיעור נמוך ביותר של הפונים ששיפרו את מצבם התעסוקתי.

על-מנת לבחון באיזו מידה ההבדלים שנמצאו בין המרכזים קשורים להבדלים במאפיינים של המופנים למרכזים השונים, אמדנו מודלים רב משתני לוגיסטיים שבהם המאפיינים של הפרט והמרכז שימשו כמשתנים המסבירים את ההסתברות לאי-התייצבות, לאי-זכאות²⁵ ולשינוי חיובי במצב התעסוקתי. במיוחד מעניינת השאלה, האם, בניכוי ההשפעה של המאפיינים של הפרט, יש השפעה להיות שייך למרכז זה או אחר. תוצאות הניתוח לגבי התרומה היחסית של כל מרכז לתוצאות של התכנית מוצגים בלוח הבא (הנתונים המלאים מופיעים בנספחים 4-5 ובניתוח המודל הלוגיסטי בפרק 6).

לוח 158: מקדמים יחס צולב של המרכזים השונים בניתוח לוגיסטי רב משתני של תוצאות התכנית: אי-זכאות לגמלה ב-2006, אי-התייצבות ושינוי חיובי בתעסוקה

יחס צולב Exp(B)	
	מרכז
	נצרת
1.0	אשקלון
1.3	ירושלים
* 1.7	חדרה
* 3.9	אי-התייצבות
	נצרת
1.0	אשקלון
0.7	ירושלים
* 0.5	חדרה
* 1.8	שינוי חיובי (ביחס ללא שינוי. שינוי שלילי)
	נצרת
1.0	אשקלון
0.8	ירושלים
0.9	חדרה
0.9	

*p<.05

²⁵ הניתוח של אי-זכאות נעשה לגבי משפחות ולא פרטים, מאחר שהגמלה היא משפחתית.

יש הבדלים מובהקים בתרומת המרכזים לסיכוי לאי התייצבות וגם לסיכוי לאי זכאות לגמלה בפברואר 2006. כלומר, גם כאשר מפקחים על (לוקחים בחשבון) ההבדלים בין המאפיינים של האוכלוסיות יש לכל מרכז תרומה שונה. מהניתוח הסטטיסטי נמצא כי למרכז בחדרה ההשפעה הגדולה ביותר הן על הסיכוי לאי התייצבות והן על הסיכוי לאי זכאות לגמלת הבטחת הכנסה בפברואר 2006. לעומת זאת לא נמצא הבדלים בין המרכזים ביחס לסיכוי לשינוי חיובי במצב התעסוקתי של המופנים.

פרק 15. השוואה של נתוני הדוח הנוכחי עם דוחות נתוני המוסד לביטוח לאומי והמינהלת

במאי 2006 פורסם דוח מעקב על יישום תכנית מהל"ב על ידי המוסד לביטוח לאומי (אחדות, ל. היילברון, ג. שמלצר, מ. 2006) וכמו-כן קיימת סקירה על שנת פעילות של התכנית שהוכנה על ידי מינהלת מהל"ב (תכנית מהל"ב ביקורת שנת פעילות, 2006).

בפרק זה נבחן באיזו מידה קיימים הבדלים במספר ממצאים עיקריים ונפרט כיצד ניתן להבין את מקור ההבדלים.

15.1 שיעור האי-התייבבות

א. בדוח הנוכחי נבחן שיעור האי-התייבבות בקרב האוכלוסייה שהיתה זכאית לגמלה להבטחת הכנסה ב-31.7.05 (אוכלוסייה זאת לא כללה פרטים עם תביעות פתוחות ומופסקים עד חודשיים). האוכלוסייה מונה 15,197 פרטים והם מהווים 12,901 משפחות. שיעור האי-התייבבות לפי דיווח המרואיינים מגיע ל-6.4%.

ב. בדוח של המוסד לביטוח לאומי התייבבות במרכזים נבחנה אוכלוסיית הזכאים לגמלה ביולי 2005. לכן דוח זה מתייחס גם ל-15,197 פרטים. שיעורי האי-התייבבות חושבו מתוך מפות ההתייבבות שנמסרו על ידי המרכזים ושיעור זה מגיע ל-5.3%.

ג. בדוח של המינהלת נבדקה האי-התייבבות לגבי כל המופנים באוכלוסיית "הבסיס" בתוספת הפונים **בתחילת התכנית**. אוכלוסיית הבסיס כוללת 18,265 פרטים. ניתן לחלק אוכלוסייה זו למספר תת-קבוצות:

1. זכאי יולי 2005 – אוכלוסייה שהיא במרכז הדוח הנוכחי.

2. פרטים עם תביעות פתוחות ומופסקים עד חודשיים ביולי 2005. אוכלוסייה זו הופנתה למרכזים. כ-50% מהם לא הוכרו בדיעבד כזכאים ביולי 2005, חלקם בגלל שלא התייבבו במרכזים וחלקם בגלל שלא עברו את מבחני הזכאות של המוסד לביטוח לאומי.

3. זכאי מאי 2005 שקיבלו מכתבים ביוני ולא היו זכאים ביולי 2005, ולכן לא היו חייבים להתייבב.

כאמור, לאוכלוסיית הבסיס נוספו עוד 1,594 פרטים שפנו במהלך תחילת התכנית למרכזים, עם הגשת התביעה בביטוח הלאומי. נתון זה מביא לסה"כ 19,859 פרטים. אחוז הלא מתייצבים בקרב אוכלוסייה זו הוא 11%.

לסיכום, האוכלוסיות שהיוו בסיס לחישובי שיעורי האי-התייצבות בדוח זה ובסקירה של המינהלת שונות. האוכלוסייה שהיוותה בסיס לחישוב אי-התייצבות בדוח של המינהלת רחבה יותר וכוללת תת-אוכלוסיות, שסביר להניח ששיעורי האי-התייצבות בקרבן גבוהות יותר. לכן צפוי ששיעור האי-התייצבות יהיה שונה בין הדוחות וגבוהה יותר בדוח של המינהלת. יש דמיון רב בין שיעורי האי-התייצבות שדיווחו על ידי המוסד לביטוח לאומי והשיעורים בדוח זה, כיוון ששני הדוחות התבססו על אותה אוכלוסייה לצורך החישוב. יחד עם זאת, מקור המידע לשני דוחות אלה שונה, מקור המידע בדוח הנוכחי הוא דיווח המופנים ובדוח של המוסד לביטוח לאומי מקור המידע הוא נתונים מינהליים.

15.2 קבלת גמלה אחרי שישה חודשים

א. בדוח הנוכחי מתייחסים לשיעור הפרטים שלא קיבלו גמלה בפברואר 2006 מתוך המלאי של יולי 2005. שיעור זה מגיע ל-35% מזכאי יולי 2005.

ב. בדוח של המוסד לביטוח לאומי מדווח על ירידה של 28% במספר הפרטים שקיבלו גמלה בעילת מהל"ב בין יולי 2005 לינואר 2006. הירידה שם במספר מקבלי הגמלה היא תוצאה של ירידה במספר הזכאים מתוך מלאי הזכאים ביולי 2005 מחד, ומאידך מקצב ההצטרפות של זכאים חדשים במהלך ששת החודשים הראשונים של יישום התכנית.

ג. בדוח של המינהלת מדווח על ירידה בתשלומי הגמלה בין תחילת התכנית לפברואר 2006 ולא על ירידה במספר המקבלים. ירידה זו היא תוצאה מירידה במספר הזכאים בקרב אוכלוסיית הבסיס, ירידה בגובה הגמלה המשולמת (בעיקר בעקבות כניסה לעבודה חלקית), וירידה בתשלומים לפונים חדשים בין תחילת התכנית לינואר 2006 (הקטנת מספר הפונים). כלומר, בדוח של המינהלת הדיווח הוא על סה"כ תשלומים ולא על מספר הפרטים הזכאים לגמלה.

לסיכום, שלושת הדוחות מתייחסים לאוכלוסיות שונות או למדדים שונים של ירידה במספר מקבלי הגמלה. בנוסף, הדוח של המינהלת והדוח של המוסד לביטוח לאומי מתייחסים להשפעה על המלאי וגם על הזרם. לעומתם, הדוח הזה מתייחס רק להשפעה על המלאי.

15.3 מספר האנשים שעובדים ושיעורם

א. בדוח הנוכחי מדווחים מספר האנשים שעובדים ושיעורם בתחילת התכנית ובפברואר 2006 מתוך המלאי של כל זכאי יולי 2005, (אלה שממשיכים לקבל גמלה בפברואר 2006 ואלה שעזבו את המערכת במהלך ששת החודשים הראשונים של התכנית), כלומר מתוך 15,197 פרטים.

ב. בדוח של המוסד לביטוח לאומי מדווח על שיעור מקבלי גמלה שלהם הכנסה מעבודה, כלומר שיעור העובדים מתוך מקבלי הגמלה. אין מידע לגבי אלה שיצאו מהמערכת עקב התחלת עבודה או הגדלת היקף משרה, שהכנסתם שללה זכאות לגמלה. לפיכך התמונה שמתקבלת מדוח המוסד לביטוח לאומי היא חלקית. כמו-כן בדוח המוסד לביטוח לאומי מופיע שיעור העובדים מסה"כ המקבלים גמלה בכל חודש. סה"כ מקבלי גמלה בכל חודש מורכב הן מפרטים שהיו במלאי ביולי 2005 והן מפונים חדשים שהוכרו כזכאים אחרי יולי 2005.

ג. בדוח של המינהלת יש דיווח על מספר "המשתתפים העובדים" בכל חודש. הדיווח מתקבל ממרכזי התעסוקה, ולכן אין מידע לגבי האוכלוסייה שלא התייצבה אלא רק לגבי האוכלוסייה שהשתתפה בתכנית. כמו-כן, מספר הפרטים שעובדים בקרב המשתתפים בכל חודש מתייחס לכלל האוכלוסייה שהשתתפה בתכנית עד אותו חודש, כלומר פרטים שהיו באוכלוסיית הבסיס לתכנית בתוספת כל הפונים החדשים, שנוספו כל חודש.

לסיכום, האוכלוסיות שמהוות בסיס לניתוח על שיעור המועסקים שונות בכל אחד מהדוחות.

רשימה ביבליוגרפית

- (אחדות, ל. היילברון, ג. שמלצר, מ. המוסד לביטוח לאומי, מינהל מחקר ותכנון, מאי 2006, יישום החוק לשילוב מקבלי גמלה להבטחת הכנסה בעבודה-תכנית מהל"ב) מהל"ב ומשרד התעשייה המסחר והמדע, תכנית מהל"ב ביקורת שנת פעילות -01.08.2005-31.07.2006.
- המוסד לביטוח לאומי & מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. מצב התעסוקה של מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה: משאבים, חסמים וצורכי הסיוע להשתלבות בעבודה. 2203 המוסד לביטוח לאומי & מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. מחקר על ילדים - ילדים בני 0-4 - שאלון להורה. 1995.
- מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. מחקר גיל הרך: רווחת ילדים ומשפחותיהם. 2002. Jerusalem.
- מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל & המוסד לביטוח לאומי, מחקר הערכה תכנית מהל"ב – דוח מס' 1, דפוסי עבודה של מנהלי היעדים התעסוקתיים, קשייהם והגורמים המסייעים להם בעבודתם - דוח לאחר חצי שנה של הפעלת התכנית מהל"ב

Dehejia, Rajeev H. and Sadek Wahba (2002), "Propensity score matching methods for non experimental causal studies", *The Review of Economics and Statistics*, Vol.84, No.1, pp.151-191.

MacDowell, I. L. & Newell C. 1987. *Measuring Health: a Guide to Rating Scales & Questionnaires (General Health Questionnaire)*. N.Y. & Oxford University Press.

Rao, J. N. K., and Scott, A. J. (1984), "On chi-squared tests for multi-way contingency tables with cell proportions estimated from survey data", *Annals of Statistics*, vol.12, pp. 46-60.

Rosenbaum, Paul R. and Donald B. Rubin (1985), "Constructing a control group using multivariate matched sampling methods that incorporate the propensity score", *The American Statistician*, Vol.39 No.1 pp. 33-38.

נספחים

נספח 1: שיעור העובדים מסך כל המופנים לתכנית שעבדו, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מצב משפחתי

סה"כ	יחיד		נשוי		
	ללא ילדים	עם ילדים	ללא ילדים	עם ילדים	
24.6	24.2	46.7	14.7	17.8	ערב תחילת התכנית
33.5	33.9	57.8	21.4	25.5	פברואר 2006

נספח 2: שיעור העובדים מסך כל המופנים לתכנית שעבדו, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי מדד לסיכוי לקיום בעיות רגשיות (GHQ)

סה"כ	סיכוי נמוך			
	סיכוי בינוני	סיכוי גבוה	סיכוי גבוה	
24.6	38.3	26.3	17.0	ערב תחילת התכנית
33.5	52.5	35.8	23.6	פברואר 2006

נספח 3: שיעור העובדים מסך כל המופנים לתכנית שעבדו, בערב תחילת התכנית ובפברואר 2006, לפי דיווח על מוגבלות בהיקף סוג או תקופות תעסוקה

סה"כ	דיווח על מוגבלות				
	לא דיווח על מוגבלות	דיווח על מוגבלות אחת	דיווח על 2 מוגבלויות		דיווח על 3 מוגבלויות
24.6	37.3	37.8	28.7	15.4	ערב תחילת התכנית
33.5	49.8	53.5	40.5	21.2	פברואר 2006

נספח 4: ניתוח לוגיסטי רב משתני – התייצבות במרכזים

מובהקות	Exp(B)		משתנים בלתי-תלויים
0.003	2.553	18-39	גיל
0.202	1.460	40-54	
	1.000	55+	
0.001	0.289	אם חד-הורית	הרכב משפחה
0.955	1.014	אשה נשואה עם ילדים	
0.030	0.586	אשה ללא ילדים	
0.569	0.826	גבר לא נשוי	
	1.000	גבר נשוי	
0.024	0.509	יהודי	ערבי-יהודי
	1.000	ערבי	
0.582	1.225	ותיק	עולה-ותיק
	1.000	עולה	
0.194	1.548	0-8	שנות לימוד
0.563	1.201	9-11	
0.766	0.913	12	
	1.000	13+	
0.275	0.760	לא טובה	ידיעת עברית
	1.000	טובה	
0.072	0.662	אין	כישורי מחשב
	1.000	יש	
0.078	1.441	אין	מקצוע
	1.000	יש	
0.068	1.740	לא דווח על בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.671	1.114	דווח על קושי בניידות	
	1.000	דווח שאינו נייד	
0.957	0.986	לא דווח על בעיות	בעיות בריאות (חסם לתעסוקה)
0.367	1.323	דווח על בעיה אחת	
0.882	1.045	דווח על שתי בעיות	
	1.000	דווח על שלוש בעיות	
0.001	0.386	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	היסטוריה תעסוקתית
0.002	0.410	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.383	0.742	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
	1.000	יש נסיון בעבודות רציפות	
0.286	0.694	אשקלון	מרכז לפי ביטוח לאומי
0.006	1.823	חדרה	
0.027	0.522	ירושלים	
	1.000	נצרת	
0.170	0.979	מדד רווחה נפשית (GHQ)	משתנים רציפים
0.191	1.041	מדד תחושת שליטה	
0.598	0.989	מדד מיומנות חיפוש עבודה	
0.002	0.951	מדד הרגליי עבודה	
	0.135		Pseudo R-squared

נספח 5: רגרסיה לוגיסטית: זכאות לקצבה בפברואר 2006 (לא כולל מעבר לקצבאות אחרות), לפי משפחות

Sig.	Exp(B)		
0.000	3.524	18-39	גיל
0.000	2.378	40-54	
	1.000	55+	
0.000	2.622	ללא ילדים	ילדים
	1.000	עם ילדים	
0.019	0.610	יהודי	ערבי-יהודי
	1.000	ערבי	
0.265	1.264	ותיק	עולה-ותיק
	1.000	עולה	
0.880	0.967	0-8	קטגוריות של שנות לימוד
0.234	1.257	9-11	
0.469	0.875	12	
	1.000	13+	
0.115	0.756	לא טובה	ידיעת עברית
	1.000	טובה	
0.747	0.950	אין	כישורי מחשב
	1.000	יש	
0.968	1.006	אין	מקצוע
	1.000	יש	
0.216	1.294	לא דיווחו בעיות בניידות	בעיות בניידות
0.438	0.864	דיווחו קושי בניידות	
	1.000	דיווחו שהם לא מסוגלים בניידות	
0.036	1.467	אין בעיות	מגבלות בסוג, היקף או תקופות עבודה
0.249	1.265	דווח על בעיה אחת	
0.755	1.060	דווח על 2 בעיות	
	1.000	דווח על 3 בעיות	
0.020	0.646	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד בעבר	היסטוריה תעסוקתית ב-5 שנים
0.017	0.667	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.259	1.295	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
	1.000	יש נסיון בעבודות רציפות	
0.276	0.428	יחיד	מצב משפחתי
	1.000	נשוי	
	1.000	יחיד	ב"ז: מגבלות בסוג, היקף או תקופות עבודה
0.855	1.059	אין בעיות	
0.866	0.936	דווח על בעיה אחת	
0.531	1.217	דווח על 2 בעיות	
	1.000	דווח על 3 בעיות	
	1.000	יחיד	ב"ז: היסטוריה תעסוקתית ב-5 שנים
0.461	0.804	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ולא עבד	

		בעבר	
0.449	1.264	אין נסיון ב-5 שנים אחרונות ועבד בעבר	
0.949	1.038	יש נסיון רק בעבודות זמניות	
	1.000	יש נסיון בעבודות רציפות	
	1.000	יחיד	ב"ז: ניידות גופני
0.104	1.764	לא דיווחו בעיות בניידות	
0.050	1.710	דיווחו קושי בניידות	
	1.000	דיווחו שהם לא מסוגלים בניידות	
	1.000	יחיד	ב"ז: חובת השתתפות
0.021	0.591	בן הזוג לא חייב בהשתתפות	
	1.000	ב"ז חייב בהשתתפות	
0.238	1.277	אשקלון	מרכז לפי ביטוח לאומי
0.000	3.897	חדרה	
0.007	1.685	ירושלים	
	1.000	נצרת	
0.428	1.014		BZ:GHQ
0.116	1.029		BZ: Self-Mastery
0.154	0.976		BZ: Job Search
0.917	0.997		BZ: Work Habit
0.177	0.987		GHQ
0.007	1.050		Self-Mastery
0.011	1.033		Job Search
0.088	0.980		Work Habit
			Pseudo R-squared=0.1648